

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

**ASKERİ CEZA KANUNU'NDA
RESMİ BELGEDE SAHTECİLİK SUÇU**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Erhan YAKUT**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Nesrin DABANLIOĞLU ALANUR**

EKİM 2024, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

“Askeri Ceza Kanunu’nda Resmi Belgede Sahtecilik Suçu” isimli “Yüksek Lisans” tezim tarafımda incelenmiştir. Bu doğrultuda çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi taahhüt ederim.

Erhan YAKUT



T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı : Kamu Hukuku
Program Adı : Tezli Yüksek Lisans
Tez Başlığı : Askeri Ceza Kanunu'nda Resmi Belgede Sahtecilik Suçu

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler, Kaynakça ve Özgeçmiş hariç) toplam 153 sayfalık kısmına ilişkin 07/10/2024 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı %16'dır.

Filtrelemeye **alıntılar dahil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimeden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 07/10/2024

Dr. Öğr. Üyesi Nesrin DABANLIOĞU ALANUR
Danışman

Erhan YAKUT
Hazırlayan

KLAVUZA UYGUNLUK

“Askeri Ceza Kanunu’nda Resmi Belgede Sahtecilik Suçu” başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Erhan YAKUT
Hazırlayan

Dr. Öğr. Üyesi Nesrin DABANLIOĞU ALANUR
Danışman



KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Dr. Öğr. Üyesi Nesrin DABANLIOĞU ALANUR danışmanlığında **Erhan YAKUT** tarafından hazırlanan “**Askeri Ceza Kanunu’nda Resmi Belgede Sahtecilik Suçu**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Kamu Hukuku** Ana Bilim Dalı’nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

07/10/2024

JÜRİ

Danışman : **Dr. Öğr. Üyesi Nesrin DABANLIOĞU ALANUR** (imza)
Üye : **Dr. Öğr. Üyesi Nurten ÖZTÜRK** (imza)
Üye : **Dr. Öğr. Üyesi Sercan TOKDEMİR** (imza)

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun .../.../2024 tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

.../.../2024

Prof. Dr. Necdet TOZLU

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Yüksek lisans tezimde yer alan görüş ve düşünceler tamamen şahsıma ait olup hiçbir şekilde Türk Silahlı Kuvvetlerinin görüş ve düşüncelerini yansıtmamaktadır.

Tez jürimde yer alma nezaketi gösterip tezimi okuma özverisinde bulunarak görüşleriyle katkıda bulunan saygıdeğer hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Nurten ÖZTÜRK ve Dr. Öğr. Üyesi Sercan TOKDEMİR'e şükranlarımı sunarım.

Tez çalışmam boyunca desteğini esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Nesrin DABANLIOĞLU ALANUR, Arş. Gör. Maide POLAT ve Arş. Gör. Nihal ARAL'a teşekkürlerimi sunar, tecrübeleriyle bana yol gösteren değerli meslek büyüklerim Mehmet ÇORAK, Ferit ALTINBAŞ ve Ahmet Atilla YEĞİN'e saygılarımı arz ederim.

Erhan YAKUT, Erzincan, 2024

ASKERİ CEZA KANUNU'NDA RESMİ BELGEDE SAHTECİLİK SUÇU

Erhan YAKUT

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Ekim 2024

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Nesrin DABANLIOĞLU ALANUR

ÖZET

Belge, hukuken hüküm ifade eden, bir hakkın doğmasına veya bir olayın kanıtlanmasına yarayan düzenleyeni belli yazıları ifade etmektedir. Resmi belgede sahtecilik suçunun konusu olan resmi belge ise bir kamu görevlisi tarafından, kamu görevinin gereği olarak ve kanunda belirtilen usul ve esaslara uygun olarak düzenlenen yazılardır. Türk Ceza Kanunu resmi belgelere yönelik gerçekleştirilen sahtecilik eylemlerini “kamu güvenine karşı suçlar” başlığı altında düzenlemiştir.

Askeri hizmetlerin yürütülmesinde idari işlemlerin büyük bir çoğunluğu yazılı şekilde gerçekleştirilmektedir. Türk Silahlı Kuvvetleri iradesinin görevli personel vasıtasıyla maddi aleme yansımaları sağlayan bu yazılar hukuki anlamda resmi belge niteliğindedir. Askeri hizmete müteallik resmi belgelerin hakikate aykırı şekilde düzenlenerek yahut hakikate aykırı olduğu bilinerek üst ve amirlere takdim edilmesi milli müdafaa faaliyetlerinin yürütülmesini sekteye uğratabilir. Bu nedenle konuya ilişkin olarak Türk Ceza Kanunu’nda ve Askeri Ceza Kanunu’nda düzenlenen suçların incelenmesi mevzuatın yorumlanmasında ve tatbikinde meydana gelebilecek ihtilafların önüne geçilebilmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Askeri Ceza Kanunu, Askeri Hizmet, Askeri Suç, Resmi Belgede Sahtecilik, Türk Ceza Kanunu

**THE CRIME OF FORGERY OF OFFICIAL DOCUMENTS IN MILITARY
PANEL CODE**

Erhan YAKUT

Erzincan Binali Yıldırım University

Graduate School of Social Sciences

Master Thesis, October 2024

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Nesrin DABANLIOĞLU ALANUR

ABSTRACT

Documents are written texts that have verdict and serve to establish a right or prove a case. Official documents that are the subject of official documents forgery crimes are letters prepared by a public official as a requirement public duty in accordance with the procedures and principles specified in the law. The Turkish Panel Code regulates forgery of official documents as “Crimes against public order”.

The majority of administrative transaction in the conduct of military of military services are be materialized as scriptory. These letters which ensure that the will of the Turkish Army Forces is reflected in the material word through the personnel on duty are official documents in the legal sense. Official documents related to military service are prepared incorrectly or are presented to superiors and the person in charge knowing that they are incorrect; it will also disrupt the conduct of national defence activities. For this reason, examining the crimes regulated in the Turkish Panel Code and Military Penal Code it is of great importance in preventing disputes that may occur in the interpretation and application of the legislation.

Keywords: Military Panel Code, Military Service, Military Crime, Forgery of Official Document, Turkish Panel Code

İÇİNDEKİLER

ASKERİ CEZA KANUNU'NDA RESMİ BELGE SAHTECİLİK SUÇU

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KLAVUZA UYGUNLUK.....	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

RESMİ BELGEDE SAHTECİLİK SUÇUNA İLİŞKİN GENEL AÇIKLAMALAR VE BELGEDE SAHTECİLİK SUÇLARINDA MÜŞTEREK KAVRAMLAR

A. Resmi Belgede Sahtecilik Suçuna İlişkin Genel Açıklamalar.....	3
B. Belgede Sahtecilik Suçlarında Müsterek Kavramlar	15
1. Sahtecilik	15
a. Maddi-Fikri Sahtecilik	16
b. Faydasız Sahtecilik	18
2. Belge	20
a. Belgenin Unsurları	23
(1) Yazılılık	23
(2) İçerik (Hukuki Değer)	25
(3) Düzenleyicinin Belli Olması (Aidiyet).....	27

b. Belge Türleri	30
(1) Resmi Belge.....	30
(a) Resmi Belgenin Unsurları.....	32
(i) Kamu Görevlisi Tarafından Düzenlenmesi	32
(ii) Görev Gereği Düzenlenmesi.....	36
(iii) Usulüne Uygun Düzenlenmesi	37
(b) Resmi Belge Çeşitleri	37
(i) Sahteliği Sabit Olana Kadar Geçerli Resmi Belgeler	38
(ii) Aksi Sabit Olana Kadar Geçerli Resmi Belgeler.....	43
(2) Özel Belge	43
(3) Resmi Belge Hükmündeki Özel Belgeler.....	46
(a) Emre/Hamiline Yazılı Kambyo Senetleri	48
(i) Poliçe.....	49
(ii) Bono.....	50
(iii) Çek.....	52
(b) Emtiyı Temsil Eden Belgeler.....	53
(c) Hisse Senetleri veya Tahviller	54
(d) Vasiyetnameler	56
(e) Sağlık Mesleği Mensupları Tarafından Düzenlenen Belgeler	57
c. Belgelere İlişkin Özel Durumlar	59
(1) Yabancı Resmi Belgeler	60
(2) Elektronik Belgeler.....	61
3. Aldatma Yeteneği (İğfal Kabiliyeti)	63
4. Zarar Verme İmkan ve İhtimali	66

İKİNCİ BÖLÜM

ASKERİ CEZA HUKUKUNA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

A. Genel Açıklamalar	68
B. Hizmet ve Vazife	68
C. Disiplin.....	69
D. Emir	70
E. Üst ve Amir.....	71
F. Asker Kişiler	72
1. Subaylar	76
2. Astsubaylar	77
3. Uzman Erbaşlar	79
4. Erbaş ve Erler	80
a. Sözleşmeli Erbaş ve Erler	80
b. Yükümlü Erbaş ve Erler.....	81
c. Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı Emrindeki Yükümlü Erbaş ve Erler.....	82
5. Askeri Öğrenciler.....	83
6. Millî Savunma Bakanlığı ve Türk Silahlı Kuvvetleri Kadrolarında Çalışan Sivil Personel.....	84
7. Yabancı Asker Kişiler.....	86
a. Savaş Zamanı Türk Ordusunda Bulunan Yabancı Subaylar	86
b. Mülteci Asker Kişiler.....	86
c. Savaş Esirleri.....	87
d. NATO Kuvvetler Statüsü Kapsamındaki Kişiler.....	87
G. Askeri Suç ve Sırf Askeri Suç	88

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ASKERİ CEZA KANUNU'NDA RESMİ BELGEDE SAHTECİLİK SUÇU

A. Genel Açıklamalar	91
B. Korunan Hukuki Değer	96
C. Suçun Unsurları	97
1. Tipiklik	98
a. Tipikliğin Maddi (Objektif) Unsurları	98
(1) Fail	98
(2) Konu	100
(3) Fiil	103
(a) Hizmete veya Tevdi Edilen Bir Vazifeye Mütaallik Olarak Kasten Hakikata Muhalif Rapor, Takrir, Layiha ve Sair Sahte Resmi Evrak Tanzim Etmek ve Vermek	104
(b) Hizmete veya Tevdi Edilen Bir Vazifeye Mütaallik Rapor, Takrir, Layiha ve Sair Sahte Resmi Evrakı Hakikata Muhalif Olduğunu Bilerek Mafevklere Takdime Delalet Etmek	109
(4) Mağdur	111
(5) Netice	113
(6) Suçun Nitelikli Halleri	115
b. Tipikliğin Manevi (Subjektif) Unsurları	117
2. Hukuka Aykırılık	121
D. Kusurluluk	124
E. Suçun Özel Görünüş Şekilleri	126
1. Teşebbüs	126
2. İştirak	129
3. İçtima	131

F. Soruşturma ve Kovuşturma Usulü	138
1. Asker Kişiler Hakkında Soruşturma İzni Prosedürü.....	140
2. Soruşturma İzni Verilmesi veya Verilmemesi Kararlarına Karşı İtiraz ve Kesinleşme.....	141
3. Görevli ve Yetkili Mahkeme	142
G. Yaptırım.....	143
SONUÇ.....	150
KAYNAKÇA.....	154
ÖZGEÇMİŞ.....	161

KISALTMALAR LİSTESİ

AsCK	: Askeri Ceza Kanunu
B.N.	: Başvuru Numarası
Bkz.	: Bakınız
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
Dis.K.	: Disiplin Kanunu
E.	: Esas
E.T.	: Erişim Tarihi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İHK	: İç Hizmet Kanunu
K.	: Karar
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KYOK	: Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar
m.	: Madde
MSB	: Millî Savunma Bakanlığı
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
s.	: Sayfa
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TNB	: Türkiye Noterler Birliği
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vd.	: Ve diğerleri

GİRİŞ

Jeopolitik konumu itibarıyla önemli bir yere sahip olan ülkemizin içerisinde bulunduğu coğrafya, tarih boyunca siyasi çatışmalara tanıklık etmiştir. Bölgenin istikrarsız yapısı karşısında ülke güvenliğinin sağlanması ancak etkin, caydırıcı ve saygın askeri bir güce sahip olmaktan geçmektedir. Ülkemize yönelebilecek olan her türlü tehdide karşı milli müdafaa faaliyetleri, zaferleri ve mazisi insanlık tarihiyle başlayan Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) tarafından yürütülmektedir.

Genel ceza kanununun TSK'nın *sui generis* yapısı karşısında yetersiz kalması, kanun koyucuyu özel bir ceza kanunu ihdas etmeye sevk etmiştir. Askeri ceza hukukunun temelini oluşturan Askeri Ceza Kanunu'nun (AsCK) kabulüyle birlikte askeri hizmetlerin etkin ve verimli şekilde yürütülmesi noktasında büyük aşama kaydedilmiştir. 16.04.2017 tarihinde yapılan halk oylamasıyla kabul edilen 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la kapatılana kadar askeri yargı mercilerince tatbik edilen AsCK artık genel mahkemelerce tatbik edilmektedir.

Askeri hizmetlerin yürütülmesi noktasında idari işlemlerin büyük bir çoğunluğu yazılı şekilde yapılmaktadır. TSK iradesinin görevli personel vasıtasıyla maddi aleme yansımaları sağlayan bu yazılar hukuki anlamda resmi belge niteliğindedir. TSK personeli tarafından hizmete müteallik belgelerin hakikate aykırı şekilde düzenlenerek yahut hakikate aykırı olduğu bilinerek üst ve amirlere takdim edilmesi, kamu idaresine duyulan güveni sarsacağı gibi milli müdafaa faaliyetlerinin yürütülmesini de sekteye uğratacaktır. Bu nedenle kanun koyucu resmi belgeler üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik eylemlerini özel kanun niteliğindeki AsCK'da ayrıca düzenlemiştir.

AsCK'da bakaya kalma ve kaçaklara yardım etme suçları gibi istisnai haller dışında yalnızca asker kişiler tarafından işlenebilen özgü suçlar düzenlenmektedir. Asker kişilerin herhangi bir suçu işlemeleri halinde hangi mevzuat hükümlerinin uygulanacağı sorusuna cevap verilebilmesi ancak eylemin hangi suç tipini meydana getirdiğini tespit etmekle mümkün olmaktadır. Özellikle resmi belgede sahtecilik gibi eylemlerde gerek Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) gerekse AsCK'da düzenlenen suç tiplerinin doğru şekilde ele alınarak incelenmesi büyük önem arz etmektedir.

Barışta ve savaşta uygulanacak olan AsCK'da ihdas edilen suç tiplerinin birçoğunda suçun unsurlarına yönelik açıklamalara yer verilmemiştir. Bu eksikliğin

giderilebilmesi ancak TCK ile AsCK'nın mukayeseli bir şekilde incelenmesi ve yüksek yargı kararlarının yorumlanmasıyla mümkün olabilmektedir. Özellikle yüzyılı aşkın süreyle faaliyet gösteren Askeri Yargıtay tarafından oluşturulan içtihatlar, AsCK'da düzenlenen suçların anlaşılması ve tatbiki noktasında en büyük yol gösterici olmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde belgede sahtecilik suçlarına ilişkin genel açıklamalar yapılarak belgede sahtecilik suçlarında müştereken kullanılan sahtecilik, belge, iffal kabiliyeti ve zarar kavramları açıklanmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde genel ceza hukuku karşısında birçok farklılığı ihtiva eden askeri ceza hukukuna yönelik inceleme ve değerlendirmelerin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi maksadıyla hizmet, vazife, disiplin, emir, üst, amir, asker kişiler ve askeri suçlar gibi temel askeri kavramlar incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise AsCK'nın 134'üncü maddesinde düzenlenen "hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler" suçunda korunan hukuki değer, suçun unsurları, kusurluluk, suçun özel görünüş şekilleri, soruşturma/kovuşturma usulü ve suça bağlanan yaptırımlar değerlendirilerek sonuç kısmıyla çalışmanın tekemmül etmesi sağlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

RESMİ BELGEDE SAHTECİLİK SUÇUNA İLİŞKİN GENEL AÇIKLAMALAR VE BELGEDE SAHTECİLİK SUÇLARINDA MÜŞTEREK KAVRAMLAR

A. Resmi Belgede Sahtecilik Suçuna İlişkin Genel Açıklamalar

TCK'nın "Topluma Karşı Suçlar" başlıklı üçüncü kısmının "Kamu Güvenine Karşı Suçlar" başlıklı dördüncü bölümü; kamusal değerler (para, paraya eşit sayılan değer, kıymetli damga) üzerinde sahtecilik, mühürlerde sahtecilik ve belgelerde sahtecilik olmak üzere üç suç grubunu ihtiva etmektedir.¹

Belgede sahtecilik suçlarının düzenlendiği 204 ila 212'nci maddeler arasında sırasıyla resmi belgede sahtecilik (m. 204), resmi belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek (m. 205), resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan (m. 206), özel belgede sahtecilik (m. 207), özel belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek (m. 208), açığa imzanın kötüye kullanılması (m. 209) ve sağlık mesleği mensuplarının gerçeğe aykırı belge düzenlemesi (m. 210/2) suçları yer almaktadır. Bu bölümde ayrıca resmi belge hükmünde belgeler (m. 210/1), belgede sahtecilik suçlarında daha az cezayı gerektiren nitelikli hal (m. 211) ve sahte belgenin bir başka suçun işlenmesi sırasında kullanılmasına ilişkin özel içtima hükmü (m. 212) düzenlenmektedir.²

Kamu görevlisi tarafından görev gereği düzenlenen belge olarak tanımlanan³ resmi belgeye yönelik sahtecilik suçu TCK'nın 204'üncü maddesinde;

¹ Eda Durgun, "Resmi Belgede Sahtecilik Suçu" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018), 4.

² Mehmet Emin Artuk vd., *Ceza Hukuku Özel Hükümler* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2022), 747.

³ Mahmut Koca ve İlhan Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 846.

(1) Bir resmi belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren veya sahte resmi belgeyi kullanan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmi bir belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren, gerçeğe aykırı olarak belge düzenleyen veya sahte resmi belgeyi kullanan kamu görevlisi üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Resmi belgenin, kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge niteliğinde olması halinde, verilecek ceza yarısı oranında artırılır.

şeklinde düzenlenmiştir. 5237 sayılı TCK düzenlemesinde 765 sayılı mülga TCK'nın kazuistik sistemi terk edilmiştir.⁴ Nitekim düzenlemeye ilişkin Adalet Komisyonu Raporu'nun⁵

Resmi belgede sahtecilik suçuyla bağlantılı olarak belgenin asıl, özet veya suret olması bakımından veya bu belgeler arasında, 'kimlik belgesi', 'şahadetname', 'beyanname', 'zabitanın teftiş ve kontrolüne tabi defter', 'iyi hal veya yoksulluk belgesi', ya da 'sağlık raporu' olup olmamasına göre ayırım yapılması, toplumda hukuk güvenliğini sarsan keyfi uygulamalara imkan sağlayan bir durum olarak görüldüğü için; bütün bu ayırımlar, Komisyon çalışmaları sonucunda oluşturulan metinde terk edilmiştir.

ifadesiyle tüm resmi belgelerin tek bir hüküm altında müeyyideye bağlandığı açıklanmıştır.

Hukuki değer olarak kamu güveninin korunduğu maddenin 1'inci fıkrasında herkes tarafından işlenebilen resmi belgede sahtecilik suçu kalem alınmış olup düzenleme, değiştirme ve kullanma seçimlik hareketleriyle suçun işlenebileceği belirtilmiştir.⁶ Maddenin 2'nci fıkrasında yer alan düzenlemenin niteliği noktasında doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı yazarlar⁷ fıkra da resmi belgede sahtecilik

⁴ Ahmet Gökçen, *Belgede Sahtecilik Suçları* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2018), 33.

⁵ TBMM Adalet Komisyonu'nun 08.03.2004 tarihli ve 1/593 Esas – 60 Karar numaralı raporu.

⁶ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 781; Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve Rıfat Murat Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 946; Koca ve Üzülmüş, *Özel Hükümler*, 841; Sahir Erman, *Sahtekârlık Suçları* (İstanbul: Prof. Dr. Nâzım Terzioğlu Basım Atölyesi, 1987), 338; Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 868.

⁷ Koca ve Üzülmüş, *Özel Hükümler*, 850; Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 957.

suçunun kamu görevlisi tarafından işlenmesi halinde gündeme gelecek nitelikli halinin düzenlendiğini savunurken bazı yazarlar⁸ fıkra da kamu görevlisi tarafından gerçekleştirilecek sahtecilik eylemlerinin ayrı bir suç olarak düzenlendiğini savunmuştur. Kanaatimizce; fail, suç konusu ve fiil unsurları yönünden farklılık ihtiva eden iki fıkra da iki ayrı suç düzenlenmiştir. Nitekim madde gerekçesinde yer alan “*Maddenin ikinci fıkrasında, resmî belgede sahtecilik suçunun kamu görevlisi tarafından işlenmesi ayrı bir suç olarak tanımlanmaktadır.*” ifadesiyle bu durum açıkça belirtilmiştir. Maddenin 1’inci fıkrasında resmi belgede sahtecilik suçunun temel şekline yer verilip 2’nci fıkrasında suçun yalnızca kamu görevlileri tarafından işlenebilen nitelikli halinin düzenlendiğinden bahisle 2’nci fıkra hükmünün görünüşte özgü suç olduğunu savunan yazarlar bulunmaktadır.⁹ Maddenin iki fıkrası ayrı ayrı ele alındığında; 1’inci fıkra da düzenlenen suçta herkes suçun faili olabilirken 2’nci fıkra da düzenlenen suçun faili yalnızca kamu görevlileri olabilmektedir. Yine 1’inci fıkra da düzenlenen suçun konusunu herhangi bir resmi belge oluşturabilirken 2’nci fıkra da düzenlenen suçun konusunu yalnızca kamu görevlisinin görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmi belgeler oluşturabilmektedir. Son olarak 1’inci fıkra da düzenlenen suçun seçimlik hareketleri “bir resmi belgeyi sahte olarak düzenleme”, “gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirme” ve “sahte resmi belgeyi kullanma” eylemleriyle sınırlıyken 2’nci fıkra da düzenlenen suçta ayrıca “resmi belgeyi gerçeğe aykırı olarak düzenleme” eylemi de seçimlik hareket olarak sayılmaktadır. Düzenlemeler arasındaki farklar dikkate alındığında; maddenin 2’nci fıkrasının daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hal olmanın ötesinde unsurları itibarıyla ayrı bir suç hüviyetine sahip olduğu görüldüğünden görünüşte özgü suç düşüncesinin kısmen kabul edilebilir olduğunu değerlendirmekteyiz. Bu doğrultuda 2’nci fıkra da düzenlenen suçun işlenmesine müşterek fail olarak iştirak eden sivil kişilerin TCK’nın 40/2 maddesinde düzenlenen bağıllık kuralı kapsamında azmettiren ya da yardım eden sıfatıyla değil *failliğin şerikliğe nazaran önceliği* kuralı

⁸ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 783; Özbek, Koray ve Bacaksız, *Özel Hükümler*, 870.

⁹ Berrin Akbulut, “Bağıllık Kuralı”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14/1, (2010): 184-185; İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 215; Mahmut Koca ve İlhan Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 493. Gerçeğe aykırı belge düzenleme suçunun gerçek özgü suç olduğu yönünde: Başar Pancaroğlu, “Sahte ve Gerçeğe Aykırı Belge Kavramlarının Ceza Hukuku Bağlamında Değerlendirilmesi ve Sonuçları”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 28/2 (2022): 830.

gereğince maddenin 1'inci fıkrasında düzenlenen suçtan sorumlu tutulmaları gerekmektedir.

TCK'nın 204'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçunda herkes suçun faili olabilmektedir. Mezkûr suç, “bir resmi belgeyi sahte olarak düzenleme”, “gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirme” veya “sahte resmi belgeyi kullanma” fiillerinin herhangi birisinin gerçekleştirilmesiyle işlenebildiğinden seçimlik hareketli suçtur.¹⁰ Suça konu belge üzerinde birden fazla seçimlik hareketin icrası hali ise cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi noktasında göz önünde bulundurulmalıdır.¹¹ Suçun kanuni tanımında netice unsuruna yer verilmediğinden seçimlik hareketlerden herhangi birinin gerçekleştirilmesiyle suç tamamlanmış olmaktadır.¹² Suç konusu resmi belge aldatma yeteneğini haiz olmadığı takdirde resmi belgede sahtecilik suçundan söz edilememektedir.¹³

Suçun seçimlik hareketlerinden ilki olan resmi belgenin sahte olarak düzenlenmesinden; esasen mevcut olmayan belgenin mevcutmuş gibi sahte olarak üretilmesi anlaşılmalıdır.¹⁴ Bu hususu “taklit” olarak adlandıran yazarlara¹⁵ göre sahteciliğin gerçekleştirilebilmesi için öncesinde sahil bir belgenin bulunması ve sahtecilik sonucunda da mevcudiyetini koruması gerekmektedir. Aksi görüşteki yazarlar¹⁶ ise var olmayan bir belgenin sahte olarak düzenlenmesiyle de suçun işlenebileceğini savunmaktadır. Belgenin bir kısmında sahtecilik yapılması ile tamamında sahtecilik yapılması arasında fark bulunmamaktadır.¹⁷ Sahte olarak düzenlenen belge, zorunlu unsurları ihtiva etmediği takdirde resmi belgeden bahsedilemeyeceğinden resmi belgede sahtecilik suçu da oluşmayacaktır.¹⁸

Suçun ikinci seçimlik hareketi olan gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirmekten; son şeklini almış belge üzerinde silinti/kazıntı veya ilave yapmak

¹⁰ Veli Özer Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 235.

¹¹ Gülfer Akın, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2022), 212.

¹² Mehmet Sıddık Çinko, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 134.

¹³ Devrim Güngör, *Resmi Belgelerde Sahtecilik Suçu* (Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2010), 23.

¹⁴ Koca ve Üzülmöz, *Özel Hükümler*, 853.

¹⁵ Sahir Erman ve Çetin Özek, *Ceza Hukuku Özel Bölüm Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar (TCK 316-368)* (İstanbul: Globus Dünya Basımevi, 1996), 293; Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 959.

¹⁶ Güngör, *Resmi Belgelerde Sahtecilik Suçu*, 76; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Özel Hükümler*, 871.

¹⁷ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 786.

¹⁸ Gökçen, *Belgede Sahtecilik Suçları*, 152.

suretle yapılan her türlü değişiklik anlaşılmalıdır.¹⁹ Yapılan değişikliğin belge metni üzerinde olması gerekmektedir. Aksi takdirde belgenin altında yahut arkasında yapılan değişiklikler, diğer şartların varlığı halinde kısmen sahte belge düzenlemek suçuna vücut verecektir.²⁰ Belge üzerinde yapılan değişikliğin, belgenin delil niteliğini ya da doğurduğu hukuki sonuçları etkilemesi gerekmektedir.²¹ Değişiklik neticesinde oluşan belge aldatma yeteneğini haiz değilse TCK'nın 205'inci maddesinde düzenlenen resmi belgeyi bozma suçunun işlendiğini söylemek mümkündür.²²

Suçun son seçimlik hareketi ise sahte resmi belgeyi kullanmaktır. TCK'nın 207'nci maddesinde düzenlenen özel belgede sahtecilik suçundan farklı olarak resmi belgede sahtecilik suçunun oluşması için belgenin sahte olarak düzenlenmesi ya da değiştirilmesi yeterli olup belgenin kullanılması gerekmemektedir.²³ Sahte resmi belgeyi kullanmak, belgenin aldatılacak kişi tarafından algılanabilir hale getirilmesini ifade etmektedir. Ancak aldatılacak kişinin belgeyi algılaması ve içeriğini fiilen öğrenmesi şart değildir. Başka bir anlatımla belgeyi elinde bulunduran kişinin bu belgeyi aldatılacak kişinin dikkatine sunması ve ulaşabileceği hale getirmesi suçun oluşması için yeterlidir. Kullanma hareketi; sahte belgeyi ibraz etme, teslim etme, okuma, alenileştirme gibi şekillerde tezahür edebilmektedir.²⁴ Kullanılan belgenin kasten sahte olarak düzenlenmesi zorunlu olmayıp kullanan kişi tarafından sahteliğinin bilinmesi yeterlidir.²⁵ Sahte resmi belgenin müteaddit defa kullanıldığı hallerde resmi belgede sahtecilik suçunun bir kez işlendiği kabul edilerek suç tarihinin son kullanma anına göre belirlenmesi ve dava zamanaşımının son kullanma tarihinden itibaren işletilmesi gerekmektedir.²⁶

Maddenin 2'nci fıkrasında düzenlenen kamu görevlisi tarafından işlenebilen resmi belgede sahtecilik suçunun oluşabilmesi için görev gereği düzenlemeye yetkili olunan belgenin; sahte veya gerçeğe aykırı olarak düzenlenmesi, düzenlendikten sonra

¹⁹ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 790.

²⁰ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 427.

²¹ Hasan Tahsin Gökcan, "Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m. 204)", *Ankara Barosu Dergisi*, 3 (2009): 108.

²² Handan Yokuş Sevrük, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 784.

²³ Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 961.

²⁴ Koca ve Üzülmüş, *Özel Hükümler*, 860.

²⁵ Akın, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, 242.

²⁶ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 796.

başkalarını aldatacak şekilde değiştirilmesi yahut bu eylemlere iştirak edilmeksizin sahte olduğu bilinerek kullanılması gerekmektedir. Kamu görevlisinin görevi gereği düzenlemeye yetkili olmadığı belgeler üzerinde gerçekleştirdiği sahtecilik eylemleri ise maddenin 1’inci fıkrasına tabi olmaktadır.²⁷ Bu durum madde gerekçesinde “*Resmî belgede sahteciliğin kamu görevlisi tarafından yapılmasına rağmen, düzenlenen sahte resmî belgenin kamu görevlisinin görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu bir belge olmaması hâlinde, bu fıkra hükmü uygulanamaz.*” ifadesiyle açıklanmıştır.

Maddenin 2’nci fıkrasında yer verilen “gerçeğe aykırı belge düzenleme” seçimlik hareketi doktrinde fikri sahtecilik olarak anılmaktadır.²⁸ Belgenin muhteviyatında/özünde gerçekleştirilen sahteciliği ifade eden fikri sahtecilik, kamu görevlisinin huzurunda gerçekleşen bir olayı veya açıklanan irade beyanını gerçeğinden farklı biçimde belgelendirmesi ya da huzurunda gerçekleşmemiş bir olayı gerçekleşmiş veya açıklanmamış bir irade beyanını açıklanmış gibi belgelendirmesi şeklinde tezahür etmektedir.²⁹ Bu suçun işlenmesine müşterek fail olarak iştirak eden sivil kişilerin *failliğin şerikliğe nazaran önceliği* kuralı gereğince maddenin 1’inci fıkrasında düzenlenen suçtan sorumlu tutulmaları gerekmektedir.³⁰

Maddenin 3’üncü ve son fıkrasında resmi belgede sahtecilik suçunun kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belgeler üzerinde işlenmesi daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hal olarak düzenlenmiştir.³¹ Bu kapsamda Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun (HMK) 204’üncü maddesine göre sahteliği sabit olana kadar geçerli belge olduğu kabul edilen ilamlar ve düzenleme şeklindeki noter senetleri üzerinde sahtecilik suçunun işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında artırılacaktır.

Resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin bir diğer daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hal düzenlemesi 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nda yer almaktadır. Mezkûr Kanunun 4’üncü maddesinde tahdidi olarak sayılan suçlar arasında bulunan

²⁷ Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 957.

²⁸ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 290-291.

²⁹ Koca ve Üzülmüş, *Özel Hükümler*, 860-861.

³⁰ Özgenç, *Genel Hükümler*, 739.

³¹ Gökcan, “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu”, 113.

resmi belgede sahtecilik suçunun terör örgütü faaliyetleri çerçevesinde işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında artırılmaktadır.³²

Resmi belgede sahtecilik suçunun daha az cezayı gerektiren nitelikli hali TCK'nın 211'inci maddesinde düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre hukuki ilişkiye dayanan alacağın ispatı ya da gerçek bir durumun belgelendirilmesi maksadıyla sahtecilik suçunun işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında indirilecektir. Hükmün uygulanabilmesi için suç tarihinden önce var olan hukuki bir ilişkinin belgelendirilmesi maksadıyla sahtecilik fiilinin yapılması gerekmektedir.³³ Doktrinde bazı yazarlar³⁴ ile uygulamada Yargıtay'ın³⁵ kabul ettiği görüşe göre hafifletici nedenin uygulanabilmesi için ispat edilmek istenen olayın esasen doğru ve sahih olması şart olmayıp failin olayın doğruluğuna iyiniyetle inanması yeterlidir. Aksi görüşteki yazarlar³⁶ hafifletici nedenin uygulanabilmesi için gerçek bir hukuki ilişkinin ve bu ilişkiye dayanan alacağın bulunması gerektiğini savunarak failin bu şekilde bir alacağı olmamasına rağmen var olduğunu zannederek sahtecilik fiilini gerçekleştirmesi halinde TCK'nın 30'uncu maddesinde düzenlenen hata hükümlerinden yararlandırılması gerektiğini savunmaktadır. Yine hafifletici neden hükmünün uygulanabilmesi için olayın sahih delillerle ispatının mümkün olup olmaması önem arz etmemektedir. Ancak meydana getirilen belgenin ispat edilmek istenen olaydan fazlasını ispata elverişli olması halinde hafifletici sebep uygulanmayacaktır.³⁷

Resmi belgede sahtecilik suçu kasten işlenebilen bir suçtur. Bu kapsamda suçun kanuni tanımında yer alan seçimlik hareketlerden herhangi birini gerçekleştiren failin sahtecilik yaptığını bilmesi ve bu sahteciliği gerçekleştirmeyi istemesi gerekmekte olup

³² Pınar Memiş Kartal, "Resmi Belgede Sahtecilik", içinde *Özel Ceza Hukuku Cilt VI* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık: 2020), 109.

³³ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 809.

³⁴ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 810; Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 473; Erol Çetin ve İsmail Malkoç, *Uygulamada Sahtekârlık Suçları Bilgisayar Suçları Tebligat Suçları ve İlgili Mevzuat* (Ankara: Adalet Yayınevi, 1995), 378; Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 964.

³⁵ "Sanıklar Alaaddin ve Hamdi, kat karşılığı devredilen taşınmazın babaları tarafından Fatma'dan satın alındığı inancıyla hareket ederek, yüklenen suçu işlemişlerdir. Onlardaki bu inanç makul ve meşru bir inanç olup, yukarda açıklandığı biçimde tanıklarca da doğrulanmaktadır. O halde, sanıklar Alaaddin ve Hamdi'ye yüklenen sahtekarlık suçu sübuta ermişse de, haklarında TCY'nın 347. maddesinin uygulanması gerekir.", Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 17.02.1992, E. 1991/346, K. 1992/24, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 17.04.2024.

³⁶ Çinko, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, 246; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Özel Hükümler*, 877.

³⁷ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 473.

suçun taksirle işlenmesi mümkün değildir.³⁸ Mezkûr suçun manevi unsuruna yönelik doktrinde bazı yazarlar³⁹ suçun işlenmesinde genel kastı yeterli görüp failin saikine ya da maksadına bakılmasına gerek olmadığını savunurken bazı yazarlar⁴⁰ her ne kadar kanunda genel kast yeterli görülmüşse de suçun oluşabilmesi için failin muhatabı aldatma maksadıyla hareket etmiş olması gerektiğini savunmaktadır. Uygulamada ise Yargıtay resmi belgede sahtecilik suçunda kastın zarar vermek bilinç ve iradesi olduğu görüşünü benimsemektedir.⁴¹

Resmi belgede sahtecilik suçunun olası kastla işlenmesi mümkündür.⁴² Örneğin; bir avukatın sahte olabileceği öngörülen ve bu hususta ciddi şüpheler ihtiva eden resmi belgeyi mahkeme dosyasına ibraz etmesi halinde kullanmak suretiyle resmi belgede sahtecilik suçu işlenmiş olacaktır.⁴³

Resmi belgede sahtecilik suçunda hukuka uygunluk nedenlerinden ilgilinin rızasına ilişkin doktrinde farklı görüşler ileri sürülmektedir. Rızanın, resmi belgede sahtecilik suçunda hukuka uygunluk nedeni olamayacağı kabulüne ilave olarak bazı yazarlar⁴⁴ rızayla hareket eden fail hakkında TCK'nın 30'uncu maddesinde düzenlenen hata hükümlerinin uygulanması gerektiğini savunurken bazı yazarlar⁴⁵ rızanın aldatma maksadını ortadan kaldırdığından manevi unsuru itibariyle suçun oluşmayacağını savunmaktadır. Uygulamada Yargıtay ise rızanın zarar verme bilinç ve iradesi ile sahtekarlık kastını ortadan kaldırdığından bahisle suçun oluşmayacağına hükmetmektedir.⁴⁶ 2937 sayılı MİT Kanunu, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu veya

³⁸ Akın, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, 259.

³⁹ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 808; Güngör, *Resmi Belgelerde Sahtecilik Suçu*, 28; Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 964.

⁴⁰ Koca ve Üzülmüş, *Özel Hükümler*, 861-862; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Özel Hükümler*, 877-878.

⁴¹ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 24.02.2022, E. 2020/332, K. 2022/121, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 17.04.2024; Ayrıca sahtecilik kastının da bulunması gerektiği yönünde; “*Tebliğat içeriğinin usulsüz de olsa tebligatın katılanın evine bırakıldığından anlaşılması karşısında, belgede sahtecilik suçlarında kast, zarar vermek bilinç ve iradesi olup, sanığın eyleminde, sahtecilik kastıyla hareket ettiğine dair dosyaya yansıyan bir delilin bulunmadığı ve tebligat muhatabına zarar vermek bilinç ve iradesi ile hareket edip etmediği anlaşılamadığından eyleminin görevi kötüye kullanmak suçu kapsamında kalıp kalmadığı tartışılarak sonucuna göre hüküm kurulması gerekirken...*”, Yargıtay 21. Ceza Dairesi, 22.03.2017, E. 2015/10217, K. 2017/1489, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 17.04.2024.

⁴² Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Özel Hükümler*, 878.

⁴³ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 809; Koca ve Üzülmüş, *Özel Hükümler*, 864; Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 965.

⁴⁴ Gökcen, *Belgede Sahtecilik Suçları*, 227; Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 965.

⁴⁵ Koca ve Üzülmüş, *Özel Hükümler*, 863.

⁴⁶ Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 11.03.2009, E. 2006/6061, K. 2009/2292, <https://legalbank.net>, E.T. 17.04.2024.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) hükümleri uyarınca sahte kimlik kullanılması gibi resmi belgede sahtecilik fiilleri ise kanun hükmünün yerine getirilmesi kapsamında değerlendirildiğinden suç teşkil etmeyecektir.

Resmi belgede sahtecilik suçunda kusurluluk bakımından genel prensipler geçerli olmakla birlikte zorunluluk halinin incelenmesinde fayda vardır. Doktrinde hakim olan görüş⁴⁷ resmi belgede sahteciliğin zorunluluk hali çerçevesinde işlenebileceği yönündeyken Yargıtay zorunluluk haline ilişkin bazı kararlarında kast unsurunun bulunmadığı⁴⁸ bazı kararlarında ise zararın bulunmadığı⁴⁹ gerekçesiyle suçun oluşmayacağına hükmetmektedir.

Resmi belgede sahtecilik suçunda teşebbüsün mümkün olup olamayacağı tartışmalı bir konudur. Doktrinde icra hareketinin failin iradesi dışında tamamlanamaması halinde teşebbüsün mümkün olabileceğini savunan⁵⁰, icra hareketleri kısımlara bölünebiliyorsa teşebbüsün mümkün olabileceğini savunan⁵¹ ve icra hareketlerinin tamamlanamaması nedeniyle ortaya aldatma yeteneğini haiz bir belge çıkmadığından bahisle teşebbüsün mümkün olmadığını savunan⁵² yazarlar bulunmaktadır. Konuya ilişkin Yargıtay kararlarının büyük bir çoğunluğunda ise resmi belgede sahtecilik suçunun teşebbüse elverişli olmadığının kabul edildiği görülmektedir.⁵³

⁴⁷ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 813; Koca ve Üzülmöz, *Özel Hükümler*, 866; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Özel Hükümler*, 877. Aksi yönde: “Failin haksız bir saldırı ya da bir tehlikeden kendini veya bir başkasını kurtarmak amacı ile belgede sahtecilik gerçekleştirmesi durumunda meşru müdafaa veya zorunluluk halinin varlığı ileri sürülemez ise de, bu durumlar failin kastının değerlendirilmesinde dikkate alınmalıdır. Fail başkasına zarar verme bilinciyle davranmadıkça kastı bulunmayacağı için, manevî unsurun varlığı da kabul edilemeyecek ve fail bundan yararlanacaktır”, Erman ve Özek, *Kamu Güvenine Karşı*, 285.

⁴⁸ Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 02.03.2006, E. 2005/6248, K. 2006/2907, Gökçen, *Belgede Sahtecilik Suçları*, 286.

⁴⁹ Yargıtay 15. Ceza Dairesi, 15.06.2016, E. 2016/836, K. 2016/6317, Çinko, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, 255.

⁵⁰ Gökçen, “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu”, 123; Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 966; Osman Yaşar, Hasan Tahsin Gökçen ve Mustafa Aruç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2014), 6218.

⁵¹ Gökçen, *Belgede Sahtecilik Suçları*, 253; Koca ve Üzülmöz, *Özel Hükümler*, 867; Yokuş Sevrük, *Özel Hükümler*, 793.

⁵² Çinko, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, 269; Güngör, *Resmi Belgelerde Sahtecilik Suçu*, 98; Kubilay Taşdemir, *Açıklamalı İçtihatlı Belgelerde Sahtecilik Suçları* (Ankara: Girişim Ajans Ofset Matbaa Baskın Yayın, 2019), 83; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Özel Hükümler*, 879.

⁵³ Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 27.03.2014, E. 2012/22192, K. 2014/5927, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 18.04.2024; Yargıtay 21. Ceza Dairesi, 18.01.2016, E. 2015/6234, K. 2016/339, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 18.04.2024; Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 06.02.2017, E. 2016/12006, K. 2017/659, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 18.04.2024; Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 09.01.2018, E. 2017/4122, K. 2018/92, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 18.04.2024.

Erman/Özek resmi belgede sahtecilik suçunda teşebbüse ilişkin görüşlerini;

‘Zarar ihtimali’ tabirinden hukuki zarar -yani sahte varakaya dayanarak açılacak bir davayı kazanmak ihtimali- anlaşılacak olursa, nakıs teşebbüs halinde bu zararın bulunmadığı meydandadır. Fakat ortada fiili bir zararın bulunduğu inkâr edilemez: sahte varakayı düzenledikten sonra tam imzayı atacağı sırada yakalanan bir memurun cezasız bırakılması toplumsal faydaya ve adalete uygun sayılamaz. Madem ki taklit fiilinin icra hareketleri bir tek harekettten ibaret olmayıp, bunları safhalara ayırmak mümkündür, o halde son aşama gerçekleşmedikçe nakıs teşebbüs vardır ve faili cezalandırmak gerekir. ‘Zarar ihtimali’ kamunun güveninin sarsılması ihtimalini ifade edip, suçun bir sonucu ise nakıs teşebbüste neticenin gerçekleşmemesi öncelikte kalır; yok suçun maddiyetine ilişkin bir unsur ise nakıs teşebbüs halinde zaten bütün suç unsurlarının gerçekleşmemesi şarttır; bu itibarla ‘zarar ihtimali’nin yokluğundan söz ederek taklit fiiline nakıs teşebbüsün cezalandırılmayacağını iddia etmek doğru olmaz.

şeklinde ifade etmiştir.⁵⁴ Kanaatimizce seçimlik hareketin gerçekleştirilmesiyle tamamlanan resmi belgede sahtecilik suçunda icra hareketlerinin kısımlara bölünebildiği hallerde teşebbüsün mümkün olduğu görüşünün kabulü gerekmektedir. Zarar ihtimalinin bulunmaması ya da aldatma yeteneğini haiz belgenin ortaya çıkmaması gerekçesiyle teşebbüsün mümkün olmadığını savunan görüşler yerinde değildir. Çünkü aldatma

Aksi yönde: “...D. Ltd. Şti.nin vekili olan sanığın, daha önce TASİŞ’ten satın alınarak 03.03.1998 tarihli fatura ve ... tarihli trafik şahadetnamesi ile adı geçen şirket adına ... plaka sayısı ile tescil edildikten sonra H.H. ’ya satılarak 16.07.2004 tarihinde ... plakaya nakil giden ve bu şahsın ÖTV indiriminden faydalanması üzerine hurdaya ayrılan aracı, ikinci kez trafiğe tescil ettirmek amacıyla, babası A.D. ’in, TASİŞ’e sunduğu suça konu aracın faturası ile şahadetnamesinin kaybolduğundan bahisle yeniden tanzim olunarak tarafına verilmesi talebini içeren 08.11.2004 tarihli dilekçesi üzerine, anılan kurumdan aldığı fatura ve şahadetname ile hazırladığı diğer belgelerle birlikte 26.11.2004 tarihinde Edirne Trafik Tescil Denetleme Şube Müdürlüğüne başvurmaktan ibaret oluşa uygun olarak sübutu kabul edilen eyleminin, resmi belge niteliğindeki trafik sicilinin gerçeğe aykırı oluşturulmak istenmesi nedeniyle TCK’nun 342/1. (5237 Sayılı TCK. nun 204/1) maddelerinde yazılı resmi belgede sahteciliğe teşebbüs suçunu oluşturduğu gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması, Yasaya aykırı...”, Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 28.01.2009, E. 2006/4307, K. 2009/161, <https://legalbank.net>, E.T. 18.04.2024; “Sanık savunmaları, katılan beyanı, tanık anlatımları ve tüm dosya kapsamından sanıkların katılan adına aslı ele geçirilemeyen sahte nüfus cüzdanı düzenledikleri, bu nüfus cüzdanını kullanmak suretiyle noterden düzenleme şeklinde sahte vekâletname tanzimine teşebbüs ettikleri, ilgili vekâletnamenin usuli şartları henüz tamamlanmadan vekâletnameye esas teşkil eden nüfus cüzdanının sahte olduğunun noter personeli tarafından tespiti nedeniyle resmi evrakta sahtecilik suçunun teşebbüs aşamasında kaldığı anlaşılmakla, mahkemenin mahkûmiyet hükümlerine ilişkin kabul ve uygulamasında bir isabetsizlik görülmemiştir.”, Yargıtay 15. Ceza Dairesi, 19.04.2021, E. 2017/34088, K. 2021/4505, <https://legalbank.net>, E.T. 18.04.2024.

⁵⁴ Erman ve Özek, Kamu Güvenine Karşı, 432.

yeteneğini haiz belgenin oluşturulması halinde suçun zaten tamamlanmış olduğu ve teşebbüs kurumunun elverişli hareketlerle icrasına başlanan suçun elde olmayan nedenlerle tamamlanamamasını hüküm altına aldığı gözetildiğinde resmi belgede sahtecilik suçunun teşebbüs aşamasında kalması halinde ortaya aldatma yeteneğini haiz bir belgenin çıkarılamaması ya da zarar ihtimalinin bulunmaması pek tabidir. Ayrıca *“sahte varakayı düzenledikten sonra tam imzayı atacağı sırada yakalanan bir memurun cezasız bırakılması”* hakkaniyete uygun düşmemektedir. Bu nedenle doktrinde Erman/Özek tarafından savunulan görüşün yerinde olduğunu değerlendirmekteyiz.

Belgede sahtecilik suçlarına ilişkin özel içtima hükmü TCK’nın 212’nci maddesinde düzenlenmiştir. Mezkûr düzenlemede sahte belgenin başka bir suçun işlenmesi sırasında kullanılması halinde her iki suçtan dolayı ayrı ayrı ceza verileceği hüküm altına alınmıştır. TCK’nın 212’nci maddesinde yer alan özel içtima düzenlemesi nedeniyle mezkûr suçun TCK’da düzenlenen diğer suçlarla bileşik suç oluşturması mümkün değildir.⁵⁵ Buna karşın suçun zincirleme şekilde işlenmesi önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır.⁵⁶ Yargıtay resmi belgede sahtecilik ile özel belgede sahtecilik suçlarını zincirleme suç hükmü kapsamında aynı suç kabul etmektedir.⁵⁷ Zincirleme suç hükmünün uygulanabilmesi için suçun değişik zamanlarda işlenmesi gerekmektedir. Yargıtay birden çok belgenin aynı anda ya da kısa zaman aralıklarıyla düzenlenmesi halinde zincirleme suç hükümlerinin uygulanamayacağına belirterek bu durumun cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi noktasında göz önünde bulundurulması gerektiğine hükmetmektedir.⁵⁸ Mahkeme, farklı tarihlerde düzenlendiği belirlenemeyen sahte

⁵⁵ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 815.

⁵⁶ Koca ve Üzülmüş, *Özel Hükümler*, 872.

⁵⁷ *“Resmi belgede sahtecilik suçu ile özel belgede sahtecilik suçlarının 5237 sayılı TCK’nda farklı maddelerde düzenlenmeleri nedeniyle sanığın gerçek içtima kuralları uyarınca cezalandırılması gerektiği ileri sürülebilir ise de, belgede sahtecilik suçlarında korunan hukuki yararın kamu güveni olması, her iki suçun geniş anlamda mağdurunun toplumu oluşturan tüm bireyler olması, unsurlarının tamamen benzer olarak düzenlenmesi de göz önüne alındığında, resmi belgede sahtecilik suçu ile özel belgede sahtecilik suçlarının ‘aynı suç’ olduğunun kabulü gerekmektedir.”*, Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 08.12.2015, E. 2014/173, K. 2015/495, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 18.04.2024.

⁵⁸ *“5237 sayılı TCY’nın 43/1 maddesinde bulunan, ‘değişik zamanlarda’ ifadesi nedeniyle zincirleme suç hükümlerinin uygulanabilmesi için, suçların mutlaka değişik zamanlarda işlenmesi gereklidir ki bunun sonucu olarak, aynı mağdura, aynı zamanda, aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda tek suçun oluşacağı kabul edilmiştir. Bu halde zincirleme suç hükümleri uygulanarak artırım yapılamayacak ancak bu husus TCY’nın 61. maddesi uyarınca temel cezanın belirlenmesinde göz önüne alınabilecektir. Burada ‘aynı zaman’ ve ‘değişik zaman’ kavramları üzerinde de durulmalıdır. Yasada bu konuda bir açıklık bulunmadığından ve önceden kesin saptamaların yapılması olanaklı olmadığından, bu husus her somut olayın özelliği gözönüne alınarak değerlendirilmeli ve eylemlerin ‘değişik zamanlarda’ işlenip işlenmediği belirlenmelidir. Bu bağlamda ‘aynı zamanda’ kavramı dar yorumlanmayarak, çok kısa zaman*

belgeler yönünden de zincirleme suç hükümlerinin uygulanamayacağına karar vermektedir.⁵⁹ Fiilin aynı suçu işleme kararı altında işlenip işlenmediği ise her somut olay özelinde suçun zamanı, belgenin niteliği, aidiyeti, ilişkin oldukları yer ve kişiler gibi öğelerden yararlanılarak ayrıca ele alınmalıdır.⁶⁰ Resmi belgede sahtecilik suçunda toplumu oluşturan bireylerin tamamının suçun mağduru olduğu kabul edilmektedir.⁶¹ Bu kabul TCK'nın 43'üncü maddesinin *"Mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da bu fıkra hükmü uygulanır."* şeklindeki düzenlemesi kapsamında zincirleme suç hükmünün resmi belgede sahtecilik suçu yönünden uygulanabilmesini mümkün kılarken TCK'nın 43'üncü maddesinin 2'nci fıkrasında düzenlenen aynı nev'iden fikri içtima hükmünün uygulanabilirliğini ortadan kaldırmaktadır.⁶² Kanunun 44'üncü maddesinde düzenlenen farklı nev'iden fikri içtima hükmünün ise suçun özel içtima düzenlemesi nedeniyle alanı daralmışsa da uygulanabilirliği devam etmektedir.⁶³

aralıkları da, aynı zaman dilimi olarak kabul edilmelidir. Bu bakımdan birden fazla belge üzerindeki sahteciliğin kısa zaman aralığında yapılmış olması ya da birden fazla sahte belgenin kısa zaman aralığında üretilmiş olması halinde de bunların aynı zamanda düzenlendiğinin, başka bir ifadeyle 'değişik zamanlarda' düzenlenmediğinin kabulü zorunludur.", Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 08.06.2010, E. 2010/11-98, K. 2010/143, <https://legalbank.net>, E.T. 18.04.2024.

⁵⁹ *"Farklı tarihlerde düzenlendiğine ilişkin delil bulunmayan suçta konu nüfus cüzdanı ve sürücü belgesinin aynı anda ele geçirilmesinden ibaret olayda, resmi belgede sahtecilikten hüküm kurulurken zincirleme suç hükümlerinin uygulanma şartlarının oluşmadığı"*, Yargıtay 21. Ceza Dairesi, 11.05.2016, E. 2015/7839, K. 2016/4302, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 18.04.2024.

⁶⁰ Gökcan, "Resmi Belgede Sahtecilik Suçu", 125.

⁶¹ *"Bu bağlamda gerek 765 sayılı TCK'nun, gerekse de 5237 sayılı TCK'nun belgede sahtecilik suçlarının düzenlendiği madde metinlerinde suçun mağdurunun kim olduğuna ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemesi, belgede sahtecilik suçlarının hukuki konusunun kamunun güveni olması ve bu suçların kamu güvenine karşı suçlar bölümünde düzenlenmiş bulunması hususları birlikte değerlendirildiğinde, bu suçların mağdurunun toplumu oluşturan bireylerin tamamının, diğer bir ifadeyle kamunun olduğunun, eylemin belirli bir kişinin zararına olarak işlenmesi halinde bu kişinin mağdur değil, suçtan zarar gören olacağının kabulü gerekmektedir. Aksinin kabulü halinde, somut olayda olduğu gibi birden fazla kişiye karşı işlenmiş olan sahtecilik suçlarında hükmolunacak sonuç ceza miktarları gözönünde bulundurulduğunda, 5237 sayılı TCK'nun 'Adalet ve kanun önünde eşitlik ilkesi' başlıklı 3. maddesinin gerekçesinde, 'Suç işlenmesiyle bozulan toplum düzeninde adaletin sağlanması için suç işleyen kimseye uygulanacak ceza hukuku yaptırımlarının haklı ve ölçülü olması gerekir. Çünkü ancak haklı ve suçun ağırlığıyla orantılı bir yaptırım ile suç işleyen kişinin bu fiilinden pişmanlık duyması sağlanabilir ve yeniden topluma kazandırılması söz konusu olabilir' şeklinde açıklanmış olan ölçülülük ilkesine aykırı davranılmış olunacaktır."*, Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 22.04.2014, E. 2013/397, K. 2014/202, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 18.04.2024.

⁶² Akın, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, 391.

⁶³ *"Resmi evrakta sahtecilik suçlarının konusunu oluşturan belgenin, taşınabilen bir şey üzerine yazılıp da hukuki hüküm ifade eden, bir olayı kanıtlamaya yarayan, üzerinde yazıların bulunduğu nesne olduğu, 5237 sayılı TCK'nun 204. maddesinin gerekçesinde de belirtildiği üzere, belgenin varlığının kabulü için yazılı kağıdın bulunmasının zorunlu olmadığı, bir metal levha üzerine yazı yazılması halinde de diğer unsurların varlığı durumunda, belgeden söz edilebileceği, bu bakımdan araç plakalarının da resmi belge olarak kabulü gerekeceğinin vurgulanması karşısında, olay tarihinde ele geçirilen sahte tescil belgesi ile plakaların TCK'nun 204/1. maddesi kapsamında resmi belge niteliğinde bulunduğu, tescil belgesi ve plakalar üzerindeki mühürlerin resmi belgenin zorunlu unsuru olup fikri içtima kuralları gereğince sadece*

Resmi belgede sahtecilik suçunun herkes tarafından işlenebilen hali için iki yıldan beş yıla kadar, kamu görevlisi tarafından işlenebilen hali içinse üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür. Buna karşılık suçun kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belgeler üzerinde işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında artırılırken suçun bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı ispatlamak ya da gerçek bir durumu belgelendirmek maksadıyla işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında indirilmektedir. Re'sen soruşturulan mezkûr suçun kamu görevlileri tarafından işlenebilen hali 4483 sayılı Kanun uyarınca soruşturma iznine tabi tutulmuştur.

B. Belgede Sahtecilik Suçlarında Müşterek Kavramlar

Belgede sahtecilik suçlarına ilişkin normatif düzenlemelerde kullanılan kavramların doktrinde “müşterek terimler”⁶⁴, “müşterek unsurlar”⁶⁵ yahut “sahteciliğin ortak öğeleri”⁶⁶ başlıkları altında ele alındığı görülmektedir. Çeşitlendirilen ve sayıca artırılabilen bu kavramlardan “sahtecilik”, “belge”, “aldatma yeteneği (iğfal kabiliyeti)” ve “zarar verme imkan ve ihtimali” kavramlarının çalışmamızın “müşterek kavramlar” başlığı altında ele alınmasının uygun olacağı kanaatindeyiz.

1. Sahtecilik

Farsça kökenli olan “sahte” kelimesi “*bir şeyin aslına benzetilerek yapılan, çakma, düzme, düzmece, uydurma, gerçek olmayan, gerçeğe benzetilmiş, yapmacık*” anlamlarına gelmektedir.⁶⁷ Bu kökten türeyen sahtecilik (sahtekârlık) kelimesi ise “*sahte işler yapma, düzmecilik*” anlamlarına gelmektedir.⁶⁸ Kanun koyucu 765 sayılı TCK döneminde sahtekârlık ifadesini kullanmışken 5237 sayılı TCK’da sahtecilik ifadesini kullanmayı tercih etmiştir.

resmi belgede sahtecilik suçunun işlendiğinin kabulünde zorunluluk bulunup ayrıca mühürde sahtecilik suçundan ceza verilemeyeceği gibi sanığın olay tarihinde kullandığı çalıntı araç üzerinde aynı anda ele geçirilen suç konusu sahte belgeler ve plakalar nedeniyle tek bir resmi belgede sahtecilik suçundan hüküm kurulması gerektiği ve aynı araca ait birden fazla sahte belge düzenlenip kullanılmış olması olgusunun 5237 sayılı TCK’nun 61. maddesi uyarınca temel cezanın belirlenmesi sırasında nazara alınabileceği gözetilmeden, sahte belgeler ve bu belgelerde sahte mühür kullanılmasından dolayı resmi belgede sahtecilik ve mühürde sahtecilik suçlarından ayrı ayrı cezaya hükmolunması...”, Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 18.02.2015, E. 2013/3575, K. 2015/21099, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 18.04.2024.

⁶⁴ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 750-781.

⁶⁵ Yaşar, Gökcan ve Artuç, *Türk Ceza Kanunu*, 6197-6201.

⁶⁶ Keskin Kaylan, “Kamu Güvenine Karşı Suçlar”, *Adalet Bakanlığı*, (Özel Arşiv), 1.

⁶⁷ Türk Dil Kurumu Sözlüğü, (E.T. 18.04.2024), <https://sozluk.gov.tr>.

⁶⁸ Türk Dil Kurumu Sözlüğü, (E.T. 18.04.2024), <https://sozluk.gov.tr>.

Sahtecilik bir başkasını aldatmak için başvuru her türlü hile ve usulü ifade etmektedir.⁶⁹ Geniş anlamda sahtecilik sözde, yazıda ve fiilde gündeme gelebilen ceza kanunlarınca tecziye edilen tüm yalan şekillerini kapsamaktadır. Dar anlamda sahtecilik ise toplumda yaşayan tüm fertlerin gerçekliğine ve doğruluğuna inanmak zorunda oldukları para, mühür, damga, belge ve yazılarda yapılan hileler ile bunları olduklarından başka bir surette göstermeye yönelmiş eylemleri kapsamaktadır.⁷⁰

Geniş anlamda sahtecilikte gerçeğin tahrifi suçun işlenmesinde bir araç vasfında olup suçun teşekkülü için diğer bazı şart ve unsurların mevcudiyeti de aranmaktadır. Dar anlamda sahtecilikte ise failin gerçeği değiştirmesi suçun oluşması için yeterlidir.⁷¹

Sahtecilik kavramı ceza hukukunda “*gerçeğin hileli bir şekilde değiştirilmesi*”, “*gerçeğin tahrif edilerek olduğundan farklı gösterilmesi*” şeklinde tanımlanmaktadır.⁷² Doktrinde sahtecilik kavramının “*gerçeğin değiştirilmesi veya gerçeğe aykırılık*” paydasında toplanmış birçok tanımı bulunmaktadır. Bu haliyle sahtecilik kavramı “belgede, parada, kıymetli damgalarda ve mühürde sahtecilik” suçlarında geçen sahtecilik ifadelerinin tamamını kapsamaktadır.⁷³

Kapsam itibarıyla sahtecilik kavramının altında yer alan “belgede sahtecilik” ifadesi; Türkiye’nin de katıldığı 1947 tarihli VIII. Uluslararası Ceza Hukukunun Birleştirilmesi Konferansı’nın karar metninin 1’inci maddesinde “*Bir hakkın veya hukuki netice tevlit eden bir fiilin ispatına muhassas veya bir yazıda, zarar vermek şuuru ile hakikatin tahrif edilmesidir.*” şeklinde tanımlanmıştır.⁷⁴

a. Maddi-Fikri Sahtecilik

Belgede sahtecilik, maddi sahtecilik ve fikri sahtecilik şeklinde tezahür etmektedir. Kanun koyucu 765 sayılı TCK döneminde bu ayrımı açıkça gözeterek 339’uncu maddede maddi sahteciliği, 340’ıncı maddede ise fikri sahteciliği düzenlemiştir. 5237 sayılı TCK’nın kabulüyle birlikte bu ayrım giderilmiş ve 204’üncü maddenin 2’nci

⁶⁹ Seyithan Deliduman, “Noter İşlemlerinde Sahtelik”, *TNB Dergisi*, 110 (2001): 40.

⁷⁰ Erman, *Sahtekarlık Suçları*, 3-5.

⁷¹ Mevci Ergün, “Sahtekarlık”, *Yargıtay Dergisi*, 9/3 (1983): 260-261.

⁷² Keskin Kaylan, “Belgelerde Sahtecilik Suçları (765 sayılı TCK ile TCK Hükümet Tasarısı ve TBMM Adalet Komisyonu’na Kabul Edilen Tasarı Metnindeki Düzenlemelere Göre Karşılaştırmalı Bir İnceleme)”, *Türk Ceza Kanunu Reformu İkinci Kitap*, (2004): 164.

⁷³ Çinko, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, 30.

⁷⁴ Sahir Erman, “Evrakta Sahtekarlık Suçlarının Ana Hatları, Tarihçesi ve Müsterek Unsurları”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 16/1-2 (1950): 167-168.

fikrasında fikri sahteciliğe ilişkin olarak “gerçeğe aykırı belge düzenleyen” ibaresine yer verilerek her iki sahtecilik türü tek madde altında ele alınmıştır.⁷⁵

Maddi sahtecilik ile fikri sahtecilik arasındaki farkın anlaşılabilmesi için sahte kavramına yüklenen “sahih olmama” ve “gerçek olmama” anlamlarının incelenmesi gerekmektedir.⁷⁶ Bir belgenin “sahih olmaması”; belgenin görünüşteki düzenleyicisi ile gerçek düzenleyicisinin farklı olması yahut sonradan herhangi bir değişikliğe uğramış olması demektir. Belgenin “gerçek olmaması” ise belgenin şeklen sahih olmasına karşın muhteviyatının/özünün sahte olması demektir. Bu açıklamalar ışığında “sahih” olmayan belgelerde maddi sahteciliğin, “gerçek” olmayan belgelerde ise fikri sahteciliğin söz konusu olduğunu söylemek mümkündür.⁷⁷

Maddi sahteciliğin gerçekleştirilebilmesi için öncesinde sahih bir belgenin bulunup bulunmaması gerektiği hususunda doktrinde tartışmalar mevcuttur. Bazı yazarlar⁷⁸ maddi sahteciliğin gerçekleştirilebilmesi için sahih bir belgenin bulunması gerektiği görüşünü savunmakta iken bazı yazarlar⁷⁹ mevcut olmayan bir belgenin sahte olarak düzenlenmesi şeklinde maddi sahteciliğin gerçekleştirilebileceğini savunmaktadır. Kanaatimizce maddi sahteciliğin gerçekleştirilebilmesi için mevcut sahih bir belgenin bulunması gerekli değildir. Mevcut olmayan bir belgeyi sahte olarak düzenlemekle de maddi sahteciliğin gerçekleştirilmesi mümkündür. Fikri sahtecilik ise yalnızca daha önce mevcut olmayan bir belge hazırlanırken gerçekleştirilebilmektedir.

Maddi sahtecilik belgenin dış görünüşünde yapılacak bilirkişi incelemesiyle tespit edilebilmekteyken fikri sahteciliğin tespiti için belge içeriğinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu noktada fikri sahteciliğin tespitinde tanık delili büyük önem taşımaktadır.⁸⁰

Maddi sahtecilik hem özel hem de resmi belgelerde herkes tarafından gerçekleştirilebilmekteyken fikri sahtecilik yalnızca kamu görevlileri tarafından resmi belgeler üzerinde gerçekleştirilebilmektedir.⁸¹ Kanun koyucu TCK’da fikri sahteciliğe

⁷⁵ Durgun, “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu”, 14.

⁷⁶ Çinko, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, 34.

⁷⁷ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 290-291.

⁷⁸ Erman ve Özek, *Kamu Güvenine Karşı*, 293.

⁷⁹ Güngör, *Resmi Belgelerde Sahtecilik Suçu*, 76; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Özel Hükümler*, 871.

⁸⁰ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 296.

⁸¹ Cevat Koç, “Resmi Belgenin Özünde Sahtecilik Suçu”, *İstanbul Barosu Dergisi*, 67/4-5-6 (1998): 322.

ilişkin olarak istisna bir düzenleme getirmiştir. Mezkûr Kanunun 210'uncu maddesinin 2'nci fıkrasında sağlık mesleği mensupları tarafından düzenlenen özel belge niteliğindeki belgelerin gerçeğe aykırılık ihtiva etmesi halinde resmi belgede sahtecilik hükümlerine tabi olduğu belirtilmiştir.⁸² Özel belgede fikri sahteciliğin cezalandırılmasına ilişkin bir diğer istisna 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nda düzenlenmiştir. Mezkûr Kanunun “Kaçakçılık Suçları ve Cezaları” kenar başlıklı 359'uncu maddesi uyarınca “*muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge düzenleyenler*” ibaresine yer verilerek fikri sahteciliğin cezalandırılacağı belirtilmiştir.⁸³

Maddi sahtecilik ve fikri sahtecilik ayrımının gerekli olup olmadığı noktasında doktrinde tartışmalar mevcuttur. Konunun başlangıcında belirtildiği üzere sahte kavramı yalnızca belgenin sahilliğine ilişkin olmayıp ayrıca belgenin gerçekliğine de ilişkindir. Fikri sahteciliğin gözetilmemesi halinde sahil olmasına rağmen içerik itibarıyla gerçek olmayan belgeler yönünden sahtecilik suçunun oluşup oluşmayacağı noktasında tenakuz oluşacaktır.⁸⁴ Kanun koyucu fikri sahteciliği ifade eden “gerçeğe aykırı belge düzenleme” seçimlik hareketine yer vererek oluşabilecek tereddütleri gidermiş ve bu neviden eylemlerin cezalandırılmasını sağlamıştır. Kanun koyucunun konuya ilişkin olarak ortaya koyduğu iradenin yerinde olduğu kanaatindeyiz.

b. Faydasız Sahtecilik

Sahtecilik eylemi yapılmadan gerçekleştirilebilecek bir sonuca ulaşmak maksadıyla genellikle bilgisizlikten veya gerekli olduğuna inanılarak yapılan sahtecilik eylemleri doktrinde faydasız (lüzumsuz/zararsız) sahtecilik olarak anılmaktadır. Bir başka ifadeyle ispat edilmek istenen konuya ilişkin olmayan ya da hukuken değerlendirilebilen pratik bir sonuç elde etmeye elverişli olmayan bir sahtecilik eyleminin varlığı halinde faydasız sahtecilikten bahsedilmektedir.⁸⁵ Açıklamalardan anlaşılacağı

⁸² Ruşen Tüzün Yülek, *Belgede Sahtecilik Suçları ve Kamu Güvenine Karşı İşlenen Diğer Suçlar* (Ankara: Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, 2024), 25.

⁸³ Mustafa Ruhan Erdem, “Özel Belgede Düşünsel Sahteciliğin (İçerik Sahteciliğinin) Cezalandırılabilirliği”, içinde *Belgede Sahtecilik ve Vergi Suçları Sempozyumu*, (Ankara: Melek Matbaa, 2020), 193.

⁸⁴ Akın, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, 37-38.

⁸⁵ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 349.

üzere faydasız sahteciliğin gerçekleştirilmesi halinde hukuk dünyasında herhangi bir değişiklik oluşmamaktadır.⁸⁶

765 sayılı TCK döneminde resmi belgede sahtecilik suçunun oluşabilmesi için zarar imkanı ve ihmalinin bulunması şartı aranmaktayken 5237 sayılı TCK'da bu şart aranmamış olup resmi belgede sahtecilik suçu soyut tehlike suçu olarak düzenlenmiştir. Bu durum faydasız sahteciliğin cezalandırılıp cezalandırılmaması noktasında görüş ayrılıklarına neden olmuştur. Doktrinde bazı yazarlar⁸⁷ faydasız sahtecilik halinde eylemin cezalandırılmaması gerektiğini savunurken bazı yazarlar⁸⁸ faydasız sahtecilik halinin belgede sahtecilik suçunda cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi noktasında önem arz ettiğini savunmaktadır. Yargıtay faydasız sahtecilik hallerinde suçun unsurlarının oluşmadığı gerekçesiyle beraat kararı verilmesi gerektiğine hükmetmektedir.⁸⁹ 5237 sayılı TCK'da belgede sahtecilik suçunun soyut tehlike suçu olarak düzenlendiği gözetildiğinde faydasız sahtecilik gerçekleştiği anda şeklen de olsa suç işlenmiş olduğunun kabulü gerekmektedir. Bu noktada faydasız sahtecilik hallerinde CMK'nın 223/4-d maddesinin “*işlenen fiilin haksızlık içeriğinin azlığı*” hükmü doğrultusunda ceza verilmesine yer olmadığına karar verilebileceği yönündeki görüşe⁹⁰ katılmamaktayız. Çünkü mezkûr hükmün uygulanabilmesi için suç olma niteliğini devam ettiren fiile yönelik kanunda özel bir düzenleme bulunması gerekmektedir.⁹¹ Örneğin; TCK'nın 141'inci maddesinde hırsızlık suçunun düzenlenmesini müteakip 145'inci maddede suç konusu malın değerinin azlığı halinde ceza verilmesinden vazgeçilebileceği açıkça belirtilmiştir. Oysa resmi belgede sahtecilik suçunda bu nev'iden özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle faydasız sahtecilik hallerinin cezanın

⁸⁶ Tüzün Yülek, *Belgede Sahtecilik*, 67.

⁸⁷ Gökçen, *Belgede Sahtecilik Suçları*, 196; Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 349; Mustafa Özen, *Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2022), 731-732.

⁸⁸ Koca ve Üzülmüş, *Özel Hükümler*, 852.

⁸⁹ Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 23.11.2011, E. 2011/11193, K. 2011/22134, Erhan Günay, *Dolandırıcılık ve Belgede Sahtecilik Davalarında Yargılama Süreci* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 219-220.

⁹⁰ Çinko, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, 119.

⁹¹ “CMK'nın 223/4-d madde ve fıkrasında yer alan ‘fiilin haksızlık içeriğinin azlığı’ nedeniyle ceza verilmesine yer olmadığına karar verilebilmesi için, eylemin suç olarak düzenlendiği yasa normunda bu konuda açık bir hükmün bulunması, suç ve cezanın yasal olması kuralının sonucu olarak zorunludur. Başka bir anlatımla fiilin haksızlık içeriğinin azlığı, her suç için uygulanabilecek genel bir hüküm niteliğinde olmayıp, sadece yasada öngörülen hallerde uygulama olanağı bulunan bir hükümdür.”, Yargıtay 21. Ceza Dairesi, 17.10.2016, E. 2016/8692, K. 2016/6179, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 19.04.2024.

belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi noktasında göz önüne alınması gerektiği kanaatindeyiz.

2. Belge

“Belge” kelimesi “*bir gerçeğe tanıklık eden yazı, fotoğraf, resim, film vb. vesika, doküman*” anlamına gelmektedir.⁹² Kanun koyucu 765 sayılı TCK döneminde “belge” kelimesi yerine “evrak” kelimesini kullanmıştır. Arapça kökenli “evrak” kelimesi “varaka” kelimesinin çoğul hali olup “yazılı kağıtlar” anlamına gelmektedir.⁹³

TCK’da “belge” kavramının tanımına yer verilmemiştir. Kanunun hazırlanması sürecinde tanım meselesi Adalet Komisyonunda tartışılmış ancak yapılacak herhangi bir tanımlamanın ileride uygulamayı daraltabileceği gerekçesiyle bilinçli bir boşluk bırakılması tercih edilmiştir.⁹⁴

TCK gerekçesinde “belge” kelimesinin “yazılı kağıt” anlamına geldiğinin belirtilmesini müteakip “*Yazılı kağıt niteliğinde olmayan şey, ispat kuvveti ne olursa olsun, belge niteliği taşımamaktadır.*” açıklamasına yer verilmiştir. Açıklamanın ardından “*Bazı durumlarda belgenin varlığını kabul için, yazının kâğıt üzerinde bulunması gerekmez. Bir metal levha üzerine yazı yazılması hâlinde de belgenin varlığını kabul etmek gerekir. Bu itibarla, araç plakaları da resmî belge olarak kabul edilmek gerekir.*” ifadesine yer verilerek bazı durumlarda yazının kâğıt üzerinde bulunmasının zorunlu olmadığı vurgulanmıştır.⁹⁵ Görüldüğü üzere kanun gerekçesinde “yazılı kağıt” değil “yazı” esas alınarak belgenin yazılı kâğıttan daha geniş anlamının olduğu belirtilmiştir.⁹⁶

TCK’nın aksine sair mevzuatta “belge” kavramına ilişkin tanımlamalara yer verilmiştir. Nitekim HMK’nın 199’uncu maddesinde “*...vakıaları ispata elverişli yazılı veya basılı metin, senet, çizim, plan, kroki, fotoğraf, film, görüntü veya ses kaydı gibi veriler ile elektronik ortamdaki veriler ve bunlara benzer bilgi taşıyıcıları...*” belge olarak kabul edilmiştir. Yine 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun 3’üncü

⁹² Türk Dil Kurumu Sözlüğü, (E.T. 23.04.2024), <https://sozluk.gov.tr>.

⁹³ Türk Dil Kurumu Sözlüğü, (E.T. 23.04.2024), <https://sozluk.gov.tr>.

⁹⁴ Zekeriya Yılmaz, *Gerekçe ve Tutanaklarla Yeni Türk Ceza Kanunu* (Ankara: Seçkin Yayıncılık: 2004), 1012.

⁹⁵ Tüzün Yülek, *Belgede Sahtecilik*, 5.

⁹⁶ Çinko, *Resmî Belgede Sahtecilik Suçu*, 37.

maddesinde “Kurum ve kuruluşların sahip oldukları bu Kanun kapsamındaki yazılı, basılı veya çoğaltılmış dosya, evrak, kitap, dergi, broşür, etüt, mektup, program, talimat, kroki, plân, film, fotoğraf, teyp ve video kaseti, harita, elektronik ortamda kaydedilen her türlü bilgi, haber ve veri taşıyıcılarını...” ifade eden belge tanımına yer verilmiştir. Son olarak Resmî Yazışmalarda Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 3’üncü maddesinde;

Herhangi bir bireysel işlemin, kurumsal fonksiyonun veya kurumsal işlemin yerine getirilmesi için alınmış ya da idare tarafından hazırlanmış; içerik, ilişki ve formatı ile ait olduğu fonksiyon veya işlem için delil teşkil ederek aidiyet zincirini muhafaza eden, güvenli elektronik imza ya da el yazısıyla imzalanmış ve kayıt altına alınmış her türlü bilgi...

ifadesiyle belge tanımı yapılmıştır. Her ne kadar anılan kanunlarda belge tanımına yer verilmiş olsa da bu tanımların TCK hükümlerinin uygulanması bakımından herhangi bir geçerliliği bulunmamaktadır.⁹⁷

Doktrinde ceza hukuku bakımından üzerinde fikir birliğine varılmış bir “belge” tanımı bulunmamaktadır;

Artuk/Gökcan/Alşahin/Çakır’a göre belge; “Olayları nakleden, içerdiği irade beyanları hukuken değer taşıyan ve muayyen kimse tarafından oluşturulan her türlü yazıdır.”⁹⁸

Bakıcı/Yalvaç’a göre belge; “Hukuken hüküm ifade eden ve bir hakkın doğmasına hukuksal ilişkinin veya bir olayın, olgunun kanıtlanmasına yarayan yazıdır.”⁹⁹

Erman’a göre belge; “Taşınabilen bir şey üzerine yazılıp da bir kimliği olan ve hukuki hüküm ifade eden bir olayı ispata yarayabilen bir yazıdır.”¹⁰⁰

Gökcan’a göre belge; “Belirli bir düşünce, hukuki ilişki veya vakayı yansıtan, başka deyişle hukuki sonuç doğurmaya elverişli bir irade beyanını içeren ve düzenleyicisinin kim olduğunu da gösteren yazılı evraktır.”¹⁰¹

⁹⁷ Durgun, “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu”, 47.

⁹⁸ Artuk vd., *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 750.

⁹⁹ Sedat Bakıcı ve Gürsel Yalvaç, *5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Özel Hükümleri 2* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2008), 692.

¹⁰⁰ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 331.

¹⁰¹ Gökcan, “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu”, 96.

Gözübüyük'e göre belge; *"Belge-evrak taşınır bir şey üzerine yazılıp da hüviyeti olan ve hukuki değere sahip ve bir vakıayı ispata elverişli yazıdır."*¹⁰²

Güngör'e göre belge; *"Bir olayı nakleden veya bir irade beyanını içeren, toplumsal hayatta uyumsuzlukların önlenmesi ve/veya bir vakıanın ispatına dair ihtiyaçların giderilmesinde önem arz eden, kamunun güvenmesi için gereken unsurlara sahip her türlü yazıdır."*¹⁰³

Kaylan'a göre belge; *"Hukuken hüküm ifade eden ve bir hakkın doğmasına, hukuksal ilişkinin veya bir olayın, olgunun kanıtlanmasına yarayan yazıdır."*¹⁰⁴

Koca/Üzülmez'e göre belge; *"Hukuken önem arz eden ve belli bir kişi tarafından yapılan açıklamanın (irade beyanının) ispatı açısından cisimleştirildiği yazılı kâğıt/şeydir."*¹⁰⁵

Özbek/Doğan/Bacaksız'a göre belge; *"İnsanın iradesini hukuki bir sonuç doğurmaya uygun, yazılı ve gözle algılanabilir şekilde dışa vurma şeklidir."*¹⁰⁶

Taşdemir'e göre belge; *"Bir şey üzerine yazılan ve bir kimliği olan, hukuki hüküm ifade eden, bir hakkın doğmasına ve bir olayın kanıtlanmasına yarayan yazılardır."*¹⁰⁷

Tezcan/Erdem/Önok'a göre belge; *"Hukuksal açıdan önem taşıyan ve onu meydana getiren kişinin delil amacıyla belirli bir beyanını içeren yazı parçasıdır."*¹⁰⁸

Yüksek mahkeme içtihatlarında "belge" kavramı çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Yargıtay bir kararında belgeyi *"hukuki bir hüküm ifade eden, bir hakkın doğmasına, bir olayın kanıtlanmasına yarayan yazılar"*¹⁰⁹ şeklinde tanımlamıştır. Yine Yargıtay'ın belgenin tanımına yönelik olarak;

İçeriği olan, hak doğurucu, kaldırıcı ve kanıt aracı olan yazı olup, taşınabilen bir vasıta üzerine tespit edilen, belirli bir kimsenin eseri olan, usuli bir ilişki veya

¹⁰² Abdullah Pulat Gözübüyük, "Belgelerde Sahtecilik Cürümleri (TCK.nun 339, 340, 341 ve 342. Maddeleri)", *Adalet Dergisi*, 61/2 (1970): 78.

¹⁰³ Güngör, *Resmi Belgelerde Sahtecilik Suçu*, 45.

¹⁰⁴ Kaylan, "Belgelerde Sahtecilik Suçları (765 sayılı TCK ile TCK Hükümet Tasarısı ve TBMM Adalet Komisyonu'na Kabul Edilen Tasarı Metnindeki Düzenlemelere Göre Karşılaştırmalı Bir İnceleme)", 164.

¹⁰⁵ Koca ve Üzülmez, *Özel Hükümler*, 842.

¹⁰⁶ Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Özel Hükümler*, 855.

¹⁰⁷ Taşdemir, *Belgelerde Sahtecilik Suçları*, 7.

¹⁰⁸ Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 947.

¹⁰⁹ Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 04.07.1983, E. 1983/2707, K. 1983/3846, Çetin ve Malkoç, *Sahtekârlık Suçları*, 130.

*diğer bir hukuki bir münasebet içinde hukuki bir iddiaya dayanak olmaya veya bu iddiayı çürütmeye ya da hukuken önemli bir olayı ispat etmeye elverişli irade, açıklama veya beyanlarını yahut hakikat iddialarını ihtiva eden her türlü yazıdır.*¹¹⁰

ve “belirli bir düşünce, hukuki ilişki veya vakayı yansıtan, başka deyişle hukuki sonuç doğurmaya elverişli bir irade beyanını içeren ve düzenleyicisinin kim olduğunu da gösteren yazılı evrak”¹¹¹ şeklinde kararları mevcuttur.

“Belge” kavramına yönelik doktrinde ve içtihatlarda yer alan farklı tanımların, temelde belgenin unsurları ve fonksiyonları baz alınarak oluşturulduğunu söylemek mümkündür. Belgenin “düşünceyi açıklama” fonksiyonunun “yazılılık” ve “içerik” unsurlarının kapsamında; “garanti” fonksiyonunun ise “düzenleyeni belli olma” unsuru kapsamında kaldığı kabul edildiğinde geriye farklılık arz eden yalnızca “ispat” fonksiyonunun kaldığı görülmektedir. Belgenin unsurları esas alınarak yapılabilecek “hukuken hüküm ifade eden, düzenleyeni belli irade açıklamalarını içeren yazılar” şeklindeki tanıma uygun bir belge, ihtiva ettiği özelliklerle ispat fonksiyonunu da yerine getirmiş olacaktır.¹¹²

a. Belgenin Unsurları

5237 sayılı TCK gerekçesinde, doktrinde ve yargı kararlarında yapılan tanımlamalar göz önüne alındığında suçun konusu olan belgenin birtakım unsurları ihtiva etmesi gerektiği görülmektedir. Nitekim sahteciliğe konu olan şey unsurları itibarıyla belge vasfını kazanmamışsa belgede sahtecilikten bahsedilemeyecektir.¹¹³ Yapılan açıklamalar ışığında bir belgenin “yazılılık”, “hukuken anlamlı bir içerik” ve “aidiyet” unsurlarına sahip olması gerektiğini söylemek mümkündür.

(1) Yazılılık

Belgenin unsurlarının başında “yazılılık” gelmektedir. Yazı, kelime anlamı itibarıyla bir irade açıklamasının yahut beyanın, bu durumu tespitte elverişli bir vasıta ve

¹¹⁰ Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 22.01.2019, E. 2018/5919, K. 2019/737, <https://legalbank.net>, E.T. 24.04.2024.

¹¹¹ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 21.02.2017, E. 2015/15-393, K. 2017/74, <https://legalbank.net>, E.T. 24.04.2024.

¹¹² Çinko, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, 42.

¹¹³ Hakkı Demirel, “Türk Ceza Kanununun Evrakta Sahtekârlık Cürmü Hakkındaki Hükümlerinin Sistematiği Üzerinde Bir Deneme”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13/1 (1956): 31.

harflerle ifade edilmesi demektir.¹¹⁴ Bir belgenin varlığından bahsedebilmek için öncelikle ortada bir yazının bulunması gerekmektedir.¹¹⁵

Sahtecilik suçuna konu olabilmesi için belgenin; maddi varlığı olan bir şeye sıkı sıkıya bağlı olması ve gözle algılanabilmesi gerekmektedir. Bu nedenle manyetik şeritler, elektronik veriler, fotoğraflar ve bilgisayar programları belge olarak kabul edilmez.¹¹⁶ Ancak kimlik, pasaport gibi yazılı ve görsel açıklamaları bir arada ihtiva eden belgelerdeki fotoğrafların değiştirilmesi halinde belgede sahtecilik suçu gündeme gelebilecektir.¹¹⁷

Görme engelli bireyler tarafından kullanılan kabartma harflerle hazırlanmış yazıların belge niteliğinde olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır. Bazı yazarlar¹¹⁸ kabartma harflerle hazırlanan yazıların belge niteliği taşımadığı görüşünü savunurken bazı yazarlar¹¹⁹ diğer şartları taşımaları halinde bu yazıların belge sayılacağını savunmuştur. Yazınlık noktasında alfabetik yazı stiline zorunlu olmadığı ve sembolik kodların dâhi bu şartı sağlayabildiği¹²⁰ göz önüne alındığında kabartma harflerle hazırlanmış yazıların diğer unsurları ihtiva etmeleri halinde belge olarak kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Yazının meydana getirilmesinde kullanılan vasıtanın ya da maddenin önemi bulunmamaktadır. Bu anlamda yazı elle yazılabileceği gibi bilgisayar ve daktilo gibi vasıtalarla da meydana getirilebilir.¹²¹ Yine yazının oluşturulmasına mürekkep yahut farklı kimyasalların kullanılması mümkündür.¹²² Aksi görüşteki yazarlar¹²³ yazınlık koşulunun yalnızca elle yazma şeklinde gerçekleşebileceğini savunmaktadır.

¹¹⁴ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 307.

¹¹⁵ Remzi Gündüz ve Veysel Gültaş, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu ile 213 Sayılı Vergi Usul Kanununda Belgelerde ve Faturalarda Sahtecilik Suçları* (Ankara: Bilge Yayınevi, 2013), 20.

¹¹⁶ Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 947.

¹¹⁷ Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Özel Hükümler*, 856.

¹¹⁸ Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 947.

¹¹⁹ Bakıcı ve Yalvaç, *Özel Hükümler*, 694; Erman ve Özek, *Kamu Güvenine Karşı*, 314; Gökcen, *Belgede Sahtecilik Suçları*, 80; Güngör, *Resmi Belgelerde Sahtecilik Suçu*, 35; Sahir Erman, “Evrakta Sahtekârlık Suçlarında Varaka Mefhumi”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 15/1 (1949): 173.

¹²⁰ Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Özel Hükümler*, 856.

¹²¹ Koray Doğan, “Ceza Hukukunda Belge Kavramı”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 5/14 (2010): 53.

¹²² Mustafa Sinan Esin, *Malvarlığına Karşı Suçlar, Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2007), 453.

¹²³ Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 947.

Yazının yalnızca kağıt üzerine yazılmasının şart olmadığı 5237 sayılı TCK gerekçesinde açıkça belirtilmiştir. Bu konuda tartışmalar yazının yer aldığı materyalin taşınabilir olmasının gerekip gerekmediği noktasında yoğunlaşmaktadır. Baskın görüşe göre yazının kağıt, levha, bez, deri gibi elden ele taşınabilen şeyler üzerine yazılmış olması gerekmektedir. Bu nedenle abidelerin, mezar taşlarının, otomobillerin üzerlerinde yer alan yazılar belge olarak kabul edilmemektedir. Bununla beraber taşınabilir bir belgenin bir taşınmaz üzerine asılması yahut yapıştırılması belge niteliğini etkilemeyecektir.¹²⁴ Erem/Toroslu ise “Yazının illa kâğıt, bez tarzı taşınabilen şeyler üstüne yazılması şart değildir, bütün unsurları varsa taşınmaz şeyler; örneğin, bir evin duvarı üzerindeki yazılar da varaka sayılmalıdır.” görüşünü savunmaktadır.¹²⁵

Belgede kullanılan dilin yazılılık unsuru yönünden herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Bu açıdan belgenin ölü yahut şifreli bir dille yazılması mümkündür. Önemli olan dile ait kuralların yahut gizli şifrenin uygulanmasıyla belgenin anlaşılabilmesidir. Sadece yazanın anlayabildiği ya da şifresi çözilemeyen yazılar belge olarak kabul edilmemektedir.¹²⁶

Yazılılık unsurunun sağlanabilmesi için belgenin silinmez şekilde yazılması gerekmemektedir. Bu açıdan belgenin kurşun kalemle yazılması mümkündür. Önemli olan yazının belli bir süre devam etmesi ve yazıldığı şeyin zamana dayanıklı olmasıdır.¹²⁷ Bu nedenle kar veya kum üzerine yazılan yazılar belge niteliği taşımaz.¹²⁸

(2) İçerik (Hukuki Değer)

Herhangi bir yazının belge olduğunu kabul edebilmek için hukuki değer taşıyan bir içeriğe sahip olması gerekmektedir.¹²⁹ Bu içerik bir olayın nakledilmesi şeklinde olabileceği gibi bir irade beyanının açıklanması şeklinde de olabilmektedir.¹³⁰ Belgenin

¹²⁴ Bakıcı ve Yalvaç, *Özel Hükümler*, 694; Erman, *Sahtekârlık Suçları*; 310-311, Erman ve Özek, *Kamu Güvenine Karşı*, 314-315; Gökcan, “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu”, 97; Gökcan, *Belgede Sahtecilik Suçları*, 694-695.

¹²⁵ Faruk Erem ve Nevzat Toroslu, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (Ankara: Savaş Yayınevi, 2000), 252.

¹²⁶ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 310; Erman ve Özek, *Kamu Güvenine Karşı*, 314.

¹²⁷ Erem ve Toroslu, *Özel Hükümler*, 252.

¹²⁸ Akın, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, 90.

¹²⁹ Abdullah Pulat Gözübüyük, *Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi 3. Cilt* (İstanbul: Kazancı Yayınları, 1988), 279.

¹³⁰ Gündüz ve Gültaş, *Sahtecilik Suçları*, 21.

içerik itibarıyla hukuki bir kıymet taşıması, hüküm ifade etmesi ve hukuki bir sonuç doğurmaya elverişli olması hali “kanıt oluşturma özelliği” olarak anılmaktadır.¹³¹

Doktrinde “mahsus belge” olarak ifade edilen belgelerin yazılış amacı baştan itibaren delil oluşturmaktır. Kaza tespit tutanakları, vasiyetnameler, duruşma tutanakları ve diplomalar maksatlı belgelere örnek gösterilebilir.¹³² Yazılış amacı delil oluşturmak olmayan ancak sonradan delile dönüşebilen belgelere ise “tesadüfi belge” denilmektedir. Bu noktada günlükleri ve mektupları tesadüfi belge olarak kabul etmek mümkündür.¹³³ Mahsus belge ile tesadüfi belge arasında delil kuvvetleri bakımından herhangi bir fark bulunmamaktadır.¹³⁴ Bu açıdan belgenin ispat kuvvetini haiz olup olmadığını anlamak için belgeyi oluşturanın kast ve niyetine değil, belgenin kendisine bakmak gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.¹³⁵

Belgenin içeriğine ilişkin incelenmesi gereken en önemli husus şekil veya esas yönünden sakatlık ihtiva eden belgelerin sahtecilik suçuna konu edilip edilemeyeceğidir. Yoklukla¹³⁶ ya da mutlak butlanla¹³⁷ sakat olup hukuki sonuç doğurmayan belgeler üzerinde sahtecilik suçu işlenememektedir. Örneğin; elle yazılması gerekirken daktiloyla yazılmış vasiyetname üzerinde yapılacak değişiklik sahtecilik suçuna vücut vermeyecektir.¹³⁸ Nispi butlanla¹³⁹ sakat olan belgelerin ise geçersizliği ancak yapılacak başka bir işlemle mümkün olduğundan bu belgeler geçersiz sayılana kadar hüküm ifade

¹³¹ Çağda Nur Turhan, “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016), 18-19.

¹³² Mustafa Kemal Gökmen, “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019), 20.

¹³³ Gökcan, “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu”, 98.

¹³⁴ Çetin ve Malkoç, *Sahtekârlık Suçları*, 131.

¹³⁵ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 318.

¹³⁶ “Hukuki işlemin kurucu unsurlarının bulunmaması onun yokluğu neticesini doğurur. Yoklukla sakat işlem hüküm ve sonuç doğurmadığından ortadan kaldırılması için dava açılmasına gerek yoktur. Ancak bu işlemlerin yok hükmünde olduğunun tespiti için tespit davası açılabilir. Yokluk herkes tarafından ileri sürülebileceği gibi hakim tarafından da re’sen göz önünde bulundurulur.”, Murat Doğan, Gökhan Şahan ve İsmail Atamulu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 135.

¹³⁷ “Hukuki işlemin geçerliliğini önemli ölçüde etkileyen, kamu düzenini ve kamu yararını ilgilendiren unsurların eksikliği halinde mutlak butlan söz konusu olur. Mutlak butlanla sakat işlemler zamanla geçerli hale gelmez. Mutlak butlan herkes tarafından ileri sürülebilir ve hakim tarafından re’sen dikkate alınır. Ehliyetsizlik, kamu düzenine aykırılık, ahlaka aykırılık, imkansızlık, geçerlilik şekline aykırılık ve muvazaa halleri mutlak butlan sebepleridir.”, Betül Tiryaki Özlük, *Şematik Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 58.

¹³⁸ Çetin ve Malkoç, *Sahtekârlık Suçları*, 134.

¹³⁹ “Hukuki işlemin başlangıçta sonuç doğurmakla birlikte ilgililerden birinin irade açıklamasıyla geçersiz hale gelmesine nispi butlan denir.”, Oğuz Sadık Aydos, *Temel Hukuk Dizisi Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 56.

etmekte ve sahteciliğe konu olabilmektedir.¹⁴⁰ Bununla birlikte nispi butlanla sakat olup iptal edilebilir nitelikteki belgeler üzerinde sahtecilik suçunun işlenemeyeceğini savunanlar da bulunmaktadır.¹⁴¹

Bazı hallerde geçersiz belgelerin sonradan geçerli hale gelmesi mümkündür. Örneğin renkli fotokopi yoluyla oluşturulan sahte bir çekin ciro edilmesi halinde, borç beyanını içeren geçerli bir belge meydana gelebilir. Sonradan geçerlilik kazanan bu neviden belgeler üzerinde sahtecilik eylemlerinin gerçekleştirilmesi mümkündür.¹⁴²

Bazı hallerde ise daha önce sahteciliğe konu olmuş belgelerde tekrar sahtecilik gündeme gelebilir. Örneğin sahte imza ihtiva eden bir poliçe daha sonra sahte bir ciroya konu olabilir. Bu gibi hallerde failin kendi fiili dışında bir sebepten yararlandırılmaması gerektiği düşüncesiyle tecziye yoluna gidilmelidir.¹⁴³

(3) Düzenleyicinin Belli Olması (Aidiyet)

Bir yazının belge olarak kabul edilebilmesi için gerekli son unsur aidiyettir. Belge, delil değerini düzenleyeninin kimliğinden alır.¹⁴⁴ Düzenleyeni bilinmeyen yazılar hukuki açıdan hüküm ifade etmediğinden belge niteliği taşımazlar.¹⁴⁵ Nitekim TCK gerekçesinde “Gerçek veya hayali belli bir kişiye izafe edilemeyen yazılı kağıt, belge niteliği taşımaz.” ibarelerine yer verilerek belgenin gerçek yahut hayali bir kişiye izafe edilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Bu nedenle anonim yazıların belge niteliği taşımadığının kabulü gerekmektedir.¹⁴⁶

Belgenin düzenleyicisinin bilinmesi yazıyı yazanın değil belgenin kim adına düzenlendiğinin bilinmesi demektir.¹⁴⁷ Bu sebeple sahtecilik suçunun faili yazı yazan sekreter yahut daktilograf değil, adına belge düzenlenen kişidir.¹⁴⁸ Bir belgenin kim tarafından düzenlendiği belgede yer alan paraf, parmak izi, mühür, imza gibi

¹⁴⁰ Taşdemir, *Belgelerde Sahtecilik Suçları*, 42.

¹⁴¹ Gözübüyük, *Gözübüyük Şerhi*, 278; Nihat Bozkurt Çam, “Evrakta Sahtekârlık Suçları”, *Ankara Barosu Dergisi*, 3 (1989): 456.

¹⁴² Akın, *Resmî Belgede Sahtecilik Suçu*, 115.

¹⁴³ Turhan, “Resmî Belgede Sahtecilik Suçu”, 56.

¹⁴⁴ Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 948.

¹⁴⁵ Muhammed Musab Demirer, “Özel Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m. 207)” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2023), 9.

¹⁴⁶ Ali Üstüner, “Resmî Belgede Sahtecilik Suçu” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013), 16.

¹⁴⁷ Gökcan, “Resmî Belgede Sahtecilik Suçu”, 99.

¹⁴⁸ Yaşar, Gökcan ve Artuç, *Türk Ceza Kanunu*, 5627.

işaretlerden¹⁴⁹, yazının içeriğinden¹⁵⁰ yahut kullanılan rumuz ya da ayırt edici işareten¹⁵¹ tespit edilebilir.

Yazının belirli bir kişiye ait olduğunun anlaşılabilmesi halinde, bu kişinin gerçek yahut hayali bir kişi olmasının önemi bulunmamaktadır.¹⁵² Belgede adı yazılı kişinin tespit edilip edilemeyeceği ya da böyle bir kişinin gerçekte var olup olmadığı suçun oluşması açısından önem arz etmemektedir.¹⁵³ Nitekim Yargıtay bir kararında “*Sanığın kendisini alacaklı, hayali bir kimseyi borçlu göstermek suretiyle bono düzenlediği ve suç sübuta erdiği...*” ifadesine yer vererek belgenin altında yer alan isim ve imzanın uydurulmuş/hayali bir kişiye ait olmasının suçun oluşmasını engellemediğini belirtmiştir.¹⁵⁴ Buna karşın “bir dost”, “iyiliğini isteyen arkadaşın” gibi isimlerle kaleme alınan ve bir kimseye izafe edilmesi mümkün olmayan yazılar belge olarak nitelendirilemezler.¹⁵⁵

Belgeyi düzenleyenin kimliği, genellikle belgede yer alan imzadan anlaşılır. Arapça kökenli “imza” kelimesi “*Bir kimsenin herhangi bir belgeyi yazdığını veya onayladığını belirtmek için her zaman aynı biçimde kullandığı işaret*” anlamına gelmektedir.¹⁵⁶ Yargıtay bir kararında imzayı; “*Yazılı bir irade açıklamasının kendisine ait olduğunu ifade etmek amacıyla bir kimsenin ismi için kullandığı özel biçimdeki çizgi ve harflerden kurulu işarettir.*” şeklinde tanımlamıştır.¹⁵⁷ İmzanın ne şekilde atılacağı 2525 sayılı Soyadı Kanunu’nun 2’nci maddesinde “*Söyleyişte, yazıшта, imzada öz ad önde, soy adı sonda kullanılır.*” şeklinde düzenlenmiştir. Ancak mezkûr Kanun hilafında atılan imzalar da hukuken geçerlidir.¹⁵⁸

Kanun koyucu bazı belgelerin geçerli sayılabilmesi için imza taşımasını zorunlu kılmıştır. İmza zorunluluğu olmasına rağmen imza ihtiva etmeyen yahut imzası

¹⁴⁹ Çetin ve Malkoç, *Sahtekârlık Suçları*, 132.

¹⁵⁰ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 311.

¹⁵¹ Gökhan Taneri ve Gani Kamışlı, *Dolandırıcılık-Sahtecilik-Güveni Kötüye Kullanma Suçları* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 780.

¹⁵² Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 311.

¹⁵³ Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 949.

¹⁵⁴ Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 25.10.1984, E. 1984/5676, K. 1984/7520, Çetin ve Malkoç, *Sahtekârlık Suçları*, 132.

¹⁵⁵ Durgun, “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu”, 61.

¹⁵⁶ Türk Dil Kurumu Sözlüğü, (E.T. 11.05.2024), <https://sozluk.gov.tr>.

¹⁵⁷ Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 17.10.2007, E. 2007/9022, K. 2007/6739, Gökçen, *Belgede Sahtecilik Suçları*, 88.

¹⁵⁸ Güngör, *Resmi Belgelerde Sahtecilik Suçu*, 281.

okunaksız olan yazılar belge olarak kabul edilmeyeceğinden sahtecilik suçuna konu olamayacaklardır.¹⁵⁹ Bu durum 5237 sayılı TCK gerekçesinde yer alan “*Ancak, bazı belgeler (örneğin poliçe gibi kambyo senetleri) açısından, belge üzerinde kişinin kendi el yazısı ile imzasının atılmış olması gerekir. Zira imza, ilgili kambyo senedinin zorunlu şekil şartını (kurucu bir unsurunu) oluşturmaktadır.*” ifadesiyle vurgulanmıştır.

Tiyatro biletleri, eşya piyangosu biletleri ve tekel bandrolleri gibi nitelikleri itibarıyla imzalanmaya gerek duyulmayan yazılar da belge niteliğindedir.¹⁶⁰ Yine ticaret defterleri gibi belgeler imza ihtiva etmezler. Bu neviden belgelerin düzenleyeni, basit içerik incelemesiyle tespit edilebildiğinden aidiyet unsurunun sağlandığı kabul edilmektedir.¹⁶¹ Ancak belgenin kime ait olduğu içeriğinden anlaşılmıyor ve bilirkişi gibi başkaca vasıtalarla başvurulması gerekiyorsa belgenin varlığından söz edilemeyecektir.¹⁶²

Geçerli olabilmesi için birden fazla kişi tarafından imzalanması gereken yazılarda eksik imza bulunması halinde belgeden söz edilemeyecektir.¹⁶³ Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu, “*Üç bilirkişinin görevlendirildiği yargılamada bilirkişilerden biri olan Kemal Ö. tarafından 20.08.2003 tarihinde ibraz edilen belgenin diğer iki bilirkişinin imzasını taşıyamaması karşısında geçerli bir adli mütalaa niteliğine kavuşmadığı, ancak taslak sayılabileceği, bu nedenle de resmi belgede sahtecilik suçunun varlığından söz edilemeyeceği...*” şeklindeki hükmünde bu durumu açıkça belirtmiştir.¹⁶⁴

İmza kaideden el yazısıyla atılır.¹⁶⁵ 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun 15’inci maddesinin “*İmzanın, borç altına girenin el yazısıyla atılması zorunludur.*” şeklindeki ifadesiyle bu durum hüküm altına alınmıştır. Hükmün devamında imzanın elle atılması kuralının istisnalarına yer verilmiştir. İstisna hallere ancak kanunun cevaz verdiği takdirde başvurulabilecektir.

Belge, gerçek kişiler tarafından düzenlenebildiği gibi tüzel kişiler tarafından da düzenlenebilmektedir. Tüzel kişiler tarafından usulüne uygun olarak düzenlenmiş yazılar

¹⁵⁹ Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 948.

¹⁶⁰ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 759.

¹⁶¹ Erem ve Toroslu, *Özel Hükümler*, 253.

¹⁶² Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 315.

¹⁶³ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 760.

¹⁶⁴ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 01.05.2007, E. 2007/11-59, K. 2007/105, <https://legalbank.net>, E.T. 11.05.2024.

¹⁶⁵ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 308.

belge sayılmaktadır.¹⁶⁶ Resmi belgelerin hangi merci tarafından düzenlendiği muhtevassından anlaşılrsa dahi ilgili kamu görevlisinin imzasına havi olmadığı takdirde kural olarak belgeden bahsedilemeyecektir.¹⁶⁷

b. Belge Türleri

TCK'da belgeler resmi belge, özel belge ve resmi belge hükmünde belgeler olmak üzere üçe ayrılmıştır. Bu ayrım yapılırken belgede sahtecilik suçlarının unsurları ve bu suçlar için öngörülen cezalar dikkate alınmıştır.¹⁶⁸

Esas itibarıyla hukuken hüküm ifade eden bir olayı ispata yarayan belgelerin başlıca özelliğinin ispat kabiliyeti olduğunu söylemek mümkündür. Özel hukuk düzenlemelerinde belgelerin ispat kuvvetleri farklı şekillerde derecelendirilmiştir. Özel hukukta gözetilen bu farklılık ceza hukukuna da sirayet etmiş ve belgelerin ispat kabiliyetleri açısından taşıdıkları öneme göre bir tasnif yapılmıştır.¹⁶⁹

Özel belgeler karşısında ispat kabiliyeti daha kuvvetli olan resmi belgeler üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik eylemleri kamunun güvenini daha fazla sarsacağından resmi belgede sahtecilik suçları daha ağır cezalara tabi tutulmuştur.¹⁷⁰ Yine resmi belgeler, ispat kuvvetlerine göre “sahteliği sabit olana kadar geçerli olan resmi belgeler” ve “aksi sabit olana kadar geçerli olan resmi belgeler” şeklinde ikiye ayrılarak ilk gruptaki belgeler üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik eylemlerine daha ağır yaptırımlar öngörülmüştür.¹⁷¹

(1) Resmi Belge

Arapça kökenli “resmi” kelimesi “*devletin olan, devlete ait, devletle ilgili*” anlamlarına gelmektedir.¹⁷² Sözlük anlamından hareketle resmi belgenin devletin iş ve işlemleri sonucunda ortaya çıkan belgeler olduğunu söylemek mümkündür. 5237 sayılı TCK'da resmi belgeye yönelik bir tanım bulunmamaktadır. Bununla birlikte kanun

¹⁶⁶ Çetin ve Malkoç, *Sahtekârlık Suçları*, 132.

¹⁶⁷ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 313-314.

¹⁶⁸ Songül Yedigün, “Türk Ceza Kanunu’nda Resmi Belgede Sahtecilik Suçları” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021), 31.

¹⁶⁹ Sahir Erman, “Evrakta Sahtekarlık Suçlarında Resmi Evrak Tabirinden Ne Anlaşılmalı Lazım Gelir?”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 4/1 (1949): 127.

¹⁷⁰ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 354.

¹⁷¹ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 355.

¹⁷² Türk Dil Kurumu Sözlüğü, (E.T. 14.05.2024), <https://sozluk.gov.tr>.

gerekçesinde “Resmi belge, bir kamu görevlisi tarafından görevi gereği olarak düzenlenen yazıyı ifade etmektedir.” şeklindeki tanımlamaya yer verilmiştir.

Doktrinde ceza hukuku bakımından üzerinde fikir birliğine varılmış bir “resmi belge” tanımı bulunmamaktadır;

Erman’a göre resmi belge; “Bir memur tarafından, görev ve fonksiyonu sebebiyle düzenlenen yazıdır.”¹⁷³

Koca/Üzülmez’e göre resmi belge; “Bir kamu görevlisi tarafından görevinin gereği olarak düzenlenen belgedir.”¹⁷⁴

Tezcan/Erdem/Önok’a göre resmi belge; “Bir kamu görevlisi tarafından görev gereği ve kanunda öngörülen usul ve formalitelere uygun olarak düzenlenen belgedir.”¹⁷⁵

Yargıtay bir kararında resmi belgeyi,

Bir belgenin resmi belge niteliğini elde edebilmesi için yalnızca bir memur tarafından düzenlenmiş olması yeterli değildir. Memurun her düzenlediği belge resmi belge sayılmaz. Bir belgenin resmi belge sayılabilmesi için memurun gördüğü görevle düzenlenen belge arasında nedensellik bağının bulunması gerekir. Ayrıca resmi belgeye vücut veren yasal beyanların uygun olması ve zorunlu biçimsel koşulları taşıması gerekir.

şeklinde açıklamıştır.¹⁷⁶ Bu açıklamaya paralel diğer bir kararında ise “Kamu görevlisi veya hukuken yetkili olduğu kabul edilen bir görevli tarafından görevi nedeniyle düzenlenen ve zorunlu biçimsel koşulları taşıyan belgeler ise resmi belgedir.” şeklindeki tanımlamaya yer vermiştir.¹⁷⁷

Doktrinde ve içtihatlarda yapılan tanımlamaların resmi belgenin unsurları üzerinden şekillendiği görülmektedir. Bu doğrultuda doğru tanıma ulaşabilmek için resmi belgenin hangi unsurları ihtiva etmesi gerektiğinin incelenmesi gerekmektedir.

¹⁷³ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 356.

¹⁷⁴ Koca ve Üzülmez, *Özel Hükümler*, 846.

¹⁷⁵ Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 952.

¹⁷⁶ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 08.12.1986, E. 1986/6-328, K. 1986/573, Çetin ve Malkoç, *Sahtekârlık Suçları*, 136.

¹⁷⁷ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 06.11.2007, E. 2007/11-203, K. 2007/224, <https://legalbank.net>, E.T. 14.05.2024.

(a) Resmi Belgenin Unsurları

Resmi belgenin “kamu görevlisi tarafından düzenlenmesi” ve “görev gereği düzenlenmesi” unsurları üzerinde fikir birliğinin sağlanmasına karşın “usulüne uygun düzenlenmesi” unsuru yönünden fikir ayrılıkları söz konusudur. Bazı yazarlar¹⁷⁸ resmi belgeden söz edilebilmesi için mevzuatın öngördüğü zorunlu şekil şartlarını taşıması gerektiğini savunurken bazı yazarlar¹⁷⁹ resmi belge kimliğinin kazanılabilmesi için şekil şartlarına uymanın zorunlu olmadığını ileri sürmüşlerdir.

Yargıtay bir kararında,

Resmi belgenin mutlaka belirli bir şekle uygun olması veya bazı unsurları taşıması şartı yoktur. Fakat, mevzuat gereği belirli usul ve şekil şartlarının aranması söz konusu olabilir. Örneğin resmi vasiyetnamenin kanunda belirtilen şekle uygun olarak düzenlenmesi zorunludur (MK. m. 532-536). Bu takdirde belirtilecek unsurların yer almaması, belgenin resmi belge sayılmasını önleyebilir.

gerekçesine yer vererek kanunun zorunlu şekil şartı öngördüğü hallerde bu şartı ihtiva etmeyen belgelerin resmi belge kimliği kazanmayacağını belirtmiştir.¹⁸⁰

Kanaatimizce; kanunun öngördüğü zorunlu şekil şartlarını sağlamayan belgeler, resmi belge kimliğini kazanmayacağından resmi belgelerin “usulüne uygun düzenlenmesi” unsurunu da ihtiva etmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda resmi belgenin; “Kamu görevlisinin görevi gereği kanunda öngörülen usullere uygun olarak düzenlediği belgedir.” şeklinde tanımlanması mümkündür.

(i) Kamu Görevlisi Tarafından Düzenlenmesi

Resmi belgeden söz edilebilmesi için gerekli olan ilk unsur belgenin kamu görevlisi tarafından düzenlenmesidir. Kamu görevlisi kavramı, TCK’nın “Tanımlar” kenar başlıklı 6’ncı maddesinde “Kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme

¹⁷⁸ Çetin ve Malkoç, *Sahtekârlık Suçları*, 138; Niyazi Çiçek, “Hukuksal Geçerlilik Bakımından Resmi Belgelerin Biçimsel Özellikleri”, *Amme İdaresi Dergisi*, 40/4 (2007): 140; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Özel Hükümler*, 860; Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 952.

¹⁷⁹ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 764; Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 356; Koca ve Üzülmüş, *Özel Hükümler*, 847.

¹⁸⁰ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 10.03.2020, E. 2016/608, K. 2020/147, <https://legalbank.net>, E.T. 14.05.2024.

yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi” şeklinde tanımlanmıştır. Kanunun madde gerekçesinde;

765 sayılı Türk Ceza Kanunundaki memur tanımının doğurduğu sakıncaları aynen devam ettirecek nitelikte olan tanım, Tasarı metninden çıkarılarak; memur kavramını da kapsayan ‘kamu görevlisi’ tanımına yer verilmiştir. Yapılan yeni tanıma göre kişinin kamu görevlisi sayılması için aranacak yegane ölçüt gördüğü işin kamusal faaliyet olmasıdır.

Bilindiği üzere kamusal faaliyet, Anayasa ve kanunlarda belirlenmiş olan usullere göre verilmiş olan bir siyasal kararla, bir hizmetin kamu adına yürütülmesidir. Bu faaliyetin yürütülmesine katılan kişilerin maaş, ücret veya sair bir maddi karşılık alıp almamalarının, bu işi sürekli, süreli veya geçici olarak yapmalarının bir önemi bulunmamaktadır. Bu bakımdan örneğin mesleklerinin icrası bağlamında avukat veya noterin kamu görevlisi olduğu hususunda bir tereddüt bulunmamaktadır. Keza kişi, bilirkişilik, tercümanlık ve tanıklık faaliyetinin icrası kapsamında bir kamu görevlisidir. Askerlik görevi yapan kişiler de kamu görevlisidirler. Bu bakımdan örneğin bir suç vakasına müdahil olan, bir tutuklu veya hükümlünün naklini gerçekleştiren jandarma subay veya erleri de kamu görevlisidirler.

Buna karşılık, kamusal bir faaliyetin yürütülmesinin ihaleye dayalı olarak özel hukuk kişilerince üstlenilmesi durumunda bu kişilerin kamu görevlisi sayılamayacağı açıktır.

ifadelerine yer verilerek kamusal faaliyet ve kamu görevlisi kavramları açıklanmıştır.

Kanun gerekçesinden de anlaşılacağı üzere “kamu görevlisi” kavramı 765 sayılı TCK’da yer alan “memur” kavramından daha geniş bir kapsama sahiptir.¹⁸¹

765 sayılı TCK döneminde “memur” ve “âmme hizmeti görmekle muvazaf olan diğer kimseler” kavramlarının kullanıldığı görülmektedir.¹⁸² Mezkûr Kanunun 279’uncu maddesinde âmme vazifesi (kamu görevi) görenler “memur” sayılırken âmme hizmeti (kamu hizmeti) görenler ise “âmme hizmeti görmekle muvazaf olan kimseler” olarak kabul edilmiştir.¹⁸³ Bu ayrımın yapılmasında kıstas olarak kabul edilen kamu görevi ve

¹⁸¹ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 765.

¹⁸² Hüseyin Aydın, “Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı”, *Ankara Barosu Dergisi*, 1 (2010): 117.

¹⁸³ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 358.

kamu hizmeti kavramlarının hangi farklılıkları ihtiva ettiği ise kanunda belirtilmemiştir. Aslen idare hukukunun konusu olan bu ayrım doktrinde ihtilafı olup çoğunluğun katıldığı hakim bir görüş bulunmamaktadır.¹⁸⁴

765 sayılı TCK'nın yürürlükte olduğu dönemde kamu görevi kavramının “*devlete ait hukuki bir iktidar veya salahiyeti kullanarak hukuki tasarruf yahut fiillerin ifası suretiyle gerçekleştirilen faaliyetler*”¹⁸⁵ şeklinde tarif edildiği ve anılan faaliyetlere kamu hukukuna uygun şekilde iştirak ve yardım edenlerin “memur” olarak addedildiği görülmektedir.¹⁸⁶ Yapılan tarifiñ mefhum-ı muhalifinden hukuki tasarruf veya fiilleri gerçekleştiremeyen, bunların gerçekleştirilmesine iştirak ve yardım edemeyen kimseler ise “âmme hizmeti görmekle muvazzaf olan kimseler” yani “kamu hizmetlileri” olarak kabul edilmiştir.¹⁸⁷

5237 sayılı TCK'nun yürürlüğe girmesiyle “memur” kavramı terk edilerek kamu görevlisinin tespitinde kamusal faaliyetlerin icrasına katılma ölçütü esas alınmıştır.¹⁸⁸ Ancak kanun koyucunun bu tercihi beraberinde yeni belirsizliklere sebep olmuştur. Kanun gerekçesinde yer verilen “kamusal faaliyet” tabiri; 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu dışında hiçbir mevzuatta geçmediği gibi anayasa ve idare hukukunda da kullanılmamaktadır. Yine gerekçesinde kullanılan “*bir hizmetin kamu adına yürütülmesi*” kalıbı ise “kamu hizmeti” kavramına karşılık gelmektedir.¹⁸⁹

İdare hukukunda kamusal faaliyetler kamu hizmeti ve kamuya yararlı hizmet şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Kamu hizmetleri kural olarak kamu kuruluşlarınca yahut bunların yakın denetimi altında bireylerin yararlanmasına sunulan hizmetler olup bu yönleriyle kamuya yararlı hizmetlerden ayrılmaktadır. Bir örnekle açıklamak gerekirse taksi işletmek kamuya yararlı bir hizmet olmakla birlikte devletin yakın denetimi altında yürütülmediğinden dolayı kamu hizmeti değildir. Bu açıklama ışığında kanun

¹⁸⁴ Doğan Soyaslan, “Ceza Hukukunda Memur Kavramı (Kamu Menfaati İçin Görevlendirilmiş Şahıslar)”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 45/1 (1996): 46.

¹⁸⁵ Sahir Erman, “Ceza Tatbikat ve Takibatında Memur”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2/3 (1947): 251.

¹⁸⁶ Çetin ve Malkoç, *Sahtekârlık Suçları*, 139.

¹⁸⁷ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 362.

¹⁸⁸ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 765.

¹⁸⁹ Aras Türey, “Ceza Hukuku Bağlamında Kamu Görevlisi Kavramına İlişkin Eleştirel Bir Değerlendirme”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14/2 (2017): 358.

gerekçesinde yer alan kamusal faaliyete katılma ölçütünün kamu hizmeti ifa etme şeklinde anlaşılması gerekmektedir.¹⁹⁰ Nitekim Yargıtay bir kararında;

5237 sayılı Türk Ceza Yasasının 6. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendindeki 'kamu görevlisi' tanımında yer alan 'katılan kişi' ibaresi ile, madde gerekçesinde yer alan 'kamusal faaliyet' açılımından hareketle, bir kimsenin Ceza Yasası uygulamasında 'kamu görevlisi', yapılan faaliyetin de 'kamusal faaliyet' sayılabilmesi için, kamu adına yürütülen bir hizmetin bulunması, bunun da Anayasa ve yasalarda belirlenmiş usullere göre verilmiş bir siyasal karara dayalı olması ve ayrıca faaliyetin kamuya ait güç ve yetkilerin kullanılması suretiyle gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

şeklindeki tanımlamaya yer vererek kamusal faaliyete her türlü katılımı yeterli görmemiş ve daraltıcı bir anlayış benimsemiştir.¹⁹¹ Kararda geçen “kamuya ait güç ve yetkilerin kullanılması” şartının yansımaları 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu’nda açıkça görülmektedir. Mezkûr Kanun kapsamında görev yapan özel okul öğretmenleri kamu hizmeti sunmalarına karşın kamuya ait güç ve yetkileri kullanmadıkları için 5237 sayılı TCK kapsamında kamu görevlisi sayılmamaktadır. Bu nedenle 5580 sayılı Kanun’un 9’uncu maddesinin “Kurumlarda görev yapan yönetici, öğretmen, uzman öğretici ve usta öğreticiler, görevleri sırasında suç işlemeleri veya görevleri nedeniyle kendilerine karşı işlenen suçlardan dolayı 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun uygulanması ve ceza kovuşturması bakımından kamu görevlisi sayılır.” şeklindeki hükmüyle bu kişilerin belirli durumlarda kamu görevlisi sayılmalarına yönelik düzenleme yapılmıştır.¹⁹²

TCK’nın yanı sıra bazı kişilerin kamu görevlisi sayılacağına ilişkin özel kanun düzenlemeleri bulunmaktadır. 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu ve 3670 sayılı Milli Piyango Teşkiline Dair Kanun bu duruma örnek olarak gösterilebilir.¹⁹³ Ceza kanunun

¹⁹⁰ Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 1092-1093.

¹⁹¹ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 12.04.2011, E. 2010/9-258, K. 2011/46, <https://legalbank.net>, E.T. 14.05.2024.

¹⁹² Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 1094.

¹⁹³ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 765.

tatbikine ilişkin olan bu durum, kurumlar tarafından düzenlenen belgelerin resmi belge kimliği kazanmasını sağlamamaktadır.¹⁹⁴

Bazı belgelerin bir kısmı kamu görevlileri tarafından düzenlenmekteyken diğer kısmı sivil kişiler tarafından düzenlenmektedir. Gümrük giriş-çıkış beyannameleri ile reçeteler bu duruma örnek gösterilebilir. Bu belgelerin sivil kişiler tarafından düzenlenen kısmı özel belge niteliğinde iken kamu görevlisi tarafından düzenlenen kısmı ise resmi belge niteliğindedir.¹⁹⁵

(ii) Görev Gereği Düzenlenmesi

Belgenin kamu görevlisi tarafından düzenlenmiş olması resmi belge niteliği kazanması için yeterli değildir.¹⁹⁶ Bir yazının resmi belge olarak kabul edilebilmesi için kamu görevlisinin görevi nedeniyle düzenlenmiş olması gerekmektedir.¹⁹⁷ Nitekim bu durum kanun gerekçesinde “*bir kamu görevlisi tarafından görevi gereği olarak düzenlenen*” ifadesine yer verilerek açıkça belirtilmiştir. Ancak kamu görevlileri yalnızca görevleri gereği belge düzenlememektedir. Bazı hallerde kamu görevlisinin *görevi dolayısıyla* belge düzenlemesi de gündeme gelmektedir. Örneğin eğitimini tamamlayan öğrenciye verilen diploma görev gereği tanzim edilirken öğrencinin talebi üzerine verilen öğrencilik belgesi görev dolayısıyla tanzim edilmektedir. Resmi belgede sahtecilik suçuna konu olabilmesi açısından iki belge arasında fark bulunmamaktadır.¹⁹⁸ Bu aşamada yaşanabilecek tenakuzların giderilmesine yönelik kanunda geçen “görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu” ibaresinin “görevi kapsamında düzenlemeye yetkili olunan” şeklinde değiştirilmesi yönündeki görüşün¹⁹⁹ kabulü gerekmektedir.

Kamu görevlisi tarafından icra edilen görevin sahtecilik eylemini kolaylaştırmış olması yeterli değildir. Örneğin kamu görevlisinin yetki tecavüzüyle düzenlediği bir belgede kamu görevi ile belge arasındaki illiyet bağı kopacağından sivil kişilerin resmi belgede sahteciliğine ilişkin hükümler uygulama alanı bulacaktır.²⁰⁰ Nitekim Yargıtay bir kararında “*Şu halde görevlinin yetkisi dışında, başka deyişle yetkisini aşarak düzenlediği*

¹⁹⁴ Gökçen, *Belgede Sahtecilik Suçları*, 81.

¹⁹⁵ Erman ve Özek, *Kamu Güvenine Karşı*, 383.

¹⁹⁶ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 369.

¹⁹⁷ Akın, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, 126.

¹⁹⁸ Koca ve Üzülmüş, *Özel Hükümler*, 857.

¹⁹⁹ Çinko, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, 70.

²⁰⁰ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 370.

*belge, görevlinin resmî belgede sahtecilik suçunun (204/2) maddi konusu olarak kabul edilemez.” gerekçesine yer vererek bu durumu açıkça belirtmiştir.*²⁰¹

Sonuç olarak kamu görevlisi tarafından düzenlenen geçerli bir resmi belgeden bahsedebilmek için kamu görevlisinin göreviyle belge arasında bir illiyet bağının bulunması gerekmektedir. İlliyet bağı bulunmadığı halde varmış gibi gösterilirse resmi belgede sahtecilik gündeme gelecektir.²⁰²

(iii) Usulüne Uygun Düzenlenmesi

Resmi belgenin geçerli olabilmesi için tüm şekil şartlarını ihtiva etmesi gerekmektedir.²⁰³ Belgeler için öngörülen şekil şartları kanunlarda yer alabileceği gibi idarenin düzenleyici işlemlerinde de yer alabilir. Nitekim vasiyetname, kambiyo senetleri gibi belgelerin şekil şartları kanunlarda düzenlenmişken kamu görevlisinin görevi gereği düzenleyeceği belgelere ilişkin şekil şartları yönetmelikle²⁰⁴ düzenlenmiştir.

Yargıtay kararlarında; imza²⁰⁵, kurucu unsur²⁰⁶, kontrolör damgası²⁰⁷, belge numarası²⁰⁸, soğuk damga²⁰⁹ ve antet²¹⁰ gibi unsurların eksikliği halinde resmi belgeden bahsedilemeyeceğinin altı çizilmiştir.

(b) Resmi Belge Çeşitleri

Resmi belgeler, 6100 sayılı HMK’da ispat kuvvetlerine göre “sahteliği sabit olana kadar geçerli olan resmi belgeler” ve “aksi sabit olana kadar geçerli olan resmi belgeler” şeklinde ikiye ayrılmıştır. Bu ayırmadan etkilenen TCK’da “sahteliği sabit olana kadar

²⁰¹ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 13.11.2018, E. 2017/335, K. 2018/524, Erdener Yurtcan, *Yargıtay Kararları Işığında Sahtecilik Suçları* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019), 158-159.

²⁰² Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 374.

²⁰³ Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Özel Hükümler*, 861.

²⁰⁴ Resmi Yazışmalarda Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, (E.T. 15.05.2024), <https://www.mevzuat.gov.tr>.

²⁰⁵ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 01.05.2007, E. 2007/11-59, K. 2007/105, <https://legalbank.net>, E.T. 15.05.2024.

²⁰⁶ Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 26.04.2006, E. 2004/9925, K. 2006/4202, <https://legalbank.net>, E.T. 15.05.2024.

²⁰⁷ Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 01.05.1986, E. 1986/1986, K. 1986/4719, <https://legalbank.net>, E.T. 15.05.2024.

²⁰⁸ Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 26.06.1985, E. 1985/4290, K. 1985/7858, <https://legalbank.net>, E.T. 15.05.2024.

²⁰⁹ Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 15.12.1983, E. 1983/7808, K. 1983/9731, <https://legalbank.net>, E.T. 15.05.2024.

²¹⁰ Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 24.12.1984, E. 1984/8626, K. 1984/9538, <https://legalbank.net>, E.T. 15.05.2024.

geçerli olan resmi belgeler” üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik eylemleri için daha ağır yaptırımlar öngörülmüştür.²¹¹

TCK kapsamında bir belgenin “sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belge” olarak kabul edilebilmesi için belgeye yönelik kanuni bir düzenlemenin bulunması gerekmektedir.²¹² Kanuni düzenleme bulunmadığı takdirde resmi belgenin “aksi sabit olana kadar geçerli olan resmi belge” olduğunun kabulü gerekmektedir. Nitekim Yargıtay bir kararında “*Kanunda ayrıca açıklama yapılmayan hallerde resmi varakaları, genel kural olarak hilaflı sabit oluncaya kadar muteber saymak zorunluluğu vardır.*” şeklindeki gerekçesiyle bu durumu açıkça belirtmiştir.²¹³

(i) Sahteliği Sabit Olana Kadar Geçerli Resmi Belgeler

Sahtecilik eylemlerinin ispat kuvveti en yüksek belge kabul edilen “sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli resmi belgeler” üzerinde gerçekleştirilmesi hali gerek 765 sayılı TCK’da gerekse 5237 sayılı TCK’da daha fazla cezayı gerektiren nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. 5237 sayılı TCK’nın lafzında “kanun hükmü gereği” ibaresine yer verilerek 765 sayılı TCK döneminde oluşan hangi belgelerin sahteliği sabit olana kadar geçerli resmi belge kabul edileceği noktasındaki tereddütlerin giderilmesi amaçlanmıştır.²¹⁴

HMK’nın 204’üncü maddesine göre; ilamlar ve düzenleme şeklindeki noter senetleri sahteliği sabit olana kadar geçerli belgeler olarak kabul edilmiştir.

Mahkemelerce uyuşmazlığın esası hakkında verilen nihai karara hüküm denir. İlam ise HMK’nın 301’inci maddesi uyarınca taraflara verilen gerekçeli karar suretidir.²¹⁵ İlamlar; çekişmeli bir yargılama sonucunda uyuşmazlığın esasına ilişkin nihai kararı ihtiva ettiğinden mahkemeler tarafından verilen çekişmesiz yargı kararları ve ara kararlar ilam niteliği taşımamaktadır. Nitekim Yargıtay bir kararında “*Nihai bir mahiyet arzetmeyen yani kesin bir karar niteliğinde olamayan yürütmenin durdurulmasına ilişkin karar, sahteliği ispat olunmadıkça muteber olan resmi evrak niteliğinde olmayıp...*”

²¹¹ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 355.

²¹² Çinko, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, 72.

²¹³ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 04.05.1987, E. 6/141, K. 1987/256, <https://legalbank.net>, E.T. 17.05.2024.

²¹⁴ Akın, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, 319.

²¹⁵ Mehmet Akif Tutumlu, *Hukuk Yargılamasında Hüküm ve Gerekçe* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017), 18.

ibarelerine yer vererek yürütmenin durdurulması kararının ilam niteliğinde olmadığını belirtmiştir.²¹⁶ Yargıtay başka bir kararında ise *“İhtiyati tedbire ilişkin karar ilam niteliğinde olmadığından infazının İcra İflas Kanunu’nun 30. maddesi hükmüne göre yapılması da hukuken olanak dışıdır.”* şeklindeki gerekçesiyle ara karar olarak verilen ihtiyati tedbir kararının ilam sayılmadığını ve bu sebeple ilamlı icraya konu edilemeyeceğini ifade etmiştir.²¹⁷

Sulh hukuk mahkemelerinden yahut noterliklerden edinilebilen mirasçılık belgeleri uygulamada “veraset ilamı” olarak anılmaktadır. İsmen ilam olarak anılmalarına karşın çekişmesiz yargı kararı olmaları ve maddi hukuk açısından kesin hüküm teşkil etmemeleri nedeniyle bu belgelerin ilam kabul edilmesi mümkün değildir.²¹⁸ Yargıtay *“Aksi sabit oluncaya kadar geçerli olduğu belirtilmek suretiyle verilen hasımsız mirasçılık belgesi klasik anlamda bir ilam da değildir. İlâm kavramı yalnız çekişmeli yargıya ait bir terim olup, çekişmesiz yargıya yabancısıdır.”* şeklindeki kararında bu durumu açıkça hüküm altına almıştır.²¹⁹

Mevzuatımızda mahkeme kararları dışındaki bazı belgelerin özellikleri itibarıyla ilam niteliğinde sayılmalarına yönelik düzenlemelere rastlamak mümkündür. Bu düzenlemelerin başında 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu’nun 38’inci maddesi gelmektedir. Mezkûr maddede *“mahkeme huzurunda yapılan sulhlar, kabuller ve para borcu ikrarını havi re’sen tanzim edilen noter senetleri, istinaf ve temyiz kefaletnameleri ile icra dairesindeki kefaletler”* ilam mahiyetini haiz belgeler olarak sayılmıştır. Doktrinde hakim olan görüşe²²⁰ göre ilam niteliğinde olduğu kabul edilen bu belgeler, ceza hukuku açısından mahkeme ilamları gibi “sahteliği sabit olana kadar geçerli resmi belge” kabul edilmektedir. Aksi görüşteki Çetin/Malkoç’a göre madde metninde yer alan *“para borcu ikrarını havi re’sen tanzim edilen noter senetleri”* dışındaki diğer belgelerin ilam niteliği yalnızca takip hukukuna yönelik olup bu belgeleri ilam sayarak “sahteliği

²¹⁶ Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 26.02.1970, E. 1970/7872, K. 1970/674, Çetin ve Malkoç, *Sahtekârlık Suçları*, 159.

²¹⁷ Yargıtay 7. Hukuk Dairesi, 14.03.2006, E. 2006/284, K. 2006/721, <https://legalbank.net>, E.T. 17.05.2024.

²¹⁸ Ayşe Dilşad Keskin ve Huriye Reyhan Demircioğlu, *Temel Hukuk Dizisi Medeni Hukuk-2 Eşya Hukuku-Miras Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 262.

²¹⁹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 26.05.1993, E. 1993/1-80, K. 1993/201, <https://legalbank.net>, E.T. 27.05.2024.

²²⁰ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 806; Gökcan, “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu”, 113; Kaylan, “Belgelerde Sahtecilik Suçları”, 170; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Özel Hükümler*, 876.

sabit olana kadar geçerli resmi belge” addetmek mümkün değildir.²²¹ Kanaatimizce; mahkemelerce verilmeyen, maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmeyen ve “sahteliği sabit olana kadar geçerli resmi belge” olduğu kanunlarda açıkça düzenlenmeyen bu belgelerin TCK madde 204/3 kapsamına alınamayacağı yönündeki Çetin/Malkoç’un görüşü yerindedir. Nitekim Yargıtay’ın da

İcra ve İflas Kanunu’nun 38. maddesinde düzenlenen ve özel kanunların bu maddeye yollama yaparak bu hüküm kapsamında saydığı belgelerin, ilamlı icraya başvurmak dışında ilam vasfında olmadığı, sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli bir belge olduklarına dair açık kanuni bir düzenleme bulunmadığı ve TCK’nun 2/3. maddesindeki suçta ve cezada kanunilik ilkesi de gözetildiğinde, sanığın eyleminin resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturduğu, suç tarihinde yürürlükte olan 765 sayılı TCK’nun 342/1. (5237 sayılı TCK 204/1) maddesi kapsamında kaldığı...

şeklindeki kararıyla katıldığımız görüşü benimsediği görülmektedir.²²²

Mevzuatta “sahteliği sabit olana kadar geçerli resmi belge” olduğu düzenlenmeksizin ilam niteliğinde olduğu belirtilen; uzlaştırma tutanağı²²³, arabuluculuk anlaşma belgesi²²⁴, uzlaşma belgesi²²⁵, tüketici hakem heyeti kararı²²⁶, kayıtsız şartsız bir

²²¹ Çetin ve Malkoç, *Sahtekârlık Suçları*, 160.

²²² Yargıtay 21. Ceza Dairesi, 22.02.2016, E. 2015/8283, K. 2016/1541, <https://legalbank.net>, E.T. 29.05.2024.

²²³ 1136 sayılı Avukatlık Kanunu m. 35/A: “Karşı taraf bu davete icabet eder ve uzlaşma sağlanırsa, uzlaşma konusunu, yerini, tarihini, karşılıklı yerine getirmeleri gereken hususları içeren tutanak, avukatlar ile müvekkilleri tarafından birlikte imza altına alınır. Bu tutanaklar 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesi anlamında ilâm niteliğindedir.”

²²⁴ 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu m. 18/4: “Kanunlarda icra edilebilirlik şerhi alınmasının zorunlu kılındığı haller hariç, taraflar ve avukatları ile arabulucunun, ticari uyuşmazlıklar bakımından ise avukatlar ile arabulucunun birlikte imzaladıkları anlaşma belgesi, icra edilebilirlik şerhi aranmaksızın ilam niteliğinde belge sayılır.”

²²⁵ 5271 sayılı CMK m. 253/19: “Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır.”

²²⁶ 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun m. 70/2: “Tüketici hakem heyetinin kararları, İcra ve İflâs Kanununun ilamların yerine getirilmesi hakkındaki hükümlerine göre yerine getirilir.”

para borcu ihtiva eden ipotek akit tablosu²²⁷, tarım kredi kooperatifi alacak senedi²²⁸ ve benzeri belgelerin TCK madde 204/3 kapsamına girmediği kanaatindeyiz. Buna karşın Sayıştay ilamlarının²²⁹, duruşma tutanaklarının²³⁰ ve keşif tutanaklarının²³¹ mevzuat ve yüksek mahkeme kararları uyarınca “sahteliği sabit olana kadar geçerli resmi belge” olduğunun kabulü gerekmektedir.

Geçmişte seçim kurullarınca düzenlenen tutanaklar²³² ile belediyelerce düzenlenen ceza tutanakları²³³ “sahteliği sabit olana kadar geçerli resmi belge” kabul edilirken ilgili hükümlerin 5728 sayılı Kanunun 578’inci maddesiyle yürürlükten kaldırılmasıyla bu nitelikleri sona ermiştir.

²²⁷ 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu m. 149/1: “İcra memuru, ibraz edilen akit tablosunun kayıtsız şartsız bir para borcu ikrarını ihtiva ettiğini ve alacağın muaccel olduğunu anlarsa, borçluya ve taşınmaz üçüncü şahıs tarafından rehnedilmiş veya taşınmazın mülkiyeti üçüncü şahsa geçmişse ayrıca bunlara birer icra emri gönderir.”; “İpoteğin mevcut olan bir borç için tesis edildiği ve kesin borç ipoteği (karz ipoteği) olup, ilam niteliğini taşıdığı anlaşılmaktadır.”, Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 15.05.2014, E. 2014/9838, K. 2014/14481, <https://legalbank.net>, E.T. 29.05.2024.

²²⁸ 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu m. 12: “Kooperatiflerin kredi ile ilgili alacak senetleri, kağıtları ve her türlü taahhütname ve sözleşmeler ortağın oturduğu veya kooperatifin bulunduğu köy veya mahalle ihtiyar heyetleri tarafından parasız olarak tasdik olunur. Bu suretle tasdik olunan senet ve belgeler İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı belgeler hükmündedir.”

²²⁹ 6085 sayılı Sayıştay Kanunu m. 53/2: “İlamlarda gösterilen tazmin miktarı hüküm tarihinden itibaren kanuni faize tabi tutularak, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu hükümlerine göre tahsil olunur.”; “Sayıştay, sorumluların hesap ve işlemlerinin hukuka uygun olup olmadığı, hukuka aykırı ise kamu zararı doğurup doğurmadığı ve hukuka aykırı mali işlem ile kamu zararı arasında illiyet bağı bulunup bulunmadığı yolunda, 6085 sayılı Kanun’da öngörülen yargılama usullerini izleyerek bir inceleme yaptıktan sonra, her üç koşulun da gerçekleşmesi durumunda kamu zararının hesap sorumlusundan tazminine karar vermektedir. Sayıştayın tazmin kararı vermesi, hukuka aykırılığın müeyyidesidir. Anayasa’nın 160. maddesinin birinci fıkrasında, Sayıştayın bu kararının kesin hüküm niteliğinde olduğunun açıkça belirtilmesi ve bu karara karşı yargı organları dâhil hiçbir makam ve merciye başvurma yolunun öngörülmemiş olması, Sayıştay kararının yargısal anlamda kesin hüküm niteliğinde olduğunu göstermektedir.”, Anayasa Mahkemesi, 28.02.2013, E. 2011/21, K. 2013/36, <https://legalbank.net>, E.T. 29.05.2024.

²³⁰ 5271 sayılı CMK m. 222: “Duruşmanın nasıl yapıldığı, kanunda belirtilen usul ve esaslara uygun olarak yapıp yapılmadığı, ancak tutanakla ispat olunabilir. Tutanağa karşı yalnız sahtecilik iddiası yöneltilebilir.”

²³¹ “Hal böyle olunca, düzenlenen sahte keşif tutanakları, sahteliği kanıtlanıncaya kadar geçerli resmi belge niteliğinde olup, sonuç doğurmaya elverişli olduklarından...”, Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 15.03.1993, E. 1993/6-45, K. 1993/65, <https://legalbank.net>, E.T. 29.05.2024.

²³² 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun (mülga) m. 178: “Bu kanunda yazılı suçlardan ağır cezayı gerektirenlerin gayrısında kurullarca tanzim edilen tutanaklar sahtelikleri sabit oluncaya kadar muteberdir.”

²³³ 1608 sayılı Umuru Belediyeye Müteallik Ahkâmı Cezaiye Hakkında 16 Nisan 1340 Tarih ve 486 Numaralı Kanunun Bazı Maddelerini Muaddil Kanun (mülga) m. 6/3: “İtiraz, cezanın salâhiyetli olmayanlar tarafından tayin olunduğu ve cezanın kanuna mugayir olduğu ve tutulan zabut varakalarının sahteliği ve hükme müessir olacak fahiş maddî hataya müstenit bulunduğu hususlarına münhasır olarak dermeyan edilebilir. Hâkim itirazı varit görürse ceza kararını iptal ve para cezası istifa edilmiş ise belediyenin iadesine de hükmeder. İtirazı varit görmezse kararı aynen tasdik eder.”

1512 sayılı Noterlik Kanunu'na göre noterler tarafından düzenleme ve onaylama şeklinde iki tür işlem yapılmaktadır.²³⁴ Mezkûr Kanunun 82'nci maddesine göre; düzenleme şeklinde yapılan noterlik işlemlerinin tamamı sahteliği sabit olana kadar geçerli kabul edilirken onaylama şeklindeki işlemlerin yalnızca imza ve tarih kısımları sahteliği sabit olana kadar geçerli kabul edilmiştir.

Onaylama şeklindeki noterlik işlemleri, noter dairesi dışında gerçekleşen işlemlere yönelik imzaların onayından ibaret olup işlemlerin hukuki içeriğini kapsamamaktadır.²³⁵ Yargıtay bir kararında *“Noter onayının sahte olmaması ve suça konu belgenin 1512 sayılı Noterlik Kanunu'nun 84 ve devamı maddelerinde belirtilen düzenleme şeklindeki işlemlerden bulunmaması nedeniyle, suça konu belgenin TCK'nın 204/3. maddesinde sayılan 'sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belge'lerden sayılmayacağı...”* ifadesine yer vererek onaylama şeklinde düzenlenen belgelerde yalnızca noter onayına ilişkin kısımların sahteliği sabit olana kadar geçerli olduğunu açıkça belirtmiştir.²³⁶

Düzenleme şeklindeki noterlik işlemlerinin neleri ihtiva etmesi gerektiği Noterlik Kanunu'nun 84 ve devamı maddelerinde hüküm altına alınmıştır. Mezkûr Kanunun 89'uncu maddesinde ise düzenleme şeklinde yapılması zorunlu olan işlemler belirtilmiştir.

Türkiye dışındaki noterlik işlemleri konsolosluk tarafından konsolosluk binaları içinde yürütülmektedir. Düzenleme veya onaylama şeklinde tezahür eden konsolosluk işlemleri ile noterlik işlemleri arasında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Nitekim Yargıtay *“Sanığın Köln Başkonsolosluğu'na düzenlenmiş gözüken 05.04.2004 tarih ve 3777 sayılı sahte umumi vekaletnameyi kullanarak katılana ait gayrimenkulü tapuda satmaktan ibaret eyleminde, suça konu düzenleme şeklindeki vekaletnamenin sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli belgelerden bulunduğu...”* şeklindeki kararında yabancı

²³⁴ Süleyman Çetin ve Derya Ateş, *Temel Hukuk Dizisi Avukatlık ve Noterlik Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 265.

²³⁵ Akın, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, 327.

²³⁶ Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 08.06.2016, E. 2014/19529, K. 2016/5345, <https://legalbank.net>, E.T. 01.06.2024.

memlekette düzenlenen vekaletnameyi “sahteliği sabit olana kadar geçerli belge” kabul etmiştir.²³⁷

(ii) Aksi Sabit Olana Kadar Geçerli Resmi Belgeler

HMK’nın 204/2 maddesinde “İlgililerin beyanına dayanılarak noterlerin tasdik ettikleri senetlerle diğer yetkili memurların görevleri içinde usulüne uygun olarak düzenledikleri belgeler, aksi ispatlanıncaya kadar kesin delil sayılırlar.” hükmü düzenlenmiştir. Mezkûr Kanunun 205’inci maddesinde de “Mahkeme huzurunda ikrar olunan veya mahkemece inkâr edenden sadır olduğu kabul edilen adi senetler, aksi ispat edilmedikçe kesin delil sayılırlar.” düzenlemesine yer verilmiştir.

Mezkûr düzenlemeler uyarınca “sahteliği sabit olana kadar geçerli belge” olduğu kanunda düzenlenmeyen resmi belgelerin “aksi sabit olana kadar geçerli belge” olduğunu ifade etmek mümkündür. Aksi görüşteki Erman’a göre hakarete bulunulduğu yahut mukavemet gösterildiği kabilinde yalnızca adi bilgi ihtiva eden zabıta tutanakları gibi resmi belgelerin aksi sabit olana kadar geçerli olduğunu kabul etmek mümkün değildir.²³⁸ Yargıtay ise hâlen geçerliliğini koruyan “Kanunda ayrıca açıklama yapılmayan hallerde resmi varakaları, genel kural olarak hilâfi sabit oluncaya kadar muteber saymak zorunluluğu vardır.” şeklindeki kararıyla doktrinde hakim olan görüşü benimsemektedir.²³⁹

(2) Özel Belge

TCK’da özel belgeye ilişkin bir tanım bulunmamaktadır. Doktrinde aynı noktaları referans alan farklı özel belge tanımlamalarına rastlamak mümkündür.

Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır’a göre özel belge; “Kamusal faaliyetle bağı olmayan ve kanun gereği resmi belge hükmünde kabul edilemeyen belgelerdir.”²⁴⁰

Aslan’a göre özel belge; “Kamu görevlisinin görevi nedeniyle düzenledikleri dışında kalan, resmi belgeden sayılmayan, resmi bir işlem nedeniyle düzenlenmiş

²³⁷ Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 13.03.2014, E. 2013/18532, K. 2014/4725, <https://legalbank.net>, E.T. 01.06.2024.

²³⁸ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 380-381.

²³⁹ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 04.05.1987, E. 6/141, K. 1987/256, <https://legalbank.net>, E.T. 02.06.2024.

²⁴⁰ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 865.

olmayan, ancak; doğrudan hüküm ve sonuç meydana getiren, bir hakkın doğmasına veya kanıtlanmasına yarayan yazılardır.”²⁴¹

Bakıcı/Yalvaç’a göre özel belge; “Resmi belge niteliğinde olmayan, resmi bir işlem için kamu görevlisi tarafından düzenlenmeyen, konusu hukuka aykırı olmayan belgelerdir.”²⁴²

Çetin/Malkoç’a göre özel belge; “Resmi belgelerden sayılmayan, hukuka uygun tüm yazılardır.”²⁴³

Erman’a göre özel belge; “Genel evrak kavramına girmekle beraber, resmi evraktan addedilemeyen bütün yazılardır.”²⁴⁴

Gökcan’a göre özel belge; “Resmi belge sayılmasını gerektiren unsurları taşımayan belgelerdir.”²⁴⁵

Koca/Üzülmez’e göre özel belge; “Belgenin varlığından bahsedilebilmesi için gerekli bütün unsurları taşıyan ve resmi belge veya resmi belge hükmünde sayılmayan bütün yazılı kâğıtlardır.”²⁴⁶

Özbek/Doğan/Bacaksız’a göre özel belge; “Resmi nitelik taşımayan her türlü belgedir.”²⁴⁷

Tezcan/Erdem/Önok’a göre özel belge; “Resmi belge olmayan, kanun gereği resmi belge de sayılmayan ve belge tanımına uyan her türlü yazı parçasıdır.”²⁴⁸

Tüzün Yülek’e göre özel belge; “Resmî belge niteliğini taşımayan ve kanunlarda ayrıca düzenleme ve hüküm bulunmayan belgelerdir.”²⁴⁹

²⁴¹ Muzaffer Yasin Aslan, *Askeri Ceza Kanunu’nda ve Türk Ceza Kanunu’nda Sahtecilik Suçları* (Ankara: Bilge Yayınevi, 2018), 46.

²⁴² Bakıcı ve Yalvaç, *Özel Hükümleri*, 1063.

²⁴³ Çetin ve Malkoç, *Sahtekârlık Suçları*, 353.

²⁴⁴ Erman., *Sahtekârlık Suçları*, 522.

²⁴⁵ Hasan Tahsin Gökcan, “Özel Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.207)”, *Ankara Barosu Dergisi*, 1 (2010): 220.

²⁴⁶ Koca ve Üzülmez, *Özel Hükümler*, 849.

²⁴⁷ Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Özel Hükümler*, 888.

²⁴⁸ Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 969.

²⁴⁹ Tüzün Yülek, *Belgede Sahtecilik*, 21.

Doktrinde yer alan tanımlamalar ışığında özel belgenin “*belgenin unsurlarını taşıyan, kanun gereği resmi belge yahut resmi belge hükmünde sayılmayan, hukuka uygun yazılardır*” şeklinde ifade edilmesi mümkündür.

Özel belgeler ispat vasıtası olabilmeleri ve hukuki sonuç doğurabilmeleri hasebiyle resmi belgelerden farksızdır. Bireyler arasındaki ilişkileri düzenlemesi, etkilerinin daha sınırlı olması ve düzenlenmesinde kamu gücünden faydalanılmaması nedeniyle özel belgeler üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik eylemlerinin haksızlık içeriği resmi belgelere nazaran daha azdır. Bu nedenle özel belgede sahtecilik suçunun oluşması için kullanma şartı aranmış ve suç daha az cezayla müeyyidelendirilmiştir.²⁵⁰

Bir belgenin kanuni zorunluluk nedeniyle düzenlenmesi o belgeye resmi belge niteliği kazandırmamaktadır. Örneğin ticari defterlerin tutulması 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’na (TTK) göre zorunludur ancak bu defterler resmi belge değil özel belge hüviyetindedir.²⁵¹ Yine bu neviden belgelerin noter tarafından onaylanması niteliksel herhangi bir değişikliğe sebep olmayacaktır. Yargıtay konuya ilişkin bir kararında “*Suçta konu şirket karar defteri özel belge niteliğinde olup, noter tarafından sonradan onaylanmasının resmi belge vasfı kazandırmayacağı...*” şeklindeki gerekçesiyle bu durumu açıkça belirtmiştir.²⁵²

Kanunda gösterilen şekil şartlarını ihtiva etmemeleri nedeniyle resmi belge niteliği kazanamayan belgeler, özel belge olarak kabul edilmektedir. Özellikle kambyo senetlerinde gündeme gelen bu duruma ilişkin bir Yargıtay kararında,

Resmi belgeye eşit sayılan bu gibi belgelerde yapılan sahtekarlığın resmi belgede yapılmış sayılabilmesi için, kambyo senedinin Türk Ticaret Kanunu’nda öngörülen bütün unsurlarını taşıması gerekir. Aksi takdirde yasal unsurları taşımayan bir kambyo senedinde sahtekarlık yapılması halinde, fiil, özel belgede sahtekarlık suçunu oluşturacaktır.

²⁵⁰ Koca ve Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 886.

²⁵¹ Güngör, *Resmi Belgelerde Sahtecilik Suçu*, 63.

²⁵² Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 11.12.2017, E. 2017/12764, K. 2017/8796, <https://legalbank.net>, E.T. 02.06.2024.

gerekçesine yer verilerek alternatifli zorunlu unsur olan “düzenleme yeri” unsurunu ihtiva etmeyen bono üzerinde gerçekleşen sahtecilik eyleminin özel belgede sahtecilik suçuna temas ettiği belirtilmiştir.²⁵³

Vergi Usul Kanunu kapsamında tutulan defter, kayıt ve belgeler; özel belge niteliğinde olmalarına karşın bu belgeler üzerinde gerçekleştirilen sahtecilik eylemleri özel belgede sahtecilik suçuna değil mezkûr Kanunun 359’uncu maddesinde düzenlenen suçlara vücut vermektedir. Nitekim Yargıtay bir kararında “*Sanığın sahte fatura düzenlediğine ilişkin şikayet dilekçesi üzerine Defterdarlık veya Gelirler Bölge Müdürlüğünden dava şartı olan mütalaa alınmadan, açılan kamu davasına devamla suç vasfında yanılığa düşülerek özel belgede sahtecilik suçundan mahkumiyet hükmü kurulması...*” ifadelerine yer vererek sahte fatura düzenleme şeklindeki eylemin özel belgede sahtecilik suçunu değil 213 sayılı Kanunda düzenlenen “vergi kanunları uyarınca düzenlenmesi gereken belgelerin sahte olarak düzenlenmesi” suçunu oluşturacağını açıkça belirtmiştir.²⁵⁴

(3) Resmi Belge Hükmündeki Özel Belgeler

765 sayılı TCK’nın 349’uncu maddesinde bazı özel belgelerin resmi belge hükmünde olduğu düzenlenmiş ve 5237 sayılı TCK’nın 210’uncu maddesinde benzer bir düzenlemeye yer verilerek uygulamaya devam edilmiştir. “Resmi belge hükmünde belgeler” kenar başlıklı maddenin 1’inci fıkrası;

Özel belgede sahtecilik suçunun konusunun, emre veya hamile yazılı kambiyo senedi, emtiayı temsil eden belge, hisse senedi, tahvil veya vasiyetname olması halinde, resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

şeklinde düzenlenmiş ve hangi özel belgelerin resmi belge hükmünde kabul edileceği sayılmıştır. Düzenlemeye ilişkin kanun gerekçesinde;

Madde, ticarî hayatta büyük yer tutan ve basit bir ciro ile veya buna bile gerek görülmeksizin tedavül eden bazı evrakı daha ciddî bir şekilde korumak maksadına yöneliktir. Madde ile, sayılan özel belgelerde sahtecilik yapılması hâlinde, resmî belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerin uygulanacağı kabul

²⁵³ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 24.03.1998, E. 1998/51, K. 1998/106, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 02.06.2024.

²⁵⁴ Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 14.11.2007, E. 2006/6740, K. 2007/7940, <https://legalbank.net>, E.T. 02.06.2024.

edilmiştir. Burada söz konusu olan, sadece resmî belgede sahtecilik suçuna ilişkin cezanın uygulanması değildir. Sayılan belgelerde sahtecilik yapılması durumunda, resmî belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümler bütün olarak uygulanır.

ifadelerine yer verilerek ticari hayatın vazgeçilmez parçalarından olan bu belgelere duyulan güvenin esaslı bir şekilde korunması gerektiği belirtilmiştir.²⁵⁵ Ticari senetler, taşıdıkları önem nedeniyle takip hukukunda da özel olarak ele alınarak kendilerine özgü bir takip usulüne tabi tutulmuşlardır.²⁵⁶

Düzenlemede dikkate alınması gereken en önemli nokta ise madde metninde yer alan “*Resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümler uygulanır.*” ibaresi ile madde gerekçesinde yer alan “*Resmî belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümler bütün olarak uygulanır.*” ifadesidir. Kanun koyucu mezkûr düzenlemeyle sadece ceza yönünden atıfta bulunmamış suçun unsurları bakımından da resmi belgede sahtecilik suçu kapsamında değerlendirme yapılması gerektiğinin altını çizmiştir.²⁵⁷ Bu itibarla madde metninde tahdidi olarak sayılan belgelerin suçun maddi konusunu oluşturduğu hallerde suçun tamamlanması için belgenin sahte olarak düzenlenmesi yahut değiştirilmesi yeterli olup ayrıca belgenin kullanılması gerekmemektedir.²⁵⁸

Maddede sayılan belgeler üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik eylemlerinde kural olarak 204’üncü maddenin 1’inci fıkrasında düzenlenen sivil kişiler tarafından işlenen resmi belgede sahtecilik hükmü uygulanacaktır. Bu belgeler kamu görevlisi tarafından görev gereği düzenleniyorsa artık mezkûr maddenin 2’nci fıkrası uygulama alanı bulacaktır.²⁵⁹

Resmi bir belgeden bahsedebilmek için belgenin kanunda öngörülen zorunlu şekil şartlarını ihtiva etmesi gerekmektedir. Bu nedenle zorunlu şekil şartları taşımayan resmi belge hükmündeki belgelerin özel belge olduğu kabul edilmiştir.

Konuya ilişkin olarak açık senetlerin durumu ayrıca ele alınmalıdır. Senetlerin kanunda öngörülen zorunlu ve alternatifli zorunlu unsurlarını son hamil tarafından ödeme

²⁵⁵ Erman, “Resmi Evrak”, 144.

²⁵⁶ Erman ve Özek, *Kamu Güvenine Karşı*, 582.

²⁵⁷ Koca ve Üzülmüş, *Özel Hükümler*, 848-849.

²⁵⁸ Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 955.

²⁵⁹ Gökçen, *Belgede Sahtecilik Suçları*, 109.

için ibraz edildiği anda taşımaları gerekmektedir. Ancak kanun koyucu TTK’da yaptığı “Açık Poliçe” ve “Açık Bono” gibi düzenlemelerle senetlerin zorunlu ve alternatifli zorunlu unsurlara havi olmadan tedavüle çıkabileceğini hüküm altına almıştır.²⁶⁰ Bu doğrultuda taraflar arasındaki anlaşmaya uygun olarak daha sonra tamamlanmak üzere unsurları eksik olarak tedavüle çıkarılan senetlere açık senet denilmektedir.²⁶¹ Bu noktada açık senet ile eksik unsurlu senet arasındaki farkın göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Açık senetler, zorunlu ve alternatifli zorunlu unsurları taraflar arasındaki anlaşmaya uygun olarak daha sonra doldurulmak üzere bilinçli olarak tedavüle çıkarılırken eksik unsurlu senetler unutkanlık, bilgisizlik ya da ihmal gibi nedenlerle zorunlu ve alternatifli zorunlu unsurlara havi olmadan tedavüle çıkarılmaktadır. Her iki senet de kıymetli evrak niteliğinde olmamakla birlikte açık senedin unsurlarının verilen yetki doğrultusunda sonradan doldurulması mümkünken eksik unsurlu senetlerde böyle bir yetki söz konusu olmadığından eksik zorunlu ve alternatifli zorunlu unsurların tamamlanması mümkün değildir.²⁶²

Hukuken geçerli olan açık senetlerin anlaşmaya aykırı şekilde doldurulması halinde hangi suça temas edileceği ise kanun gerekçesinde açıklanmıştır. Gerekçede;

Kambiyo senedi veya emtiayı temsil eden evrak, imzalı ve boş olarak faile tevdi edilmiş olup da, fail, bunu tevdi maksadından farklı bir şekilde doldurmuşsa, o takdirde açığa atılan imzanın, kötüye kullanılmasına ilişkin yaptırım uygulanacaktır. Çünkü, bu durumda, tevdi edilen kâğıt, imzalı ve fakat boş olarak verildiği için, henüz belge niteliğini kazanmamıştır.

ifadelerine yer verilerek açık senetlerin taraflar arasındaki anlaşmanın hilafında doldurulması halinde “açığa imzanın kötüye kullanılması” suçunun gündeme geleceği açıkça belirtilmiştir.

(a) Emre/Hamiline Yazılı Kambiyo Senetleri

TTK’nın 670 ve devamı maddelerinde düzenlenen kambiyo senetleri poliçe, bono ve çeklerdir. Uygulamada ticari senetler olarak anılan ve sıkı şekil şartlarına tabi olan

²⁶⁰ Ali Bozer ve Celal Göle, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2024), 101-102.

²⁶¹ Mustafa İsmail Kaya ve Burçak Tatlı, *Temel Hukuk Dizisi Ticaret Hukuku-2* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 64.

²⁶² Bozer ve Göle, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 227.

kambiyo senetlerinin hak sahipliğinin tespit şekline göre nama yazılı, emre yazılı ve hamile yazılı olmak üzere üç çeşidi bulunmaktadır.²⁶³ Kambiyo senetleri kanunen emre yazılı senetlerdir. Poliçe ve bonolar hamiline yazılı şekilde düzenlenemezler. Hamiline yazılı şekilde düzenlenebilen tek kambiyo senedi çeklerdir.²⁶⁴

Kambiyo senetleri belirli bir kişinin adına yazılıp menfi emre kaydı içermesi halinde nama yazılı hale gelmektedir. Nama yazılı kambiyo senetleri devir (temlik) beyanı ve zilyetliğin teslimiyle devredilebilmektedir. Bu haliyle 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun alacağın temlikine ilişkin hükümlerine tabi olan nama yazılı kambiyo senetlerinin tedavülü oldukça kısıtlıdır. Ayrıca kambiyo senedinin devralındığı kişiye karşı ileri sürülebilecek def'ilerin halihazırdaki alacaklıya karşı da ileri sürülebiliyor olması nama yazılı kambiyo senetlerini kamu güveninden yoksun bırakmaktadır.²⁶⁵

TCK'nın 210'uncu maddesi uyarınca bir kambiyo senedinin resmi belge sayılabilmesi için emre yahut hamiline yazılı olması gerekmektedir. Bu kapsamda emre yazılı bono, poliçe ve çekler ile hamiline yazılı çeklerin resmi belge hükmünde olduğunun kabulü gerekmektedir.

(i) Poliçe

TTK'nın 671 ve devamı maddelerinde düzenlenen poliçeler, keşidecinin muhataba yönelik olarak belirli bir bedelin lehtara ödenmesi yönünde emrini ihtiva eden kambiyo senetleridir.²⁶⁶ Hukuken havale niteliğinde olan poliçelerin iktisadi mahiyetleri ise kredi vasıtası olmalarıdır.

Poliçede bulunması gereken unsurlar 671'inci maddede açıkça düzenlenmiştir;

MADDE 671- (1) Poliçe;

- a) Senet metninde 'poliçe' kelimesini, senet Türkçe'den başka bir dille yazılmışsa, o dilde poliçe karşılığı olarak kullanılan kelimeyi,*
- b) Belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havaleyi,*
- c) Ödeyecek olan kişinin, 'muhatabın' adını,*

²⁶³ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 769.

²⁶⁴ Mahmut Coşkun, *Kıymetli Evrak Hukuku Bono-Poliçe-Çek* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 70.

²⁶⁵ Şaban Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 43-47.

²⁶⁶ Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 86.

- d) Vadeyi,
 - e) Ödeme yerini,
 - f) Kime veya kimin emrine ödenecek ise onun adını,
 - g) Düzenlenme tarihini ve yerini,
 - h) Düzenleyenin imzasını,
- içerir.

Madde metninde yer alan unsurları mutlak zorunlu unsurlar, alternatifli zorunlu unsurlar ve isteğe bağlı unsurlar şeklinde üçe ayırmak mümkündür. “Poliçe kelimesi”, “belirli bir bedelin kayıtsız ve şartsız havalesi”, “muhatabın adı”, “lehtar adı”, “keşide tarihi” ve “keşidecinin imzası” poliçenin mutlak zorunlu unsurlarıdır. Bu unsurları içermeyen senetler poliçe sayılmamaktadır.

“Ödeme yeri” ve “keşide yeri” poliçenin alternatifli zorunlu unsurlarıdır. Kanunun 672’nci maddesinin 3’üncü fıkrasına göre ödeme yeri ihtiva etmeyen senetlerde muhatabın adı yanında gösterilen yer ödeme yeri ve muhatabın yerleşim yeri olarak kabul edilir. Muhatabın adının yanında da herhangi bir yer gösterilmemişse artık senedin poliçe olduğundan bahsedilemeyecektir. Mezkûr maddenin 4’üncü fıkrasına göre keşide yeri gösterilmeyen poliçeler, keşidecinin adı yanında gösterilen yerde keşide edilmiş sayılmaktadır. Aynı şekilde keşideci adının yanında da herhangi bir yer gösterilmemişse artık senedin poliçe olduğundan bahsetmek mümkün olmayacaktır.

“Vade” ve 671’inci maddede sayılmayan “faiz kayıtları” poliçenin isteğe bağlı unsurlarıdır. 672’nci maddenin 2’nci fıkrasına göre vade ihtiva etmeyen poliçelerin görüldüğünde ödeneceği şart edilmiş sayılır. Faiz şartı ise ancak görüldüğünde yahut görüldüğünden belirli bir süre sonra ödenecek poliçelerde eklenebilmektedir. Vade ve faize ilişkin kayıtların bulunmaması senedin poliçe vasfına hâlel getirmemektedir.

(ii) Bono

TTK’nın 776 ve devamı maddelerinde düzenlenen bonolar belirli bir bedelin ödenmesi taahhüdünü içeren kambiyo senetleridir. Hukuken soyut borç ikrarı niteliğinde olan bonoların iktisadi mahiyetleri ise kredi vasıtası olmalarıdır.²⁶⁷

²⁶⁷ Kaya ve Tatlı, *Ticaret Hukuku*, 103.

Bonoda bulunması gereken unsurlar 776'ncı maddede açıkça düzenlenmiştir;

MADDE 776- (1) Bono veya emre yazılı senet;

a) Senet metninde 'bono' veya 'emre yazılı senet' kelimesini ve senet Türkçe'den başka bir dille yazılmışsa, o dilde bono veya emre yazılı senet karşılığı olarak kullanılan kelimeyi,

b) Kayıtsız ve şartsız belirli bir bedeli ödemek vaadini,

c) Vadeyi,

d) Ödeme yerini,

e) Kime veya kimin emrine ödenecek ise onun adını,

f) Düzenlenme tarihini ve yerini,

g) Düzenleyenin imzasını,

içerir.

Madde metninde yer alan unsurları mutlak zorunlu unsurlar, alternatifli zorunlu unsurlar ve isteğe bağlı unsurlar şeklinde üçe ayırmak mümkündür. “Bono kelimesi”, “belirli bir bedelin kayıtsız ve şartsız ödenmesi vaadi”, “lehtar adı”, “keşide tarihi” ve “keşidecinin imzası” bononun mutlak zorunlu unsurlarıdır. Bu unsurları içermeyen senetler bono sayılmamaktadır.

“Keşide yeri” ve “ödeme yeri” bononun alternatifli zorunlu unsurlarıdır. Kanunun 777'nci maddesinin 4'üncü fıkrasına göre keşide yeri gösterilmeyen bonolar, keşidecinin adı yanında gösterilen yerde keşide edilmiş sayılmaktadır. Keşidecinin adı yanında da herhangi bir yer gösterilmemişse senet, bono niteliği kazanmayacaktır. Mezkûr maddenin 3'üncü fıkrasına göre bononun ödeme yeri gösterilmemişse keşide yeri ödeme yeri olarak kabul edilecektir. Aynı şekilde keşide yeri de tespit edilemiyorsa artık senedin bono olduğundan bahsetmek mümkün olmayacaktır.

“Vade” ve 776'ncı maddede sayılmayan “yetki kayıtları”, “muacceliyet kayıtları” ve “faiz kayıtları” bononun isteğe bağlı unsurlarıdır. 777'nci maddenin 2'nci fıkrasına göre vade ihtiva etmeyen bonoların görüldüğünde ödeneceği şart edilmiş sayılır.

(iii) Çek

TTK'nın 780 ve devamı maddeleri ile 5941 sayılı Çek Kanunu'nda düzenlenen çekler, keşidecinin muhatap bankaya yönelik olarak belirli bir bedelin hamile ödenmesi yönünde emrini ihtiva eden kambiyo senetleridir. Hukuken havale niteliğinde olan çeklerin iktisadi mahiyetleri ise ödeme aracı olmalarıdır.²⁶⁸

Çekte bulunması gereken unsurlar 780'inci maddede açıkça düzenlenmiştir;

MADDE 780- (1) Çek;

a) Senet metninde 'çek' kelimesini ve eğer senet Türkçe'den başka bir dille yazılmış ise o dilde 'çek' karşılığı olarak kullanılan kelimeyi,

b) Kayıtsız ve şartsız belirli bir bedelin ödenmesi için havaleyi,

c) Ödeyecek kişinin, 'muhatapın' ticaret unvanını,

d) Ödeme yerini,

e) Düzenlenme tarihini ve yerini,

f) Düzenleyenin imzasını,

g) Banka tarafından verilen seri numarasını,

h) Karekodu,

içerir.

Madde metninden anlaşılacağı üzere bir ödeme aracı olan çeklerde vade bulunmaz. Ticari hayat içerisinde bu durum ileri bir tarihi, düzenleme tarihi olarak çek üzerine yazmak suretiyle aşılmaktadır. Sık karşılaşılan bu uygulama neticesinde kanun koyucu 5941 sayılı Çek Kanunu'nun geçici 3'üncü maddesinin 5'inci fıkrasında *"31/12/2025 tarihine kadar, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir."* şeklindeki hükmünü ihdas etmiştir.

TTK'nın 781'inci maddesine göre yukarıda sayılan unsurları taşımayan senetler çek sayılmamaktadır. Çekte ödeme yeri yönünden açıklık bulunmuyorsa muhatap bankanın yanında yazan yer ödeme yeri kabul edilmektedir. Muhatap bankanın yanında birden fazla yer adı bulunuyorsa bunlardan ilki, hiç yer adı bulunmuyorsa muhatap

²⁶⁸ Ömer Korkut vd., *Şematik Kıymetli Evrak Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 113.

bankanın merkezinin bulunduğu yer ödeme yeri sayılmaktadır. Çekte keşide yeri açıkça belirtilmemişse keşidecinin adı yanında yazan yer keşide yeri kabul edilmektedir. Keşideci adının yanında da herhangi bir yer adı bulunmuyorsa çekten söz edilemeyecektir. Nitekim Yargıtay,

Kambiyo senetlerinde bulunması zorunlu olan keşide yerinin hiç bir duraksamaya meydan vermeyecek biçimde açık ve anlaşılır olması gerektiği nazara alındığında; suça konu çekin dosyada bulunan fotokopisinde keşide yerinde 'KMR' biçiminde belirtilen adresin hiçbir kuşku ve duraksamaya yer vermeyecek biçimde anlaşılabilir bir idari birim adını ifade etmemesi, ayrıca keşide edenin ad ve soyadının yanında herhangi bir yer adının da yazılı olmaması karşısında; sanığın eyleminin 5237 sayılı TCK'nin 207. maddesi uyarınca özel belgede sahtecilik suçunu oluşturacağı...

şeklindeki kararında bu durumu açıkça belirtmiştir.²⁶⁹

(b) Emtiayı Temsil Eden Belgeler

Arapça kökenli olan “emtia” kelimesi “ticarete konu olan mallar” anlamına gelmektedir.²⁷⁰ Emtiayı temsil eden belgeler bünyelerinde aynı hak taşımaları nedeniyle “eşya hukuku senetleri” olarak da anılırlar.²⁷¹

Doktrinde emtiayı temsil eden belgelerin neler olduğu noktasında fikir birliği bulunmamaktadır. Bu nedenle ilgili kanunlarda yapılan değişikliklerin incelenmesi faydalı olacaktır.²⁷² 5237 sayılı TCK'nın yürürlüğe girdiği dönemde mülga 6762 sayılı TTK'nın “Emtia Senetleri” başlıklı altıncı faslında makbuz senetleri, varantlar ve taşıma senetleri düzenlenmekteydi. 6102 sayılı TTK'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte mezkûr fasıl kaldırılmıştır. Yürürlükteki TTK'nın 832 ve devamı maddelerinde makbuz senedi ve varant düzenlemesi mevcudiyetini korumaktadır. Ancak taşıma senetleri 6102 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle kıymetli evrak olmaktan çıkarılmış ve ispat aracı haline getirilmiştir. Nitekim kanun gerekçesinde “Kanunumuzun düzenlenmesine göre taşıma senedi bir kıymetli evrak değil, fakat her iki tarafça imzalanan ispat aracıdır.” ifadesiyle

²⁶⁹ Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 23.03.2022, E. 2019/12040, K. 2022/4911, <https://legalbank.net>, E.T. 03.06.2024.

²⁷⁰ Türk Dil Kurumu Sözlüğü, (E.T. 03.06.2024), <https://sozluk.gov.tr>.

²⁷¹ Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 41.

²⁷² Çinko, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, 85.

bu durum açıkça belirtilmiştir. Kanunun 1228 ve devamı maddelerinde düzenlenen konişmentonun da emtiayı temsil eden kıymetli evrak olduğu “*Sadece emre yazılı konişmentolarda değil, diğer nevi konişmentolarda da yetkili hak sahibinin kim olduğu kıymetli evrak hukuku esaslarına uygun olarak açıklanmıştır.*” şeklindeki kanun gerekçesinden anlaşılmaktadır.

Yapılan açıklamalar ışığında makbuz senetlerinin, varantların ve konişmentoların emtiayı temsil eden belgeler olduğunu söylemek mümkündür.

Emre ve nama yazılı şekilde düzenlenebilen makbuz senetleri, umumi mağazaya tevdi edilen emtia üzerinde mülkiyet hakkı veren kıymetli evraklardır. Makbuz senetlerinin ihtiva etmesi gereken unsurlar TTK’nın 834’üncü maddesinde düzenlenmiştir.²⁷³

Emre ve nama yazılı şekilde düzenlenebilen varantlar, umumi mağazaya tevdi edilen emtia üzerinde rehin hakkı veren kıymetli evraklardır. Varantlar, TTK’nın 834’üncü maddesinde yer alan unsurları taşınmalı ve makbuz senedine bağlı olmalıdır.²⁷⁴

Konüşmentolar gemi ile taşınan emtia üzerindeki mülkiyeti temsil eden kıymetli evraklardır. Unsuruları TTK’nın 1228 ve devamı maddelerinde düzenlenen konüşmentolar, nama yazılı, emre yazılı ve hamile yazılı şekilde düzenlenebilmektedir.²⁷⁵

Makbuz senedi, varant ve konüşmentolar ticari hayat içerisinde tedavül kabiliyetini haiz olmaları nedeniyle TCK’nın 210’uncu maddesi kapsamına dahil edilmişlerdir.²⁷⁶

TTK’da sayılan unsurları ihtiva etmeyen emtiayı temsil eden belgelerin resmi belge hükmünde kabul edilmeleri mümkün değildir.²⁷⁷

(c) Hisse Senetleri veya Tahviller

6762 sayılı TTK’nın 399 ve devamı maddelerinde düzenlenen hisse senetleri “*anonim veya komandit ortaklıklarda, ortaklık sermayesinin birbirine eşit bölümlere*

²⁷³ Gönen Eriş, *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak Poliçe-Bono-Çek-Makbuz Senedi-Varant* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), 1390.

²⁷⁴ Eriş, *Kıymetli Evrak*, 1391.

²⁷⁵ Kayıhan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 221.

²⁷⁶ Güngör, *Resmi Belgelerde Sahtecilik Suçu*, 72.

²⁷⁷ Kaylan, “Kamu Güvenine Karşı Suçlar”, 15.

ayrılmış parçasından her birinin karşılığı olmak üzere, yasada gösterilen özelliklere uygun olarak düzenlenmiş değerli belge” anlamına gelmektedir.²⁷⁸ 6102 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle “pay senedi” olarak anılmaya başlanan bu senetler nama ve hamile yazılı şekilde düzenlenebilmektedir. Ancak nama yazılı pay senetleri kamu güvenine mazhar olmadıklarından resmi belge hükmünde olmadığı kabul edilmektedir.²⁷⁹

Tahviller, 6762 sayılı TTK’nın 420’nci maddesinde “Anonim şirketlerin ödünç para bulmak için itibari kıymetleri eşit ve ibareleri aynı olmak üzere çıkardıkları borç senetleridir.” şeklinde tanımlanmıştır. Borçlanma aracı olan tahvillerin TCK’nın 210’uncu maddesi kapsamına alınması; “Son zamanlarda tahvillerde de sahtecilik fiillerinin geniş ölçüde gerçekleştirilmesi ve bu nedenle güvenliğin çok zarara uğraması nedeni ile ‘her türlü tahviller’ de özel himaye altına alınmıştır.” şeklindeki kanun gerekçesiyle açıklanmıştır.

Pay senetleri ve tahviller, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu kapsamında menkul kıymet olarak nitelendirilmektedir. Mezkûr Kanunun “Kısaltmalar ve tanımlar” kenar başlıklı 3’üncü maddesinin;

MADDE 3 – (1) Bu Kanunun uygulanmasında;

...

o) Menkul kıymetler: Para, çek, poliçe ve bono hariç olmak üzere;

1) Paylar, pay benzeri diğer kıymetler ile söz konusu paylara ilişkin depo sertifikalarını,

2) Borçlanma araçları veya menkul kıymetleştirilmiş varlık ve gelirlere dayalı borçlanma araçları ile söz konusu kıymetlere ilişkin depo sertifikalarını,

...

ş) Sermaye piyasası araçları: Menkul kıymetler ve türev araçlar ile yatırım sözleşmeleri de dâhil olmak üzere Kurulca bu kapsamda olduğu belirlenen diğer sermaye piyasası araçlarını,

...

²⁷⁸ Türk Dil Kurumu Sözlüğü, (E.T. 03.06.2024), <https://sozluk.gov.tr>.

²⁷⁹ Erman ve Özek, *Kamu Güvenine Karşı*, 590.

ifade eder.

şeklindeki hükmüyle menkul kıymetlerden ve sermaye piyasası araçlarından ne anlaşılması gerektiği açıklanmıştır. Doktrinde bazı yazarlar TCK'nın 210'uncu maddesinde yalnızca hisse senetleri ve tahvillere yer verilmesini eleştirerek bu belgeleri ve diğer menkul kıymetleri içine alan "sermaye piyasası araçları" kavramının kullanılmasının daha yerinde olacağını belirtmişlerdir.²⁸⁰

(d) Vasiyetnameler

Vasiyetnameler murisin terekesine yönelik tasarruflarını içeren irade beyanlarıdır. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 531 ve devamı maddelerinde düzenlenen vasiyetnameler resmi şekilde, el yazısıyla yahut sözlü olarak yapılabilir. TCK gerekçesinde "*Söz konusu olan vasiyetname, noter huzurunda yapılmamış olanlardır. Noterin, talep üzerine düzenlediği vasiyetname bir resmî belge olduğundan bu madde kapsamında zikredilmesine gerek yoktur.*" ifadelerine yer verilerek 210'uncu maddede belirtilen vasiyetnamelerin resmi vasiyetnameleri kapsamadığı belirtilmiştir. Sözlü vasiyetnamelerin durumu ise doktrinde tartışmalıdır. Bazı yazarlar²⁸¹ sözlü vasiyetnamelerde ortada bir belge bulunmadığından bahisle madde kapsamında değerlendirilemeyeceğini savunurken bazı yazarlar²⁸² "*yakın ölüm tehlikesi, ulaşımın kesilmesi, hastalık, savaş gibi olağanüstü durumlarda*" başvurulabilen sözlü vasiyetnamelerin yazıya dökülmelerini müteakip sahteciliğe konu olabileceğini savunmuşlardır. Kanun gerekçesinde yer verilen "*Burada geçen vasiyetname, ölen kişinin meydana getirdiği el yazısı ile yapılmış veya onun beyanı üzerine özel kişilerce saptanmış vasiyetnamelerdir.*" şeklindeki ifade uyarınca sözlü vasiyetnamelerin madde kapsamında kaldığı yönündeki görüşün kanun koyucunun iradesine daha uygun olduğu kanaatindeyiz.

Türk Medeni Kanunu'nun 538'inci maddesi uyarınca geçerli bir el yazılı vasiyetnameden bahsedebilmek için vasiyetnamenin tamamının elle yazılması, gün/ay/yıl gösterir şekilde tarih ihtiva etmesi ve imzalanmış olması gerekmektedir. Sözlü vasiyetnamelerin ise geçerli olabilmeleri için iki tanık tarafından yazıldıktan sonra yahut

²⁸⁰ Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Özel Hükümler*, 863.

²⁸¹ Gökçen, *Belgede Sahtecilik Suçları*, 127; Koca ve Üzülmüş, *Özel Hükümler*, 849.

²⁸² Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Özel Hükümler*, 864; Yaşar, Gökcan ve Artuç, *Türk Ceza Kanunu*, 6395.

doğrudan şifahi olarak sulh/asliye mahkemelerine arz edilmeleri gerekmektedir. Bu arz hali için 540'ıncı maddenin 3'üncü fıkrasında bir istisna düzenlenmiştir. Düzenlemede “Sözlü vasiyet yoluna başvuran kimse askerlik hizmetinde bulunuyorsa, teğmen veya daha yüksek rütbeli bir subay; Ülke sınırları dışında seyreden bir ulaşım aracında bulunuyorsa, o aracın sorumlu yöneticisi; sağlık kurumlarında tedavi edilmekteyse, sağlık kurumunun en yetkili yöneticisi hâkim yerine geçer.” ifadelerine yer verilerek favor testamenti²⁸³ ilkesine uygun olarak ölüme bağlı tasarrufun ayakta tutulması amaçlanmıştır.

Vasiyetnameler üzerindeki sahtecilik eylemlerinin murisin vefatından sonra gerçekleştirilmesi şart değildir. Dönülmemiş veya yeni bir vasiyetnameyle kaldırılmamış olmak kaydıyla muris hayattayken vasiyetnamesi üzerinde sahtecilik yapılması mümkündür. Ancak böyle bir halde suçun oluşması için ölümün gerçekleşmesi yani vasiyetnamenin hukuki sonuç doğurması gerekmektedir.²⁸⁴

(e) Sağlık Mesleği Mensupları Tarafından Düzenlenen Belgeler

TCK'nın 210'uncu maddesinin 2'nci fıkrasında;

Gerçeğe aykırı belge düzenleyen tabip, dış tabibi, eczacı, ebe, hemşire veya diğer sağlık mesleği mensubu, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Düzenlenen belgenin kişiye haksız bir menfaat sağlaması ya da kamunun veya kişilerin zararına bir sonuç doğurucu nitelik taşıması halinde, resmi belgede sahtecilik hükümlerine göre cezaya hükmolunur.

düzenlemesine yer verilmiştir. Kanun koyucu sağlık mesleği mensupları tarafından düzenlenen belgelerin önemini gözeterek bu belgelerin resmi belge hükmünde olduğunu kabul etmiştir.²⁸⁵

Fikri sahteciliğin cezalandırıldığı özgü suç niteliğindeki düzenlemede sağlık mesleği mensuplarının gerçeğe aykırı belge düzenlemeleri suçun oluşması için yeterli

²⁸³ “Miras hukukunun tüm kurumlarında etkili olan favor testamenti ilkesi, miras bırakanın son arzularının mümkün mertebe ayakta tutulmasını ifade etmektedir.”, Oğuz Sadık Aydos, *Pratik Miras Hukuku* (Ankara: Gazi Kitabevi, 2023), 35.

²⁸⁴ Güngör, *Resmi Belgelerde Sahtecilik Suçu*, 73-74.

²⁸⁵ Rahime Erbaş, “Kamu Görevlisi Olmayan Sağlık Mesleği Mensuplarının Gerçeğe Aykırı Belge Düzenlemesi Suçu (TCK md. 210/2)”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 71/1 (2013): 335.

görülmüş ve belgenin kullanılması şartı aranmamıştır.²⁸⁶ Suçun maddi konusu olan belgelerin kişiye haksız menfaat sağlayacak yahut kurum/kişi zararına neden olacak nitelik taşımaları daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hal olarak belirlenmiştir.

Resmi belge hükmünde belgelerin düzenlendiği 210'uncu maddenin 1'inci ve 2'nci fıkralarında yapılan atıflar birbirlerinden farklıdır. 1'inci fıkrada resmi belgede sahtecilik suçunun hükümlerine bir bütün olarak atıf yapılmaktayken sağlık mesleği mensupları tarafından düzenlenen belgelere ilişkin 2'nci fıkrada yalnızca verilecek cezaya ilişkin atıf yapılmaktadır.²⁸⁷

Doktrinde sağlık mesleği mensupları tarafından gerçeğe aykırı belge düzenleme suçunda kimlerin fail olabileceği konusunda fikir birliği bulunmamaktadır. Bazı yazarlar²⁸⁸ mezkûr suçta fail olabilmek için “sağlık mesleği mensubu” olmanın gerekli ve yeterli olduğunu ileri sürerek failin kamu görevlisi olup olmaması arasında bir fark bulunmadığını savunurken bazı yazarlar²⁸⁹ anılan suçun yalnızca kamu görevlisi olmayan sağlık mesleği mensupları tarafından işlenebileceğini savunmaktadır. Kanaatimizce kamu görevlisi olan sağlık mesleği mensuplarının görevleriyle ilgili gerçeğe aykırı belge düzenlemeleri halinde Kanunun 204/2 maddesi uygulama alanı bulacaktır. Bu nedenle Kanunun 210'uncu maddesinde düzenlenen suç, yalnızca kamu görevlisi olmayan sağlık mesleği mensupları tarafından işlenebilecektir. Nitekim 210'uncu maddenin gerekçesinde kamu görevlisi olmayan sağlık mesleği mensuplarının düzenledikleri belgelerin önemine ve bu belgelere duyulan güvene vurgu yapılarak ilgili suçun ihdas edildiği belirtilmiştir.²⁹⁰ Uygulamada Yargıtay, kamu görevlisi olan sağlık mesleği

²⁸⁶ Ali İhsan Erdağ, “Tıp Ceza Hukukunda Belgede Sahtecilik Suçu (Sağlık Mesleği Mensupları Tarafından İşlenebilecek Olan Belgede Sahtecilik Suçu)”, içinde *V. Türk-Alman Tıp Hukuku Sempozyumu*, (Ankara: Türkiye Barolar Birliği, 2008), 542.

²⁸⁷ Çinko, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, 78.

²⁸⁸ Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 955.

²⁸⁹ Erbaş, “Sağlık Mesleği Mensuplarının”, 341; Erdağ, “Tıp Ceza Hukukunda”, 540.

²⁹⁰ 5237 sayılı TCK m. 210 Gerekçesi: “*Maddenin ikinci fıkrasında, kamu görevlisi sıfatıyla çalışmasalar bile, tabip, diş tabibi, eczacı, ebe, hemşire veya diğer sağlık mesleği mensubu kişilerin, görevlerinin gereği olarak gerçeğe aykırı belge düzenlemesi, ayrı bir suç olarak tanımlanmıştır. Ancak, düzenlenen belgenin kişiye haksız bir menfaat sağlaması ya da kamunun veya kişilerin zararına bir sonuç doğurucu nitelik taşıması hâlinde, resmi belgede sahtecilik hükümlerine göre cezaya hükmolunacaktır. Böylece, belirtilen kişilerin görevlerinin ifası bağlamında düzenledikleri belgelerin önemi vurgulanmış ve bunlara duyulan güvenin özellikle korunması amaçlanmıştır.*”

mensuplarının gerçeğe aykırı belge düzenlemeleri halinde resmi belgede sahtecilik suçunun oluşacağı yönünde karar vermektedir.²⁹¹

c. Belgelere İlişkin Özel Durumlar

Suçun maddi konusu olan belgelerin özel durumları suçun oluşması noktasında önemli rol oynamaktadır. Özellikle iletimde ve çoğaltımda kullanılan yöntemler sonucunda ortaya çıkan belgelerin sahtecilik suçuna konu edilip edilemeyeceği hususunun incelenmesi önem arz etmektedir.

Yetkili kişiler tarafından ilk olarak meydana getirilen belge “asıl belge” olarak adlandırılmaktadır. Belge daha başlangıçta birden fazla oluşturulmuşsa bunların her adedine “nüsha” denilmektedir. Belgelerin asıllarına uygun kopyaları ise “suret” olarak anılmaktadır.

Belgelerin iletim ve çoğaltımında kullanılan usullerden birisi de telefaktır. Telefaks, gönderene ait belgenin alıcıya aynen ulaşmasını sağlayan bir iletişim aracıdır. Cihaz bu işlemi gerçekleştirdikten sonra taraflara tarih, saat, sayfa sayısı, taraf numaraları ve iletim durumu bilgilerini içerir bir teyit raporu vermektedir.²⁹² Doktrinde telefaks ile gönderilen belge suretlerinin sahteciliğe konu edilip edilemeyeceği konusunda fikir birliği bulunmamaktadır. Bazı yazarlar göndericinin alıcıya yönelik irade beyanlarını ihtiva ettiğinden ve garanti fonksiyonunu yerine getirdiğinden bahisle telefaks suretlerinin tasdik edilmiş suret niteliği taşıdığını belirterek sahtecilik suçuna konu olabileceğini savunmuşlardır.²⁹³ Aksi görüşteki yazarlar telefaks suretlerinin onaylı olmadıklarını belirterek sahtecilik suçuna konu edilemeyeceği fikrini ileri sürmüşlerdir.²⁹⁴ Kanaatimizce, telefaks vasıtasıyla gönderilen suretlerde belge aslının tespiti noktasında yaşanabilecek sorunlar da gözetildiğinde bu suretlerin sahtecilik suçuna konu edilemeyeceği yönündeki görüş yerindedir. Nitekim Yargıtay da “Aslı veya onaylı

²⁹¹ “Sağlık Ocağı’nda doktor olarak görev yapan sanığın, görevi sırasında hasta karnelerine hastaları görmeden reçete düzenlediği düzenlenen bir kısım reçetelerin karne sahibinin hastalığı ile ilişkisi bulunmadığının iddia edilmesi karşısında, eylemin 765 Sayılı T.C.K.nın 339 (5237 Sayılı T.C.K.nın 204/2) ve 765 Sayılı T.C.K.nın 504/7 (5237 Sayılı T.C.K.nın 158/1-e) maddelerine uyan resmi belgede sahtecilik ve kamu kurumunun zararına olarak dolandırıcılık suçlarını oluşturabileceği...”, Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 21.09.2011, E. 2011/12761, K. 2011/16250, <https://legalbank.net>, E.T. 04.06.2024.

²⁹² Kadir Emre Gökyayla, “Telefaks Metinleriyle İspat”, içinde Prof. Dr. Mahmut Tefik Birsal’e Armağan, (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2001), 155-156.

²⁹³ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 756; Koca ve Üzülmüş, *Özel Hükümler*, 846.

²⁹⁴ Gökcan, “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu”, 116; Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 951.

*sureti ele geçirilemediğinden belgede sahtecilik suçu açısından ‘belge’ niteliği taşımayan onaysız faks çıktısının hukuki sonuç doğurmaya elverişli nitelikte olmadığı cihetle, yüklenen sahtecilik suçunun unsurları itibarıyla oluşmadığı...” şeklindeki kararıyla katıldığımız görüşü benimsemektedir.*²⁹⁵

(1) Yabancı Resmi Belgeler

HMK’nın 224’üncü maddesinin 1’inci fıkrasına göre yabancı devlet makamlarınca düzenlenen resmi belgeler, belgenin düzenlendiği devletin yetkili makamı yahut ilgili konsolosluk tarafından onaylandığı takdirde Türkiye’de resmi belge niteliği kazanmaktadır. Mezkûr maddenin 2’nci fıkrasında milletlerarası sözleşme hükümlerinin saklı olduğu belirtilmiştir.

Türkiye’nin de taraf olduğu “Yabancı Resmi Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılmasına Dair 1961 tarihli Lahey Sözleşmesi” uyarınca sözleşmeye taraf olan ülkelerde düzenlenmiş resmi belgelerin diğer taraf devletlerde kullanılabilmesi için diploması veya konsolosluk memurlarınca onaylanması zorunluluğu kaldırılmış ve bu belgelerin kullanılabilmesi için tasdik (apostil) şerhi verilmesi yeterli kabul edilmiştir.²⁹⁶

Yabancı resmi belgelerin HMK uyarınca onaylanması ya da Lahey Sözleşmesi uyarınca tasdik edilmesi bu belgelerin muhteviyatına yahut hüviyetine yönelik olmayıp belgelerin kullanımına ilişkin işlemlerdir.

Yabancı resmi belgelerin Türkiye’de resmi belge olarak kabul edilebilmesi için iç hukukumuzdaki şartları taşımasının gerekli olup olmadığı konusunda doktrinde görüş ayrılığı bulunmaktadır. Bazı yazarlar²⁹⁷ ancak iç hukukumuzda hukuki değer arz eden

²⁹⁵ Yargıtay 21. Ceza Dairesi, 20.12.2016, E. 2015/9666, K. 2016/7790, <https://legalbank.net>, E.T. 05.06.2024; “Resmi belgenin aslı, resmi memur tarafından ilk olarak meydana getirilmiş nüshalarıdır. Suret ise, aslın tam bir örneğini ifade eder. Ancak teknik hukukta suretin daha dar bir anlamı vardır; bu anlamda suret, ‘resmi bir daire veya noterlikte saklı bulunan bir resmi varakanın aslına tamamen ve kelimesi kelimesine uygun bulunan ve bu uygunluğu yetkili memur tarafından onaylanan belge’ anlamına gelir. Bu itibarla, burada söz konusu olan suretin şu nitelikleri taşıması gereklidir: a) Yetkili memur tarafından düzenlenmiş olmalı, b) Suretin aslına uygun olduğu memur tarafından onaylanmış bulunmalı, c) Asıl mevcut ve resmi bir daire veya noterlikte saklı olmalı, d) Suretin aslına uygunluğunu onaylayan memur, tasdik hususunda yetkili bulunmalıdır. Görüleceği üzere, suret sıfatı yetkili memurun onayı ile doğmaktadır. Böyle olunca, asıl belgenin, el yazısı, yazı makinesi veya fotokopi yoluyla çıkarılan suretleri de, onaylanmış olmak şartıyla geçerlidir. Bu nitelikleri taşıyan suretler kanıt olabilmeye yeteneğini taşıdığından, kanun koyucu bunlarda yapılan sahteciliğin kamunun güvenliğini sarsacağını kabul etmiş ve buna yönelik eylemlerin cezalandırılmasını öngörmüştür.”, Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 14.10.2003, E. 2003/6-232, K. 2003/250, <https://legalbank.net>, E.T. 05.06.2024.

²⁹⁶ Çinko, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, 146-147.

²⁹⁷ Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Özel Hükümler*, 867.

belgelerin resmi belge olarak kabul edilebileceğini savunurken bazı yazarlar²⁹⁸ *locus regit actum*²⁹⁹ kuralı uyarınca düzenlendiği ülkede geçerli olan belgelerin Türkiye’de de resmi belge kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Kanaatimizce düzenlendiği ülkede geçerli kurallara uygun olan ve onay/tasdik ihtiva eden belgeler, hukuki değer arz edip etmediklerine bakılmaksızın Türkiye’de de resmi belge kabul edilmelidir.

(2) Elektronik Belgeler

5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu’nun “Tanımlar” kenar başlıklı 3’üncü maddesinde elektronik veri “*Elektronik, optik veya benzeri yollarla üretilen, taşınan veya saklanan kayıtları ... ifade eder.*” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımdan yola çıkarak elektronik belgelerin sayısal olarak kodlanmış şekilde elektronik ortamda bulunan elektronik veriler olduğunu söylemek mümkündür.³⁰⁰

Teknolojik gelişmelerle birlikte elektronik belgeler önem kazanmış ve kanun koyucuyu konuyla ilgili düzenleme yapmaya sevk etmiştir. İlk olarak belgede aidiyet unsurunun sağlanmasına yönelik elektronik imzaya ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeyi müteakip Türk Borçlar Kanunu’nun 15’inci maddesinde “*Güvenli elektronik imza da, el yazısıyla atılmış imzanın bütün hukuki sonuçlarını doğurur.*” şeklinde; HMK’nın ise 205’inci maddesinde “*Usulüne göre güvenli elektronik imza ile oluşturulan elektronik veriler, senet hükmündedir.*” şeklinde hükümlere yer verilmiştir.

Ülkemizde kamusal faaliyetlerin yürütülmesinde elektronik belgeler aktif bir şekilde kullanılmaktadır. Özellikle kazai merciler tarafından kullanılan UYAP (Ulusal Yargı Ağı Projesi) sistemi ile idari merciler tarafından kullanılan EBYS (Elektronik Belge Yönetim Sistemi) sistemlerinin temelini güvenli elektronik imzaya havi elektronik belgeler oluşturmaktadır. Bu durum elektronik belgelerin sahtecilik suçuna konu olup olamayacağı hususu gündeme gelmektedir.

Elektronik belgelerin asılları veri taşıyıcısında elektronik imzaya havi olarak kayıtlı bulunmaktadır. Bunlardan edinilen çıktılar ise fotokopi yani “onaysız suret”

²⁹⁸ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 391.

²⁹⁹ “*Latince kökenli Locus Regit Actum (LRA) tabiri ‘işlem yere tabidir’ anlamına gelmekte olup bir hukuk düzeni kurallarına uygun şekilde yapılan hukuki işlemin her ülkede geçerli sayılacağını ifade etmektedir.*”, Begüm Süzen, *Milletlerarası Özel Hukukta Hukuki İşlemlerin Şekline Uygulanacak Hukuk* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), 108.

³⁰⁰ Mine Ertugut, “Elektronik İmza Kanunu Bakımından E-belge ve E-imza”, *Bankacılar Dergisi*, 48 (2003): 66.

niteliğindedir.³⁰¹ Bu kabulden hareketle elektronik belge çıktılarının Yargıtay'ın istikrar kazanmış içtihatlarına uygun olarak onaylanması halinde bu belgeler “onaylı suret” hüviyeti kazanacak ve sahtecilik suçuna konu olabileceklerdir.³⁰²

Veri taşıyıcısında bulunan elektronik belgelerin sahteciliğe konu edilip edilemeyeceği ise doktrinde tartışmalıdır. Bazı yazarlar³⁰³ bu belgelerin sahteciliğe konu olabileceğini savunurken bazı yazarlar³⁰⁴ fiziki mevcudiyetleri bulunmayan elektronik belgelerin sahteciliğe konu olamayacağını savunmaktadır.

Yargıtay'ın;

*Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nin 11 ve 15. maddeleri gereğince elektronik ortamda düzenlenmesi gereken işe giriş bildirgelerinin 5510 sayılı Kanun'un 100. maddesi gereğince adli ve idari makamlar nezdinde resmî belge niteliğinde olacağı ve elektronik ortamda düzenlenecek bu belgeler üzerinde yapılacak sahtecilik eylemlerinin de resmî belgede sahtecilik suçunu oluşturacağı kabul edilmelidir.*³⁰⁵ ve Kamu görevlisinin güvenli elektronik imza ile imzaladığı ve nitelikli sertifikayla onaylanan bir elektronik belge oluşturma, unsurlarıyla ve doğurduğu hukuki sonuçlarıyla bir belge ortaya çıkarma hali olduğundan, reddiyat makbuzlarının belge niteliğinde bulunduğu ve sanığın bu belgeleri görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu hususları da bir bütün olarak

³⁰¹ Arif Gözel, “Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Olarak Belge ve Elektronik Belge”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5/1 (2015): 157.

³⁰² Esra Oruç, “Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Bağlamında Elektronik Belge” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2024), 93.

³⁰³ Akın, *Resmî Belgede Sahtecilik Suçu*, 172; Çinko, *Resmî Belgede Sahtecilik Suçu*, 170; Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 948.

³⁰⁴ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 757; Güngör, *Resmî Belgelerde Sahtecilik Suçu*, 50-51; Koca ve Üzülmüş, *Özel Hükümler*, 843-844.

³⁰⁵ İşletme sahibinin rızası hilafında edinilen şifre vasıtasıyla gerçekte çalışmayan üçüncü kişilerin çalışıyormuş gibi gösterilerek işe giriş e-bildirgelerinin düzenlenmesine ilişkin inceleme neticesinde; “Sanığın eyleminin aynı zamanda bilişim sistemine veri yerleştirme suçunu da oluşturduğu, TCK'nın 244. maddesinin ikinci fıkrasındaki bu düzenlemenin elektronik belgelerde yapılacak sahtecilik eylemlerine ilişkin özel norm niteliğinde olduğu ve özel normun önceliği ilkesi gereğince de sanık hakkında genel normun değil özel normun uygulanması gerektiği...” şeklinde karar verilmiştir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 29.09.2020, E. 2017/1122, K. 2020/381, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 06.06.2024.

Mezkûr e-bildirgelerin resmi belge sayılmayacağı yönünde: “5510 sayılı Kanun'un 100. maddesinin 3. fıkrasında belirtilen resmi belgenin oluşması için failin sisteme veri yüklemesi yeterli olmayıp ayrıca işe giriş bildirgesinin elektronik olarak sunulduğu Sosyal Güvenlik Kurumunca da sistem üzerinden tali bir kısım işlemlerin yapılması gerektiği nazara alındığında, suça konu e-bildirgelerin, resmi belge olduğuna dair herhangi bir yasal düzenleme bulunmaması ve gerçeğe aykırı e-bildirgeleri verme eyleminde sisteme girilen verilerin resmi belgede sahtecilik suçunun maddi konusuna ve sanık tarafından gerçekleştirilen eylemlerin suçun tipiklik ilkesine uymadığından resmi belgede sahtecilik suçuna vücut vermeyeceği...”, Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 08.11.2021, E. 2021/3583, K. 2021/9860, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 06.06.2024.

*nazara alındığında kül halinde 5237 sayılı TCK'nın 204/2. maddesinde düzenlenen kamu görevlisinin resmi belgede zincirleme sahteciliği suçunu oluşturduğu...*³⁰⁶

şeklindeki kararlarıyla doktrinde tartışmaya sebep olan “belgenin fiziken mevcut olması gerektiği” yönündeki görüşü benimsemediği açıkça görülmektedir.

Yapılan açıklamalar ışığında veri taşıyıcısında bulunan elektronik belgelerin sahte olarak düzenlenmesinin, yalnızca fikri sahtecilik şeklinde tezahür edebileceğini söylemek mümkündür. Maddi sahtecilik şeklindeki eylemlerin ise TCK'nın 244'üncü maddesinin 2'nci fıkrasında düzenlenen suçlara³⁰⁷ yahut Elektronik İmza Kanunu'nun 16'ncı maddesinde düzenlenen suçlara³⁰⁸ vücut verebileceğini değerlendirmekteyiz. Yine sahte olduğu bilinen elektronik belgelerin kullanılması eyleminin de ancak “elektronik ortamda ibraz etmek” şeklinde gerçekleştirilebileceği kanaatindeyiz.

3. Aldatma Yeteneği (İğfal Kabiliyeti)

Sahtecilik eylemlerinin üçüncü kişileri kandırıcı nitelikte olmasını ifade eden “aldatma yeteneği/iğfal kabiliyeti” kavramı 765 sayılı TCK'da yer almamasına rağmen doktrinde ve yargı kararlarında belgede sahtecilik suçunun unsuru olarak kabul edilmekteydi.³⁰⁹ 5237 sayılı TCK'nın 204'üncü maddesinde “*başkalarını aldatacak şekilde*” ibaresine yer verilerek 765 sayılı Kanun döneminde kabul gören uygulamanın kanuni zemine oturması sağlanmıştır. Madde gerekçesinde “*Sahtelikten söz edebilmek için, düzenlenen belgenin gerçek bir belge olduğu konusunda kişiyi yanıltıcı nitelikte olması gerekir. Başka bir deyişle, sahteliğin beş duyuyla anlaşılabilir olmaması gerekir.*” ifadesiyle aldatma yeteneğinin sahtecilik suçu yönünden gerekliliğinin altı çizilmiştir. Nitekim Yargıtay konuya ilişkin istikrar kazanmış kararlarında;

³⁰⁶ Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 19.10.2022, E. 2022/4824, K. 2022/12296, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 06.06.2024.

³⁰⁷ 5237 sayılı TCK m. 244/2: “*Bir bilişim sistemindeki verileri bozan, yok eden, değiştiren veya erişilmez kılan, sisteme veri yerleştiren, var olan verileri başka bir yere gönderen kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*”

³⁰⁸ 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu m. 16/1: “*Elektronik imza oluşturma amacı ile ilgili kişinin rızası dışında; imza oluşturma verisi veya imza oluşturma aracını elde eden, veren, kopyalayan ve bu araçları yeniden oluşturanlar ile izinsiz elde edilen imza oluşturma araçlarını kullanarak izinsiz elektronik imza oluşturanlar bir yıldan üç yıla kadar hapis ve elli günden az olmamak üzere adli para cezasıyla cezalandırılırlar.*”

³⁰⁹ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 778.

Resmî belgenin sahte olarak düzenlenmesi ya da gerçek bir resmî belgenin değiştirilmesi eyleminin sahtecilik suçunu oluşturabilmesi için, düzenlenen ya da değiştirilen belgenin gerçek bir belge olduğu konusunda kişiyi yanıltıcı nitelikte olması gerekir. Aldatıcılık özelliği suçun temel unsuru olup özel bir incelemeye tabi tutulmadıkça gerçek olmadığı anlaşılamayan belge, sahte belge olarak kabul edilmelidir. Sahteciliğin kişileri aldatacak nitelikte olup olmadığı şüpheye yer vermeyecek şekilde saptanmalıdır.

Sahte belgenin ilk bakışta dikkati çekmeyecek biçimde düzenlenip belirli bir kişiyi değil birçok kişiyi aldatabilecek nitelikte olması ve aldatma gücünün objektif olarak saptanması gerekir. Bu nedenle örneğin, memurların bilgisizliği ve ihmalleri nedeniyle kandırıcılık yeteneği olmayan belge üzerinde işlem yapmaları belgeye hukuki geçerlilik kazandırmaz. Daha önceden var olan subjektif bir bilgi, belge üzerinde var olan aldatma yeteneğini ortadan kaldıracı etkiye sahip değildir.

Ceza Genel Kurulunun 14.10.2003 tarihli ve 232-250 sayılı kararında da aldatma keyfiyetinin belgeden objektif olarak anlaşılması gerektiği, muhatabın hatasından, dikkatsizlik veya özensizliğinden kaynaklanan fiili işgalin, aldatma yeteneğinin varlığını göstermeyeceği belirtilmiştir. Bu noktada sahteciliğe konu olan belgenin aldatma yeteneği olup olmadığının tartışılması ve belirlenmesi öncelikle yargılamayı yürüten mahkemeye ait olup hâkim olayın çıkış, oluş ve akışını, düzenlenen belgelerle yapılan işlemleri göz önüne alarak, sahteciliğin kolaylıkla anlaşılıp anlaşılamayacağını bizzat saptamalı ve sonucuna göre belgelerde aldatma yeteneği olup olmadığını takdir ve tespit etmelidir.

Görüldüğü gibi, mahkemece, suçun konusunu oluşturan belge aslı getirtilerek resmî belgede bulunması gereken başlık, sayı, tarih, imza, mühür gibi zorunlu öğelerin incelenmesi, nesnel olarak aldatma gücü olup olmadığının saptanması, duraksama hâlinde ise mahkemeye yardımcı olma ve aydınlatma bakımından konusunda uzman bilirkişinin görüşüne başvurulmasında zorunluluk vardır.

gerekçesiyle aldatma yeteneğinin belgede sahtecilik suçlarının temel unsuru olduğunu açıkça belirtmektedir.³¹⁰

³¹⁰ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 15.03.2022, E. 2021/221, K. 2022/173, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 06.06.2024. Aynı yönde: “Doktrinde ‘İşgal kabiliyeti’, ‘Aldatma gücü’ ‘Aldatma yeteneği’ gibi farklı ibarelerle ifade edilen aldatma kabiliyeti, yapılan sahteciliğin üçüncü kişileri kandırıcı nitelikte olması anlamına gelmektedir. Gerek doktrinde ve gerekse uygulamada aldatma yeteneğinin objektif kriter esas

Madde metni lafzi olarak incelendiğinde aldatma yeteneğinin yalnızca “değiştirme” seçimlik hareketinde arandığı yönünde bir izlenime ulaşılmaktadır. Ancak sahteciliğin özünü oluşturan aldatma yeteneği, maddede sayılan tüm seçimlik hareketlerde bulunması gereken bir özellik olması hasebiyle kanunun kaleme alınış şekli doktrinde eleştirilmiştir.³¹¹

Doktrinde bazı yazarlar³¹² aldatma yeteneğini suçun maddi unsuru olarak kabul ederken bazı yazarlar³¹³ aldatma yeteneğinin zarar unsuru içinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. TCK’nın yürürlüğe girmesiyle birlikte belgede sahtecilik suçlarında zarar şartının kaldırılmış olması hasebiyle aldatma yeteneğinin zarar unsuru içerisinde değerlendirilmesi gerektiği şeklindeki görüşün artık geçerli olamayacağı kanaatindeyiz.

Sahteciliğe konu belgenin aldatma yeteneğini haiz olup olmadığının tespitinde belgenin biçimsel ve içeriksel olarak ele alınması gerekmektedir.³¹⁴ Ayrıca aldatma yeteneğinin tespitinde subjektif değil objektif kriterler esas alınmalıdır. Başka bir ifadeyle aldatma yeteneğinin çok sayıda kişiyi aldatabilecek nesnel niteliğe sahip olması gerekmektedir. Bu nedenle kişilerin hatası, dikkatsizliği yahut özensizliği gibi sebeplerle

alınarak tespit edilmesi gerektiği kabul edilmektedir. Bir başka anlatımla, sahteciliğin ilk bakışta herkes tarafından anlaşılıyorsa iğfal kabiliyeti yoktur. Yine belgenin sunulduğu makam, ilk bakışta sahte olduğunu anlayamamış olsa bile, bu husus normal kontroller sırasında fark edilebiliyorsa, belgeyi aldatma yeteneği bulunmadığı kabul edilmelidir. Ayrıntıları Askeri Yargıtay Drl.Krl.nun 22.12.1994 tarihli ve 1994/130-130 E.K. sayılı kararında açıklandığı gibi; iğfal (Aldatma) kabiliyeti evrakta sahtekârlık suçlarının ortak unsurudur. Her evrakta sahtekârlık suçunda, suçun özelliği de dikkate alınarak, yapılan sahtekârlığın aldaticılık vasfının bulunup bulunmadığı ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Devlet yönetiminin belli bir kesiminde işleme tabî tutulan bir evrakta sahtecilikten söz edilebilmesi için, sahteciliğin o çevrede çalışan kimseler tarafından kolayca anlaşılıp anlaşılamayacağının tespiti gerekir. Görevlilerin kontrol görevlerini gereği gibi yapmaması sonucu sahte evrakla istihkaktan fazla para alınmış olması, her zaman belgenin aldatma kabiliyetinin bulunduğunu göstermez.”, Askeri Yargıtay Daireler Kurulu, 02.07.2009, E. 2009/70, K. 2009/89, Askeri Yargıtay Dergisi, Yıl 2010, Sayı 23, s. 395-398; “Yapılan sahteciliğin veya hilenin kusursuz bir biçimde yapılması zorunluluğu bulunmayıp, gerçeğe aykırı olarak düzenlenen belgenin, ortalama dikkat ve algılama yeteneğine sahip kişileri gerçek olarak düzenlendiği konusunda kandırabilmek için elverişli olması yeterlidir. Dolayısıyla, sahteciliğin ilk bakışta herkes tarafından anlaşılması hâlinde, aldatma kabiliyeti mevcut olmadığı gibi, yine belgenin sunulduğu makamın ilk bakışta belgenin sahte olduğunu anlayamamasına rağmen, sahteciliğin normal kontroller sırasında fark edilebilmesi hâlinde de belgenin aldatma kabiliyetinin bulunmadığının kabul edilmesi gerekmektedir.”, Askeri Yargıtay 2. Dairesi, 04.05.2011, E. 2011/337, K. 2011/336, Askeri Yargıtay Dergisi, Yıl 2012, Sayı 25, s. 100-102.

³¹¹ Koca ve Üzülmüş, *Özel Hükümler*, 852-853; Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 960.

³¹² Artuk vd., *Özel Hükümler*, 779; Koca ve Üzülmüş, *Özel Hükümler*, 852; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Özel Hükümler*, 872.

³¹³ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 253.

³¹⁴ Mustafa Ekinci ve Sinan Esen, *Hırsızlık, Yağma, Güveni Kötüye Kullanma, Dolandırıcılık, Hileli ve Taksirli İflas, Karşılıksız Yararlanma, Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2005), 4.

ortaya çıkan fiili iğfal halleri belgenin aldatma yeteneğini haiz olduğunu göstermemektedir.³¹⁵

4. Zarar Verme İmkan ve İhtimali

765 sayılı TCK'da düzenlenen belgede sahtecilik suçlarında “*umumi ve hususi mazarrat tevelliüt edebilirse*” ibaresine yer verilerek suçun oluşması için zarar unsuru aranmışken 5237 sayılı TCK'da sahte belgenin düzenlenmesiyle suçun hukuki konusu olan kamu güveninin zarara uğradığı kabul edilerek zarar şartının aranmasından vazgeçilmiştir.

TCK'da soyut tehlike suçu olarak düzenlenen belgede sahtecilik suçlarında zararın gerçekleşmesi şart olmayıp zarar ihtimalinin bulunması gerekli ve yeterli kabul edilmiştir.³¹⁶ Bir belge üzerinde sahtecilik eyleminin gerçekleşmesiyle toplumun inanma ve bireyin aldatılmama hakları ihlal edilmiş olacağından zarar ihtimalinin her zaman mevcut olduğu kabul edilmektedir. Bu itibarla; belgede sahtecilik suçlarında bireysel zararın genellikle, kamusal zararın ise muhakkak var olduğunu söylemek mümkündür.³¹⁷ Nitekim Yargıtay 765 sayılı TCK döneminde vermiş olduğu “*Zarardan anlaşılacak gereken ise, kamunun belgelerin kanıtlama gücüne verdiği değer, inancın azalması sonucunun doğmasıdır. Sanıklar sahte belgeyi düzenlemek ve kullanmakla bu zarar sonucunu oluşturdıklarından, üzerlerine yüklenen resmi belgede sahtekarlık suçunun yasal öğeleri oluşmuştur.*” şeklindeki kararında sahtecilik suçunda kamusal zararın yeterli olduğunu açıkça belirtmiştir.³¹⁸

Yargıtay'ın belgede sahtecilik suçlarında zarar kavramına yönelik içtihatları istikrar kazanmış olup 765 sayılı Kanun döneminde vermiş olduğu kararların³¹⁹ 5237

³¹⁵ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 11.04.2019, E. 2016/424, K. 2019/310, <https://legalbank.net>, E.T. 07.06.2024.

³¹⁶ Ekinci ve Esen, *Belgelerde Sahtecilik*, 253.

³¹⁷ Kaylan, “Kamu Güvenine Karşı Suçlar”, 8.

³¹⁸ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 12.11.1996, E. 1996/193, K. 1996/204, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 08.06.2024.

³¹⁹ “*Evrakta sahtekarlık suçlarında ise, gerek yerleşmiş yargısal kararlarda, gerekse öğretide genellikle kabul gören görüşe göre bu suçun hukuki konusu, kamunun güvenidir. Belgelerin gerçeğe aykırı olarak düzenlenmesi, gerçek bir belgeye eklemeler yapılması, tamamen veya kısmen değiştirilmesi eylemlerinin kamu güvenliğini sarstığı kabul edilerek suç sayılıp yaptırıma bağlanmıştır. Bu nedenle fiilden bir zararın ortaya çıkması aranmamakta, zarar olasılığı yeterli görülmektedir.*”, Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 08.06.2004, E. 2004/6-94, K. 2004/132, <https://legalbank.net>, E.T. 08.06.2024.

sayılı TCK'nın yürürlüğe girmesinden sonra da geçerliliğini koruduğu görülmektedir.³²⁰ Nitekim mahkemenin “5237 sayılı TCK'nun 204/1. maddesindeki suçun oluşması için belgenin sahte olarak düzenlenmesi, başkasını aldatacak şekilde değiştirilmesi ya da sahte olarak düzenlenen belgenin kullanılması gerekir. Bu suçun hukuki konusu kamunun güveni olup suçun oluşumu için genel kast ve zarar olasılığı yeterlidir.” şeklindeki özel daire kararıyla herhangi bir görüş değişikliği yaşanmadığı anlaşılmaktadır.³²¹

Düzenlemeye ilişkin Adalet Komisyonu Raporu'nda yer alan “Sahtecilik olgusu gerçekleştikten sonra, bir ‘genel veya özel zarar’ın meydana gelmesini veya gelmesi ihtimalini aramaya artık gerek yoktur. Aslında bu hükümler sahtecilik suçundan dolayı sorumluluktan kurtulmak için kötüye kullanılmaya müsait bir durum oluşturmaktadır.” şeklindeki ifadeye uygun olarak zarar ihtimalinin belgede sahtecilik suçlarının unsuru olduğu yönündeki doktrin ve uygulama kabulüne katılmamakla birlikte faydasız sahtecilik başlığı altında izah ettiğimiz kanaatlerimizi yinelemekle yetiniyoruz.³²²

³²⁰ “Gerek yerleşmiş yargısal kararlarda, gerekse öğretide genellikle kabul gören görüşe göre evrakta sahtecilik suçlarının hukuki konusu, kamunun güvenidir. Belgelerin gerçeğe aykırı olarak düzenlenmesi, gerçek bir belgeye eklemeler yapılması, tamamen veya kısmen değiştirilmesi eylemlerinin kamu güvenliğini sarstığı kabul edilerek suç sayılıp yaptırma bağlanmıştır.”, Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 06.03.2007, E. 2006/5-276, K. 2007/55, <https://legalbank.net>, E.T. 08.06.2024.

³²¹ Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 15.02.2016, E. 2014/18299, K. 2016/1079, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 08.06.2024.

³²² Bkz. s. 18-20.

İKİNCİ BÖLÜM

ASKERİ CEZA HUKUKUNA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

A. Genel Açıklamalar

Devletlerin bekasının teminatı olan ordular, kendilerine özgü yapılarıyla diğer kurum ve kuruluşlardan ayrılmaktadır. Mutlak itaati esas alan disiplin anlayışı içerisinde ülke sathında ve sınır ötesinde faaliyet gösteren ordular, personel rejimi itibarıyla diğer organizasyonlar karşısında farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle ordular, genel kanunlar dışında yapısına ve faaliyetlerine uygun kanunlara ihtiyaç duymaktadır. Birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de orduya yönelik ihdas edilmiş sayısız norm bulunmaktadır. Bir bütün olarak askeri hukuku oluşturan bu normlardan en önemlisinin AsCK olduğu şüphesizdir. Türk askeri ceza hukukunun temelini oluşturan bu kanun, sair ceza mevzuatından farklı olarak istisnai haller dışında sadece asker kişilere uygulanmaktadır. Şahsilik prensibini ön planda tutması nedeniyle askeri ceza hukuku yönünden “*Asker kendi kanununu gittiği yere götürür.*” ibaresi literatürde sıkça kullanılmaktadır.

Genel ceza hukuku karşısında birçok farklılığı ihtiva eden askeri ceza hukukuna yönelik inceleme ve değerlendirmelerin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için emir, disiplin, ast-üst-amir gibi temel askeri kavramların anlaşılması gerekmektedir.

B. Hizmet ve Vazife

Hizmet kavramı, 211 sayılı TSK İç Hizmet Kanunu’nun (İHK) 6’ncı maddesinde “*Kanunlarla nizamlarda yapılması veyahut yapılmaması yazılmış olan hususlarla, amir tarafından yazı veya sözle emredilen veya yasak edilen işlerdir.*” şeklinde tanımlanmıştır. AsCK’nın “Hizmetin tarifi” kenar başlıklı 12’nci maddesinde ise “*Bu kanunun tatbikatında (Hizmet) tabirinden maksat gerek malûm ve muayyen olan ve gerek bir amir*

tarafından emredilen bir askeri vazifenin madun tarafından yapılması halidir.” şeklindeki tanımlamaya yer verilmiştir.

Yedi gün yirmi dört saat esasıyla devam eden askeri hizmetler, tabiatı itibarıyla mesai saatleriyle sınırlandırılmamaktadır. Kesilmesi, devamı ve tekrarı mümkün olan askeri hizmetin tespiti her somut olayda özel olarak ele alınmalıdır.³²³

Vazife kavramı ise İHK’nın 7’nci maddesinde “*Hizmetin icabettirdiği şeyi yapmak ve menettiği şeyi yapmamaktır.*” şeklinde tanımlanmıştır. Hizmet ve vazife kavramlarına ilişkin yasal düzenlemeler birlikte incelendiğinde ortak unsurlar üzerinde durulduğu görülmektedir. Bunlardan ilki mevzuat tarafından yapılması yahut yapılmaması emredilen hususlar iken ikincisi amirler tarafından verilen emirlerdir.³²⁴ Mevzuatta açıkça düzenlenmiş konuların vazife kapsamında olduğu noktasında herhangi bir şüphe bulunmamaktadır. Ancak amirler tarafından verilen yahut yasaklanan işlerin hangilerinin vazife kapsamında kalacağı hususunda tenakuz oluşmaktadır. Doktrinde amirlerin vazife yaratma salahiyetinin mevzuatta düzenlenmeyen alanlarla sınırlı olarak kullanılabileceğini savunan yazarların yanı sıra bu salahiyetin mevzuatta düzenlenen konuları da kapsayacak şekilde kullanılabileceğini savunan yazarlar bulunmaktadır.³²⁵

C. Disiplin

Latince bir kelime olan ve mürit anlamına gelen *disciple* kökünden gelen disiplin kavramı, toplumsal düzenin tesisi ve idamesi maksadıyla alınan tedbirlerin bütünü nü ifade etmektedir.³²⁶ Kurumsal disiplin ise iç işleyişi bozan eylemlerin tespiti ile bu eylemlerin müeyyidelendirilmesini kapsamaktadır.³²⁷

TSK’yı dünyanın en saygın ordularından biri yapan temel özelliği disiplin anlayışıdır.³²⁸ İHK’nın 13’üncü maddesinde disiplin “*Kanunlara, nizamla ra ve amirlere mutlak bir itaat ve astının ve üstünün hukukuna riayet demektir.*” şeklinde tanımlanmıştır.

³²³ Olgun Değirmenci, *Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), 68.

³²⁴ Fahrettin Demirağ, *Türk Ceza Kanununun Genel Hükümleri Işığında Askeri Ceza Kanunu* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 111.

³²⁵ Görüşler hakkında bkz: Miraç Emre Sarraç, “Askeri Ceza Hukukunda Emre İtaatsizlik” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022), 5.

³²⁶ Mehmet Başara, “6413 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu Kapsamında Disiplin Cezalarının İdarî ve Yargısal Denetimi” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), 2023, 6.

³²⁷ Oğuz Sancakdar vd., *Disiplin Hukuku* (Ankara: Tarhan Yayınevi, 2022), 1.

³²⁸ Cengiz Demirtaş, *TSK Personeli Disiplin ve Ceza Hukuku* (Ankara: Bilge Yayınevi, 2022), 7.

Kanunun lafzından anlaşılacağı üzere disiplinin iki unsuru bulunmaktadır. Bunlardan ilki olan mutlak itaat, vazifenin mütalaa edilmeksizin mevzuat hükümleri ve emirler doğrultusunda yapılmasını ifade etmektedir.³²⁹ Astın ve üstün hukukuna riayet unsuru ise hukukun üstünlüğünün herkes tarafından benimsenmesi olarak değerlendirilmektedir.³³⁰

D. Emir

TSK yapısında bulunan hiyerarşi sistemi “emir alma-emir verme” temeline dayanmaktadır.³³¹ Askeri hizmetlerin sıhhatli bir şekilde yürütülebilmesi ancak emirlere itaat etmekle mümkündür. Emir kavramı İHK’nın 8’inci maddesinde “*Hizmete ait bir talep veya yasağın sözle, yazı ile ve sair surette ifadesidir.*” şeklinde tanımlanmıştır. Yine İç Hizmet Yönetmeliği’nin 28’inci maddesinde emre ilişkin olarak “*Her türlü askeri vazifelerin ve hizmetlerin nâzımıdır.*” şeklindeki tanımlamaya yer verilmiştir.

Salahiyetli kimse tarafından bir şeyin yapılması yahut yapılmaması amacıyla ast konumundaki kişiye yöneltilmiş bir irade beyanı olan emrin, usul ve esasa yönelik olarak birtakım şartları ihtiva etmesi gerekmektedir.³³² Geçerli bir emirden söz edilebilmesi için emrin hizmete ilişkin olması, yetkili amir tarafından verilmesi ve mevzuatta gösterilen usule/esasa uygun olması gerekmektedir.³³³

1982 Anayasası’nın 137’nci maddesinin 2’nci fıkrası ile TCK’nın 24’üncü maddesinin 3’üncü fıkrası hükümleri uyarınca suç teşkil eden emir hiçbir suretle yerine getirilmeyecektir. Emrin muhatabı olan ast konumundaki kişi, emrin suç teşkil ettiğini biliyorsa kusurluluğun ortadan kalktığını ileri süremeyecektir.

³²⁹ Cihan Koç, *Notlu, İctihatlı, Açıklamalı ve Örnekli Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu ve Yönetmeliği, Askeri Ceza Kanunu, Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu, Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu ve İlgili Mevzuat* (Ankara: Sözkese Matbaası, 2021), 45.

³³⁰ Sarraç, “Askeri Ceza Hukukunda Emre İtaatsizlik”, 9.

³³¹ İzzet Özgenç ve İlhan Üzülmüş, *Temel Hukuk Dizisi Ceza Genel Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 101.

³³² Orhan Çelen, *Notlu, Açıklamalı, İctihatlı, Örnekli Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu ve Yönetmeliği, Askeri Ceza Kanunu, Disiplin Mahkemeleri Kanunu, Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu ve İlgili Mevzuat* (Ankara: BRC Basım Matbaacılık, 2012), 14.

³³³ Değirmenci, *Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku*, 94.

İHK'nın 14/2³³⁴, 19³³⁵ ve 20'nci³³⁶ maddeleri uyarınca emri sorgulayamayan ast konumundaki kişilerin, suç teşkil ettiği aşikâr olmayan usul yönünden hukuka uygun emirleri yerine getirmeleri neticesinde suç meydana gelirse TCK'nın 24/4 maddesi uyarınca yalnızca emir verenin sorumluluğuna gidilecektir.

E. Üst ve Amir

Üst kavramı İHK'nın 10'uncu maddesinde *“Rütbe veya kıdem büyüklüğünü gösterir.”* şeklinde tanımlanmıştır. Aynı tanım AsCK'nın 13'üncü maddesinde yinelenmiştir. Madde metninde geçen rütbe ibaresi 926 sayılı TSK Personel Kanunu'nun 3'üncü maddesinin (a) bendinde *“Subayların ve astsubayların ilk subaylığa veya astsubaylığa başlamada ve bekleme süreleri sonunda bu kanun gereğince kazandıkları askeri unvanlardır.”* şeklinde açıklanmıştır. Kıdem ibaresi ise mezkûr maddenin (c) bendinde *“Belli bir rütbeye nasıp tarihinden itibaren o rütbede hizmet süreleri veya aynı nasıplılar arasında yeterlik bakımından üstünlük sırasındır.”* şeklinde düzenlenmiştir. Rütbe ve kıdemce büyük olmak yani üst pozisyonunda olmak İHK'nın 23 ve 24'üncü maddelerinde düzenlenen istisnalar haricinde emir verme yetkisini sağlamamaktadır. Emir verme yetkisine sahip olmak için üst konumunda değil amir konumunda olmak gerekmektedir. Nitekim İHK'nın 9'uncu maddesi ile AsCK'nın 13'üncü maddesinin *“Makam ve memuriyet itibarıyla emretmek yetkisini haiz kimsedir.”* şeklindeki amir tanımlamasında bu durum açıkça görülmektedir. Amirlik sıfatı askeri hiyerarşi içerisinde maiyet pozisyonunda olan kişiler açısından söz konusu olmaktadır.³³⁷ Bu sıfat göreve atanmayla kazanılabileceği gibi vekalet etmek suretiyle yahut garnizon komutanlığı, kışla komutanlığı, nöbetçi amirlik gibi sair görevlerden kaynaklı olarak kazanılabilmektedir.

³³⁴ 211 sayılı İHK m. 14/2: *“Ast muayyen olan vazifeleri, aldığı emri vaktinde yapar ve değiştiremez, haddini aşamaz. İcradan doğacak mesuliyetler emri verene aittir.”*

³³⁵ 211 sayılı İHK m. 19: *“Astlar, üniformalı veya üniformasız asker amirleri ile sivil amirlerinin verdiği emirleri yerine getirmek zorundadır.”*

³³⁶ 211 sayılı İHK m. 20: *“Emirler ast tarafından değiştirilemez. Ancak, ahval ve şerait emri yapılamıyacak bir hale koymuşsa veya emir verilirken meçhul kalmış sebepler meydana çıkmışsa veya emrin yapılması büyük bir tehlikeyi ve ağır bir zararı da mücip olacaksa ve bütün bu haller karşısında amirden yeni bir emir alınmasına hal ve zaman da müsait değilse; ast mesuliyeti üzerine alarak emri yeni vaziyete uygun bir tarzda değiştirerek yapabilir ve ilk fırsatta emri yapılmıyan veya kısmen yapılan amirlere de malûmat verilir.”*

³³⁷ Demirağ, Askeri Ceza Kanunu, 114.

F. Asker Kişiler

Başlıca vazifesi harp sanatını öğrenmek ve öğretmek olan TSK'nın bünyesinde görev yapan kimseler asker olarak anılmaktadır. Asker kelimesi aslen Arapça olan “ESKR” kelimesinden türemiştir ve bu kelimeyi oluşturan her harfin bir anlamı bulunmaktadır. Kelimeyi oluşturan;

E harfi: Ulviyet-i ruhiye (Yüksek bir ruh yapısına malik olmayı)

S harfi: Selamet-i fikriye (Salim fikirli olmayı)

K harfi: Keramet-i tabiye (Taktik bulucu olmayı)

R harfi: Riyazat-ı bedeniyye (Dayanıklı vücuda sahip olmayı)

ifade etmektedir. Niteliksel olarak yapılan bu tanımlamanın yanı sıra sair mevzuatta asker tanımına yer verilmiştir. Öncelikle İHK'nın 2'nci maddesinde asker “*Askerlik mükellefiyeti altına giren şahıslarla (Erbaş ve erler) özel kanunlarla Silahlı Kuvvetlere intisabeden ve resmi bir kıyafet taşıyan şahsa denir.*” şeklinde tanımlanmıştır. Mezkûr Kanunun müteakip 3'üncü maddesinde ise erbaş/erlerin, astsubayların, askeri öğrencilerin, askeri memurların ve subayların asker olduğu hüküm altına alınmıştır.

Mülga 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'nun 10'uncu maddesinde “*Subaylar, astsubaylar, askeri öğrenciler, uzman jandarmalar, uzman erbaşlar, sözleşmeli erbaş/erler, erbaş/erler ... yedek askerler (Askeri hizmette bulundukları sürece) ... ve rızası ile Türk Silahlı Kuvvetlerine katılanlar*” asker kişi sayılır hükmüne yer verilmiştir. Yine mülga 1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'nun 20'nci maddesinin “*Bu Kanunun uygulanmasında asker kişiden maksat; Türk Silahlı Kuvvetlerinde görevli bulunan veya hizmetten ayrılmış olan subay, askeri memur, astsubay, askeri öğrenci, uzman jandarma, uzman erbaş, sözleşmeli erbaş ve er, erbaş ve erler ile sivil memurlardır.*” hükmüyle kimlerin asker kişi olduğu belirtilmiştir.

Askeri ceza hukukunun başlıca kaynağı olan AsCK'yı diğer ceza mevzuatından ayıran en önemli özelliği bakaya kalma ve kaçaklara yardım etme suçları gibi istisnai haller dışında yalnızca asker kişiler tarafından işlenebilen özgü suçları düzenliyor olmasıdır. Bu nedenle mezkûr Kanunda düzenlenen suçlarda tipikliğin oluşup

oluşmadığının tespitinde suçun süjesine yönelik olarak yapılacak değerlendirme büyük önem arz etmektedir.³³⁸

22.05.1930 tarihinde kabul edilen AsCK'nın ilk halinde askeri şahıslar “*Askeri şahıslar müşürden zabıt vekiline kadar zabıtlar ile baş gedikliden nefere kadar efrat ve bilûmum askeri memurlar askeri adlî hakimler ve müstahdemler ve askeri talebedir.*” şeklinde tanımlanmıştır.

Madde metninde geçen “zabıtlar” ibaresi subayları ifade etmektedir. Zabıt vekilliği ise mülga 863 sayılı Ordu Zabitan Heyetine Mahsus Terfi Kanunu'nun 10'uncu maddesinde “*Harbiye mektebinden çıkan zabıtana*” verilecek rütbe olarak tanımlanmıştır. Mezkûr maddeye göre zabitan vekilleri altı ay görev yapıp liyakat gösterdikleri takdirde mülâzım olarak nasedilmektedir.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde gerçekleştirilen Dil Devrimi'nin bir parçası olarak orduda kullanılan rütbelerin Türkçeleştirilmesi amacıyla ilgili tarihlerde çalışmalara başlanmıştır.³³⁹ Bu kapsamda ilk olarak 26.11.1934 tarihinde 2590 sayılı Efendi, Bey, Paşa Gibi Lakap ve Unvanların Kaldırılmasına Dair Kanun kabul edilmiş ve mezkûr Kanunun 3'üncü maddesinde;

Askeri rütbelerden adın başına gelmek üzere kara ve havada Müşürlere Mareşal, Birinci Ferik, Ferik ve Livalara General, Denizde Birinci Ferik, Ferik ve Livalara Amiral denilir. Generallerin ve Amirallerin derecelerini gösteren unvanlarla Deniz Müşürleri unvanlarının ve diğer askeri rütbelerin karşılıkları Ali Askeri Şûrası kararı ve İcra Vekilleri Heyetinin tasdıkı ile konulur.

hükmü düzenlenmiştir. Müteakiben mezkûr hükme dayanılarak 09.04.1935 tarihli ve 2/2295 sayılı kararname imzalanmıştır. Kararname uyarınca “zabıt vekilliği” rütbesi “yarsubay”, “müşür” rütbesi ise “mareşal/büyük amiral” şeklinde değiştirilerek Türkçeleştirilmiştir. 10.06.1935 tarihinde kabul edilen 2771 sayılı Ordu Dahilî Hizmet Kanunu'nun 2'nci maddesinde rütbeler ufak değişikliklerle birlikte mezkûr kararnameye uygun şekilde hüküm altına alınmıştır. Son olarak 04.01.1961 tarihinde kabul edilen 211 sayılı TSK İç Hizmet Kanunu ile 2771 sayılı Kanun mülga edilmiş ve en düşük subay

³³⁸ Nedim Yılmaz, *Askeri Suçlarda Soruşturma İzni* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık: 2023), 32.

³³⁹ Erdal Aydın, “Cumhuriyet Dönemi'nde Türetilen Yeni Rütbe Adlarının Kaynağı ve Yapılma Süreci”, *Bilecik Şeyh Edebalı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7/1 (2022): 23.

rütbesi asteğmen olarak düzenlenmiştir. Yapılan mevzuat değişiklikleri neticesinde AsCK'nın 3'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının 1'inci cümlesinde yer alan “müşürden zabıt vekiline kadar zabıtlar” ibaresi “mareşalden asteğmene kadar subaylar” şeklini almıştır.

Madde metninde geçen “başgedikli” ibaresi ise 5619 sayılı Gedikli Erbaş Kanunu kapsamında istihdam edilen personelin rütbece en üst olanını ifade etmektedir. 02.07.1951 tarihinde 5802 sayılı Astsubay Kanunu ile 5619 sayılı Kanun mülga edilmiş ve Geçici 1'inci maddeyle “başgedikli” ibaresi “kıdemli başçavuş” olarak değiştirilmiştir. “Nefer” ibaresi ise 2771 sayılı Ordu Dahilî Hizmet Kanunu'nda “er” şeklinde düzenlenmiştir. Düzenlemeler neticesinde “baş gedikliden nefere kadar efrat” ibaresi “kıdemli başçavuştan ere kadar efrat” ibaresine dönüşmüştür. “Efrat” ibaresinin “erat” şeklinde değiştirilmesi ise 15.06.1942 tarihli ve 4257 sayılı Kanunla gerçekleşmiştir. Her ne kadar mezkûr değişiklikte AsCK'nın 3'üncü maddesine yönelik bir düzenleme yer almasa da kanunun sair maddelerinde geçen “efrat” ibaresinin “erat” şeklinde değiştirilmesiyle birlikte basılan yeni kanunlarda “kıdemli başçavuştan ere kadar erat” ifadesi kullanılmaya başlanmıştır.³⁴⁰

Yapılan izahatlar ışığında AsCK'nın 3'üncü maddesi 22.03.2000 tarihli ve 4551 sayılı Kanunla değişene kadar “askeri şahıslar Mareşal (Büyük Amiral) dan asteğmene kadar subaylar ile kıdemli başçavuştan ere kadar erat ve bilûmum askeri memurlar, askeri adli hakimler ve mütahdemler ve askeri talebedir.” şeklinde yürürlükte kalmıştır.

22.03.2000 tarihinde kabul edilen 4551 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 1'inci maddesiyle AsCK'nın 3'üncü maddesi;

Askeri şahıslar; Mareşalden asteğmene kadar subaylar, astsubaylar, Millî Savunma Bakanlığı ile Türk Silahlı Kuvvetleri kadro ve kuruluşunda çalışan sivil personel, uzman jandarma ve uzman erbaşlar, erbaş ve erler ile askeri öğrencilerdir.

Millî Savunma Bakanlığı ile Türk Silahlı Kuvvetleri kadro ve kuruluşunda çalışan Devlet memurlarının asker kişi sıfatları, 4.1.1961 tarihli ve 211 sayılı Türk Silahlı

³⁴⁰ Askeri Yargıtay Daireler Kurulu, 27.12.1998, E. 1998/161, K. 1998/171, <https://legalbank.net>, E.T. 10.06.2024.

Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 115 inci maddesinde belirtilen yükümlülükleri ile sınırlıdır.

şeklinde değiştirilmiştir. Değişiklik kanunu gerekçesinde sair mevzuatta yapılan değişikliklere rağmen astsubayların, uzman jandarmaların ve uzman erbaşların AsCK'da düzenlenen cezalar ile bu cezaların yerine getirilmesi usulü bakımından hâlen erat statüsünde kabul edilmelerinin üzerinde durulmuştur. Yine 1455 sayılı Askeri Memurlar Hakkında Kanun'un mülga edilerek “askeri memurluk” kaynağının söndürülmüş olması gerekçe metninde yerini almıştır.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda mülga 788 sayılı Memur Kanunu'nda düzenlenen “Müstahdem” kavramına yer verilmemiştir. Bu düzenleme doğrultusunda kanun koyucu AsCK'nın 3'üncü maddesinde değişikliğe giderken “müstahdem” ibaresi yerine “sivil personel” ibaresini kullanmıştır. Yine maddenin 2'nci fıkrasında devlet memurlarının asker kişi sıfatını kazanacağı hallerin sınırları belirlenmiştir.³⁴¹

AsCK'nın “askeri şahıslar” kenar başlık 3'üncü maddesi son olarak 10.03.2011 tarihli ve 6191 sayılı Sözleşmeli Erbaş ve Er Kanunu ile değiştirilmiştir. Mezkûr Kanunun 10'uncu maddesiyle sözleşmeli erbaş ve erler asker şahıslar arasına eklenmiştir.

Yapılan değişiklikler neticesinde AsCK'nın 3'üncü maddesi;

Askeri şahıslar; Mareşalden asteğmene kadar subaylar, astsubaylar, Milli Savunma Bakanlığı ile Türk Silahlı Kuvvetleri kadro ve kuruluşunda çalışan sivil personel, uzman jandarma, uzman erbaş, sözleşmeli erbaş ve er, erbaş ve erler ile askeri öğrencilerdir.

Milli Savunma Bakanlığı ile Türk Silahlı Kuvvetleri kadro ve kuruluşunda çalışan Devlet memurlarının asker kişi sıfatları, 4.1.1961 tarihli ve 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 115 inci maddesinde belirtilen yükümlülükleri ile sınırlıdır.

şeklindeki güncel haline kavuşmuştur. AsCK'nın ihtiyat (yedek) asker kişileri düzenleyen “İhtiyat askeri şahıslar askeri hizmetlerde bulundukları müddetçe bu kanun hükümlerine

³⁴¹ Ümit Kardaş ve Mehmet Çıngı, *Askeri Yargıtay, Yargıtay Kararları ve Doktrin Işığında Notlu, Açıklamalı İçtihatlı Askeri Ceza ve Ceza Yargısı* (İstanbul: Kazancı Matbaacılık, 2001), 59.

tabidirler.” şeklindeki 4’üncü madde hükmü ise kanunun kabul edildiği tarihten bugüne herhangi bir değişikliğe uğramamıştır.

Uzman jandarmalar, 28.05.1988 tarihli ve 3466 sayılı Kanun kapsamında Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde istihdam edilen personellerdir. TSK’nın bir parçası olan Jandarma Genel Komutanlığı, 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu’nda 25.07.2016 tarih ve 668 sayılı KHK (08.11.2016 tarih ve 6755 sayılı *Değiştirilerek Kabul Kanunu*) ile yapılan değişiklik neticesinde İçişleri Bakanlığına bağlanarak genel kolluk kuvveti haline getirilmiştir. Yapılan değişiklik uyarınca jandarma personeli ancak 2803 sayılı Kanun hükümleri uyarınca askeri göreve verilmeleri ve bu görevleriyle ilgili suç işlemleri halinde AsCK’ya tabi olmaktadır.³⁴² Bu nedenle AsCK’nın 3’üncü maddesinde asker kişiler arasında sayılan uzman jandarmalar askeri göreve verilmeleri hali dışında asker kişi sıfatı taşımamaktadır.

1. Subaylar

Subaylar İHK’nın 3’üncü maddesi kapsamında asteğmenden mareşale/büyük amirale kadar rütbe taşıyan asker kişilerdir.³⁴³ Subayların görev yaptıkları süre boyunca taşıyacakları rütbeler TSK Personel Kanunu’nun 29’uncu maddesinde düzenlenmiştir. Subaylar, astsubayların, uzman çavuşların ve erbaş/erlerin üstüdür.³⁴⁴ Bu kişiler Harp Okullarından, Silahlı Kuvvetler nam ve hesabına okunan fakülte ve yüksekokullardan, yedek subaylıktan, astsubaylıktan yahut sivil kaynaktan temin edildikten sonra teğmen rütbesiyle subaylığa naspedilirler.³⁴⁵

TSK’da görev alan subaylar statülerine göre farklı yasal düzenlemeler kapsamında istihdam edilmektedir. Muvazzaf subaylar TSK Personel Kanunu’na tabi iken sözleşmeli subaylar 4678 sayılı TSK’da İstihdam Edilecek Sözleşmeli Subay ve Astsubaylar Hakkında Kanun’a tabidir.

Subaylık statüsü emeklilik, istifa, ayırma/çıkarma, emekliye sevk edilme hallerinde son bulmaktadır. Sözleşmeli subaylar yönünden sözleşmenin feshi yahut

³⁴² Askeri Yargıtay 1. Dairesi, 30.11.2016, E. 2016/0610, K. 2016/0645, (Yayımlanmamıştır-Özel Arşiv).

³⁴³ Emre Akkan, “Adil Yargılanma Hakkı ve Hukuki Dinlenilme Hakkı Işığında Asker Kişilere Tebligat” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021), 16.

³⁴⁴ İdris Ergutekin, *Askeri Ceza Hukukunda Emre İtaatsizlik Fiilleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), 75.

³⁴⁵ Celâl Işıklar, *Barışta ve Savaşta Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu ve Yorumu* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2022), 81.

yenilenmemesi halleri de statüyü sonlandıran işlemlerdir. Görevle ilişkinin kesilmesine sebep olan izin, istirahat, hava değişimi, görevden uzaklaştırılma, tutukluluk, açığa alınma gibi geçici haller ise subaylık vasfına hanel getirmemektedir.³⁴⁶

7179 sayılı Askeralma Kanunu kapsamında yedek subay olarak silahaltına alınan kişiler, ilk olarak aday sıfatıyla eğitime tabi tutulurlar. Eğitim süresince askeri öğrencilere ilişkin hükümlere tabi olan yedek subay adayları, eğitimlerini başarıyla tamamlamalarını müteakip asteğmen rütbesine naspedilirler.³⁴⁷ Asteğmen naspedilen yedek subaylar terhis oluncaya kadar subaylara ilişkin hükümlere tabi olmaktadır. Muvazzaf ve sözleşmeli subaylardan farklı olarak 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu kapsamında Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası alan yedek subayların TSK ile ilişkisi kesilmemektedir. Mezkûr Kanunun 13'üncü maddesi uyarınca bu kişilerin bakiye askerlik hizmetleri er rütbesiyle tamamlanmaktadır.

2. Astsubaylar

Osmanlı Döneminden itibaren “Gedikli”, “Küçük Zabit” gibi isimlerle erat olarak orduda görev alan personele 23.03.1950 tarihinde 5619 sayılı Gedikli Erbaş Kanunu’nun kabulüyle birlikte “Gedikli Erbaş” denilmeye başlanmıştır. 02.07.1951 tarihli ve 5802 sayılı Astsubay Kanunu’nun kabulüyle birlikte “Gedikli Erbaş” ifadesi terk edilmiş yerini “Astsubay” ibaresi almıştır.

Astsubaylara ilişkin tanımlama TSK Personel Kanunu’nun Ek 21’inci maddesinde “*Ast komuta kademelerinde eğitim, sevk ve idare ile diğer idarî işlerde subaya yardımcı olarak görevlendirilen askeri şahıslara, astsubay adı verilir.*” şeklinde yapılmıştır. Astsubaylar, İHK’nın 3’üncü maddesi ile TSK Personel Kanunu’nun 77’nci maddesinde düzenlenen astsubay astçavuştan astsubay kıdemli başçavuşa kadar rütbe taşıyan asker kişilerdir. Astsubaylar, subayların astı, uzman erbaşlar ve erbaş/erlerin üstüdür.

Statülerine göre farklı yasal düzenlemeler kapsamında istihdam edilen astsubaylardan muvazzaf astsubaylar TSK Personel Kanunu’na, sözleşmeli astsubaylar

³⁴⁶ Salâhattin Yertut, *Askeri Yargıya Tabi Olma Şartları* (Ankara: Varol Matbaacılık, 1970), 39.

³⁴⁷ Zeynel Temel Kangal, *Askeri Ceza Kanunu* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2012), 71.

ise 4678 sayılı TSK’da İstihdam Edilecek Sözleşmeli Subay ve Astsubaylar Hakkında Kanun’a tabidir.³⁴⁸

Astsubaylık statüsünün kaybedilmesine ilişkin düzenlemeler kadrosuzluk sebebiyle emekliye sevk edilme hali dışında subaylarla paralellik göstermektedir. Ayrıca kanuni şartların sağlanmasıyla astsubaylıktan subaylığa geçilmesinin doğal sonucu olarak astsubaylık statüsü kaybedilmektedir.³⁴⁹

Astsubay astçavuş rütbesi, 25.06.2019 tarihinde kabul edilen 7179 sayılı Askeralma Kanunu ile ihdas edilmiştir. Yedek astsubay adayı olarak silahlaltına alınan kişiler, eğitimlerini başarıyla tamamlamalarını müteakip astsubay astçavuş rütbesine naspedilirler. Astsubay astçavuşlar terhis oluncaya kadar astsubaylara ilişkin hükümlere tabi olup Disiplin Kanunu kapsamında Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası almaları halinde bakiye askerlik hizmetlerini er rütbesiyle tamamlarlar.

AsCK’nın 3’üncü maddesi 22.03.2000 tarihli ve 4551 sayılı Kanunla değişene kadar “*Askeri şahıslar Mareşal (Büyük Amiral) dan asteğmene kadar subaylar ile kıdemli başçavuştan ere kadar erat ve bilûmum askeri memurlar, askeri adli hakimler ve mütahdemler ve askeri talebedir.*” şeklinde yürürlükte kalmıştır. Her ne kadar madde metninde astsubaylar erat olarak kabul edilmiş olsa da 04.01.1961 tarihinde kabul edilen İHK’nın 118’inci maddesinin “*Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce muhtelif kanunlarda geçen erat tabiri ‘erbaş ve er’ olarak değiştirilmiştir.*” hükmüyle astsubaylar erat tanımı içerisinde çıkarılmıştır. Ancak Askeri Yargıtay’ın,

Mezkûr kanunun 3 ve 118 nci maddeleri ile astsubaylar her ne kadar erat tabirinin şumulü dışına çıkarılmışlarsa da; tamamen idari kanun vasfını haiz olan ve astsubayların personel statülerindeki değişikliği ihtiva eden İç Hizmet Kanununun mezkûr hükümlerinin kendi sahasında hüküm ifade edeceği; 211 sayılı kanunun 118 nci maddesinde yazılı muhtelif kanunlarda mevcut erat tabirinin erbaş ve er olarak değiştirileceğine dair hükmün As.C.K.nununa teşmil edilemeyeceği; aksi takdirde Askeri Ceza Kanununun bir çok hükümlerinin işlemez hale geleceği neticesine varılmıştır.

³⁴⁸ Battalgazi Tanrıverdi ve Olgun Değirmenci, *Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu Şerhi* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017), 79.

³⁴⁹ Sahir Erman, *Askeri Ceza Hukuku* (İstanbul: Sermet Matbaası, 1974), 79.

gerekçesiyle vermiş olduğu içtihadı birleştirme kararı nedeniyle 4551 sayılı Kanun değişikliğine kadar astsubaylar AsCK kapsamında erat kabul edilmiştir.³⁵⁰

22.03.2000 tarihinde kabul edilen 4551 sayılı Kanun ile 1632 sayılı AsCK'nın askeri şahısları düzenleyen 3'üncü maddesinde değişikliğe gidilmiştir. Ayrıca mezkûr değişiklik kanunuyla AsCK'ya eklenen;

Bu Kanunda ve diğer kanunlarda geçen;

A) 'Başgedikli', 'Gedikli' ve 'Küçük Zabit' ibareleri 'Astsubay',

B) 'Toplu Efrat' ibaresi 'Toplu Asker', 'Efrat' ibaresi sadece 'Erbaş ve Er', 'Nefer' ibaresi 'Er'.

C) 'Tard, ihraç ve rütbenin geri alınması' fer'i cezaları (erbaşlar için öngörülen rütbenin geri alınması fer'i cezası hariç), 'Türk Silahlı Kuvvetlerinden çıkarma' fer'i cezası,

Olarak değiştirilmiştir.

şeklindeki Ek 7'nci madde sayesinde astsubayların erat olup olmadığı noktasındaki tenakuz tam anlamıyla giderilmiştir.

3. Uzman Erbaşlar

Uzman erbaşlar, süreklilik gösteren teknik ve kritik görevler için gerekli olan yetişmiş personel ihtiyacının giderilmesi maksadıyla 3269 sayılı Uzman Erbaş Kanunu kapsamında istihdam edilen uzman onbaşı ve uzman çavuş rütbelerini taşıyan sözleşmeli asker şahıslardır.³⁵¹ İdareyle uzman erbaş sözleşmesi imzalamasını müteakip asker kişi sıfatı kazanan uzman erbaşlar, sözleşmede belirlenen süreyle sınırlı olarak görev yapmaktadır. Uzman erbaşlar, subaylar ve astsubayların astı, erbaş/erlerin üstü konumundadır. Uzman Erbaş Yönetmeliği'nin 14'üncü maddesi uyarınca aynı rütbedeki uzman erbaş arasında astlık-üstlük ilişkisi bulunmamaktadır. Yine mezkûr madde kapsamında uzman erbaşlar ile askeri öğrenciler arasında astlık-üstlük münasebeti bulunmaz.

Uzman Erbaş Kanunu'nun 6'ncı maddesinin "Cezaî müeyyideler ile yargılama usulü bakımından er ve erbaşların tâbi olduğu hükümlere tâbi olurlar." şeklindeki

³⁵⁰ Askeri Yargıtay Genel Kurulu, 28.04.1967, E. 1967/5, K. 1967/4, <https://legalbank.net>, E.T. 10.06.2024.

³⁵¹ Yılmaz, *Askeri Suçlarda Soruşturma İzni*, 36.

düzenlemesi uzman erbaşların AsCK’da düzenlenen “*kendi askerliğe elverişsiz hale getirme*” gibi faillik noktasında özellik gösteren suçların faili olabilmesini sağlamaktadır.

Uzman erbaşlık sıfatı, idari sözleşmenin imzalanmasından başlayarak emeklilik, istifa, ayırma/çıkarma, astsubaylığa geçme, sözleşmenin feshedilmesi yahut yenilenmemesi hallerinde sona ermektedir.³⁵² Uzman erbaşlar görevle geçici olarak ilişkilerinin kesilmesine sebep olan hallerde asker kişi sıfatını kaybetmezler.

4. Erbaş ve Erler

İHK’nın 3’üncü maddesinde erler “*İhtiyaçları Devlet tarafından deruhte ve temin olunan rütbesiz askerdir. Sözleşmeli erler de bu Kanuna göre er sayılır.*” şeklinde tanımlanırken erbaşlar ise “*İhtiyaçları Devlet tarafından deruhte ve temin olunan onbaşı ve çavuş rütbelerini haiz askerdir. ... Silahlı Kuvvetlerde vazife gören ... sözleşmeli çavuş ve onbaşılar da erbaş sayılır.*” şeklinde tanımlanmıştır. Kanuni tanımdan da anlaşılacağı üzere TSK’da sözleşmeli ve yükümlü olmak üzere iki tip erbaş/er bulunmaktadır. Genel kolluk kuvveti haline getirilen Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı emrinde görev alan yükümlü erbaş/erler ise özel düzenlemeye tabidir.

a. Sözleşmeli Erbaş ve Erler

Sözleşmeli erbaş ve erler, TSK’nın profesyonel personel ihtiyacını karşılamak maksadıyla 6191 sayılı Sözleşmeli Erbaş ve Er Kanunu kapsamında istihdam ettiği çavuş, onbaşı ve er rütbesini haiz asker kişilerdir.³⁵³

Sözleşmeli Erbaş ve Er Yönetmeliği’nin 12’nci maddesi uyarınca sözleşmeli erbaşlar, uzman erbaşların astı, yükümlü erbaşların üstü konumunda olup kendi rütbelerindeki sözleşmeli erbaş/erler ile aralarında astlık-üstlük münasebeti bulunmamaktadır. Mezkûr yönetmelikte sözleşmeli erbaşların yükümlü erbaşlarla olan astlık-üstlük münasebeti düzenlenmişken sözleşmeli erlerin yükümlü erlerle olan münasebeti düzenlenmemiştir. Doktrinde sözleşmeli erler ile yükümlü erler arasında astlık-üstlük münasebeti bulunmadığı kabul edilmektedir.³⁵⁴

³⁵² Yakup Duranoğlu “Askeri Ceza Kanunu’nda Ölümle Sonuçlanan Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış Suçlar” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008), 25.

³⁵³ İpek Özkal Sayan ve Erdem Özgür, “Askeri Personel Sisteminde Değişim”, *Yasama Dergisi*, 38 (2018): 9.

³⁵⁴ Değirmenci, *Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku*, 50.

Sözleşmeli Erbaş ve Er Yönetmeliği'nin 12'nci maddesinin “*Cezaî müeyyideler ile yargılama usulü bakımından er ve erbaşların tâbi olduğu hükümlere tâbi olurlar.*” şeklindeki düzenlemesi, sözleşmeli erbaş/erlerin uzman erbaşlarda olduğu gibi AsCK'da düzenlenen ve yükümlü erbaş/erler tarafından işlenebilen suçların faili olabilmesini sağlamaktadır.

Sözleşmeli erbaş ve erlerin asker kişi sıfatı, ön sözleşmenin imzalanmasından başlayarak ayırma/çıkarma, sözleşmenin feshedilmesi yahut yenilenmemesi hallerinde sona ermektedir.

b. Yükümlü Erbaş ve Erler

Yükümlü erbaş/erler, 1982 Anayasası'nın 72'nci maddesinde her Türkün hakkı ve ödevi olarak düzenlenen vatan hizmetini Askeralma Kanunu hükümleri uyarınca yerine getiren ve ihtiyaçları devlet tarafından deruhte edilen asker kişilerdir. Bu kişilerin rütbesiz olanlarına er, onbaşı yahut çavuş rütbesini haiz olanlarına ise erbaş denilmektedir.

Askeralma Kanunu'nun 3'üncü maddesine göre yükümlü erbaş/erlerin muvazzaflık dönemi “*sevk belgesinde yazılı sevk tarihi ile başlayıp terhis tarihine kadar geçen süreyi*” ifade etmektedir. Mezkûr Kanunda yoklama dönemi ise “*askerlik çağının başlangıcından muvazzaflık hizmetinin başlangıç tarihine kadar geçen süre*” şeklinde tanımlanmıştır. Kanunun lafzından kaynaklı olarak yükümlü erbaş/erlerin asker kişi sıfatını ne zaman kazanacağı konusundaki tenakuz Askeri Yargıtay'ın;

Gerçektende kıtasına geç katılmak suretile işlenen bakaya kalmak suçunun faili, askerlik şubesinden sevk edildikten sonra bu suçu işlediğine ve 1111 Sayılı Askerlik Kanununun değişik 5 ci maddesine istinaden askerlik hizmeti As.Şubesinden sevkle başladığına göre, ilk nazarda failin asker olduğu düşünülebilirse de 1111 Sayılı Askerlik Kanununun 4 cü maddesinde, yoklama döneminin, askerlik çağının başlangıcından, kıtaya duhüle kadar geçen süreyi kapsadığı belirtilmiş olduğundan, henüz kıtasına katılmamış bulunan bir yükümlünün asker kabul edilemeyeceği, diğer yönden 1111 Sayılı Askerlik Kanununun 5673 Sayılı Kanunla değişik 5 ci maddesile getirilen, muvazzaflık hizmetinin As. Şubesinden sevkten itibaren başlayacağına ilişkin hükmün; 26.2.1965 tarih ve 1965/2-1 Sayılı Askeri Yargıtay İçtihadı Birleştirme kararında da ayrıntılı detaylı olarak açıklandığı üzere, askerlik şubesinden kıtasına sevk

edilen yükümlünün yolda geçireceği süreden dolayı mağduriyetine sebebiyet verilmemesi gibi münhasıran idari bir amaçla kabul edildiği anlaşıldığından lehe yapılan böyle bir Kanun değişikliğinin suç ve ceza yönünden askerlik yükümlülere aleyhine bir durum yaratacağı düşünülemez.

gerekçesine dayanarak vermiş olduğu içtihadı birleştirme kararıyla giderilmiş ve yükümlü erbaş/erlerin ceza sorumluluğu açısından asker kişi sıfatını birliklerine katılmalarıyla kazanacakları hüküm altına alınmıştır.³⁵⁵

Askeri Yargıtay'ın içtihadı birleştirme kararı ışığında yükümlü erbaş/erlerin kıt'aya katılmalarıyla başlayan asker kişi sıfatları terhis yahut askerliğe elverişsiz hale gelmeleriyle sona ermektedir. Yine bir yıldan fazla süreli hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum olup 7179 sayılı Kanun'un 36/2 maddesi uyarınca Cumhuriyet savcılıklarına teslim edilen yükümlü erbaş/erlerin asker kişi sıfatı sona erer. Yükümlü erbaş/erlerin gözaltı ve tutuklulukta geçecek sürelerinin askerlik hizmetinden sayılıp sayılmayacağı ise Askerlik Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir. Yönetmeliğe göre askerlik hizmeti sırasında tutuklanan yükümlü erbaş/erlerin yargılandıkları kamu davasının beraatle sonuçlanması yahut hükmün açıklanmasının geriye bırakılması kararını müteakip düşme kararı verilmesi hallerinde tutuklulukta geçirilen süreler askerlik hizmetinden sayılmaktadır. Yine görülmekte olan davanın mahkumiyetle sonuçlanması halinde infazdan fazla süreyle geçirilmiş olan tutukluluk süreleri de askerlik hizmetinden sayılmaktadır. Askerlik hizmeti sırasında tutuklanan yükümlü erbaş/erler hakkında idari tedbir niteliğinde düzenlenen "geçici terhis belgesi" asker kişi sıfatını sona erdirmemektedir.³⁵⁶

c. Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı Emrindeki Yükümlü Erbaş ve Erler

2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'nun geçici 5'inci maddesi ile 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu'nun geçici 9'uncu maddesinde ilgili Komutanlıkların yükümlü personel ihtiyaçlarının 3 yıl süreyle (25.07.2019 tarihine kadar) Millî Savunma Bakanlığı tarafından karşılanması öngörülmüştür. Jandarma Genel Komutanlığına ilişkin süre ilk olarak 24.01.2019 tarihli ve 668 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararıyla 31.12.2024 tarihine, müteakiben 23.02.2024

³⁵⁵ Askeri Yargıtay Genel Kurulu, 20.06.1975, E. 1975/6, K. 1975/4, <https://legalbank.net>, E.T. 12.06.2024.

³⁵⁶ Demirağ, *Askeri Ceza Kanunu*, 95.

tarhli ve 8193 sayılı Cumhurbaşkanı Kararıyla 31.12.2029 tarihine kadar uzatılmıştır. İlk uzatma kararını müteakiben 25.06.2019 tarihinde kabul edilen Askeralma Kanunu'nun geçici 1'inci maddesinde;

Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığının erbaş ve er ile askerlik yükümlüsü ihtiyaı İçişleri Bakanlığınca Bakanlığa bildirilir ve bu Kanun hükümleri çerçevesinde Bakanlık tarafından Cumhurbaşkanı kararı ile belirlenecek süre ile karşılanır. Bu suretle Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı emrine yükümlülük esas ile verilen personel hakkında diğer yükümlülerin tabi olduğu hükümler uygulanır.

hükmüne yer verilerek bu uygulama kalıcı hale getirilmiştir.

Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığında görev alan yükümlü erbaş/erlerin asker kişi statüleri ise 24.06.2021 tarihinde kabul edilen 7329 sayılı Kanunla AsCK'ya eklenen Geçici 3'üncü maddeyle açıklığa kavuşturulmuştur. Mezkûr maddenin (c) bendinde yer alan;

10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununun geçici 5 inci maddesi ile 9/7/1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun geçici 9 uncu maddesi kapsamında Millî Savunma Bakanlığı tarafından Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı emrine görevlendirilen erbaş ve erler ile askerlik yükümlüleri, bu görevlendirme süresince asker kişi sayılırlar ve bu Kanuna tabi olmaya devam ederler. Bu kişilerin Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığında görevli rtbelilere karşı işledikleri askeri suçlar asker kişilere karşı işlenmiş sayılır.

hükmüyle ilgili Komutanlıklar emrinde görevli erbaş/erlerin asker kişi olduğu ve rtbelilere karşı işledikleri suçların asker kişilere karşı işlenmiş sayılacağı belirtilmiştir.

5. Askeri ğrenciler

Askeri ğrenciler İHK'nın 3'üncü maddesinde "Subay, askeri memur veya astsubay yetiştirilmek üzere muhtelif okul ve üniversitelerde okuyan ve resmi bir kıyafet taşıyan öğrencilerdir." şeklinde tanımlanmıştır. 25.07.2016 tarihinde kabul edilen 669 sayılı KHK ile askeri liseler kapatılmadan önce askeri öğrencilerin askerlik mükellefiyetine girmeleri noktasında ayırım yapılmaktaydı. Askeri Yargıtay'a göre 211 sayılı Kanunun 113'üncü maddesi uyarınca lise üstü askeri okullarda okuyan öğrenciler

askerlik mükellefiyetine girmekte ve AsCK'ya göre asker kişi sayılmaktaydı. Lise ve altı askeri okullarda okuyanlar ise askerlik mükellefiyetine girmemekte ve yalnızca İHK'nın 14'üncü maddesiyle ast konumundaki kişilere tahmil edilen vazifeler hilafında davrandıkları takdirde asker kişilerin tabi olduğu cezai müeyyidelere tabi olmaktadır.³⁵⁷ Lise ve altı askeri okullarda okuyan öğrencilerin asker kişi sayılmalarıyla günümüzde MSB ve TSK kadrolarında çalışan devlet memurlarının asker kişi sayılması usullerinde benzer rejimin benimsendiği görülmektedir.

669 sayılı KHK ile askeri liselerin kapatılması ve İHK'nın 113'üncü maddesinin (c) bendinin mülga edilmesiyle lise ve altı - lise üstü şeklindeki ayrım kaldırılarak askeri öğrencilerin tamamı askerlik mükellefiyetine girmiş asker kişi statüsüne dahil edilmiştir. Yine yedek subay ve astsubay adayları eğitim sürecince askeri öğrenci kabul edilmektedir.³⁵⁸ Mezkûr maddeye göre askeri öğrenciler subayların astı konumundadır. Astsubay okullarında okuyan öğrenciler astsubayların da astıdır. Askeri öğrencilerin kendi aralarında yahut erbaş/erler ile astlık-üstlük münasebeti yoktur.

Öğrenciliğe kabulle başlayan askeri öğrencilik statüsü çıkarılma, öğrencilik hukukunun kaybedilmesi ve mezuniyet gibi nedenlerle sona ermektedir.³⁵⁹

6. Millî Savunma Bakanlığı ve Türk Silahlı Kuvvetleri Kadrolarında Çalışan Sivil Personel

AsCK'nın 3'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında tahdidi olarak sayılan asker kişiler arasında “*Millî Savunma Bakanlığı ile Türk Silahlı Kuvvetleri kadro ve kuruluşunda çalışan sivil personel*” ibaresine yer verilirken mezkûr maddenin 2'nci fıkrasında “*Millî Savunma Bakanlığı ile Türk Silahlı Kuvvetleri kadro ve kuruluşunda çalışan Devlet memurları*” ibaresi kullanılmıştır. İHK'nın “Silahlı Kuvvetlerde Çalışan Sivil Personel” kenar başlıklı 115'inci maddesinde sivil personel olarak “*sivil memur, müstahdem, müteferrik müstahdem ve gündelikçi sivil personel*” statüsünde çalışan kişiler sayılmıştır. 788 sayılı Memurin Kanunu döneminden kalma bu statüler, Devlet Memurları

³⁵⁷ Askeri Yargıtay 4. Dairesi, 02.12.2002, E. 2002/1178, K. 2002/1231, <https://legalbank.net>, E.T. 12.06.2024.

³⁵⁸ Rukiye Kahya, “Askeri Personel ile İlgili İşlemlerde Yargısal Denetim” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015), 80.

³⁵⁹ Duranoğlu, “Askeri Ceza Kanunu’nda Ölümle Sonuçlanan Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış Suçlar”, 25.

Kanunu'nun kabulüyle birlikte yerini memur, sözleşmeli personel, geçici personel ve işçi statülerine bırakmıştır.³⁶⁰

Mevcut düzenleme sivil personel ibaresinin işçileri kapsayıp kapsamayacağı hususunda tenakuza sebep olmuştur. Bu aşamada 353 sayılı Kanunun “Asker kişiler” kenar başlıklı 10’uncu maddesinde yer alan “*askeri iş yerlerinde çalışan ve İş Kanununa tabi bulunan işçiler*” şeklindeki hüküm göz önüne alınarak işçilerin de “sivil personel” kapsamında asker kişi sayılması cihetine gidilmiştir. 12 Eylül 2010 tarihinde gerçekleştirilen referandum neticesinde 1982 Anayasası’nın askeri yargıyı düzenleyen 145’inci maddesinde köklü bir değişikliğe gidilmiş ve “*Savaş hali haricinde, asker olmayan kişiler askeri mahkemelerde yargılanamaz.*” hükmüyle sivillerin askeri mahkemelerde yargılanmasının önüne geçilmiştir. Bu değişiklik sonrasında 353 sayılı Kanunun 10’uncu maddesi itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesine taşınmış ve işçilere yönelik düzenleme anayasaya aykırı bulunarak iptal edilmiştir.³⁶¹ Mezkûr maddenin “*Milli Savunma Bakanlığı veya Türk Silahlı Kuvvetleri kadro ve kuruluşlarında çalışan sivil personel*” şeklindeki hükmü de aynı gerekçeye dayanılarak iptal edilmiştir.³⁶² Anayasa Mahkemesi kararlarında sivil personel ibaresinin işçileri kapsayıp kapsamadığı yahut bunların asker kişi sıfatı kazanıp kazanmadığından ziyade görevli mahkemenin tespitine ilişkin değerlendirme yapıldığı görülmektedir.

Askeri Yargıtay’ın yerleşmiş içtihatlarında³⁶³ 4857 sayılı İş Kanunu’na tabi olarak çalışan işçilerin de devlet memurları gibi İHK’nın 115’inci maddesi delaletiyle mezkûr Kanunun 14’üncü maddesi kapsamında amirlerine karşı yükümlülükleriyle sınırlı olarak asker kişi sayıldığı ve AsCK’ya tabi oldukları belirtilmiştir.³⁶⁴ Bu tabiiyete bağlı olarak AsCK’da düzenlenen emre itaatsizlikte ısrar, amiri tehdit, amire hakaret ve amire fiilen taarruz gibi suçların sivil personel tarafından işlenmesi mümkün olmaktadır.³⁶⁵ Sivil

³⁶⁰ Taylan Özgür Kiraz ve Murat Yaman, “Asker Kişilere Tebligat”, *TBB Dergisi*, 65 (2006): 38.

³⁶¹ Anayasa Mahkemesi, 27.12.2012, E. 2012/117, K. 2012/204, <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi>, E.T. 13.06.2024.

³⁶² Anayasa Mahkemesi, 20.09.2012, E. 2012/45, K. 2012/125, <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi>, E.T. 13.06.2024.

³⁶³ Askeri Yargıtay Daireler Kurulu, 10.04.2003, E. 2003/9, K. 2003/33, <https://legalbank.net>, E.T. 13.06.2024.

³⁶⁴ Hüsnü Ercan, “Askeri Ceza Kanunu’nda Zimmet Suçu” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010), 59.

³⁶⁵ Furkan Yıldız, “Türk Silahlı Kuvvetleri’nde Görevli Sivil Memurların Asker Kişi Sıfatıyla İşledikleri Suçlarda Soruşturma İzni Vermeye Yetkili Mercinin Belirlenmesi”, *TBB Dergisi*, 160 (2022): 120.

personelin İHK'nın 115'inci maddesinde yer alan yükümlülükleri hilafında olmadığı halde suçla temas eden diğer eylemleri ise TCK hükümlerine tabi olacaktır.

7. Yabancı Asker Kişiler

Diplomatik dokunulmazlıktan yararlanmayan yabancı asker şahıslar, Türkiye'de suç işledikleri takdirde TCK hükümlerine tabi olmaktadır.³⁶⁶ Ancak bazı durumlarda yabancı asker kişiler AsCK hükümlerine tabi olabilmektedir.³⁶⁷

a. Savaş Zamanı Türk Ordusunda Bulunan Yabancı Subaylar

Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında görüldüğü üzere savaş zamanında, savaşan ordular içerisinde yabancı ülke askerleri bulunabilmektedir.³⁶⁸ Savaş hukukuna uygun olarak gerçekleşen bu durum karşısında yabancı asker kişilerin hangi hükümlere tabi olacağı noktasında düzenleme yapılması ihtiyacı hâsıl olmuştur. AsCK'nın 157'nci maddesinde yer verilen *“Muharip Türk ordusu nezdinde bulunmalarına müsaade edilmiş olan yabancı subaylar Türkiye Cumhuriyeti Hükümetince hususi mukarrerat yapılmamışsa Türk subayları hakkındaki hükümlere tabidirler. Bu subayların refakatlerinde bulunan şahıslar hakkında 155 inci madde hükmü tatbik olunur.”* hükmüyle duruma açıklık getirilmiştir. Düzenlemede dört şarttan bahsedilmektedir. Bunlardan ilki yabancı asker kişinin subay statüsünde bulunmasıdır. Subay olmayan kişiler sivil kabul edilecek ve şartları mevcutsa 155'inci madde kapsamında AsCK'ya tabi olacaktır. İkinci şart yabancı subayın Türk Ordusu'nda bulunması için Cumhurbaşkanı tarafından müsaade edilmiş olmasıdır. Üçüncü şart yabancı subayın savaş zamanında yani savaşan Türk Ordusunda görev almasıdır.³⁶⁹ Dördüncü ve son şart ise yabancı subayın mensubu olduğu ülke ile Türkiye Cumhuriyeti arasında bu düzenleme hilafında özel bir anlaşma yapılmamış olmasıdır.³⁷⁰

b. Mülteci Asker Kişiler

İkinci Dünya Savaşı'nın devam ettiği 11.08.1941 tarihinde kabul edilen 4104 sayılı Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye'ye İltica Edenler Hakkında

³⁶⁶ Kangal, *Askeri Ceza Hukuku*, 79.

³⁶⁷ Değirmenci, *Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku*, 57.

³⁶⁸ Yılmaz, *Askeri Suçlarda Soruşturma İzni*, 45.

³⁶⁹ Değirmenci, *Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku*, 58; Kangal, *Askeri Ceza Hukuku*, 80.

³⁷⁰ Mustafa Şimşek, *Askeri Ceza Hukuku (Genel Hükümler)* (İzmir: Hava Teknik Okullar Komutanlığı Basımevi, 2008), 138.

Kanun'un 7'nci maddesinde "Gözaltı edilen yabancı askeri şahısların cezai muameleleri Türk Askeri Ceza ve Askeri Muhakeme Usulleri Kanunlarına tabidir." hükmüne yer verilmiştir. Maddede sözü geçen yabancı askeri şahıslar, Türkiye Cumhuriyeti ile savaş halinde olmayan devlet ordularına mensup kişilerdir.³⁷¹ Bu kişiler Türkiye'de gözaltına alındıkları süre boyunca AsCK'ya tabi iken gözaltında bulunmaksızın sair sebeplerle Türkiye'de kalmalarına müsaade edilmesi halinde TCK hükümlerine tabi olmaktadır.³⁷²

c. Savaş Esirleri

Türkiye Cumhuriyeti ile savaş halinde olan devletlere mensup olup zapt edilen yahut teslim olan asker kişilere savaş esiri denilmektedir.³⁷³ 12.08.1949 tarihli Harb Esirleri Hakkında Tatbik Edilecek Muameleye Dair Cenevre Sözleşmesi 12.08.1949 tarihinde Türkiye tarafından imzalanmış ve 10.02.1954 tarihinde iç hukukun parçası haline gelmiştir.³⁷⁴

Sözleşme'nin 82'nci maddesinin "Harb esirleri, esirleri elinde tutan devletin silâhlı kuvvetlerinde cari bulunan kanun, nizamname ve umumi emirlere tâbi olacaklardır." hükmü uyarınca savaş esirleri AsCK'ya tabi olmaktadır. Sözleşme'nin 18 ve 43'üncü maddelerine göre savaş esirlerinin rütbeleri alınamaz. AsCK'nın 158'inci maddesi uyarınca bu kimseler rütbelerine göre tecziye edilirler. Ancak yetkili komutanlık tarafından emir verilinceye kadar kendi aralarında astlık-üstlük münasebeti bulunmaz.³⁷⁵

d. NATO Kuvvetler Statüsü Kapsamındaki Kişiler

Türkiye'nin de taraf olduğu Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO) üyeleri tarafından akdedilen "Kuzey Atlantik Anlaşmasına Taraf Devletler Arasında Kuvvetlerin Statüsüne Dair Sözleşme (Status of Force Agreement – SOFA)" uyarınca bir devletin askerleri başka bir ülkede bulunabilmektedir.³⁷⁶ Sözleşme'de gönderilen kuvvet mensupları, sivil unsurlar ve yakınları hakkında yargı yetkisinin hangi devlete ait

³⁷¹ Kangal, *Askeri Ceza Hukuku*, 80.

³⁷² Gökhan Yaşar Duran, *Askeri Disiplin Hukuku* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2012), 66.

³⁷³ Erman, *Askeri Ceza Hukuku*, 102.

³⁷⁴ Süleyman Dost, "Milletlerarası Hukukta Mütakabiliyet İlkesi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5/2 (2015): 22.

³⁷⁵ Değirmenci, *Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku*, 59.

³⁷⁶ Olgun Değirmenci ve Erdal Hazar, "Mülkîlik İlkesinin İstisnası Olarak NATO Kuvvetler Statüsüne Tabi Personel Üzerindeki Yargı Yetkisi ve Uluslararası Ceza Mahkemesinin Söz Konusu Yargı Yetkisine Etkisi", *Ankara Barosu Dergisi*, 2 (2013): 40.

olacağına ilişkin hükümlere de yer verilmiştir.³⁷⁷ Öncelikle gönderen yahut kabul eden taraf devletlerden birinin mevzuatına göre suç teşkil edip diğeri için suç teşkil etmeyen eylemler yönünden yargılama yetkisi eylemi mevzuatında suç olarak düzenleyen devlete aittir.³⁷⁸

Sözleşmeye göre “suçun, münhasıran gönderen devletin malına veya emniyetine veya münhasıran bu devletin kuvveti veya sivil unsuru veya mensubunun veya bir yakınının şahsına veya malına karşı işlenmesi (m.7/3-a/i)” veya “suçun, görevin ifası dolayısıyla veya resmi görev sırasında işlenmiş olması (m.7/3-a/ii)” hallerinde ise yargı yetkisi gönderen devlete ait olmaktadır.³⁷⁹

Sözleşme kapsamında istisna olarak sayılan haller dışında öncelikli yargı yetkisi kabul eden devlete ait olmaktadır. Nitekim Yargıtay bir kararında görev dışında bir Türk askerini öldüren Amerikan askeri hakkında Türk mahkemelerinin yetkili olduğuna karar vermiştir.³⁸⁰ Bu kapsamda kuvvet mensupları, sivil unsurlar ve yakınları istisna haller dışında TCK’ya tabi olacaklardır. Bu kişilerin AsCK’ya tabi olmaları ancak mezkûr Kanunun 157’nci maddesinde düzenlenen şartların sağlanmasıyla mümkündür.

G. Askeri Suç ve Sırf Askeri Suç

AsCK’nın 1’inci maddesinin “Bu kanunun ölüm, ağır hapis ve hapis cezalarıyla cezalandırdığı suçlar askeri cürümlerdir.” hükmüyle ölüm, ağır hapis ve hapis cezasıyla müeyyidelendirilen düzenlemelerin askeri suç olduğu belirtilmiştir. İlk haliyle kısa hapis cezasıyla müeyyidelendirilen askeri kabahatler ile disiplin cezalarını da düzenleyen AsCK zaman içerisinde birçok değişikliğe uğramıştır. 30.06.2021 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 7329 sayılı Kanun öncesinde askeri suçun tespitinde içtihatlardan ve doktrinden yararlanılmıştır.

Askeri Yargıtay³⁸¹ ve Uyuşmazlık Mahkemesi³⁸² içtihatlarına göre yalnızca AsCK’da düzenlen suçlar, unsurları kısmen AsCK’da kısmen sair ceza mevzuatında

³⁷⁷ Kangal, *Askeri Ceza Hukuku*, 82.

³⁷⁸ Yılmaz, *Askeri Suçlarda Soruşturma İzni*, 47.

³⁷⁹ Değirmenci, *Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku*, 60.

³⁸⁰ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 27.11.1961, E. 1961/67, K. 1961/65, Yargıtay Dergisi, Yıl 2002, Sayı 3, s. 327.

³⁸¹ Askeri Yargıtay İçtihatları Birleştirme Kurulu, 20.06.1975, E. 1975/6, K. 1975/4, Askeri Yargıtay Dergisi, Yıl 1997, Sayı 11, s. 279.

³⁸² Uyuşmazlık Mahkemesi, 14.05.2001, E. 2001/39, K. 2001/41, <https://kararlar.uyusmazlik.gov.tr>, E.T. 15.06.2024.

gösterilen suçlar ve AsCK'dan TCK'ya atıf yapılmak suretiyle düzenlenen suçlar askeri suç olarak kabul edilmiştir. Doktrinde ise Erman tarafından yapılan;

Sadece askeri şahıslar tarafından işlenmesi mümkün olup da, TCK'nda kısmen veya tamamen öngörülmeven ve askeri bir hizmet veya görevin ihlalini ifade eden suçlarla, bu mahiyette olmamakla beraber askeri bir menfaati koruma maksadını güden ve ASCK tarafından öngörülen veya vaki atıf dolayısı ile bu kanunun tatbik sahasına giren suçlar askeri suçlardır.

şeklindeki tanımlama genel olarak kabul görmüştür.³⁸³

7329 sayılı Kanun ile AsCK'ya getirilen Ek 11'inci maddenin “Bu Kanunda düzenlenen suçlar ile asker kişilerin askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlar, askeri suçtur.” hükmü ile askeri suçların tespitindeki tenakuz ortadan kaldırılmıştır.

Askeri suçun bir türü olarak sırf askeri suç ise yalnızca asker kişiler tarafından işlenebilen, askeri hizmetin/görevin ihlaline sebep olan ve AsCK dışındaki ceza yasalarında düzenlenmeyen suçlardır.³⁸⁴ Anayasa Mahkemesi bir kararında sırf askeri suç;

Sırf askeri suçlar ise, yalnızca asker şahıslar tarafından askeri bir hizmet veya görevin ihlali suretiyle işlenebilen ve unsurlarının tamamı Askeri Ceza Kanunu'nda düzenlenen suçlardır. Anılan suçların; askeri disiplini korumak ve sürdürmek, adalet ile disiplin arasında denge sağlamak, adil ve sürekli bir disiplin düzeni oluşturmak amacıyla ihdas edildiği, başka bir ifadeyle sırf askeri suçların, askeri disiplini korumak ve sürdürmek ile askeri hizmete veya göreve bağlı olan kamusal menfaatin korunması amacıyla öngörüldüğü anlaşılmaktadır.

şeklinde tanımlamıştır.³⁸⁵

Askeri disiplinin muhafazası noktasında önem arz eden sırf askeri suçlar AsCK Ek Madde 11/2'de tahdidi olarak sayılmıştır. Bu suçlar hapis cezasının ertelenmesi, önödeme, kısa süreli hapis cezalarının seçenek yaptırımlara çevrilmesi, hükmün açıklanmasının geriye bırakılması, tekerrür, suçluların iadesi, tutuklama yasağı,

³⁸³ Erman, *Askeri Ceza Hukuku*, 151.

³⁸⁴ Kangal, *Askeri Ceza Kanunu*, 88.

³⁸⁵ Anayasa Mahkemesi, 14.03.2019, E. 2018/161, K. 2019/13, <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi>, E.T. 15.06.2024.

soruşturma iznine itiraz, adli sicil kaydı gibi hususlarda farklı düzenlemelere tabi olup diğler suçlardan ayrılmaktadır.



ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ASKERİ CEZA KANUNU'NDA RESMİ BELGEDE SAHTECİLİK SUÇU

A. Genel Açıklamalar

Resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin unsurları ihtiva eden düzenleme 1632 sayılı AsCK'nın "Askeri Suçlar ve Kabahatler ve Cezalar" başlıklı birinci kısmının "Cürümler ve cezaları" başlıklı üçüncü babının "Hizmet ve vazifenin ihlali" başlıklı dokuzuncu faslının "Hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler" kenar başlıklı 134'üncü maddesinde yer almaktadır.

TBMM tarafından 22.05.1930 tarihinde kabul edilen 1632 sayılı AsCK'nın ilk halinde 134'üncü madde;

1. Hizmete veya tevdi edilen bir vazifeye mütaallik olarak kasten hakikata muhalif rapor veya takrir veya layiha ve sair resmi evrak tanzim eden ve veren veyahut bunların hakikata muhalif olduğunu bilerek mafevklere takdime delalet eden altı aydan üç seneye kadar hapis ile cezalandırılır.

2. Az vahim hallerde üç aya kadar hapsolunur.

şeklinde düzenlenmiştir. Düzenlemede madde özelinde bir gerekçeye yer verilmemiş olup 1286 tarihli AsCK'nın günün ihtiyaçlarını karşılamaması nedeniyle Almanya ve Fransa askeri adliye kanunlarından esinlenilerek 1632 sayılı AsCK'nın vücuda getirildiği belirtilmiştir.³⁸⁶

³⁸⁶ "(Askerî Usul Muhakemeleri), (Askerî Ceza Kanunu) unvanlarile adlî ve askerî mevzuatımıza dahil olacak bu iki ve yeni kanunlar Almanya ve en yeni mevzuattan olan mart 928 tarihli Fransa askerî adliye kanunları üzerinde yapılan tetkikat neticesinde Ordumuzun teşkilât ve ihtiyaçlarile telif olunarak vücade getirilmiştir.", TBMM Arşivi, TBMM Zabıt Ceridesi, 22.05.1930, 100.

Maddenin 2'nci fıkrası ise 22.03.2000 tarihli ve 4551 sayılı Kanun ile mülga edilmiştir. 4551 sayılı Kanunun genel gerekçesinde yer alan;

1930'lu yılların geleneği gereği, cezaların sadece üst sınırı tayin edilmiş, alt sınırı gösterilmemiştir. Mahkemelerin temel cezayı tayinde takdir hakları bulunmakla beraber, bu takdir Askerî Yargıtay denetimine tabi kalmakta ve asgarî hadden uzaklaşma hali çoğu kez bozma sebebi olmaktadır. Dolayısıyla hüküm mahkemeleri üç veya beş yıla kadar hapis cezasını gerektiren bir suçtan ötürü yedi gün hapis cezası tayin etmek gibi bir durumla karşı karşıya kalmakta ve uygulama bu yolda gerçekleşmektedir.

ifadesiyle “az vahim hal” düzenlemesinin mülgasına ilişkin sebepler açıklanmıştır. Yapılan değişiklik neticesinde madde;

Hizmete veya tevdi edilen bir vazifeye mütaallik olarak kasten hakikata muhalif rapor veya takrir veya layiha ve sair resmi evrak tanzim eden ve veren veyahut bunların hakikata muhalif olduğunu bilerek mafevklere takdime delalet eden altı aydan üç seneye kadar hapis ile cezalandırılır.

şeklindeki son halini almıştır.

Mezkûr suçun incelemesine geçilmeden önce TCK'nın “Özel kanunlarla ilişki” kenar başlıklı 5'inci maddesinde düzenlenen “*bu Kanunun genel hükümleri, özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlardaki suçlar hakkında da uygulanır.*” hükmünün AsCK yönünden ele alınması gerekmektedir.

765 sayılı TCK'nın yürürlükte bulunduğu dönemde özel kanunlarda düzenlenen ceza hükümlerinin TCK'ya aykırılık ihtiva ettiği hallerde özel kanunun uygulanması sistemi esas alınmaktaydı. 5237 sayılı TCK'nın kabulüyle birlikte bu sistem terk edilerek TCK genel hükümlerinin özel ceza kanunları ile ceza içeren kanunlardaki suçlar hakkında da uygulanması benimsenmiştir. Sistem değişikliğinin sebepleri kanun gerekçesinde;

Özel ceza kanunlarında ve ceza içeren kanunlarda suç tanımlarına yer verilmesinin yanı sıra, çoğu zaman örneğin teşebbüs, iştirak ve içtima gibi konularda da bu kanunda benimsenen ilkelerle çelişen hükümlere yer verilmektedir. Böylece, ceza kanununda benimsenen genel kurallara aykırı uygulamaların yolu açılmakta ve temel ilkeler dolanılmaktadır. Tüm bu sakıncaların önüne geçebilmek bakımından, ayrıca hukuk uygulamasında birliği sağlamak ve hukuk güvenliğini sağlamak için; diğer kanunlarda sadece özel suç

tanımlarına yer verilmesi ve bu suçlarla ilgili yaptırımların belirlenmesi ile yetinilmelidir. Buna karşılık, suç ve yaptırımlarla ilgili olarak bu kanunda belirlenen genel ilkelerin, özel kanunlarda tanımlanan suçlar açısından da uygulanmasının temin edilmesi gerekmektedir. Aksi yöndeki düzenlemelerin hukuk devleti ve eşitlik ilkelerine aykırılık oluşturmaları nedeniyle Hükûmet Tasarısındaki madde metni değiştirilmiştir.

şeklinde ifade edilmiştir. Yapılan köklü değişikliğin meydana getirdiği sorunların giderilebilmesi için maddenin yürürlük tarihinde ertelemelere gidilmiştir. 5237 sayılı TCK'nın ilk halinde 01.04.2005 olarak kabul edilen yürürlük tarihi 5328 sayılı Kanunla 01.06.2005 şeklinde değiştirilmiştir. Anılan süre zarfında özel ceza kanunlarında ve ceza içeren kanunlar gerekli değişiklikler yapılamadığından 5252 sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'a (Yürürlük Kanunu) 5349 sayılı Kanunla; *"Diğer kanunların, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun Birinci Kitabında yer alan düzenlemelere aykırı hükümleri, ilgili kanunlarda gerekli değişiklikler yapılınca ve en geç 31 Aralık 2006 tarihine kadar uygulanır."* şeklindeki geçici 1'inci madde eklenmiştir. Bu süre boyunca da gerekli değişiklikler yapılamadığından öngörülen süre 5560 sayılı Kanunla 31.12.2008 tarihine kadar uzatılmıştır. Kanun koyucu 23.01.2008 tarihinde kabul ettiği 5728 sayılı Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile reformu büyük ölçüde gerçekleştirmişse de mezkûr Kanunda AsCK'ya yönelik herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.³⁸⁷

5237 sayılı TCK'ya uyum süreci kapsamında AsCK'daki ilk değişiklik 31.03.2005 tarihinde kabul edilen 5329 sayılı Kanunla yapılmıştır. Mezkûr Kanunun 1'inci maddesiyle;

EK MADDE 8 – 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun genel hükümleri bu Kanunda yer verilen suçlar hakkında da uygulanır. Ancak, bu Kanunun fer'i askerî cezalara ve cezaların ertelenmesine ilişkin hükümleri ile zamanaşımına ilişkin 49 uncu maddesinin (A) bendi hükümleri saklıdır.

³⁸⁷ Aras Türay, "5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 5. Maddesine İlişkin Bir İnceleme", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 19/2 (2013): 1732-1733.

Sırf askerî suçlar ile bu Kanunun Üçüncü Babının Dördüncü Faslında yazılı suçlar hakkında, kısa süreli hapis cezasına seçenек yaptırımlar ile ön ödeme hükümleri uygulanmaz.

Kamu görevinin üstlenilmesinden yoksun bırakılma veya bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına dair güvenlik tedbirleri, Türk Silâhlı Kuvvetleri mensupları hakkında, öngörülen süre kadar açığa çıkarılma şeklinde uygulanır. Yedek subaylar ile erbaş ve erler hakkında bu tedbirin uygulanması, askerlik hizmetlerinin tamamlanmasından sonra yerine getirilir.

Yedek subaylar hariç olmak üzere subay, astsubay, uzman jandarma ve uzman erbaşlar ve Millî Savunma Bakanlığı ile Türk Silâhlı Kuvvetleri kadro ve kuruluşunda çalışan sivil personel hakkında, askerî ve adliye mahkemelerince verilen kısa süreli hapis cezaları Türk Ceza Kanununun 50 nci maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (d) bentlerinde yazılı olanlar dışındaki seçenек yaptırımlara çevrilemez.

EK MADDE 9 – Bu Kanunda alt sınırı belirtilmeyen ağır hapis cezalarının alt sınırları ‘bir sene’ olarak uygulanır.

hükümleri 5237 sayılı TCK’nın ertelenmiş yürürlük tarihi olan 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe girecek şekilde AsCK’ya eklenmiştir. Müteakiben Yürürlük Kanunu’nun Geçici 1’inci maddesinde öngörülen sürenin geçerli olduğu 26.02.2008 tarihinde kabul edilen 5739 sayılı Kanunla;

EK MADDE 10 – Bu Kanunda ve diğer ilgili kanunlarda gerekli değişiklikler yapılıncaya kadar, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun Birinci Kitabında yer alan düzenlemeler bakımından bu Kanunun ek 8 ve 9 uncu maddeleri ile 16/6/1964 tarihli ve 477 sayılı Disiplin Mahkemeleri Kuruluşu, Yargılama Usulü ve Disiplin Suç ve Cezaları Hakkında Kanunun 63 üncü maddesinin ikinci fıkrası hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

Bu Kanunda yazılı suçlarla ilgili olarak 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 231 inci maddesinin beş ilâ ondördüncü fıkraları uygulanmaz.

hükmü 01.03.2008 tarihinde yürürlüğe girecek şekilde AsCK’ya eklenmiştir. Düzenlemeyle birlikte uygulamasına devam olunan Ek 8’inci madde, 23.06.2016 tarihinde kabul edilen 6722 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 14.07.2016 tarihine kadar

geçerliliğini korumuştur. Mezkûr Kanunun 11'inci maddesiyle yapılan değişiklik neticesinde Ek 8'inci madde;

Askeri mahkemeler ve adli yargı mahkemeleri tarafından verilen kısa süreli hapis cezaları; 16/6/1927 tarihli ve 1076 sayılı Yedek Subaylar ve Yedek Askeri Memurlar Kanunu hükümlerine göre askerlik hizmetini yerine getiren yükümlüler ile yükümlü erbaş ve erler hakkında Türk Ceza Kanununun 50 nci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen seçenek yaptırımlara, diğer askeri şahıslar hakkında ise aynı fıkranın (a), (b) ve (d) bentlerinde belirtilen seçenek yaptırımlara çevrilebilir. Ancak aşağıdaki hâllerde kısa süreli hapis cezaları seçenek yaptırımlara çevrilemez:

A) Sırf askeri suçlardan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan netice cezanın dört ay veya daha fazla süreli hapis cezası olması.

B) Fiilin, disiplini ağır şekilde ihlal etmesi veya birliğin güvenliğini tehlikeye düşürmesi ya da birliğin muharebe hazırlığını veya etkinliğini zafiyete uğratması ya da büyük bir zarar meydana getirmesi.

C) Fiilin savaş veya seferberlikte işlenmesi.

1076 sayılı Kanun hükümlerine göre askerlik hizmetini yerine getiren yükümlüler ile yükümlü erbaş ve erler hakkında verilen kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımların yerine getirilmesi askerlik hizmetlerinin sonuna bırakılır.

şeklini almıştır. Son olarak 24.11.2016 tarihinde kabul edilen 6763 sayılı Kanunun 2'nci maddesiyle “Sırf askerî suçlar ile hapis cezasının üst sınırı üç ayı geçen askerî suçlar hakkında, önödeme hükümleri uygulanmaz.” fıkrasının eklenmesiyle Ek 8'inci madde;

Askeri mahkemeler ve adli yargı mahkemeleri tarafından verilen kısa süreli hapis cezaları; 16/6/1927 tarihli ve 1076 sayılı Yedek Subaylar ve Yedek Askeri Memurlar Kanunu hükümlerine göre askerlik hizmetini yerine getiren yükümlüler ile yükümlü erbaş ve erler hakkında Türk Ceza Kanununun 50 nci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen seçenek yaptırımlara, diğer askeri şahıslar hakkında ise aynı fıkranın (a), (b) ve (d) bentlerinde belirtilen seçenek yaptırımlara çevrilebilir. Ancak aşağıdaki hâllerde kısa süreli hapis cezaları seçenek yaptırımlara çevrilemez:

A) Sırf askeri suçlardan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan netice cezanın dört ay veya daha fazla süreli hapis cezası olması.

B) Fiilin, disiplini ağır şekilde ihlal etmesi veya birliğin güvenliğini tehlikeye düşürmesi ya da birliğin muharebe hazırlığını veya etkinliğini zafiyete uğratması ya da büyük bir zarar meydana getirmesi.

C) Fiilin savaş veya seferberlikte işlenmesi. 1076 sayılı Kanun hükümlerine göre askerlik hizmetini yerine getiren yükümlüler ile yükümlü erbaş ve erler hakkında verilen kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımların yerine getirilmesi askerlik hizmetlerinin sonuna bırakılır.

Sırf askerî suçlar ile hapis cezasının üst sınırı üç ayı geçen askerî suçlar hakkında, öndeme hükümleri uygulanmaz.

şeklindeki güncel haline kavuşmuştur. Yapılan tüm mevzuat değişiklikleri neticesinde AsCK'nın 47'nci maddesinde düzenlenen hapis cezasının ertelenmesi, Ek 8'inci maddesinde düzenlenen kısa süreli hapis cezalarının seçenek yaptırımlara çevrilmesi ve öndeme hükümlerindeki istisna haller dışında TCK genel hükümlerinin AsCK hakkında da uygulanması sağlanmıştır.

B. Korunan Hukuki Değer

Hukuki değerler, hukuk toplumunda sosyal düzenin idamesi için zorunlu olan değerlerdir.³⁸⁸ Suç teşkil eden her fiil, aynı zamanda bir hukuki değer ihlali niteliği taşımaktadır.³⁸⁹ Bu nedenle her suç tipinin bir veya birden daha çok hukuki değeri koruduğu kabul edilmektedir.³⁹⁰ Ancak hukuki değerler, suç konularından farklı olarak duyu organlarıyla algılanabilen varlıklar olmayıp toplumun güvenliğine, sükûnuna ve var olmanın onuruna dayanan sürekli, değişmez ve objektif gerçekliğe sahip manevi değerleri ifade etmektedir.³⁹¹

Millî savunma faaliyetlerinin sıhhatli bir şekilde yürütülebilmesi maksadıyla ihdas edilen askeri suçlarda korunan hukuki değerın genel manada askeri disiplin olduğunu söylemek mümkündür.³⁹²

³⁸⁸ Özgenç, *Genel Hükümler*, 178.

³⁸⁹ Yener Ünver, *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003), 112.

³⁹⁰ Özbek vd., *Genel Hükümler*, 119.

³⁹¹ Artuk vd., *Genel Hükümler*, 396.

³⁹² Kangal, *Askeri Ceza Kanunu*, 104.

AsCK'nın "Hizmet ve vazifenin ihlali" başlıklı dokuzuncu faslında düzenlenen "hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler" suçunda hangi hukuki değerin korunduğu konusunda fikir birliği bulunmamaktadır. Bazı yazarlar³⁹³ korunan hukuki değerin kamu güveni olduğunu savunurken bazı yazarlar³⁹⁴ ise suçta korunan hukuki değerin askeri hizmet olduğunu savunmaktadır. Suçun ihtiva ettiği unsurlar ve kanunda düzenlendiği bölüm göz önüne alındığında hem kamu güveninin hem de askeri hizmetin korunduğunu söylemek mümkündür. Nitekim Askeri Yargıtay'ın "*Madde ile korunan hukuki yarar, askeri hizmetin aksamadan yürümesi bakımından her türlü yazılı belgelerin doğruluğun ve gerçeğe uygunluğun sağlanmasıdır.*" şeklindeki kararında bu durum açıkça görülmektedir.³⁹⁵

C. Suçun Unsurları

Suçun unsurlarının nelerden ibaret olduğu konusunda doktrinde çok sayıda görüş bulunmaktadır. TCK'da benimsenen sistem dikkate alındığında "*tipe uygun, hukuka aykırı haksızlık*" şeklinde tanımlanabilen suçun oluşabilmesi için "tipiklik" ve "hukuka aykırılık" unsurlarının bulunması gerektiğini değerlendirmekteyiz.³⁹⁶ Doktrinde bazı yazarlar kusurluluğun da suçun unsurları kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır.³⁹⁷ Oysa kusurluluk, işlediği suç dolayısıyla fail hakkında bulunulan bir değerlendirme yargısını ifade etmektedir.³⁹⁸ Başka bir anlatımla kusurluluk, kişinin tüm unsurlarıyla gerçekleştirmiş olduğu fiilinden dolayı kınanabilmesidir. Bu itibarla kusurluluk incelemesinin, suçun kanuni tanımında yer alan fiilin kasten veya taksirle işlenmesi sonrasında yapılması gerekmektedir. Böylece failine kusur izafe edilemeyecek şekilde işlenen fiil dahi suç vasfını muhafaza edecektir.³⁹⁹

Bu doğrultuda AsCK'nın 134'üncü maddesinde düzenlenen "hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler" suçunda "kusurluk" konusu suçun unsurları

³⁹³ Demirağ, *Askeri Ceza Kanunu*, 439.

³⁹⁴ Değirmenci, *Askerî Ceza ve Disiplin Hukuku*, 477.

³⁹⁵ Askeri Yargıtay Daireler Kurulu, 17.04.2014, E. 2014/31, K. 2014/32, *Askeri Yargıtay Dergisi*, Yıl 2015, Sayı 28, s. 96-100.

³⁹⁶ Artuk vd., *Genel Hükümler*, 275-278; Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 110; Özgenç, *Genel Hükümler*, 181.

³⁹⁷ Özbek vd., *Genel Hükümler*, 218; Timur Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 226.

³⁹⁸ Özgenç, *Genel Hükümler*, 181.

³⁹⁹ Artuk vd., *Genel Hükümler*, 278.

olan “tipiklik” ve “hukuka aykırılık” konularının ele alınmasını müteakip inceleme konusu edilecektir.

1. Tipiklik

Tipiklik kavramı bir fiilin görünümünü, adeta resmini ifade etmektedir. Kavram bu yönüyle hukuki düşünce içinde model işlevi yerine getirmekte ve tasavvur edilen fiili anlatmaktadır.⁴⁰⁰ Doktrinde tipiklik kavramı geniş ve dar anlamlarıyla ayrı ayrı incelenmektedir. Geniş anlamıyla tipiklik cezalandırılabilirliğin tüm koşullarını ifade etmektedir. Bu doğrultuda haksızlık tipinin unsurları, hukuka aykırılık, kusurluluk, objektif cezalandırılabilme koşulları ve şahsi cezasızlık sebepleri geniş anlamda tipiklik kavramının içine girmektedir. 1982 Anayasası’nın 38’inci maddesi ile TCK’nın 2’nci maddesinde düzenlenen kanunilik ilkesinin sonucu olarak karşımıza çıkan geniş anlamıyla tipiklik, suçun varlığını etkilemeyip cezanın tespit ve tayinini ilgilendiren düzenlemelerin de kanunla düzenlenmesini sağlayarak ceza hukukunun güvence fonksiyonunu yerine getirmektedir.⁴⁰¹ Dar anlamıyla tipiklik ise bir suça kendi özelliğini veren ve onun haksızlık içeriğini karakterize eden maddi ve manevi unsurları ifade etmektedir.⁴⁰²

a. Tipikliğin Maddi (Objektif) Unsurları

Suçun dış dünyaya yansımaları yani ortaya çıkış biçimini tanımlayan hususlara tipikliğin maddi unsuru denilmektedir. Tipikliğin maddi unsuru fail, konu, fiil, netice, mağdur, neticeli suçlarda nedensellik bağı ve suçun nitelikli hali unsurlarından oluşmaktadır.⁴⁰³

(1) Fail

Her suçta muhakkak bir fail, diğer bir anlatımla suçu teşkil eden fiili gerçekleştiren bir kişi bulunur.⁴⁰⁴ Ceza hukukunun konusunu oluşturan fiil ancak insan tarafından gerçekleştirilebilir. Bu itibarla ancak gerçek kişiler suçun faili

⁴⁰⁰ Selahattin Keyman, “Tipiklik ve Ceza Hukuku”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 37/1 (1980): 59.

⁴⁰¹ Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 106-107.

⁴⁰² Artuk vd., *Genel Hükümler*, 300.

⁴⁰³ Murat Volkan Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 275.

⁴⁰⁴ Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 114.

olabilmektedir.⁴⁰⁵ TCK'nın "Faillik" kenar başlıklı 37'nci maddesinden hareketle fail kavramını "*suçun kanuni tanımında yer alan fiili bizzat veya bir başkasını araç olarak kullanmak suretiyle gerçekleştiren kişi*" şeklinde tanımlamak mümkündür.⁴⁰⁶ Suçlar, failin niteliğine göre genel suçlar ve özgü suçlar olmak üzere iki ayrılmaktadır.⁴⁰⁷ Suçun kanuni tarifinde faille bağlantılı olarak "kişi", "kimse", "bir kimse" ve "her kim" gibi ifadelerin kullanıldığı herkes tarafından işlenebilen suçlara genel suçlar denilmektedir.⁴⁰⁸ Buna karşılık belirli sıfat veya nitelikleri haiz kişilerce işlenebilen suçlara özgü suç denilmektedir.⁴⁰⁹ Özgü suçlar kendi aralarında gerçek özgü suçlar ve görünüşte özgü suçlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.⁴¹⁰ Yalnızca özel faillik vasfını taşıyan kişilerce işlenebilen suçlar gerçek özgü suç olarak kabul edilirken herkes tarafından işlenebilmekle birlikte nitelikli şekli özel faillik vasfını taşıyan kişilerce işlenebilen suçlar ise görünüşte özgü suç olarak anılmaktadır.⁴¹¹

AsCK ihdas ediliş amacı itibarıyla bakaya kalma ve kaçaklara yardım etme suçları gibi istisnalar dışında asker kişiler tarafından işlenebilecek özgü suçları ihtiva etmektedir. Bu kapsamda mezkûr Kanunun 134'üncü maddesinde düzenlenen "hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler" suçunun yalnızca asker kişiler tarafından işlenebileceğini söylemek mümkündür.⁴¹² Nitekim madde metninde "*mafevklere*"⁴¹³ *takdime delalet eden*" ibaresine yer verilmiş olması suçun üniforma giymeyen ve astlık-üstlük münasebetine tabi olmayan sivil personel tarafından işlenemeyeceğini göstermektedir.

"Millî Savunma Bakanlığı ile Türk Silahlı Kuvvetleri kadro ve kuruluşunda çalışan sivil personel" İHK'nın 115'inci maddesi delaletiyle mezkûr Kanunun 14'üncü maddesinde⁴¹⁴ düzenlenen hürmet ve itaat yükümlülükleriyle sınırlı olarak asker kişi

⁴⁰⁵ Özgenç, *Genel Hükümler*, 215.

⁴⁰⁶ Çinko, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, 133.

⁴⁰⁷ Özbek vd., *Genel Hükümler*, 221.

⁴⁰⁸ Özgenç, *Genel Hükümler*, 214.

⁴⁰⁹ Demirbaş, *Genel Hükümler*, 536.

⁴¹⁰ Özbek vd., *Genel Hükümler*, 221.

⁴¹¹ Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 115.

⁴¹² Demirağ, *Askeri Ceza Kanunu*, 440; Kardaş ve Çingir, *Askeri Ceza*, 898.

⁴¹³ "Mafevk: Üst; rütbe ve kıdemce büyüklük", Hulusi Özbakan, *Alfabetik Dizinli Silâhlı Kuvvetler Hukuk Rehberi* (Ankara: İlk San Matbaası, 1989), 196.

⁴¹⁴ 211 sayılı İHK m. 14: "(1) Ast; amir ve üstüne umumi adap ve askeri usullere uygun tam bir hürmet göstermeye, amirlerine mutlak surette itaate ve kanun ve nizamalarda gösterilen hallerde de üstlerine mutlak itaate mecburdur. (2) Ast muayyen olan vazifeleri, aldığı emri vaktinde yapar ve değiştiremez, haddini

sayılmaktadır. Özgü suçta faillik şartını sağlayamayan sivil personelin “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçuna uygun eylemleri bağlılık kuralı kapsamında kalmayarak *failliğin şerikliğe nazaran önceliği* kuralı gereğince TCK’nın 204’üncü maddesinin 2’nci fıkrasında düzenlenen suça vücut verecektir.

(2) Konu

Suçun işlenmesiyle zarar gören yahut tehlikeye maruz kalan şeye suçun konusu denilmektedir.⁴¹⁵ Bu noktada suçta korunan hukuki değer ile suç konusunun birbirine karıştırılmaması gerekmektedir. Suçta korunan hukuki değer, suç teşkil eden fiilin ihlal ettiği değeri ifade etmekteyken suçun konusu suçun işlenmesiyle zarar gören veya tehlikeye maruz kalan şeyi ifade etmektedir.⁴¹⁶

Gerçekleştirilen fiilin suçun konusu üzerindeki etkisi itibariyle suçlar tehlike suçu ve zarar suçu olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.⁴¹⁷ Zarar suçlarında fiilin gerçekleştirilmesi neticesinde suç konusu üzerinde bir zarar meydana gelmektedir. Tehlike suçlarında ise gerçekleştirilen fiille suçun konusu bakımından bir tehlikeye sebebiyet verilmesi yeterlidir.⁴¹⁸ Tehlike suçları açısından failin cezalandırılabilmesi için herhangi bir zararın gerçekleşmesine gerek bulunmamaktadır. Bu suçlar kendi içinde soyut tehlike ve somut tehlike suçları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Soyut tehlike suçlarında suçun kanuni tanımında yer alan fiilin gerçekleştirilmesi yeterli olup suç konusu üzerinde bir tehlikenin meydana gelip gelmediğinin araştırılmasına ihtiyaç duyulmamaktadır. Bu suçlarda suçun kanuni tanımında yer alan fiilin gerçekleştirilmesiyle suç konusu bakımından tehlikenin ortaya çıkacağı kanun koyucu tarafından varsayımsal olarak kabul edilmiştir. Somut tehlike suçlarında ise suçun kanuni tanımında yer alan fiilin gerçekleştirilmesinin yanı sıra bu fiilin suç konusu bakımından tehlikeye sebebiyet vermiş olması aranmaktadır.⁴¹⁹

aşamaz. İcradan doğacak mesuliyetler emri verene aittir. (3) İtaat hissini tehdit eden her türlü tezahürler, sözler, yazılar ve fiil ve hareketler cezai müeyyidelerle men olunur.”

⁴¹⁵ Artuk vd., *Genel Hükümler*, 395.

⁴¹⁶ Özgenç, *Genel Hükümler*, 223.

⁴¹⁷ Özbek vd., *Genel Hükümler*, 239.

⁴¹⁸ Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 120.

⁴¹⁹ Özbek vd., *Genel Hükümler*, 240-241.

Buradaki somut tehlikenin gerçekleşmesi, söz konusu suçlar açısından objektif cezalandırılabilme şartı olarak kabul edilmektedir.⁴²⁰

Konusu itibarıyla “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunun oluşması için suç konusu üzerinde herhangi bir zararın meydana gelmiş olmasının aranmadığı ve suçun kanuni tanımında yer alan fiillerin gerçekleştirilmesiyle tehlikeye sebep verilip verilmediğinin araştırılmasının gerekmediği gözetildiğinde mezkûr suçun soyut tehlike suçu olduğunu söylemek mümkündür.

“Hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunun konusunu raporlar, takrirler, layihalar ve resmi belgeler oluşturmaktadır. Doktrinde ve içtihatlarda kabul gören tanımlarıyla;

Rapor: Herhangi bir konuda yapılan inceleme, araştırma sonucu hazırlanan düşünce veya gözlemleri bildiren yazıyı,

Takrir: Anlatmayı, anlatışı, ders vermeyi,

Layiha: Herhangi bir konuda görüş ve düşünce bildiren yazıyı

ifade etmektedir.⁴²¹ Kamu görevlisi tarafından görevi gereği olarak düzenlenen yazıları ifade eden resmi belgeler ise “Belgede Sahtecilik Suçlarında Müsterek Kavramlar” başlığı altında ayrıntılarıyla işlendiğinden tekraren ele alınmamıştır.

Maddede sayılan suç konularının hizmete müteallik olması gerekmektedir.⁴²² Kural olarak kişisel nitelikteki belgeler mezkûr suça konu edilememektedir. Ancak söz konusu belgelerin, muhteviyatı itibarıyla amir tarafından bilinmesi/takip edilmesi

⁴²⁰ Mehmet Emin Artuk ve Mehmet Emin Alşahin, “Objektif Cezalandırılabilme Şartı ve Zamanaşımı”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 19/2 (2013): 20; Özgenç, *Genel Hükümler*, 225.

⁴²¹ Askeri Yargıtay 2. Dairesi, 22.01.2014, E. 2014/123, K. 2014/124, Askeri Yargıtay Dergisi, Yıl 2015, Sayı 28, s. 34-39; Askeri Yargıtay 4. Dairesi, 10.02.2010, E. 2010/343, K. 2010/336, Koç, *İç Hizmet Kanunu*, 697; Demirağ, *Askeri Ceza Kanunu*, 440.

⁴²² “Sanıkların, gerçeğe aykırı şekilde tanzim ettikleri iddia edilen dava konusu yazıların, ceza yargılamasına ilişkin olarak tanzim edilmiş olmaları nedeniyle, askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olmadığı...”, Askeri Yargıtay Daireler Kurulu, 11.12.2014, E. 2014/60, K. 2014/80, <https://legalbank.net>, E.T. 17.06.2024; “Olayda sahte olarak düzenlenen önleyici kolluk devriye ile yol emniyet ve devriye kontrol hizmet kağıtlarının, askeri bir hizmete veya tevdi edilen askeri bir vazifeye ilişkin bulunmadığı, idari görev niteliği taşıdığı ve unsurları, 5237 sayılı Yasanın 204. maddesinde düzenlenmiş resmi belgede sahtecilik suçunun açıklanan nedenlerle askeri suç olmadığı ve askeri bir suçla da bağlantısının bulunmaması nedeniyle...”, Yargıtay 11. Ceza Dairesi, 01.07.2015, E. 2015/3751, K. 2015/27810, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 17.06.2024.

gerekiyorsa ve ast bu belgeyi sunmakla yükümlendirildiyse belgenin hizmete ilişkin olduğunu kabul etmek gerekir.⁴²³

Suçun maddi konularından biri olan takririn ayrıca incelenmesi gerekmektedir. Arapça kökenli “takrir” kelimesi “*sözle anlatma, ifade etme, önerge*” anlamlarına gelmektedir.⁴²⁴ Askeri Yargıtay’ın bazı kararlarında ise takrir “*bir rapor veya lâyiha’nın şifahen izahı*” şeklinde tanımlanmıştır.⁴²⁵ O halde takririn bir belge olmadığını ve sözlü ifadeden ibaret olduğunu söylemek mümkündür. Yapılacak lafzi yorum neticesinde göreve ilişkin konularda üstlerine yalan söyleyen asker kişilerin mezkûr madde kapsamında cezalandırılacağı anlaşılmaktadır. Oysa tarifi yapılan eylemin bir benzeri, AsCK’nın “Bilerek doğru söylemeyenlerin cezaları” kenar başlıklı 83’üncü maddesinde⁴²⁶ ayrı bir suç olarak düzenlenmiştir. İki hüküm mukayese edildiğinde amirin hizmete müteallik sorusuna karşılık hakikate muhalif cevap verilmesi halinde 83’üncü maddenin, hizmete müteallik olarak hakikate muhalif takrir verilmesi halinde ise 134’üncü maddenin uygulama alanı bulacağı görülmektedir. Unsurları itibarıyla birbirlerine bu denli yakın olan iki düzenlemeye farklı cezaların öngörülmüş olması cezada adalet ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Bu adaletsizliğin giderilmesi maksadıyla 83’üncü maddede yer alan düzenleme ilk olarak 477 sayılı Kanunun 49’uncu maddesi⁴²⁷ delaletiyle mülga edilmiş ve eylem disiplin suçuna dönüştürülmüştür. Sonrasında ise 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle birlikte eylem, aylıktan kesme cezasını gerektiren “yalan söylemek” disiplinsizliği⁴²⁸ haline getirilmiştir.

Sonuç itibarıyla “hizmete veya tevdi edilen bir vazifeye müteallik olarak kasten hakikate muhalif takrir verme” eylemi hem suça hem de disiplinsizliğe vücut

⁴²³ Rifat Taşkın, *Askerî Ceza Kanunu Şerhi* (Ankara: Harp Okulu Basımevi, 1946), 231.

⁴²⁴ Türk Dil Kurumu Sözlüğü, (E.T. 17.06.2024), <https://sozluk.gov.tr>.

⁴²⁵ Askeri Yargıtay 3. Dairesi, 09.06.1970, E. 1970/322, K. 1970/329, Orhan Çelen, *En Son İçtihatlı, Notlu, Açıklamalı, Ek ve Örnekli Askerî Ceza Kanunu* (Ankara: BRC Basım Matbaacılık, 1999), 482.

⁴²⁶ 1632 sayılı AsCK (mülga) m. 83: “*Hizmete müteallik işlerde âmirin sualine karşı doğru söylemeyenler kısa hapis veya üç aya kadar hapis cezasile cezalandırılırlar.*”

⁴²⁷ 477 sayılı Disiplin Mahkemeleri Kuruluşu, Yargılama Usulü ve Disiplin Suç ve Cezaları Hakkında Kanun m. 49: “*Hizmete ait işlerde amirin sorusuna karşı bilerek doğru söylemeyenler bu eylemlerinden hizmet aksamamış ise bir aya kadar oda veya göz hapsi ile cezalandırılırlar.*”

⁴²⁸ 6413 sayılı Dis.K. m. 18/1-b: “*Yalan söylemek: Askeri hizmete ilişkin veya görevle ilgili konu ve durumlarda amirlere veya bilgi vermekle yükümlü olduğu kişi ve makamlara kasıtlı olarak gerçeğe aykırı ve yanlış beyanda bulunmaktır.*”

vereceğinden eylemi gerçekleştiren asker kişiler hakkında ceza yaptırımının yanı sıra disiplin yaptırımı da uygulanabilmektedir.⁴²⁹

(3) Fiil

Fiil, insanın dış dünyada beliren iradi davranışı şeklinde tanımlanmaktadır.⁴³⁰ Dış dünyaya yansıyan insan davranışları, bir şey yapmak biçiminde icrai şekilde meydana gelebileceği gibi yapmamak biçiminde ihmali şekilde de tezahür edebilir.⁴³¹ Fiillerin niteliğine göre suçlar çeşitli ayrımlara tabi tutulmaktadır. Bunlar hareketin sayısına (*tek hareketli, birden fazla hareketli, seçimlik hareketli ve itiyadi hareketli*), hareketin şekline (*icrai, ihmali, ihmali suretiyle icrai*), hareketin önemine (*serbest hareketli, bağlı hareketli*) ve hareket icrasının devamlılığına (*ani, mütemadi*) göre yapılan ayrımlardır.⁴³² Bu çerçevede “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçu, kanunda birbirinden bağımsız olarak gösterilen iki hareketten herhangi birinin gerçekleştirilmesiyle işlenebildiğinden hareketi sayısına göre seçimlik hareketli bir suçtur.

Ceza normları, bir şeyi yapılmasını yasaklayan “yasak normlar” ve bir şeyin yapılmasını emreden “emir normlar” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda yasaklama kuralını bozan davranışlar icrai suçlara vücut verirken emir kuralına aykırılık teşkil eden olumsuz davranışlar ihmali suçlara vücut vermektedir.⁴³³ “Hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçu “tanzim etme”, “verme” ve “takdime delalet etme” yasaklarının ihlaliyle işlenebildiğinde hareketin şeklinde göre icrai hareketli bir suçtur.

Suçun kanuni tanımında suçu oluşturan fiilin hangi hareketlerle gerçekleştirilebileceği hususunda bir özelleştirme yapılmamış olup suçun herhangi bir hareketle işlenmesi mümkünse serbest hareketli suçtan, suçun sadece kanunda belirlenmiş hareketlerle işlenmesi mümkünse bağlı hareketli suçtan bahsedilmektedir.⁴³⁴

⁴²⁹ 6413 sayılı Dis.K. m. 5: “Herhangi bir fiilden dolayı ilgili hakkında yapılan adli soruşturma veya kovuşturma, aynı fiilden dolayı ayrıca disiplin soruşturması ve tahkikat yapılmasını, disiplin cezası verilmesini ve bu cezanın yerine getirilmesini engellemez.”

⁴³⁰ Artuk vd., *Genel Hükümler*, 311.

⁴³¹ Özgenç, *Genel Hükümler*, 182.

⁴³² Artuk vd., *Genel Hükümler*, 334; Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 122; Özbek vd., *Genel Hükümler*, 235; Özgenç, *Genel Hükümler*, 186.

⁴³³ Özbek vd., *Genel Hükümler*, 235.

⁴³⁴ Özgenç, *Genel Hükümler*, 187-188.

“Hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçu, yalnızca kanunda belirlenen hareketlerle işlenebildiğinden hareketin önemine göre bağlı hareketli bir suçtur.

Suçun kanuni tanımındaki hareketin yapılmasıyla tamamlanıp icrası devam etmeyen suçlara ani suç, icrası devam eden suçlara ise mütemadi suç denilmektedir.⁴³⁵ “Hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunda, suç konusunun gerçeğe aykırı olarak düzenlenerek ya da gerçeğe aykırı olduğu bilinerek üst ve amirlere arz edilmesiyle suç tamamlanıp icrası sona erdiğinden mezkûr suç hareketin icrasının devamlılığına göre ani bir suçtur.

Kanun dilinin sadeleştirilmemiş olması ve madde metninde çok fazla bağlaç kullanılması nedeniyle anlaşılabilirlikten uzak olan “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunda, suçun oluşabilmesi için iki seçimlik hareket öngörülmüştür. Bu seçimlik hareketlerden ilki; *hizmete veya tevdi edilen bir vazifeye mütaallik olarak kasten hakikata muhalif rapor, takrir, layiha ve sair sahte resmi evrak tanzim etmek ve vermektir*. Suçun ikinci seçimlik hareketi ise *hizmete veya tevdi edilen bir vazifeye mütaallik rapor, takrir, layiha ve sair sahte resmi evrakı hakikata muhalif olduğunu bilerek mafevklere takdime delalet etmektir*.

(a) Hizmete veya Tevdi Edilen Bir Vazifeye Mütaallik Olarak Kasten Hakikata Muhalif Rapor, Takrir, Layiha ve Sair Sahte Resmi Evrak Tanzim Etmek ve Vermek

“Hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunun düzenlendiği 134’üncü maddede kullanılan “hizmet veya tevdi edilen vazife” kavramını kısaca “askeri hizmet” olarak addetmek mümkündür. Aslen bu ibare TCK’nın 204’üncü maddesinde kullanılan “görev gereği” kavramına karşılık gelmektedir. Suçun oluşması için askeri hizmete ilişkin suç konusunun kasten gerçeğe aykırı düzenlenmesi yeterli görülmeyerek ayrıca bu rapor, layiha ve resmi belgelerin “verilmesi” gerektiği belirtilmiştir. Maddede geçen “vermek” ibaresiyle suç konusunun üst ve amirlere arz edilmesi ifade edilmek istenmiştir.

⁴³⁵ Artuk vd., *Genel Hükümler*, 347.

Yapılan açıklamalar ışığında maddede düzenlenen ilk seçimlik hareketin; *gerçeğe aykırı olarak düzenlenen askeri hizmete ilişkin suç* konusunun üst ve amirlere arz edilmesi olduğu görülmektedir. Hareketin ilk unsuru suç konusunun gerçeğe aykırı olarak düzenlenmesidir. Kamu görevlilerinin görevleri gereği düzenlemeye yetkili oldukları belgeler üzerindeki sahtecilik eylemlerinin ne şekilde tezahür edebileceği noktasında doktrinde fikir ayrılıkları bulunmaktadır. Bazı yazarlar⁴³⁶ kamu görevlilerinin mezkûr belgeler üzerinde yalnızca fikri sahtecilik suçunu işleyebileceğini savunurken bazı yazarlar⁴³⁷ ise maddi sahteciliğin de gündeme gelebileceğini savunmaktadır. Kamu görevlileri tarafından gerçekleştirilen sahtecilik eylemlerinin hem fikri sahtecilik hem de maddi sahtecilik şeklinde tezahür edebileceği yönündeki görüşe katılmakla birlikte “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunda kanun koyucunun iradesinin fikri sahteciliği tecziye etmek yönünde olduğunun kabulü gerekmektedir.⁴³⁸ Nitekim Askeri Yargıtay;

Sanığın 30.10.2002 ve 22.11.2002 tarihli Yurtiçi Geçici Görev Yolluğu Bildirimi Belgelerinin kimlik bölümünü doldurup, birim yetkilisi bölümünü yetkisi olmadığı hâlde Birlik Komutanının kaşesini ve mührünü basıp, imzalaması 765 sayılı TCK’nın 347’nci maddesindeki suçu oluşturduğundan, aksi yöndeki Askerî Savcının temyiz nedeni isabetli bulunmamıştır.

şeklindeki kararıyla maddi sahtecilik şeklinde tezahür eden eylemin 765 sayılı TCK’da düzenlenen “*gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla işlenen resmi belgede sahtecilik*” suçuna vücut verdiğini belirtmiştir.⁴³⁹

TCK’nın aksine AsCK’da resmi belgenin başkalarını aldatacak şekilde değiştirilmesi eylemine yer verilmemiştir. Konuya ilişkin Askeri Yargıtay kararlarında

⁴³⁶ Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 423.

⁴³⁷ “Örneğin; birden fazla kamu görevlisinin iştiraki ve imzasıyla tamamlanabilecek bir belgeyi, kamu görevlilerinden birinin diğerlerinin imzasını taklit ederek tek başına tanzim etmesi (rektör ve dekan imzasıyla düzenlenen diplomanın sadece rektör tarafından dekanın imzası taklit edilerek düzenlenmesi) veya birden fazla kamu görevlisi tarafından tek başına düzenlenebilecek bir belgenin, düzenlemeye yetkili diğer kamu görevlisinin imzası taklit edilerek meydana getirilmesi durumunda (imza yetkisi bulunan iki memurdan birinin diğerinin imzasını taklit ederek belge düzenlemesi) kamu görevlisinin düzenlemeye yetkili olduğu belge, sahte olarak vücuda getirilmiş olur.”, Artuk vd., *Özel Hükümler*, 820-821.

⁴³⁸ Aslan, *Sahtecilik Suçları*, 108; Demirağ, *Askeri Ceza Kanunu*, 441; Ertan Aydı, “Yetkili Kamu Görevlisinin Resmi Evrakta Sahtekarlık Suçu” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006), 24; Kardaş ve Çingir, *Askeri Ceza*, 906.

⁴³⁹ Askeri Yargıtay 3. Dairesi, 14.08.2007, E. 2007/1820, K. 2007/1813, Koç, *İç Hizmet Kanunu*, 701.

ise içtihat bütünlüğünün sağlanamadığı görülmektedir. Ancak kararların büyük bir kısmının;

*Sanık tamamen yeni ve gerçeğe aykırı bir belge tanzim etmeyip, daha önce usulüne uygun şekilde hazırlanan nöbet listesindeki kendi ismi üzerine Er M.Y. 'nin ismini yapıştırarak tahrifat yaptığından, eyleminin suç tarihi itibarıyla 765 sayılı Kanunun 356'nci maddesinde düzenlenen, evrakta tahrifat suçunu oluşturup oluşturmadığı yönünden değerlendirilmesi gerektiği...*⁴⁴⁰

yönünde olduğunu söylemek mümkündür.⁴⁴¹ Aksi yönde olan;

Arkadaşının ceza almasını önlemek amacıyla kendi nöbet sırasında nöbet defterinde silinti ve kazıntı yapan sanığın bu eylemi sonucunda, belgenin 'Düşünceler' bölümü hanesinde tahrifattan kaynaklanan silinti ve kazıntılar oluşmuş, belgenin bütünlüğü bozulmuştur. Eylem, arkadaşını muhtemel bir cezai işlemde kurtarmak şeklinde hukuka aykırı bir amaç ve irade dahilinde gerçekleştirildiğinden, sanığın fena niyetle hareket ettiğinde tereddüt bulunmamaktadır. Bu itibarla; işleniş biçimi ve ihtiva ettiği unsurlar itibarıyla, 5237 sayılı TCK'nın 204/1'inci maddesinde düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçundan farklı özellikler taşıyan eylemin, ASCK'nın 121'inci maddesinde⁴⁴² yazılı suçu oluşturduğu sonucuna varılmıştır.

şeklindeki kararda ise değiştirme boyutunda kalan eylemin, fena niyetle askerliğe dair defterin bütünlüğünü bozmak suretiyle tahribine sebep olduğu gerekçesiyle 121'inci maddenin uygulanması gerektiğine hükmedilmiştir.⁴⁴³ Kanaatimizce; askeri hizmete ilişkin resmi belgenin değiştirilmesi halinde ilk olarak belgenin aldatma yeteneğini haiz olup olmadığı incelenmelidir. Değişiklik sonrasında ortaya çıkan belge aldatma yeteneğini haiz ise failin TCK'nın 204'üncü maddesinde düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçundan sorumlu tutulması gerekmektedir. Eğer yapılan değişiklik sonrasında ortaya çıkan belge aldatma yeteneğini haiz değilse söz konusu eylem “belgeyi bozma”

⁴⁴⁰ Askeri Yargıtay 3. Dairesi, 02.05.2006, E. 2006/706, K. 2006/705, <https://legalbank.net>, E.T. 18.06.2024.

⁴⁴¹ Aynı yönde: Askeri Yargıtay 4. Dairesi, 21.05.2013, E. 2013/789, K. 2013/781, Askeri Yargıtay Dergisi, Yıl 2014, Sayı 27, s. 136-139.

⁴⁴² 1632 sayılı AsCK m. 121: “Askerliğe ve hesap işlerine dair olan defterleri ve müsveddeleri, vesikaları, hükümlü evrakı, harita ve şekilleri fena niyetle tahrip eden, yakan, yok eden veya ettiren on seneye kadar hapsolunur. Bunları muhafaza imkanı olmayıpta düşman eline geçmesinde düşman için fayda varsa bu fiiller suç sayılmaz.”

⁴⁴³ Askeri Yargıtay Daireler Kurulu, 12.03.2009, E. 2009/49, K. 2009/35, Askeri Yargıtay Dergisi, Yıl 2010, Sayı 23, s. 132-133.

olarak nitelendirileceğinden somut olayın TCK'nın 205'inci maddesi ile AsCK'nın 121'inci maddesi hükümleri kapsamında ele alınması gerekmektedir. Mezkûr eylem “fena niyet” saikini ihtiva ettiği takdirde AsCK'nın 121'inci maddesi uygulanacakken “fena niyet” saikinden bahsedilemeyen hallerde TCK'nın 205'inci maddesi uygulama alanı bulacaktır.

Seçimlik hareketin ikinci unsuru suç konusunun Kanun'un 12'nci maddesinde; *“Gerek malum ve muayyen olan ve gerek bir amir tarafından emredilen bir askeri vazifenin madun⁴⁴⁴ tarafından yapılması...”* şeklinde tanımlanan askeri hizmete ilişkin olmasıdır. Askeri Yargıtay'ın konuya ilişkin istikrar kazanmış kararlarında bu durum; *“AsCK'nun 134'üncü maddesinde yazılı suçun oluşabilmesi, maddede belirtilen belgelerin yetki yönünden sahih, kapsam yönünden gerçek dışı olması yanında, tanzim edenin hizmet veya görevine dahil bulunması unsurlarının gerçekleşmesine bağlıdır.”* şeklinde açıkça ifade edilmiştir.⁴⁴⁵ Bu şartı sağlamayan sahtecilik eylemleri ise TCK madde 204/1'de düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturacaktır.⁴⁴⁶ Yine uygulamada sıkça karşılaşılan sahte olarak düzenlenmiş istirahat raporlarının amirlere arz edilmesi şeklindeki eylemler de TCK madde 204/1'de düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçuna vücut verecektir. Çünkü söz konusu istirahat raporlarının, asker kişilerin askeri hizmet gereği düzenlemeye yetkili olduğu belgeler arasında olduğunu söylemek mümkün değildir.⁴⁴⁷

İlk seçimlik hareketin sonuncu unsuru da sahte olarak düzenlenen suç konusunun üst ve amirlere arz edilmesidir. Düzenlemeye yetkili olunan askeri hizmete ilişkin belge

⁴⁴⁴ “Madun: Ast; üstün rütbece veya kıdemce aşağısında bulunan kimse”, Özbakan, *Hukuk Rehberi*, 196.

⁴⁴⁵ Askeri Yargıtay 5. Dairesi, 04.04.2001, E. 2001/160, K. 2001/203, İsmet Polatcan, *Notlu-Açıklamalı-İçtihatlı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu ve Yönetmeliği, Askeri Ceza Kanunu, Disiplin Mahkemeleri Kanunu, Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, Subay-Astsubay Sicil Yönetmelikleri, İzin Yönetmeliği* (İstanbul: Alfa Yayınları, 2005), 419.

⁴⁴⁶ “Görevi bulunmadığı ve görevi gereği düzenlemeye yetkili olmadığı halde sahte belge düzenleyen sanığın eylemi, özel kanun olan AsCK'nın 134'üncü maddesine değil, TCK'nın 204'üncü maddesinin birinci fıkrasına uyan şekilde ‘Resmi belgede sahtecilik’ suçunu oluşturmaktadır.”, Askeri Yargıtay 1. Dairesi, 27.01.2010, E. 2010/193, K. 2010/185, Koç, *İç Hizmet Kanunu*, 703.

⁴⁴⁷ “İstirahat vesikasında iki gün kaydını on iki gün olarak değiştiren sanığın fiili T.C.K'nun 356'ncı maddesine uyar...” , Askeri Yargıtay 2. Dairesi, 26.12.1957, E. 1957/4188, K. 1957/3711, Çelen, *Askeri Ceza Kanunu*, 481; Demirtaş, *TSK Personeli*, 422.

sahte olarak düzenlendikten sonra üst ve amirler dışındaki kimselere verilirse TCK madde 204/2’de düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçu oluşacaktır.⁴⁴⁸

İncelenen ilk seçimlik hareketin; askeri hizmete ilişkin resmi belgenin gerçeğe aykırı şekilde düzenlenmesi ve gerçeğe aykırı resmi belgenin üst/amirlere arz edilmesi şeklinde iki kısımdan oluştuğu görülmektedir. Bu noktada “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunun, ceza normunda gösterilen birden fazla hareketin hepsinin gerçekleştirilmesiyle işlenebilen birleşmiş hareketli suçlardan olduğu düşünülebilecektir. Ancak birleşmiş hareketli suçlarda gösterilen hareketler tek başlarına suç oluşturmamaktadır. Örneğin TCK’nın 207’nci maddesinde yer alan özel belgede sahtecilik suçunda yalnızca özel belgenin sahte olarak düzenlenmesi ya da başkalarını aldatacak şekilde değiştirilmesi halinde suç oluşmayacaktır. Suçun oluşabilmesi için söz konusu özel belgenin ayrıca kullanılması da gerekmektedir.⁴⁴⁹ Oysa incelediğimiz ilk seçimlik hareketin *askeri hizmete ilişkin resmi belgenin gerçeğe aykırı olarak düzenlenmesi* şeklindeki birinci kısmı TCK’nın 204/2 maddesinde düzenlenen suça vücut vermektedir. Bu nedenle suçun ilk seçimlik hareketinin birleşmiş hareketli suç kalıbına tam olarak uyduğunu söylemek mümkün değildir.

Gelinen aşamada ilk seçimlik hareketin “geçitli suç” kavramı yönünden de ele alınmasında fayda bulunmaktadır. Failin bir suçu işlemek maksadıyla daha hafif bir suçtan geçmek zorunda olduğu hallerde geçitli suçun varlığından bahsedilmektedir. Bu suçlarda failin kastı başlangıçtan itibaren ağır suça yöneliktir ve cezalandırılmayan hafif suçlar hazırlık hareketi niteliği taşımaktadır. Bu kapsamda geçitli suçtan bahsedebilmek için; ağır suç ile hafif suçun koruduğu hukuki değer aynı olması, ağır suçun işlenebilmesi için hafif suçun aşılmasının zorunlu olması, her iki suçunda fail ve mağdurlarının aynı olması, illiyet bağının kopmamış olması ve failin kastının başlangıçtan itibaren ağır suçu gerçekleştirmeye yönelmiş olması gerekmektedir.⁴⁵⁰ Oysa incelediğimiz seçimlik hareketin gerçekleştirilebilmesi için aşılması zorunlu olan “kamu görevlisi tarafından işlenen resmi belgede sahtecilik suçu” amaçlanan “hakikata muhalif

⁴⁴⁸ “Sahte belgeyi yükümlünün babası E.Y.’ye teslim etmek şeklinde tezahür eden eyleminin, TCK’nın 340’ıncı maddesinde belirtilen ‘Resmi Evrakta Sahtecilik’ suçunu oluşturduğu...”, Askeri Yargıtay 2. Dairesi, 24.01.2007, E. 2007/80, K. 2007/78, Koç, *İç Hizmet Kanunu*, 700.

⁴⁴⁹ Artuk vd., *Genel Hükümler*, 335.

⁴⁵⁰ Kayıhan İçel, “Görünüşte Birleşme (İçtima) İlkeleri ve Yeni Türk Ceza Kanunu”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (2008): 46-48.

rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçundan daha ağır niteliktedir. Bu itibarla “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunun geçitli suç olduğunu söylemek mümkün değildir.

Yapılan açıklamalar ışığında; ilk seçimlik hareketin gerçekleştirilmesi suretiyle işlenen “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunun bileşik suç olduğunun ve “kamu görevlisi tarafından işlenen resmi belgede sahtecilik suçunun” ise mezkûr suçun unsuru niteliği taşıdığına kabulü gerekmektedir.

(b) Hizmete veya Tevdi Edilen Bir Vazifeye Müttaallık Rapor, Takrir, Layiha ve Sair Sahte Resmi Evrakı Hakikata Muhalif Olduğunu Bilerek Mafevklere Takdime Delalet Etmek

Maddede düzenlenen ikinci seçimlik hareket *hizmete veya tevdi edilen bir vazifeye mütaallık rapor, takrir, layiha ve sair sahte resmi evrakı hakikata muhalif olduğunu bilerek mafevklere takdime delalet etmektir*. Başka bir ifadeyle; gerçeğe aykırı olduğu bilinen askeri hizmete ilişkin suç konusunun üst ve amirlere sunulmasıdır. Bu seçimlik hareket sahte olduğu bilinen belgenin sunulması şeklinde gerçekleştirilebileceği⁴⁵¹ gibi doğru olarak düzenlenmiş belgenin üste sunmakla görevli kişi tarafından aldatma yeteneğini haiz şekilde değiştirilmesini müteakip sunulması şeklinde de gerçekleştirilebilmektedir.⁴⁵² Doğru olarak düzenlenmiş belgenin, üste sunmakla görevli kimse tarafından aldatma yeteneğini haiz şekilde değiştirilmesi halinde suçun tespiti için belgenin muhteviyatına bakmak gerekmektedir. Söz konusu belge astın şikayetini ihtiva ediyorsa “Madunun şikayetnamesini saklayan veya geri aldırانların cezası” kenar başlıklı 110’uncu madde⁴⁵³ uygulama alanı bulacaktır. Şikayet içermeyen askeri hizmete ilişkin diğer belgelerin tahribinde ise “Askerliğe ait vesika, evrak, harita ve şekilleri yakanlar” kenar başlıklı 121’inci maddenin uygulanması gündeme gelecektir.

⁴⁵¹ “Sanık Bl.Asb. olarak görevli E. ’ni askeri hizmete ilişkin olarak (silahın hasara uğraması olayı ile ilgili olarak) hakikate aykırı evrak (tutanak) tanzim ettiği, diğer sanık Yzb.C. ’nin hakikate aykırı olarak düzenlendiğini bildiği evrakı (tutanağı) bile bile onayladığı ve üst makamlara gönderdiği, böylece her iki sanığın As.C.K.nun 134. maddesine uyan suçu işlediği anlaşıldığından...”, Askeri Yargıtay 2. Dairesi, 09.01.2001, E. 2001/21, K. 2001/19, Aslan, *Sahtecilik Suçları*, 110.

⁴⁵² Taşkın, *Askerî Ceza Kanunu Şerhi*, 232.

⁴⁵³ 1632 sayılı AsCK m. 110: “Madunların verdikleri şikayetnameleri saklayanlar veya tehdit ederek geri aldırانlar beş seneye kadar hapsolunur.”

Gerek doktrinde gerekse uygulamada kabul edildiği üzere “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçuna vücut veren sahteciliğin aldatma yeteneğini haiz olması gerekmektedir.⁴⁵⁴ Belgede sahtecilik suçlarının ortak unsuru olan aldatma kabiliyeti “Belgede Sahtecilik Suçlarında Müşterek Kavramlar” başlığı altında incelendiğinden tekraren ele alınmamıştır.

Askeri Yargıtay kurum nezdinde sıklıkla kullanılan ve 6245 sayılı Harcırah Kanunu’nun 59’uncu maddesinde yer alan “*Harcırah itası ve avansların mahsubu muamelelerinde aksi sabit oluncaya kadar memurun beyanına itibar olunur.*” hükmü uyarınca düzenlenmesinde ilgilinin beyanı esas alınan “Aile Yolluğu Bildirimi”, “Aile Yardımı Bildirim Formu”, “Yurtiçi Geçici Görev Yolluğu Bildirimi”, “Konut Başvuru Formu” gibi resmi belgeler üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik eylemlerinin TCK’nın 206’ncı maddesinde düzenlenen “resmi belgenin düzenlenmesinde kamu görevlisine yalan beyanda bulunmak” suçunu oluşturacağını içtihat etmiştir.⁴⁵⁵ Yargıtay konuya ilişkin olarak vermiş olduğu;

Sanığın olay tarihinde ... Komutanlığında ... olarak görev yaptığı 2005 yılında ... iline tayininin çıktığı ...’da ikamet etmeyen eşi ve ... çocuğunu da sürekli görev yolluğu bildirimine dahil etmek suretiyle gerçeğe aykırı yurt içi görev yolluğu bildirimde bulunarak hak ettiği harcırah miktarından fazla ve haksız şekilde harcırah tahakkuk edilmesine neden olduğu iddia edilen olayda; Resmi belgenin sadece kişinin beyanı üzerine değilde memurca yapılacak inceleme sonucunda meydana getirilmesi gerektiği gerçeği ve tüm dosya kapsamından sanığa yüklenen suçun unsurları oluşmadığından beraatına ilişkin kararda bir isabetsizlik görülmemiştir.

şeklindeki kararıyla Askeri Yargıtay’dan ayrılmaktadır.⁴⁵⁶ Kişinin söz konusu sahte belgeleri kullanmak suretiyle kamu kurumunun zararına olarak kendisine veya bir başkasına yarar sağladığı durumlarda TCK’nın 158/1-e maddesinde düzenlenen nitelikli dolandırıcılık suçunun oluşacağı düşünülebilmektedir. Ancak anılan belgelerin doğruluğunun basit bir araştırmayla kontrol edilmesi mümkün olduğundan aldatıcı

⁴⁵⁴ Askeri Yargıtay Daireler Kurulu, 02.07.2009, E. 2009/70, K. 2009/89, Askeri Yargıtay Dergisi, Yıl 2010, Sayı 23, s. 395-398.

⁴⁵⁵ Askeri Yargıtay Daireler Kurulu, 09.12.2010, E. 2010/119, K. 2010/118, Askeri Yargıtay Dergisi, Yıl 2011, Sayı 24, s. 270-279.

⁴⁵⁶ Yargıtay 15. Ceza Dairesi, 15.10.2014, E. 2014/16291, K. 2014/16523, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 18.06.2024.

nitelikte hile unsuru sağlanmayacak ve mezkûr suç oluşmayacaktır.⁴⁵⁷ Nitekim Yargıtay'ın;

Sanığın, tayin sebebiyle hakkında 16/11/2007 tarihli yurtiçi sürekli görev yolluğu bildirimini düzenlendiği, bu konuyla ilgili ayrıca Muş Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından soruşturma yürütüldüğü, daha sonra sanığın 22/02/2010 tarihinde Muş Verem Savaş Dispanseri Ayniyat Saymanlığı'na naklen tayin olduğu, bu naklen tayin nedeniyle hakkında 25/02/2010 tarihinde yurtiçi sürekli görev yolluğu düzenlendiği, sanığın harcırahı artırmak amacıyla, yanında götürmediği halde ailesi için de bildirimde bulunarak Iğdır Defterdarlığı Muhasebe Müdürlüğünden 1040 TL yolluk alması gerekirken 1650 TL yolluk aldığı ve bu suretle üzerine atılı resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçunu işlediği iddia edilen olayda; sanığın tayini üzerine görev yolluğu bildirimini düzenleyip çalıştığı birime vermesinin dışında kurumunu aldatmaya yönelik herhangi bir eyleminin bulunmaması, kurumunca personelden ikametgah belgesi istenmesi veya nüfus idaresine yazılacak müzekkere ile sanığın ve ailesinin oturduğu yerin dolayısıyla fiilen taşınıp taşınmadığının basit bir araştırma ile kolayca tespit edilebilecek olması, mevzuat gereği fazladan yapılan bir ödeme bulunması halinde bu meblağın kamu görevlisinden kolaylıkla geri alınabileceği hususları dikkate alındığında sanığın unsurları itibarı ile oluşmayan kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçundan beraati yerine mahkumiyetine karar verilmesi...

şeklindeki kararında da bu durum açıkça görülmektedir.⁴⁵⁸

(4) Mağdur

Arapça kökenli olan “mağdur” kelimesi “haksızlığa uğramış kimse” anlamına gelmektedir.⁴⁵⁹ Doktrinde “mağdur” kavramına yönelik *korunan hukuki değer*in sahibi⁴⁶⁰, *zarar gören hak ve menfaatin sahibi*⁴⁶¹, *suçun maddi konusunun ait olduğu*

⁴⁵⁷ Ahmet Gökcan ve Murat Balcı, “Dolandırıcılık Suçu (m. 157-195)”, içinde *Malvarlığına Karşı Suçlar* (m. 141-169) (Ankara: Adalet Yayınevi: 2018), 217-219; Yaşar, Gökcan ve Artuç, *Türk Ceza Kanunu*, 5071.

⁴⁵⁸ Yargıtay 15. Ceza Dairesi, 18.09.2019, E. 2017/4750, K. 2019/8470, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 19.06.2024.

⁴⁵⁹ Türk Dil Kurumu Sözlüğü, (E.T. 19.06.2024), <https://sozluk.gov.tr>.

⁴⁶⁰ Özbek vd., *Genel Hükümler*, 221.

⁴⁶¹ Demirbaş, *Genel Hükümler*, 607.

*kişi*⁴⁶² şeklinde tanımlamalar bulunmaktadır. Her suçun faili olduğu gibi bir de mağduru vardır.⁴⁶³ Mağdurun tek tek belirlenebilir olmadığı hallerde toplumu oluşturan bireylerin tamamı mağdur olarak kabul edilir.⁴⁶⁴ Yargıtay resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin kararında mağdur kavramını;

Mağdur; Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğünde, 'haksızlığa uğramış kişi' olarak tanımlanmaktadır. Ceza hukukunda ise mağdur kavramı, suçun konusunun ait olduğu kişi ya da kişilerdir. TCK'nın hazırlanmasında esas alınan suç teorisinde suçun maddi unsurları arasında yer alan mağdur, ancak gerçek bir kişi olabilecek, tüzel kişilerin suçtan zarar görmeleri mümkün ise de bunlar mağdur olamayacaklardır.

Mağdurun belirlenmesi, suçun unsurlarının veya nitelikli hâllerinin gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespiti ile özellikle TCK yönüyle zincirleme suç hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağına ilişkin çözümü konusu başta olmak üzere birçok ceza hukuku hükmünün doğru ve isabetli uygulanabilmesi açısından önemli olmasına rağmen, TCK'da ve diğer kanunlarımızda mağdurun bir tanımı yapılmamıştır. Öğretide de kabul olunduğu üzere kanun koyucunun bu tercihi öncelikle kapsayıcı bir tanım yapmanın zorluğundan kaynaklanmakta, diğer taraftan kavramın bazen dar bazen de geniş yorumlanmasına duyulan ihtiyaç bu yönde bir tercihi zorunlu kılmaktadır.

Mağdur kavramı gibi kanunda açıkça tanımlanmamış olan 'suçtan zarar görme' kavramı ise gerek Ceza Genel Kurulu, gerekse Özel Dairelerin yerleşmiş kararlarında; 'suçtan doğrudan doğruya zarar görmüş bulunma hâli' olarak anlaşılıp uygulanmış, buna bağlı olarak da dolaylı veya muhtemel zararların, davaya katılma hakkı vermeyeceği kabul edilmiştir. Nitekim bu husus, Ceza Genel Kurulunun 08.11.2016 tarihli ve 830-412, 03.05.2011 tarihli ve 155-80, 04.07.2006 tarihli ve 127-180, 22.10.2002 tarihli ve 234-366 ile 11.04.2000 tarihli ve 65-69 sayılı kararlarında; 'dolaylı veya muhtemel zarar, davaya katılma hakkı vermez' şeklinde açıkça belirtilmiştir.

Mağdur ile suçtan zarar gören kavramları aynı şeyi ifade etmemektedir. Mağdur suçun işlenmesiyle her zaman zarar görmekte ise de suçtan zarar gören kişi her

⁴⁶² Artuk vd., *Genel Hükümler*, 392; Dülger, *Genel Hükümler*, 430; Özgenç, *Genel Hükümler*, 226.

⁴⁶³ Gökçen, *Belgede Sahtecilik Suçları*, 182.

⁴⁶⁴ Dülger, *Genel Hükümler*, 429.

zaman suçun mağduru olmayabilecektir. Bazı suçlarda mağdur belirli bir kişi olmayıp; toplumu oluşturan herkes (geniş anlamda mağdur) olabilecektir.

Mağdurun kim olduğunun belirlenmesinde öncelikle madde metnine bakılmalı, madde metninin yeterli olmadığı durumlarda hükmün konuluş amacı, suçun düzenlendiği yer gibi hususlar birlikte değerlendirilerek sonuca ulaşılmaya çalışılmalıdır.

şeklinde açıklamıştır.⁴⁶⁵

AsCK'nın 134'üncü maddesinde düzenlenen suçun konusu kamu güvenine mazhar olan resmi belgelerdir. Düzenlemede korunan hukuki değer ise devletin bekasının teminatı olan askeri hizmettir. Yargıtay'ın resmi belgede sahtecilik suçu gibi suçun kanuni tanımında mağdurun açıkça belirtilmediği suçlarda⁴⁶⁶ izlediği yönetime uygun olarak mezkûr suçta mağdurun toplumu oluşturan bireylerin tamamı olduğunu söylemek mümkündür. Suçun işlenmesi nedeniyle zarara uğrayan kişiler ise ancak suçtan zarar gören konumunda olacaklardır.

(5) Netice

Gerçekleştirilen eylemin dış dünyada meydana getirdiği değişikliğe netice denilmektedir. Ceza hukuku bakımından ise yalnızca suçun kanuni tanımında yer alan değişiklikler önem arz etmektedir.⁴⁶⁷ Neticeye göre suçların tasnifi noktasında doktrinde

⁴⁶⁵ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 21.04.2022, E. 2017/358, K. 2022/292, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 19.06.2024.

⁴⁶⁶ İhaleye fesat karıştırma suçu örneği: “Bu anlamda, ‘Topluma Karşı Suçlar’ suçlar kısmında düzenlenmiş olması da dikkate alındığında, ihaleye fesat karıştırma suçunun mağduru toplumu oluşturan bireylerin tamamı, başka bir ifadeyle kamu olduğu, suçun belirli bir kimse aleyhine işlenmiş olması durumunda bu kişinin de mağdur olduğunda kuşku bulunmamaktadır”, Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 02.11.2022, E. 2021/304, K. 2022/687, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 19.06.2024; Kamulaştırma Kanununa muhalefet suçu örneği: “2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu’nun 10. maddesine göre kamulaştırmanın satın alma usulü ile yapılamaması hâlinde idare, taşınmaz malın bulunduğu yer asliye hukuk mahkemesine müracaat ederek taşınmaz malın kamulaştırma bedelinin tespitiyle idare adına tesciline karar verilmesini isteyeceği, Asliye Hukuk Mahkemesince yapılan yargılama sırasında duruşma gününü, taşınmaz malın malikine meşruhatlı davetiye ile bildirerek maliki duruşmaya katılmaya çağıracağı, Mahkemece yapılan tebligat, davet veya ilan tebliğden sonra taşınmaz malın başkasına devir ve ferağ veya temlikinin Kanun’un 31. maddesinde yasak işler ve eylemlerden sayıldığı, Kanun’un 33. maddesinde fiilleri daha ağır cezayı gerektiren ayrı bir suç teşkil etmediği takdirde, bu Kanun’un 31. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine aykırı hareket edilmesinin suç olarak tanımlandığı, anılan suçun mağdurunun, toplumu oluşturan bireylerin tamamı, yani diğer bir ifadeyle kamu olduğu, suçtan zarar görenin ise yararına kamulaştırma hak ve yetkisi tanınan ve Asliye Hukuk Mahkemesinde bu Kanun’un 10. maddesine göre dava açan idare olduğu anlaşılmıştır.”, Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 09.11.2021, E. 2020/166, K. 2021/542, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 19.06.2024.

⁴⁶⁷ Özgenç, Genel Hükümler, 193.

görüş birliği bulunmamaktadır. Suçun neticesini suçla korunan hukuki değer yönünden ele alan klasik görüşe göre her suçta muhakkak bir netice vardır. Bu kapsamda suçlar neticesi hareketten ayrılabilen suç ve neticesi harekete bitişik suç şeklinde ikiye ayrılmaktadır.⁴⁶⁸ TCK'da kabul edilen aksi yöndeki görüşte ise netice, suçun konusu yönünden ele alınmakta ve neticesiz suçun olabileceği savunulmaktadır. Bu doğrultuda suçlar sırf hareket suçları ve neticeli suçlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Neticeli suçlar ise kendi içlerinde zarar suçları ve tehlike suçları olarak ikiye ayrılmaktadır. Son olarak tehlike suçları da soyut tehlike suçu ve somut tehlike suçu şeklinde ayrıma tabi tutulmaktadır.⁴⁶⁹

Suçun kanuni tanımında yer alan eylemin gerçekleştirilmesiyle tamamlanan suçlara sırf hareket suçu denilmektedir. Bu suçların tamamlanması bakımından neticenin gerçekleşmesi gerekmemektedir.⁴⁷⁰ Suçun tamamlanması için kanuni tanımında yer alan eylemin gerçekleştirilmesinden ayrı olarak neticenin meydana gelmesinin arandığı suçlara ise neticeli suç denilmektedir.⁴⁷¹ Zarar suçlarında fiilin gerçekleştirilmesi neticesinde suç konusu üzerinde bir zarar meydana gelmektedir. Tehlike suçlarında ise gerçekleştirilen fiille suçun konusu bakımından bir tehlikeye sebebiyet verilmesi yeterlidir.⁴⁷² Bu suçlar kendi içinde soyut tehlike ve somut tehlike suçları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Soyut tehlike suçlarında suçun kanuni tanımında yer alan fiilin gerçekleştirilmesi yeterli olup suç konusu üzerinde bir tehlikenin meydana gelip gelmediğinin araştırılmasına ihtiyaç duyulmamaktadır. Bu suçlarda suçun kanuni tanımında yer alan fiilin gerçekleştirilmesiyle suç konusu bakımından tehlikenin ortaya çıkacağı kanun koyucu tarafından varsayımsal olarak kabul edilmiştir. Somut tehlike suçlarında ise suçun kanuni tanımında yer alan fiilin gerçekleştirilmesinin yanı sıra bu fiilin suç konusu bakımından tehlikeye sebebiyet vermiş olması aranmaktadır.⁴⁷³

Eylemin suçun konusu üzerindeki etkisini esas alan bu sistem bazı suç tiplerini açıklamakta yetersiz kalabilmektedir. Örneğin hırsızlık ve yağma suçlarının, zilyedin

⁴⁶⁸ Ayhan Önder, *Ceza Hukuku Dersleri* (İstanbul: Filiz Kitapevi, 1992), 172; Özbek vd., *Genel Hükümler*, 238.

⁴⁶⁹ Artuk vd., *Genel Hükümler*, 350; Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 129; Özgenç, *Genel Hükümler*, 193.

⁴⁷⁰ Artuk vd., *Genel Hükümler*, 352.

⁴⁷¹ Özgenç, *Genel Hükümler*, 194.

⁴⁷² Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 120.

⁴⁷³ Özbek vd., *Genel Hükümler*, 240-241.

belirli bir mal üzerindeki tasarruf yetkisini kaldırdığından bahisle zarar suçu olduğu söylenebilir. Ancak bu suçların kanuni tanımında suçun tamamlanması için suç konusu üzerinde herhangi bir zararın meydana gelmesi netice olarak aranmadığından mezkûr suçların neticeli suç değil sırf hareket suçu olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Bu nedenle sırf hareket suçlarının çoğunlukla tehlike, istisnai hallerde ise zarar suçu olarak formüle edilmesi mümkündür.⁴⁷⁴

AsCK'nın 134'üncü maddesinde düzenlenen "hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler" suçunun işlenmesiyle askeri hizmet ve vazife ihlal edilmiş olacağında kamusal zararın her zaman mevcut olduğu kabul edilmektedir. Bu itibarla mezkûr suçun soyut tehlike suçu olduğunu ve suçun oluşması için herhangi bir zarar şartı aranmadığını belirtmek gerekmektedir.⁴⁷⁵ Askeri Yargıtay;

ASCK'nın 134'üncü maddesinde düzenlenen hakikate muhalif rapor tanzim etmek suçu bakımından, yukarıda açıklandığı üzere, genel veya özel bir zararın mevcudiyetinin gerekli olmadığı, askerî hizmete ilişkin bir konuda üst ve amirlerini kandırma şuur ve iradesiyle hareket edilerek, bu kişilere hakikate aykırı bilgiler içeren rapor, belge, takrir veya layiha sunulması ya da gerçeğe aykırı olduğu bilinmesine karşın bu nitelikteki evrakın üst ve amirlere takdimine neden olunmasının yeterli olduğu...

şeklindeki kararıyla suçta genel veya özel bir zarar şartının aranmadığını açıkça belirtmiştir.⁴⁷⁶ Maddedeki seçimlik hareketlerin herhangi birinin gerçekleştirilmesiyle tamamlanmakta olan suçta üst ve amirlerin aldanmış olması şartı aranmamaktadır.⁴⁷⁷

(6) Suçun Nitelikli Halleri

Ceza kanunlarında öncelikle cezaya layık haksızlığın oluşması için zorunlu unsurları ihtiva eden suçun temel şekli tanımlanır.⁴⁷⁸ Müteakiben suçun temel şekline nazaran cezanın artırılmasını ya da azaltılmasını gerektiren unsurlara yer verilir.⁴⁷⁹ Suçun

⁴⁷⁴ Koca ve Üzülmmez, *Genel Hükümler*, 132. Tüm sırf hareket suçlarının soyut tehlike suçu olduğu yönünde: Elvan Keçelioğlu, "Sırf Hareket Suçu Soyut Tehlike Suçu Mudur?", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25/2 (2021): 461.

⁴⁷⁵ Demirağ, *Askeri Ceza Kanunu*, 440.

⁴⁷⁶ Askeri Yargıtay 4. Dairesi, 10.02.2010, E. 2010/343, K. 2010/336, *Askeri Yargıtay Dergisi*, Yıl 2011, Sayı 24, s. 122-126.

⁴⁷⁷ Taşkın, *Askeri Ceza Kanunu Şerhi*, 231.

⁴⁷⁸ Artuk vd., *Genel Hükümler*, 401.

⁴⁷⁹ Özgenç, *Genel Hükümler*, 229.

temel şeklini ilave edilip cezanın arttırılmasına veya azaltılmasına sebep olan bu unsurlara suçun nitelikli unsurları denilmektedir. Suçun nitelikli hallerini oluşturan bu unsurlar suçun maddi unsurları arasında yer alır.⁴⁸⁰ Nitelikli unsurlar fiilin işlendiği yer ve zamanla, failin ve mağdurun vasfıyla, fail ile mağdur arasındaki ilişkiyle, suçun konusuyla ya da fiilin işlenmesinde güdülen amaçla ilgili olarak gündeme gelebilmektedir.⁴⁸¹

AsCK’da yer alan birçok suçta olduğu gibi “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunda da “az vahim hal” düzenlemesine yer verilmiştir. Ancak Kanun içerisinde daha az cezayı gerektiren “az vahim hal” düzenlemesine ilişkin herhangi bir tarif yapılmadığından bu eksiklik içtihatlarla çözümlenmeye çalışılmıştır. Cezanın tayini noktasında hakime çok geniş yetki tanıyan bu düzenlemenin takdiri indirim nedeni olduğunu söylemek mümkün değildir. Takdiri indirim nedeni failin şahsına ilişkin olup subjektif bir nitelik taşımaktayken az vahim hal düzenlemesi suçun unsuru olması hasebiyle objektif bir nitelik taşımaktadır.⁴⁸²

Kanaatimizce AsCK’da yer alan “vahim hal” ve “az vahim hal” şeklindeki düzenlemeler yerinde değildir. Suç neticesinde meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığı aslen cezanın belirlenmesine ve bireyselleştirilmesine ilişkin bir konudur. Bu keyfiyeti suçun unsuru haline getirmek adeta suç içerisinde suç çıkmasına neden olmaktadır. Başka bir ifadeyle aynı eyleme ilişkin kanunda düzenlenmiş iki ayrı suç gündeme gelmektedir. Ayrıca bu düzenlemeler cezanın asgari ve azami hadleri arasında makasın genişlemesine neden olarak cezada adalet ilkesini zedelemektedir. Nitekim kanun koyucu anılan gerekçeye dayanarak 134’üncü maddenin 2’nci fıkrasını 22.03.2000 tarihli ve 4551 sayılı Kanun ile mülga etmiştir. Yürürlükte olduğu dönemde “üç aya kadar” hapis cezası öngören az vahim hal düzenlemesi TCK’nın 75’inci maddesi uyarınca önödeme usulüne tabi olmaktaydı.⁴⁸³

TCK’nın 211’inci maddesinin “*Bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi amacıyla belgede sahtecilik suçunun işlenmesi halinde,*

⁴⁸⁰ Koca ve Üzülmöz, *Genel Hükümler*, 143.

⁴⁸¹ Artuk vd., *Genel Hükümler*, 402.

⁴⁸² Muhiddin Naci Morova, “Askerî Ceza Kanununa Nazaran Vahim ve Az Vahim Hal”, *Adliye Ceridesi*, 8 (1942): 1013.

⁴⁸³ Askeri Yargıtay Daireler Kurulu, 18.11.2001, E. 2001/99, K. 2001/99, <https://legalbank.net>, E.T. 20.06.2024.

verilecek ceza, yarısı oranında indirilir.” hükmü ile belgede sahtecilik suçlarında daha az cezayı gerektiren nitelikli hal düzenlemesi yapılmıştır. TCK’da düzenlenen hükmün “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçu yönünden uygulanması mümkün değildir. Bu durumun birinci sebebi “*alacağın ispatı veya gerçek bir durumun belgelenmesi*” amacıyla sahte belge düzenlenmesi halinde “üstleri kandırma iradesi” ve “gerçeğe aykırılık unsuru” sağlanamayacağından 134’üncü maddede düzenlenen suçun oluşmayacak olmasıdır.⁴⁸⁴ İkinci sebebi ise mezkûr hükmün 134’üncü madde yönünden uygulanacağına ilişkin AsCK’da herhangi bir atıf bulunmamasıdır. Anılan unsurları sağlamayan eylem TCK madde 204’te düzenlenen suça vücut verdiği takdirde ise 211’inci madde hükmünün uygulanmasında herhangi bir engel bulunmamaktadır.

TCK’nın 204’üncü maddesinin 3’üncü fıkrasının “*Resmi belgenin, kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge niteliğinde olması halinde, verilecek ceza yarısı oranında artırılır.*” şeklindeki daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hal düzenlemesinin de AsCK’da herhangi bir atıf bulunmaması nedeniyle uygulanması mümkün değildir. Son olarak “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçu 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nda tahdidi olarak sayılan suçlar arasında yer almadığından mezkûr Kanundan kaynaklı daha ağır cezayı gerektiren bir nitelikli hali söz konusu olmayacaktır.

b. Tipikliğin Manevi (Subjektif) Unsurları

Tipikliğin oluşumu için maddi unsurların yanı sıra manevi unsurların da gerçekleşmesi gerekmektedir.⁴⁸⁵ Suçun varlığı için zorunlu olan manevi unsur, suç ile kişi arasındaki manevi bağı ifade etmektedir.⁴⁸⁶ Suçun manevi unsuru kast ve taksirden oluşmaktadır. Suçlar ilke olarak ancak kasten işlenebilir. Taksirle işlenebilecek bir suçtan söz edebilmek için kanunda suçun taksirle işlenebileceğinin açıkça belirtilmesi gerekmektedir.

⁴⁸⁴ “Söz konusu belgelerin ve eklerinin içerik itibarıyla doğru olduğu, Yzb. M.M. ’ye takdir verilmiş gibi gösterilmesinin ise beşeri bir hatadan (yanlış işaretlemeden) kaynaklandığı, buna göre ‘Hakikate muhalif belge’ unsurunun gerçekleşmemesi nedeniyle sanığın eyleminin, ASCK’nın 134’üncü maddesinde düzenlenen suçu oluşturmadığı...”, Askeri Yargıtay Daireler Kurulu, 04.11.2010, E. 2010/104, K. 2010/107, Askeri Yargıtay Dergisi, Yıl 2011, Sayı 24, s. 127-130.

⁴⁸⁵ Koca ve Üzülmez, *Genel Hükümler*, 147.

⁴⁸⁶ Artuk vd., *Genel Hükümler*, 405; Özgenç, *Genel Hükümler*, 234.

Suçun kanuni tanımında yer alan unsurları bilinerek ve istenilerek işlenirse kast gerçekleşir.⁴⁸⁷ Suçun manevi unsurlarından kast, doğrudan kast ve olası kast şeklinde ikiye ayrılmaktadır. TCK'nın 21'inci maddesinin 1'inci fıkrasında düzenlenen doğrudan kast, suçun kanuni tanımındaki maddi unsurların fail tarafından istenmesi şeklinde tanımlanmaktadır.⁴⁸⁸ Mezkûr maddenin 2'nci fıkrasında düzenlenen olası kast ise failin suçun kanuni tanımındaki maddi unsurların gerçekleşebileceğini ciddi bir şekilde mümkün görmesine rağmen eylemi gerçekleştirmek suretiyle tipikliğin gerçekleşmesini kabullenmesi şeklinde tanımlanmaktadır.⁴⁸⁹

Kanun koyucu bazı suçların kanuni tanımında kastın yanında suçun temel ya da nitelikli şekline ilişkin ayrı bir manevi unsur olarak maksada ya da saike yer vermiştir. Maksat, geniş anlamıyla failin eylemiyle ulaşmayı tasavvur ettiği nihai hedef olarak tanımlanırken dar anlamıyla failin tipe uygun eyleminin takip ettiği hedefi ifade etmektedir. Saik ise faili haksızlık teşkil eden eylemi gerçekleştirmeye iten iç etkeni yani dürtüyü ifade etmektedir.⁴⁹⁰ Maksat ve saikin kastan önce gelerek kastı hazırlayan düşünce olduğunu söylemek mümkündür.⁴⁹¹ Bu noktada belirli bir maksat veya saikle hareket etmenin arandığı suç tiplerinin olası kastla işlenmesinin mümkün olmadığını belirtmek gerekmektedir.⁴⁹²

“Hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçu kanunda açıkça belirtildiği üzere kasten işlenebilen bir suçtur. Doktrinde mezkûr suçun oluşması için seçimlik hareketlerin üst ve amirleri aldatma/kandırma şuur ve iradesiyle gerçekleştirilmesi gerektiği kabul edilmektedir.⁴⁹³ Askeri Yargıtay'ın istikrar kazanmış kararlarında, doktrinde kabul edilen görüşün benimsendiği görülmektedir.⁴⁹⁴ Suçun

⁴⁸⁷ Özbek vd., *Genel Hükümler*, 265.

⁴⁸⁸ Artuk vd., *Genel Hükümler*, 419.

⁴⁸⁹ Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 173.

⁴⁹⁰ Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 252-253.

⁴⁹¹ Önder, *Ceza Hukuku Dersleri*, 304; Özbek vd., *Genel Hükümler*, 276-277; Özgenç, *Genel Hükümler*, 301.

⁴⁹² Artuk vd., *Genel Hükümler*, 485; Özbek vd., *Genel Hükümler*, 277.

⁴⁹³ Aslan, *Sahtecilik Suçları*, 106; Aydı, “Evrakta Sahtekarlık Suçu”, 25; Demirağ, *Askeri Ceza Kanunu*, 442; Demirtaş, *TSK Personeli*, 419; Kardaş ve Çıngı, *Askeri Ceza*, 907; Taşkın, *Askeri Ceza Kanunu Şerhi*, 231.

⁴⁹⁴ “Sanığın, nöbetçi astsubayını kandırma şuur ve iradesiyle hareket etmediği ve böylece suç kastı olmaması nedeniyle, atılı suçun manevi unsuru itibarıyla oluşmadığı...”, Askeri Yargıtay Daireler Kurulu, 23.06.2011, E. 2011/70, K. 2011/67, Askeri Yargıtay Dergisi, Yıl 2012, Sayı 25, s. 217-221; “Amirlerini kandırmak şeklinde bir istem, şuur veya irade bulunmadığı sonucuna varılarak, manevi unsuru itibarıyla oluşmayan atılı suçtan dolayı beraat yerine mahkûmiyet kararı verilmesinde isabet görülmemiş ve hükmün

oluşmasında üst ve amirleri aldatma/kandırma şuur ve iradesi arandığından suçun olası kastla işlenmesi mümkün değildir.

Gerçeğe aykırı belgelerin aldatma/kandırma şuur ve iradesi taşımaksızın üst ve amirlere arz edilmesi halinde görevi kötüye kullanma suçu gündeme gelebilecektir. Nitekim Askeri Yargıtay'ın konuya ilişkin olarak; “*Günlük yoklama çizelgesini kontrol etmeden imza eden sanığın, bu haliyle üst komutanlığı yanıltmak, gerçeği saklamak gibi bir niyet ve kastının olmadığı anlaşıldığından eyleminin, memuriyet görevini ihmal suçu kapsamında değerlendirilmesi gerekirken, hakikate muhalif evrak tanzim etmek suçundan hüküm tesisi kanuna aykırıdır.*” şeklinde kararları mevcuttur.⁴⁹⁵ Ancak bu kararların günümüz itibarıyla geçerliliği bulunmamaktadır. Kararın verildiği tarihte yürürlükte olan 765 sayılı TCK görevi kötüye kullanma suçunu tehlike suçu olarak düzenlemekteydi. Oysa 5237 sayılı TCK görevi kötüye kullanma suçunu; kişilerin mağduriyetine, kamunun zararına veya haksız menfaat sağlamaya bağlı kılmıştır. Mezkûr düzenlemedeki şartlarının niteliği konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı yazarlar⁴⁹⁶ bu şartların suçun netice unsurunu oluşturduğunu savunurken bazı yazarlar⁴⁹⁷ bunların objektif cezalandırma şartı olduğunu savunmaktadır. Yargıtay'ın konuya ilişkin kararları istikrar kazanmamış olup yakın tarihli kararlarda mezkûr şartların objektif cezalandırma şartı niteliğinde olduğu belirtilmiştir.⁴⁹⁸ Her iki kabul doğrultusunda da görevi kötüye

esas yönünden bozulmasına karar verilmiştir.”, Askeri Yargıtay 2. Daire Kararı, 11.06.2014, E. 2014/639, K. 2014/631, Askeri Yargıtay Dergisi, Yıl 2015, Sayı 28, s. 270-272.

⁴⁹⁵ Askeri Yargıtay 1. Dairesi, 21.03.2001, E. 2001/43, K. 2001/218, Polatcan, *İç Hizmet Kanunu*, 419.

⁴⁹⁶ Hüseyin Şık, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Görevi Kötüye Kullanma Suçu (Md. 257)* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2008), 61; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Özel Hükümler*, 1157; Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 1113.

⁴⁹⁷ Artuk vd., *Özel Hükümler*, 1120; İlhan Üzülmöz ve Ahmet Hulusi Akkaş, “Suçun Yapısında Objektif Cezalandırılabilme Şartları”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2/1-2 (2007): 77; Koca ve Üzülmöz, *Özel Hükümler*, 1115.

⁴⁹⁸ “TCY'nin 257/1. maddesindeki; kamu zararına neden olma, kişilere haksız kazanç sağlama biçimindeki objektif cezalandırma şartlarının var olup olmadığının somut olaya özgü olarak tartışılarak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken...” , Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 14.11.2011, E. 2009/19013, K. 2011/21017, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 20.06.2024.

Aksi yönde: “5237 sayılı Yasanın 257. maddesinin 1. fıkrasında görevde yetkiyi kötüye kullanma suçu; kamu görevlisinin görevinin gereklerine aykırı hareket etmesi ve bu aykırı davranış nedeniyle, kişilerin mağduriyeti, kamunun zararına neden olunması ya da kişilere haksız kazanç sağlanması ile oluşur. Görüldüğü gibi 765 sayılı Yasanın 240. maddesindeki suçun oluşumu için norma aykırı davranış yeterli iken; 5237 sayılı Yasanın 257. maddesindeki suçun oluşabilmesi için, norma aykırı davranış yetmemekte; bu davranış nedeniyle, ‘kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olunması ya da kişilere haksız bir kazanç sağlanması’ gerekmekte, başka bir anlatımla 765 sayılı Yasanın 240. maddesinde tehlike suçu olarak düzenlenen bu suç, 5237 sayılı Yasada zarar suçu haline getirilmiş bulunmaktadır.”, Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 18.10.2005, E. 2005/96, K. 2005/118, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 20.06.2024.

kullanma suçunda failin cezalandırılabilmesi için kamu zararına, kişilerin mağduriyetine ya da haksız menfaat sağlamaya neden olunması gerekmektedir. Bu nedenle manevi unsur yönünden “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunu oluşturmayan eylemlerin gerekli şartları taşıyıp taşımadığı değerlendirilmeksizin doğrudan görevi kötüye kullanma suçuna vücut verdiğini söylemek mümkün değildir.

Manevi unsur yönünden incelenmesi gereken bir başka husus ise AsCK’nın 81’inci maddesinde⁴⁹⁹ düzenlenen askerlikten kurtulmak için hile yapma suçudur. İntisap öncesinde ve sonrasında gerçekleştirilecek hileli hareketlerle askerlik hizmetinden kısmen veya bütünü kurtulmaya yönelik eylemlerin tecziye edildiği maddenin ikinci fıkrasında suça iştirak edenlerin de aynı hükümlere tabi olduğu düzenlenmiştir. Bu itibarla askeri hizmet gereği düzenlemeye yetkili olunan belgelerin, üst ve amirleri kandırma şuur ve iradesinin ötesinde bir kimsenin askerlik yükümlülüğünden kısmen veya tamamen kurtulmasını sağlamak amacıyla sahte olarak düzenlenerek üst ve amirlere sunulması halinde 81’inci maddede düzenlenen askerlikten kurtulmak için hile yapma suçu oluşacaktır. Nitekim Askeri Yargıtay’ın;

Sanık Yzb. N.T.’in daha önce 40 günlük yasal izninin tamamını kullanmış olan Er M.T.T.’ı aralarında vaki anlaşma sonucu muhtelif zamanlarda memleketine izne gönderip, durumun ortaya çıkmaması için kazan defteri⁵⁰⁰ ile diğer resmi

⁴⁹⁹ 1632 sayılı AsCK m. 81: “(1) Askerlik çağına girenlerden askerlikten bütünü veya kısmen kurtulmak kasdile ismini değiştirenler, başkasını kendi yerine tabib muayenesine veya askere gönderenler, başkasının hüviyet cüzdanını veya askeri vesikasını kullananlar, askerlik işlerinde sahte şehadetname veya evrak kullanan yahut her ne suretle olursa olsun hile ve desise yapanlarla kıt’aya veya bir müesseseye intisab ettikten sonra kendisinin yapmağa mecbur olduğu hizmetten bütünü veya kısmen kurtulmak kasdile hile yapanlar on seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılırlar. (2) Yukarıdaki fıkra yazılı cezalar suç ortaklarına da uygulanır. Az vahim hallerde altı aydan beş seneye kadar hapis cezası verilir.”

⁵⁰⁰ Üst ve amirleri kandırma şuur ve iradesiyle gerçeğe aykırı kazan defteri (Birlik mevcudu ile gayri mevcudunun beyanlarla kayıt altına alındığı yoklama defteri) düzenlenmesinin AsCK m. 134’te düzenlenen suçu oluşturacağı yönünde: “Sanığın izin ve terhis işlemlerinde yaptığı usulsüzlüklerin anlaşılmasını önleyebilmek için, vazifesi gereği tuttuğu gerçek kazan defteri yerine yazıcı erlere emir vererek hakikate aykırı şekilde yeni bir kazan defteri tuttuğu, bunu da beğenmeyerek yeni bir kazan defteri daha hazırlattığı ve bu defterlerde personelden kanuni izinden fazla izin kullananların bu durumunu göstertmediği, defterlerin ilgili yerlerini imzaladığı, böylece hakikate muhalif sair resmi evrak tanzim etme suçunu işlediği, tüm dosya kapsamından anlaşılmakta ise de; sanık hakkındaki hapis cezasının paraya çevrilmesi ve tecil edilme gerekçelerinin olayın oluş biçimi, sanığın kişiliği gözönüne alındığında isabetli olmadığı anlaşılmalı hükümün uygulama hatası nedeniyle bozulmasına karar verilmiştir. Tebliğnamede sanığın yukarıda bahsedilen eyleminin cürüm delillerini yok etmek suçunu oluşturduğu yönünde görüş belirtilmiş ise de, cürüm delillerini yok etmek suçunun oluşabilmesi için herhangi bir suç nedeniyle resmi daireye konmuş veya korunmakta olan eşyalarının bulunmasının ve bunlara karşı eylem icra edilmesi gerektiği, halbuki olayımızda sanığın vazife icabı tutturduğu kazan defterini gerçeğe aykırı olarak tanzim ettirdiği, bu eylemin hakikate muhalif rapor, layiha, sair evrak tanzim ve ita etmek suçunu oluşturacağı

belgelere gerçeğe aykırı kayıtlar düşerek askerlik hizmetinden uzak tuttuğu maddi bir vakıa olarak sabit olup, Er. M.T.T. 'ı gayri resmi bir telgrafla bölüğe çağırması da böyle bir anlaşmanın varlığına delalet eden ve sanığın suç kastını ortaya koyan bir davranış niteliğinde olduğundan sanık Yzb.nın bütün bu hileli hareketlerle er M.'u kısmen askerlikten kurtardığı sübuta erdiğinden sanığın eylemi AsCK'nun 81. maddesine giren suçu oluşturur.

şeklindeki kararında yükümlü eri askerlikten kısmen kurtarmak maksadıyla gerçeğe aykırı belge düzenlenmesinin 81'inci maddede düzenlenen suça vücut vereceği açıkça ifade edilmiştir.⁵⁰¹

2. Hukuka Aykırılık

Kanunda düzenlenen suç tiplerine uygun davranışlar karine olarak hukuka aykırılık barındırmaktadır.⁵⁰² Ancak bazı hallerde suç tipine uygun olarak gerçekleştirilen fiillerin hukuka uygun olduğu kabul edilmektedir.⁵⁰³ Suç tipine uygun olarak gerçekleştirilen eylemlerin hukuka aykırılığını kaldıran kurallara hukuka uygunluk nedeni denilmektedir.⁵⁰⁴ TCK'da kanun hükmünün yerine getirilmesi, meşru savunma, hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası hukuka uygunluk nedeni olarak düzenlenmiştir.⁵⁰⁵

TCK'nın 24'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında “kanunun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmez” düzenlemesine yer verilmiştir. Kanun tarafından suç tanımına uygun fiili gerçekleştirme noktasında yetkili kılınan kişilerin tipe uygun hareketleri hukuka aykırı olmayacağından suç teşkil etmeyecek ve dolayısıyla kişiler bu fiilleri nedeniyle cezalandırılmayacaktır.⁵⁰⁶ Kanun tarafından tanınan bu yetki aynı zamanda kişinin görevini oluşturduğundan kanun hükmünün yerine getirilmesi hali görevin ifası olarak da anılmaktadır.⁵⁰⁷ Hukuka uygunluk nedeninde yer alan “kanun hükmü” kavramından yazılı hukuk kurallarının anlaşılması gerekmektedir.⁵⁰⁸

anlaşılacakla tebliğnamedeki görüşe itibar olunmamıştır.”, Askeri Yargıtay 2. Dairesi, 08.03.2006, E. 2006/241, K. 2006/294, Koç, İç Hizmet Kanunu, 699-700.

⁵⁰¹ Askeri Yargıtay Daireler Kurulu, 24.04.1986, E. 1986/48, K. 1986/44, Polatcan, *İç Hizmet Kanunu*, 357.

⁵⁰² Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 229.

⁵⁰³ Özbek vd., *Genel Hükümler*, 290.

⁵⁰⁴ Dülger, *Genel Hükümler*, 539.

⁵⁰⁵ Özgenç, *Genel Hükümler*, 315.

⁵⁰⁶ Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 276.

⁵⁰⁷ Artuk vd., *Genel Hükümler*, 501; Önder, *Ceza Hukuku Dersleri*, 228.

⁵⁰⁸ Özbek vd., *Genel Hükümler*, 297.

“Hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” düzenlemesinde yer alan seçimlik hareketlerin hukuka uygunluk nedenleri kapsamında gerçekleştirilmesi oldukça güçtür. Bununla birlikte 2937 sayılı MİT Kanunu⁵⁰⁹, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu⁵¹⁰ yahut 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) hükümleri⁵¹¹ kapsamında sahte kimlik kullanan asker kişilerin askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak “resmi belgede sahtecilik” ve “resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyanda bulunma” suçuna temas eden eylemleri kanun hükmünün yerine getirilmesi kapsamında hukuka uygun kabul edilecektir. Yine asker kişilerin mevzuat hükümleri⁵¹² uyarınca resmi nitelikteki askeri belgeleri imha etmeleri, hukuka uygunluk nedeni bulunduğundan TCK’nın 205’inci maddesinde düzenlenen resmi belgeyi yok etme suçunu oluşturmayacaktır. Verilen son örnekte AsCK’nın 121’inci maddesinde düzenlenen askeri belgeyi imha etme suçu akıllara gelse de söz konusu suç ancak “fena niyet” saikiyle işlenebildiğinden, belgelerin mevzuat hükümleri uyarınca imha edilmesi eylemi hukuka uygunluk nedeniyle değil manevi unsur eksikliği nedeniyle mezkûr suça vücut vermeyecektir.

TCK’da düzenlenen ikinci hukuka uygunluk nedeni ise meşru savunmadır. Mezkûr Kanunun 25’inci maddesinin 1’inci fıkrasında düzenlenen meşru savunma, kişinin kendisine veya bir başkasına yönelmiş gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan saldırıyı defedecek ölçüde kuvvet kullanmasını ifade etmektedir.⁵¹³ Meşru savunma hükmünün unsurları itibariyle “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçu yönünden uygulanmasının mümkün olmadığını değerlendirmekteyiz. Keza TCK’nın 26’ncı maddesinin 1’inci fıkrasında düzenlenen

⁵⁰⁹ 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu m. 6/1-e: “İstihbari faaliyetler için görevlendirilenlerin kimliklerini değiştirebilir, kimliğin gizlenmesi için her türlü önlemi alabilir, tüzel kişilikler kurabilir. Kimliğin oluşturulması veya tüzel kişiliğin kurulması ve devam ettirilmesi için zorunlu olması durumunda gerekli belge, kayıt ve dokümanlar ile araç ve gereçler hazırlayabilir, değiştirebilir ve kullanabilir.”

⁵¹⁰ 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu m. 20/3: “Bu koruma tedbirleri; talep halinde estetik cerrahi yoluyla fizyolojik görünümün değiştirilmesi dahil, nüfus kaydı, ehliyet, evlenme cüzdanı, diploma ve benzeri belgelerin değiştirilmesi, askerlik işleminin düzenlenmesi, menkul ve gayrimenkul mal varlıklarıyla ilgili hakları, sosyal güvenlik ve diğer hakların korunması gibi hususlarda düzenleme yapılır...”

⁵¹¹ 5271 sayılı CMK m. 139/2: “Soruşturmacının kimliği değiştirilebilir. Bu kimlikle hukukî işlemler yapılabilir. Kimliğin oluşturulması ve devam ettirilmesi için zorunlu olması durumunda gerekli belgeler hazırlanabilir, değiştirilebilir ve kullanılabilir.”

⁵¹² Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelik; Gizlilik Dereceli Belgelerde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, (E.T. 20.06.2024), <https://www.mevzuat.gov.tr>.

⁵¹³ Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 280; Özgenç, *Genel Hükümler*, 358; Özbek vd., *Genel Hükümler*, 308.

hakkın kullanılması hukuka uygunluk nedeni de mezkûr suç yönünden uygulama alanı bulamayacaktır.

TCK'nın 26'ncı maddesinin 2'nci fıkrasında yer alan “*Kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilmez.*” hükmüyle ilgilinin rızası hukuka uygunluk nedeni olarak düzenlenmiştir. Ceza hukuku anlamında geçerli bir rızadan bahsedebilmek için rızanın; üzerinde mutlak tasarruf edebilecek bir hakka ilişkin olması, beyanda bulunan kişiyi rızaya ehil olması ve rızanın fiilden önce veya fiil sırasında verilmiş olması gerekmektedir.⁵¹⁴ Suçun kanuni tanımında fiilin rıza hilafında gerçekleştirilmesi gerektiği açıkça belirtildiği ya da yorum neticesinde böyle bir çıkarımda bulunulmasının mümkün olduğu hallerde rıza suçun unsurları arasında incelenmelidir. Böyle bir durumda fiil, rıza nedeniyle hukuka uygun hale geldiğinden değil unsurları itibarıyla tipikliği sağlayamadığından suç teşkil etmeyecektir.⁵¹⁵

“Hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçu failin üst ve amirleri aldatma/kandırma şuur ve iradesiyle yani özel saikiyle işlenebildiğinden rızanın hukuka uygunluk nedeni olarak gündeme gelmesi mümkün değildir. Ancak failin TCK'nın 204'üncü maddesinde düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçuna vücut veren eylemleri yönünden rızanın incelenmesi gerekmektedir. Doktrinde⁵¹⁶ ve uygulamadaki⁵¹⁷ kabule göre rıza resmi belgede sahtecilik suçunda hukuka uygunluk nedeni oluşturmamaktadır. Resmi belgede sahtecilik suçunda rıza genellikle başkasının yerine paraf ya da imza atma hallerinde karşımıza çıkmaktadır. Böyle bir durum karşısında bazı yazarlar⁵¹⁸ TCK'nın 30'uncu maddesinde düzenlenen hata hükümlerinin uygulanabileceğini savunurken aksi görüşteki yazarlar⁵¹⁹ rızanın bulunduğu hallerde aldatma maksadının ortadan kalkacağından bahisle manevi unsur yönünden suçun

⁵¹⁴ Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 295-298.

⁵¹⁵ Meral Ekici Şahin, *Ceza Hukukunda Rıza* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2012), 101.

⁵¹⁶ Koç, “Resmi Belgenin Özünde Sahtecilik Suçu”, 328-329; Memiş Kartal, “Resmi Belgede Sahtecilik”, 108; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Özel Hükümler*, 877; Yokuş Sevil, *Özel Hükümler*, 790.

⁵¹⁷ “Ceza Genel Kurulunun 30.03.1992 gün ve 80-98 ile 19.04.2005 gün ve 221-38 sayılı kararlarında açıklandığı üzere; belgede sahtecilik suçlarında mağdurun rızası hukuka uygunluk nedeni sayılamayacak...”, Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 04.02.2014, E. 2013/332, K. 2014/26, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 20.06.2024.

⁵¹⁸ Gökçen, *Belgede Sahtecilik Suçları*, 227; Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 965.

⁵¹⁹ Koca ve Üzülmüş, *Özel Hükümler*, 863.

oluşmayacağını savunmaktadır. Uygulamada Yargıtay manevi unsurun oluşmayacağı yönündeki görüşü kabul etmektedir.⁵²⁰

D. Kusurluluk

Failin tipe uygun ve hukuka aykırı eylemiyle suç oluşmaktadır. Ancak failin cezalandırılabilmesi için ayrıca kusurluluğun tespiti gerekmektedir.⁵²¹ Kusursuz ceza olmaz ilkesinin gereği olarak kınama yargısı, suçtan dolayı failin kınanıp kınanamayacağını ele almaktadır.⁵²² Kusurluluğu etkileyen haller, TCK'nın "Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler" başlığı altında hukuka uygunluk nedenleriyle bir arada düzenlenmiştir. Ceza sorumluluğunu kaldırان veya azaltan halleri; hukuka aykırı ve fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi (m. 24/2-4), zorunluluk (m. 25), hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın aşılması (m. 27/1), meşru savunmada sınırın mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaşla aşılması (m. 27/2), cebir ve tehdit dolayısıyla kişinin irade yeteneğinin etkilenmesi (m. 28), haksız tahrik (m. 29), kusurluluğu etkileyen sebeplerde yanılma (m. 30/3), haksızlık yanılması (m. 30/4), yaş küçüklüğü (m. 31), akıl hastalığı (m. 32), sağır ve dilsizlik (m. 33) ile geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma (m. 34) şeklinde belirtmek mümkündür.⁵²³

Ceza sorumluluğu kaldırان veya azaltan hallere ilişkin hükümlerden "hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler" suçunda uygulanabilecek ilk düzenleme şüphesiz hukuka aykırı ve fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi halidir. 1982 Anayasası'nın "Kanunsuz emir" kenar başlıklı 137'nci maddesi;

Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene

⁵²⁰ "Sanık Ş.. 'nün şirketine ait çekin, sanığın olmadığı zamanlarda şirket muhasebe yetkilisi sanık F.. tarafından, sanık Ş.. 'nün bilgisi ve rızası dahilinde imzası taklit edilmek suretiyle keşide edilmesi, borcun sanık tarafından inkar edilmemesi ve daha önce de buna benzer çeklerin keşide edilmesi ve ödenmesi karşısında, sanıkların suç kastıyla hareket ettiği yönünde mahkûmiyetine yeter delil bulunmadığından manevi unsuru oluşmayan resmi belgede sahtecilik suçundan beraati yerine yazılı şekilde mahkûmiyetine karar verilmesi...", Yargıtay 23. Ceza Dairesi, 25.11.2015, E. 2015/3486, K. 2015/7135, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 20.06.2024.

⁵²¹ Özbek vd., *Genel Hükümler*, 362.

⁵²² Koca ve Üzülmöz, *Genel Hükümler*, 312.

⁵²³ Artuk vd., *Genel Hükümler*, 585.

bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilerse, emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz.

Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.

Askeri hizmetlerin görülmesi ve acele hallerde kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır.

şeklindeki düzenlemesiyle hukuka aykırı emrin ancak yazıyla yinelenmesi halinde, suç teşkil eden emrin ise hiçbir suretle yerine getirilmeyeceğini hüküm altına almıştır. Düzenlemenin son fıkrasında askeri hizmetlerin görülmesine ilişkin istisnalar saklı tutulmuştur. TCK'nın "Kanunun hükmü ve amirin emri" kenar başlıklı 24'üncü maddesinde konuya ilişkin olarak;

(1) Kanunun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmez.

(2) Yetkili bir merciden verilip, yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emri uygulayan sorumlu olmaz.

(3) Konusu suç teşkil eden emir hiçbir surette yerine getirilemez. Aksi takdirde yerine getiren ile emri veren sorumlu olur.

(4) Emrin, hukuka uygunluğunun denetlenmesinin kanun tarafından engellendiği hallerde, yerine getirilmesinden emri veren sorumlu olur.

şeklinde düzenlemeye gidilmiştir. Gerek 1982 Anayasası gerekse TCK hükümleri uyarınca suç teşkil eden emrin yerine getirilmeyeceği aksi takdirde yerine getirenin de sorumlu olacağı kabul edilmiştir. Bu kapsamda suç teşkil ettiği aşikâr olan bir emri yerine getiren ast konumundaki kişi, kusurluluğunun ortadan kalktığını ileri süremeyecektir. Ancak İHK'nın 14/2, 19 ve 20'nci maddeleri uyarınca emri sorgulayamayan ast konumundaki kişiler suç teşkil ettiği aşikâr olmayan usul yönünden hukuka uygun emirleri yerine getirmeleri neticesinde suç meydana gelirse TCK'nın 24'üncü maddesinin 4'üncü fıkrası uyarınca yalnızca emir verenin sorumluluğuna gidilecektir.

"Hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler" suçu yönünden uygulanabilecek diğer ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan hal tehdit dolayısıyla irade yeteneğinin etkilenmesi halidir. Tehdit halinde kişi, ileride bir kötülüğün gerçekleştirileceği beyanıyla korkutularak belli bir davranışta bulunmaya zorlanmaktadır. Tehdit etkisindeki kişinin iradesi sakatlanmış olduğundan başka türlü davranma imkanı

bulunmamaktadır.⁵²⁴ Tehdidin kusurluluğu kaldırabilmesi için korunmak istenen zararın ağır ve muhakkak olması, tehditte bulunanın emirlerine boyun eğmeden bundan kurtulmanın mümkün olmaması ve tehdidin meydana gelmesine bilerek sebebiyet verilmemiş olması gerekmektedir. Korunmak istenen zarar ile ihlal edilen hak arasında eşitlik bulunmadığı takdirde ceza sorumluluğu ortadan kalkmayacaktır. Başka bir anlatımla hafif bir zarardan korunmak için ağır bir ihlalde bulunulması halinde kişi sorumluluktan kurtulamayacaktır. Ancak bu durumun takdiri indirim sebebi olarak sayılması mümkündür. Neticeten tehdidin etkisiyle suçta araç olarak kullanılan kişi cezalandırılmayacak tehdidi icra eden kişi ise dolaylı fail sıfatıyla suçtan sorumlu olacaktır.⁵²⁵

E. Suçun Özel Görünüş Şekilleri

Ceza kanunlarında suç tanımı yapılırken genellikle tek kişinin, tek bir fiille meydana getirdiği tek bir netice ve ihlal ettiği tek bir hukuki değer esas alınmaktadır. Gerçek hayatta ise suç teşkil eden eylemler her zaman bu kalıplara uymamaktadır. Örneğin suç birden fazla kişinin farklı nev’ilerde katılımıyla işlenmiş, icra hareketleri gerçekleştirmesine rağmen istenilen netice gerçekleşmemiş ya da bir hareketle birden çok suç işlenmiş olabilmektedir.⁵²⁶ Bu nedenle kanun koyucu TCK’nın genel kısmında suçun özel görünüş şekilleri olan teşebbüs, iştirak ve içtima hallerini düzenlemiştir.⁵²⁷

1. Teşebbüs

TCK’nın 35’inci maddesinde düzenlenen teşebbüs, kişinin işlemeyi kastettiği bir suçu elinde olmayan nedenlerle tamamlayamamasını ifade etmektedir. Teşebbüs hali ancak suçun icra hareketlerine başlanmasından suçun tamamlanmasına kadar olan aşamada gündeme gelebilmektedir.⁵²⁸ Ceza kanunu teşebbüs derecesinde kalan suçlara tamamlanmış suça oranla daha az ceza verilmesini öngörmüştür. Böylece sadece tamamlanmış suçlar değil bir suçu gerçekleştirmeye yönelik davranışlar da cezalandırılmıştır.⁵²⁹ Bu itibarla teşebbüs düzenlemesinin cezalandırılabilirliği genişleten

⁵²⁴ Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 356-357.

⁵²⁵ Artuk vd., *Genel Hükümler*, 605.

⁵²⁶ Artuk vd., *Genel Hükümler*, 392; Dülger, *Genel Hükümler*, 699.

⁵²⁷ Demirbaş, *Genel Hükümler*, 500.

⁵²⁸ Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 415; Özgenç, *Genel Hükümler*, 557; Özbek vd., *Genel Hükümler*, 467.

⁵²⁹ Devrim Aydın, “Suça Teşebbüs”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 55/1 (2006): 91.

hüküm niteliği taşıdığını söylemek mümkündür.⁵³⁰ Suça teşebbüsten bahsedebilmek için failin kasten işlenebilen bir suça yönelik kastının varlığı, elverişli icra hareketi niteliğindeki fiillerin gerçekleştirilmesi ve icra hareketlerinin failin elinde olmayan nedenlerle tamamlanamaması ya da fail tarafından icra hareketleri tamamlanmış olmasına rağmen neticenin gerçekleştirilememesi gerekmektedir.⁵³¹

“Hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunda teşebbüs halinin seçimlik hareketler yönünden ayrı ayrı ele alınması gerekmektedir. Suçta ilk seçimlik hareket anlaşılır haliyle *gerçeğe aykırı olarak düzenlenen askeri hizmete ilişkin resmi belgenin üst ve amirlere arz edilmesidir*. Mezkûr seçimlik hareketin birleşmiş hareketli suçlara benzerliği teşebbüs konusunda önem arz etmektedir.

Doktrinde birleşmiş hareketli suçların ilk hareketinin hazırlık hareketi ikinci hareketinin ise icra hareketi olduğu kabul edilmektedir.⁵³² “Hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunun ilk seçimlik hareketinin ilk kısmını TCK’nın 204’üncü maddesinin 2’nci fıkrasında düzenlenen “kamu görevlisi tarafından işlenen resmi belgede sahtecilik” suçu oluşturmaktadır. Resmi belgede sahtecilik kısmının “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunda hazırlık hareketi olduğunu kabul ettiğimiz takdirde failin tamamlanan eyleminin *hazırlık hareketlerinin cezalandırılmazlığı* ilkesi uyarınca cezalandırılmaması gerekmektedir.⁵³³ Oysa tamamlanan eylem TCK’nın 204’üncü maddesinin 2’nci fıkrasında düzenlenen suça vücut vereceğinden failin tamamlanan suç yönünden sorumluluğu gündeme gelecektir.⁵³⁴

Resmi belgede sahtecilik kısmının tamamlanıp üst ve amirlere arz edilmesi aşamasına gelindiğinde elinde olmayan nedenlerle üst ve amirlere arz edemeyen failin teşebbüsten dolayı sorumlu olabileceği düşünülebilir. Ancak bu noktada da *tamamlanmış suçun teşebbüs aşamasında kalmış suça nazaran önceliği ilkesi* uyarınca fail “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçuna teşebbüsten değil

⁵³⁰ Özgenç, *Genel Hükümler*, 557.

⁵³¹ Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 420.

⁵³² Artuk vd., *Özel Hükümler*, 873; Gökcen, *Belgede Sahtecilik Suçları*, 466; Erman, *Sahtekârlık Suçları*, 543; Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 971. Suçun kanuni tarifinde yer alan öngelen hareketlerin icra hareketi niteliği taşıdığı yönünde: Koca ve Üzülmüş, *Özel Hükümler*, 892.

⁵³³ Sercan Tokdemir, *Ceza Hukukunda Akim Kalmış Azmettirme* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 80.

⁵³⁴ Özgenç, *Genel Hükümler*, 557.

tamamlanmış resmi belgede sahtecilik suçundan sorumlu olacaktır.⁵³⁵ Suçun işlenmesine katılan sivil kişilerin sorumluluğu ise fail sıfatıyla yahut TCK’da benimsenen sınırlı bağlılık kuralı kapsamında azmettiren/yardım eden sıfatıyla TCK’nın 204’üncü maddesi kapsamında şekillenecektir.⁵³⁶

Neticeten “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunun *gerçeğe aykırı olarak düzenlenen askeri hizmete ilişkin resmi belgenin üst ve amirlere arz edilmesi* şeklinde işlenebilen ilk seçimlik hareketi yönünden teşebbüsün mümkün olmadığı söylenebilecektir.

Suçun gerçeğe aykırı olduğu bilinen askeri hizmete ilişkin resmi belgenin üst ve amirlere sunulması şeklindeki ikinci seçimlik hareketinde ise suç konusu belgenin, posta veya haberci gibi vasıtalarla amire sunulduğu hallerde icra hareketi kısımlara ayrılacağından teşebbüsün mümkün olduğu söylenebilecektir.⁵³⁷

Teşebbüs konusunda değinilmesi gereken bir diğer husus TCK’nın 36’ncı maddesinde⁵³⁸ düzenlenen gönüllü vazgeçme halidir. Şahsi cezasızlık sebebi olan gönüllü vazgeçme hükmünün “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçu yönünden uygulanması yeni bir sorun sahasına neden olmaktadır. Örneğin; planlama doğrultusunda on adet şoför yetiştirecek olan ulaştırma birimi personeli bu sayıyı sağlayamamasına rağmen amirlerini kandırma şuur ve iradesiyle biri sahte on adet askeri ehliyet düzenler ve bunları birim amirine arz edecekken gönüllü olarak vazgeçerse teşebbüsten dolayı sorumlu olmayacak ancak eyleminin tamam olan kısmı “kamu görevlisi tarafından işlenen resmi belgede sahtecilik” suçuna vücut vereceğinden bu suçtan dolayı cezalandırılacaktır. Çağdaş ceza hukuku ilkeleriyle bağdaşmayan bu durumun madde metninde yer alan “ve sair resmi evrak” ibaresinin çıkarılmasıyla çözümlenebileceği kanaatindeyiz. Madde metninde sayılan rapor, takrir ve layihalar incelendiğinde bu suç konularının amirlerin komuta iradesinin oluşmasına yardımcı olma amacı taşıdıkları ve icrai niteliği haiz olmadıkları görülmektedir. Suç konularının amaç

⁵³⁵ Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 568; Özbek vd., *Genel Hükümler*, 596; Özgenç, *Genel Hükümler*, 558.

⁵³⁶ Tokdemir, *Akim Kalmış Azmettirme*, 56.

⁵³⁷ Özbek vd., *Genel Hükümler*, 470.

⁵³⁸ 5237 sayılı TCK m. 36: “Fail, suçun icra hareketlerinden gönüllü vazgeçer veya kendi çabalarıyla suçun tamamlanmasını veya neticenin gerçekleşmesini önlerse, teşebbüsten dolayı cezalandırılmaz; fakat tamam olan kısım esasen bir suç oluşturduğu takdirde, sadece o suça ait ceza ile cezalandırılır.”

ve nitelikleri ile suçun manevi unsuru göz önüne alındığında suçun ihdasındaki asıl maksadın amirin komuta salâhiyetini kullanırken iradesinin fesada uğramasını engellemek olduğu anlaşılmaktadır. Kamu güvenine mazhar olan icrai nitelikteki resmi belgelerin bu suç kapsamına dahil edilmesi ise suçun ihdas amacını aşarak eylemlere uygun cezaların verilmesini engellemektedir. Genel ceza kanunu olan TCK'nın milli savunmaya yönelik faaliyetler açısından yetersiz kalabileceği görüşünün kabulüyle birlikte; askeri belgelere yönelik sahtecilik eylemlerinin AsCK'da ayrı bir suç olarak düzenlenmesinin uygun olacağı kanaatindeyiz.

2. İştirak

Suç tipleri genellikle bir kişi tarafından ihlal edilebilecek şekilde ihdas edilmektedir. Ancak bazı hallerde suç tipinin ihlali birden fazla kişinin birlikte hareket etmesiyle gerçekleşebilir. Böyle bir durumda suç tipine bakarak ihlalden dolayı kimlerin ne şekilde sorumlu olduğunu belirlemek mümkün olmayacaktır. Bu sebeple harekete katılanların konu alındığı bağımsız iştirak hükümlerinin düzenlenmesi yoluna gidilmiştir.⁵³⁹

TCK'nın “Suça İştirak” başlıklı bölümünde iştirak bakımından faillik ve şeriklik şeklinde ayırım yapılmıştır. Suç tipini gerçekleştiren kişi fail olarak anılmaktadır. Suç tipini yalnız başına gerçekleştiren kişiye doğrudan fail denilmektedir. Eğer kişi suçu bir başkası vasıtasıyla gerçekleştiriyorsa dolaylı faillik söz konusu olacaktır. Son olarak suç tipi birden fazla suç ortağı tarafından müştereken gerçekleştiriliyorsa müşterek faillikten bahsedilir.⁵⁴⁰

Suçun icrası aşamasında veya icrasından önce suça iştirak eden ancak tipik fiil üzerinde hakimiyet kuramayan kişiye şerik denir. TCK'da şeriklik, azmettirme ve yardım etme şeklinde ikiye ayrılmıştır.⁵⁴¹ Belli bir suçu işleme hususunda fikri olmayan kişinin suç işleme kararına vardırılmasına azmettirme denilmektedir.⁵⁴² Yardım etme ise kişinin işlemekte olduğu suçun icrasının maddi-manevi desteklenmesini ifade etmektedir.⁵⁴³

⁵³⁹ Özbek vd., *Genel Hükümler*, 531.

⁵⁴⁰ Özgenç, *Genel Hükümler*, 597.

⁵⁴¹ Tokdemir, *Akim Kalmış Azmettirme*, 49-50.

⁵⁴² Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 494.

⁵⁴³ Özgenç, *Genel Hükümler*, 635.

İştirakten bahsedilebilmesi için icra hareketine başlanan suçun tüm katılanlar yönünden aynı olması gerekir. İştirakte bağıllık kuralı olarak anılan bu durum şeriklerin cezalandırılmasının şartlarını belirlemek için geliştirilmiş bir kuraldır. TCK'nın 40'ıncı maddesinde düzenlenen bağıllık kuralı uyarınca şeriklerin cezalandırılabilmesi için kasten ve hukuka aykırı fiille suçun işlenmesi ya da en azından teşebbüs aşamasına varmış olması gerekmektedir.⁵⁴⁴ Düzenlemede ayrıca özel faillik niteliği taşımayan kişilerin özgü suçlara iştiraki halinde azmettiren ya da yardım eden sıfatıyla sorumlu tutulacakları hüküm altına alınmıştır.⁵⁴⁵

TCK'nın iştirake ilişkin hükümleri kasten işlenilen suçlar bakımından uygulama alanı bulmaktadır. Taksirli suçların birden fazla kişiyle işlenmesi halindeyse TCK'nın 22'nci maddesi uyarınca herkes kendi kusurundan dolayı sorumlu olacaktır.⁵⁴⁶

“Hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçu münhasıran asker kişiler tarafından işlenebilen gerçek özgü suçtur.⁵⁴⁷ Bu nedenle suçun işlenmesine iştirak eden sivil personel bağıllık kuralı uyarınca azmettiren yahut yardım eden sıfatıyla sorumlu olacaktır. Suçun işlenişine müştereken iştirak eden sivil personelin eylemlerinin TCK'nın 204'üncü maddesinde düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçuna vücut verebileceğini değerlendirmekteyiz. Nitekim doktrinde çoğunluğun kabul ettiği görüşe göre *failliğin şerikliğe nazaran önceliği* kuralı uyarınca özel faillik vasıflarına sahip olmadığı için özgü suçun müşterek faili olamayan kişilerin eylemleri kanunda suç olarak düzenleniyorsa öncelikle ilgili suç hükmü uygulanmalıdır.⁵⁴⁸ Yargıtay'ın konuya ilişkin kararları henüz istikrar kazanmamıştır.⁵⁴⁹

⁵⁴⁴ Özbek vd., *Genel Hükümler*, 554.

⁵⁴⁵ Artuk vd., *Genel Hükümler*, 771.

⁵⁴⁶ Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 449-450.

⁵⁴⁷ Demirağ, *Askeri Ceza Kanunu*, 440; Kardaş ve Çıngı, *Askeri Ceza*, 907; Taşkın, *Askeri Ceza Kanunu Şerhi*, 898.

⁵⁴⁸ Artuk vd., *Genel Hükümler*, 772; Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 494; Özgenç, *Genel Hükümler*, 650. Aksi yönde: Berrin Akbulut, “Özgü Suçlarda Bağıllık Kuralı (Gerçek ve Görünüşte Özgü Suç ve Sonuçları) ve Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Uygulaması”, içinde *Belgede Sahtecilik ve Vergi Suçları Sempozyumu*, (Ankara: Melek Matbaası, 2020), 119.

⁵⁴⁹ Bağıllık kuralının uygulanması gerektiği yönünde: “Sanık hakkında, ilgili kurumlara gitmediği, muayene olmadığı, gerekli parayı ödemediği, yazılı ve direksiyon sınavlarına girmedeği hâlde kursun yöneticileri tarafından düzenlenen motorlu taşıt sürücü sertifikası ve diğer belgelerle Çerkezköy İlçe Tescil Büro Amirliğine başvurarak kendi adına sahte içerikli ehliyet düzenlenmesini sağladığının iddia olunduğu olayda; kamu görevlisinin resmî belgede sahteciliği suçunun özgü suç niteliğinde olduğu ve bu suçun sadece kamu görevlisi olan ve bu nedenle özel fail olarak nitelendirilen kişiler tarafından işlenebileceği, özel faillik niteliğini taşımayan suç ortaklarının ise gerçekleşen fiilden dolayı 5237 sayılı Kanun'un 40. maddesinde düzenlenen bağıllık kuralı uyarınca sadece azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu

3. İçtima

TCK'nın suçların içtimaı bakımından benimsediği gerçek içtima kuralının “*Kaç fiil varsa o kadar suç, kaç suç varsa o kadar ceza vardır.*” şeklinde ifade edilmesi mümkündür.⁵⁵⁰ Başka bir anlatımla suç tipine uygun her eylem kural olarak ayrı ve bağımsız bir suç oluşturmaktadır.⁵⁵¹ Bu durumda faile işlemiş olduğu her suçtan dolayı ayrı ve bağımsız yaptırımlar uygulanması gerekmektedir.⁵⁵² Ancak bazı durumlarda yapılan bir eylem birden çok netice meydana getirebileceği gibi birden çok eylem de bir neticeyi meydana getirebilmektedir.⁵⁵³ Böyle bir durumda birden çok suç işleyen faile tek suçtan ceza verilmesine suçların içtimaı denilmektedir.⁵⁵⁴

TCK'nın “Suçların İçtimaı” başlıklı bölümünde gerçek içtima kuralının istisnası olarak bileşik suç, zincirleme suç, aynı nev’iden fikri içtima ve farklı nev’iden fikri içtima olmak üzere dört düzenlemeye yer verilmiştir.⁵⁵⁵

olabileceği, dolayısıyla özel faillik niteliğini taşımayan kişilerin özgü suça TCK'nın 37. maddesi kapsamında müşterek fail olarak iştirak edemeyeceği ancak şerik olabileceği göz önünde bulundurulduğunda, teorik ve direksiyon eğitimi sınavına girmeden motorlu taşıt sürücü sertifikası alamayacağını bilen sanığın, Özday 2. Özcan Sürücü Kursu yöneticilerine başvurup kendisine sahte sürücü sertifikası düzenleme hususunda teklifte bulunmayan yöneticileri suç işlemeye azmettirerek sahte sürücü sertifikası düzenlettirdiği, düzenlenen bu sertifika ve diğer belgelerle Çerkezköy İlçe Tescil Büro Amirliğine başvurarak suça konu sahte sürücü belgesini aldığı olayın sübutu hâlinde sanığın kamu görevlisinin resmî belgede sahteciliği suçuna azmettiren olarak cezalandırılması gerekeceği, bu husus yasaca açık olarak düzenlendiğinden, faillğe göre şeriklik halinin tali norm niteliğinde olduğundan bahisle sanığın eyleminin TCK'nın 204. maddesinin birinci fıkrası kapsamında değerlendirilmeyeceği kabul edilmelidir.”, Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 18.04.2019, E. 2018/189, K. 2019/350, <https://legalbank.net>, E.T. 21.06.2024.

Failliğin şerikliğe nazaran önceliği ilkesinin uygulanması gerektiği yönünde: “*Suç tarihinde ... Köyü İlköğretim Okulunda öğretmen olarak görev yapan sanık ...'in, Kayapınar İlköğretim Okulu adına, okul müdür ve yardımcısı yerine imza atmak suretiyle düzenleyerek birden çok onaylı diploma sureti vermekten ibaret eylemleri 765 sayılı TCK'nın 342/1 ve 5237 sayılı TCK'nın 204/1. maddeleri kapsamında kaldığı ve suç tarihinde kamu görevlisi olmayıp, okul müdürü olan sanık ...'dan sahte diploma sureti alınmasında aracılık yaptıkları anlaşılan sanıklar ..., ..., ... ve ... hakkında kurulan hükümlerde ise, özgü suç niteliğinde olan kamu görevlisinin resmi belgede sahteciliği suçunun failinin yalnızca kamu görevlisi olan kişilerin olabileceği, kamu görevlisi olmayan kişilerin ise 765 sayılı TCK'nın 342/1. maddesindeki (5237 sayılı Yasanın 204/1. maddesi) suçun faili olabilecekleri, her ne kadar bu kimseler kamu görevlisinin göreviyle ilintili olarak işlediği 5237 sayılı TCK'nın 204/2. madde ve fıkra hükmündeki suçun azmettiren veya yardım edeni olarak sorumlu tutulabilecek olsa da, faillik sıfatının suç ortaklığına göre asli norm olması sebebiyle, tali normun geri çekilmesi kuralı gereğince sadece anılan Yasanın 204/1. maddesi uyarınca sorumlu tutulabilecekleri anlaşılmakla...*”, Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 13.02.2015, E. 2011/4707, K. 2013/1137, <https://legalbank.net>, E.T. 21.06.2024.

⁵⁵⁰ Özgenç, *Genel Hükümler*, 669.

⁵⁵¹ Özbek vd., *Genel Hükümler*, 565.

⁵⁵² Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 517.

⁵⁵³ Mustafa Özen, “Ceza Hukukunda Fikri İçtima”, *TBB Dergisi*, 73 (2007): 132.

⁵⁵⁴ Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 518-519.

⁵⁵⁵ Özgenç, *Genel Hükümler*, 673.

Mürekkep suç olarak da anılan bileşik suç, TCK'nın 42'nci maddesinin “Biri diğerinin unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturması dolayısıyla tek fiil sayılan suça bileşik suç denir. Bu tür suçlarda içtima hükümleri uygulanmaz.” şeklindeki düzenlemesiyle hüküm altına alınmıştır. Madde gerekçesinde;

Maddede biri diğerinin unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturması nedeniyle tek fiil sayılan ve doktrinde bileşik suç (mürekkep suç) olarak adlandırılan fiilin tanımı yapılmakta ve bu tür suçlarda, suçu oluşturan araç suçtan dolayı ayrıca ceza verilmeyeceği, dolayısıyla cezaların içtimai hükümlerinin uygulanmayacağı açıkça belirtilerek bu konuda meydana gelen bir kısım yanlış uygulamaların bundan böyle giderilmesi amacı güdülmektedir.

ifadeleriyle düzenlemenin ihdas amacı açıklanmıştır. “Hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunun ilk seçimlik hareketinde TCK'nın 204'üncü maddesinin 2'nci fıkrasında düzenlenen kamu görevlisinin resmi belgede sahtecilik suçu mezkûr suçun unsuru olarak düzenlenmiştir. Bileşik suç niteliğindeki düzenleme kapsamında fail yalnızca “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçundan sorumlu olacak ve ayrıca resmi belgede sahtecilik suçundan sorumluluğuna gidilmeyecektir. Nitekim Yargıtay benzer şekilde 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda düzenlenen zimmet suçuna ilişkin olarak vermiş olduğu;

Dairemizce de benimsenen Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 06.04.2010 tarih ve 2010/7-38 Esas, 2010/79 sayılı kararında belirtildiği üzere; 5411 sayılı Bankacılık Yasasında zimmet suçu yanında sahtecilik suçundan da ayrıca hükmolunacağına ilişkin bir düzenleme bulunmaması karşısında, sanığın zimmet eylemlerini gerçekleştirirken, sahte belge tanzim etmesi fiillerinin de zimmet suçunun unsuru olarak değerlendirilmesi gerektiği gözetilmeden sanık hakkında evrakta sahtecilik suçundan beraatine ilişkin yazılı şekilde hüküm kurulması...

şeklindeki kararında resmi belgede sahteciliğin suçun unsuru olduğu hallerde ayrıca hüküm kurulamayacağını açıkça belirtmiştir.⁵⁵⁶

Müteselsil suç olarak da anılan zincirleme suç, TCK'nın 43'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının “Bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda, bir cezaya hükmedilir.”

⁵⁵⁶ Yargıtay 7. Ceza Dairesi, 15.09.2020, E. 2016/17171, K. 2020/12594, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 21.06.2024.

şeklindeki düzenlemesiyle hüküm altına alınmıştır. Zincirleme suç hükmünün uygulanabilmesi için birden çok fiilin bulunması, bu fiillerin aynı suçu oluşturmaları, fiillerin farklı zamanlarda işlenmesi, fiillerin aynı kişiye karşı işlenmesi ve fiillerin bir suç işleme kararının icrası kapsamında işlenmesi gerekmektedir.⁵⁵⁷

Zincirleme suçta birden çok fiilin bulunmasından hukuki anlamda çok sayıda fiilin varlığı anlaşılmalıdır. Örneğin eve giren hırsızın önce paraları, sonra altınları ve devamında değerli tabloyu alarak evden uzaklaşması ya da failin mağduru çok sayıda yumrukla yaralaması hallerinde hukuki anlamda tek fiilden bahsedileceğinden zincirleme suç hükmünün uygulanması mümkün olmayacaktır.⁵⁵⁸

Zincirleme suç düzenlemesi kapsamında bir suçun temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekilleri aynı suç kabul edilmektedir. Yargıtay “aynı suç” kavramını dar kapsamda⁵⁵⁹ ele almasına karşın resmi belgede sahtecilik ile özel belgede sahtecilik suçlarını çoğunlukla “aynı suç” kabul etmiştir.⁵⁶⁰ Mahkeme “aynı suç” kabulüne ulaşırken suçta korunan hukuki değeri, suçun mağdurunu ve suçun ismini referans almıştır.

⁵⁵⁷ Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 530.

⁵⁵⁸ Özbek vd., *Genel Hükümler*, 573.

⁵⁵⁹ “Aynı suç, TCK’nın 43. maddesinde; ‘Bir suçun temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekilleri, aynı suç sayılır.’ denilmek suretiyle açıklığa kavuşturulmuştur. Öğretide de aynı suçtan anlaşılması gerekenin, aynı suç tipi olduğu, kanunda düzenlenen suçların ismi aynı ise aynı suçtan söz edileceği, suçun ismi farklı ise artık aynı suçtan bahsedilemeyeceği kabul edilmektedir. Örneğin, dolandırıcılık ile nitelikli dolandırıcılık eylemleri aynı suç sayılır iken, dolandırıcılık ile güveni kötüye kullanma, hırsızlık ile dolandırıcılık, hırsızlık ile suç eşyasını satın alma aynı suç kavramı içerisinde değerlendirilemeyecektir. Aynı suç kavramına, suçun teşebbüs aşamasında kalmış hâli de dahildir. Zincirleme suç oluşturan eylemlerden bir kısmı tamamlanmış, bir kısmı da teşebbüs aşamasında kalmış olsa bile, işlenen suçların isimleri değişmediği sürece, aynı suç sayılacaktır.”, Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 12.09.2023, E. 2020/182, K. 2023/413, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 21.06.2024.

⁵⁶⁰ “Sahtecilik suçları bakımından ise, Kanun koyucunun resmi belgede sahtecilik ve özel belgede sahtecilik suçlarının benzer şekilde düzenlemesi, her iki suçta korunan hukuki yararının kamu güveni olması, suçların mağdurunun geniş anlamda toplumu oluşturan tüm bireyler olması ve suç isimlerinin aynı olması nedeniyle, resmi belgede sahtecilik suçu ile özel belgede sahtecilik suçunun ‘aynı suç’ kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.”, Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 08.03.2022, E. 2021/97, K. 2022/155, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 21.06.2024.

Aksi yönde: “Aynı suçtan maksat, ilk suç ile ikinci suç arasında korunan hukuki değer, tipikliğin maddi ve manevi unsurları bakımından genel hatlarıyla aynıyetin varlığıdır. Resmi belgede sahtecilik suçuyla özel belgede sahtecilik suçunun aynı suç kapsamında değerlendirilmesi gerektiği yolundaki kabulün yerinde olmadığını belirtmek gerekmektedir. Her iki suçun unsurlarının tamamen benzer olduğuna ilişkin düşünce de isabetsizdir. Her şeyden önce bu suçların konuları birbirinden farklıdır. Resmi belgede sahtecilik suçunun konusunu resmi belge, özel belgede sahtecilik suçunun konusunu ise özel belge oluşturmaktadır. Yine resmi belgede sahtecilik suçu seçimlik hareketli bir suç olarak düzenlenmiştir, özel belgede sahtecilik suçu çok hareketli olarak düzenlenmiştir. Bu itibarla unsurları birbirinden tamamen farklı olan bu suçların aynı suç sayılarak zincirleme suç kuralının kapsamına alınması isabetli olmamıştır.”, Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 24.05.2023, E. 2022/46, K. 2023/303, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 21.06.2024.

Fiillerin aynı kişiye karşı işlenmesi şartında mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da TCK'nın 43'üncü maddesinin “*Mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da bu fıkra hükmü uygulanır.*” düzenlemesi uyarınca zincirleme suç hükümlerinin uygulanması mümkündür.

Zincirleme suçta fiillerin değişik zamanlarda⁵⁶¹ ve aynı suç işleme kararının icrası kapsamında⁵⁶² işlenip işlenmediği ise her somut olay özelinde ayrıca ele alınmalıdır.

“Hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunun zincirleme suç şeklinde işlenmesi mümkündür. Örneğin birlikte bulunmayan personelini amirlerini kandırma şuur ve iradesiyle günlük yoklamada mevcut olarak gösteren birlik komutanının bir hafta boyunca amirlerine sahte günlük yoklama belgelerini arz etmesi şeklindeki eylemiyle “Hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçu zincirleme şekilde işlenmiş olacaktır. Ancak personelin amirlerini kandırma şuur ve iradesiyle sahte olduğunu bildiği beş adet resmi belgeyi aynı anda arz etmesi ya da peş peşe iki adet sahte resmi belge düzenleyip arz etmesi gibi hallerde zincirleme suç hükümleri uygulanmayacaktır.

“Hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunda zincirleme suç hükümlerinin uygulanması noktasında önem arz eden husus mezkûr suç ile resmi belgede sahtecilik suçunun “aynı suç” kabul edilip edilmeyeceğidir. Doktrinde bazı yazarlar bu iki suçu “aynı suç” olarak kabul etmektedir.⁵⁶³ Kanaatimizce; isimleri,

⁵⁶¹ “Ayrıca, yasada ‘aynı zaman’ ve ‘değişik zaman’ kavramları konusunda bir açıklık bulunmadığından ve önceden kesin saptamaların yapılması da olanaklı olmadığından, bu husus her somut olayın özelliği gözönüne alınarak değerlendirilmeli ve eylemlerin ‘değişik zamanlarda’ işlenip işlenmediği belirlenmelidir.”, Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 05.06.2012, E. 2011/491, K. 2012/219, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 21.06.2024.

⁵⁶² “Ayrıntılarına Ceza Genel Kurulunun 14.01.2014 gün ve 384-2, 03.12.2013 gün ve 1475-577, 30.05.2006 gün ve 173-145 ile 08.07.2003 gün ve 189-207 sayılı kararlarında yer verildiği üzere, aynı suç işleme kararı altında suç işlenmesi her biri ayrı ayrı suç teşkil eden fiilleri birbirine bağlayan ve olaya zincirleme suç özelliğini veren subjektif bir bağdır. Sanığın çıkan fırsatlardan yararlanmak suretiyle suç işlediği ya da suç işleme kararının yenilendiği durumlarda aynı suç işleme kararından söz edilmeyeceğinden, zincirleme suç hükümleri uygulanmayacaktır. Zincirleme suçtan söz edebilmek için failin, başlangıçta genel bir niyet ve suç işleme kararı ile aynı suçu aynı mağdura karşı birden fazla kez işlemesi gerekmektedir. Buna göre ‘suç işleme konusunda tek kararı’ olmayıp, ikinci eylemde suç işleme kararı yenilenmiş ise her bir fiil bağımsız suç olarak kabul edilecek ve zincirleme suç söz konusu olmayacaktır. Sanığın iç dünyasına ilişkin olan bu gereklilik subjektif bir şart olup, mahkemelerce denetime imkan sağlayacak şekilde tespit edilerek karara yansıtılması gerekecektir.”, Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 21.01.2014, E. 2013/593, K. 2014/24, <https://legalbank.net>, E.T. 21.06.2024.

⁵⁶³ Çinko, *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*, 288; Gökçe Yıldırım, “Resmi Belgede Sahtecilik Suçunun Zincirleme Suç Olarak İşlenmesi”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13/161 (2018): 122; Taşdemir, *Belgelerde Sahtecilik Suçları*, 181. Aksi yönde: Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 537.

maddi ve hukuki konuları büyük farklılıklar ihtiva eden bu iki suçun “aynı suç” kabul edilmesi ve zincirleme suç hükmüne tabi tutulması mümkün değildir.

Bir diğer içtima hali TCK’nın 43’üncü maddesinin 2’nci fıkrasında “*Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da, birinci fıkra hükmü uygulanır.*” şeklinde düzenlenen aynı nev’iden fikri içtimadır. Aynı nev’iden fikri içtima hükmünün uygulanabilmesi için bir fiilin olması ve bu bir fiille aynı suçun birden fazla kişiye karşı aynı anda işlenmiş olması gerekmektedir.⁵⁶⁴ Ayrıca suç konusunun tek olduğu hallerde ilgili sayısı birden fazla kişi olsa dahi aynı nev’iden fikri içtima hükmü uygulanamayacaktır. Örneğin ihaleye fesat karıştırma suçu neticesinde birden fazla kişinin ihaleye girmesi engellenmiş olsa dahi suç konusu tek olduğundan aynı nev’iden fikri içtima hali gündeme gelmeyecektir.⁵⁶⁵ Bu doğrultuda personelin gerçeğe aykırı olarak hazırladığı ya da gerçeğe aykırı olduğunu bildiği belgeyi birden fazla amirine aynı anda arz etmesi halinde “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçu yönünden aynı nev’iden fikri içtima hükmü uygulanmayacaktır.

Suçların içtimasına ilişkin son düzenleme farklı nev’iden fikri içtima halidir. Farklı nev’iden fikri içtima hali TCK’nın 44’üncü maddesinde “*İşlediği bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet veren kişi, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır.*” şeklinde düzenlenmiştir. Hüküm doğrultusunda ağır cezayı gerektiren suçun tespitinde soyut ceza esas alınmakla birlikte suçun nitelikli halleri de göz önünde bulundurulmalıdır.⁵⁶⁶

“Hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunda farklı nev’iden fikri içtima hükmünün uygulanması mümkündür. Örneğin birlik içerisinde yaşanan kaza/olay neticesinde İHK’nın 26’ncı maddesi kapsamında şikayet dilekçesi veren maiyetinin şikayetini saklayarak “*Yaşanan kaza/olay neticesinde birlik personeline yapılmış herhangi bir şikayet bulunmamaktadır.*” şeklinde belge düzenleyip amirine arz eden birlik komutanı söz konusu eylemiyle AsCK’nın 110’uncu maddesinde düzenlenen “madunun şikayetnamesini saklayan veya geri aldırانların cezası” suçu⁵⁶⁷ ile

⁵⁶⁴ Koca ve Üzülmöz, *Genel Hükümler*, 552-553.

⁵⁶⁵ Özgenç, *Genel Hükümler*, 702-703.

⁵⁶⁶ Koca ve Üzülmöz, *Genel Hükümler*, 562.

⁵⁶⁷ 1632 sayılı AsCK m. 110: “*Madunların verdikleri şikayetnameleri saklayanlar veya tehdit ederek geri aldırانlar beş seneye kadar hapsedilir.*”

“hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunun oluşmasına sebebiyet vereceğinden daha ağır cezayı gerektiren 110’uncu maddeden dolayı cezalandırılacaktır.

Bir olaya uygulanabilecek birden fazla normun görülmesine karşın bu normlardan yalnızca birinin uygulanabildiği haller doktrinde görünüşte içtima olarak anılmaktadır. Görünüşte içtima hallerinde uygulanacak normun tespiti için normlar arasındaki ilişki ve bu konudaki ilkeler dikkate alınacağından ayrıca yasal düzenleme yapılmasına ihtiyaç duyulmamaktadır. Ceza normları arasındaki “özel-genel norm”, “asli-tali norm” ve “tüketen-tüketilen norm” ilişkileri görünüşte içtima hallerini meydana getirmektedir.⁵⁶⁸

Özel norm-genel norm ilişkisi, suçun temel şekli ile nitelikli hali arasında, özgü suç ile genel suç arasında, genel kanun ile özel kanun arasında gündeme gelebilmektedir. Bu hallerde özel normun önceliği ilkesi gereğince özel normun uygulanması gerekmektedir.⁵⁶⁹

Asli norm-tali norm ilişkisi, “kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında” ibaresine yer verilen hallerde gündeme gelmektedir. Yine zarar suçu tehlike suçuna göre, tamamlanmış suç teşebbüs aşamasına kalmış suça göre, faillik şerikliğe göre asli norm niteliğindedir.⁵⁷⁰

Tüketen norm-tüketilen norm ilişkisi bir olaya görünüşte uygulanabilecek iki normdan birinin diğerini bünyesine katmış olması halinde gündeme gelmektedir. Bu durumun en tipik örneğini bileşik suçlar oluşturmaktadır.⁵⁷¹ Ayrıca cezalandırılmayan sonraki hareketlerinde tüketen norm-tüketilen norm ilişkisi kapsamında kaldığı kabul edilmektedir.⁵⁷²

“Hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçu yönünden karşılaşılabilecek görünüşte içtima hali şüphesiz özel norm-genel norm ilişkisidir. Mezkûr suç farklılıklar ihtiva etmekle birlikte özünde TCK’nın 204’üncü maddesinin

⁵⁶⁸ Artuk vd., *Genel Hükümler*, 817.

⁵⁶⁹ Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 563-564.

⁵⁷⁰ Artuk vd., *Genel Hükümler*, 818.

⁵⁷¹ Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 564.

⁵⁷² İçel, “Görünüşte İçtima”, 44.

2'nci fıkrasında düzenlenen “kamu görevlisi tarafından işlenen resmi belgede sahtecilik” suçunun unsurlarını taşımaktadır. Nitekim Askeri Yargıtay'ın,

(Kamu görevlilerinin), görevleri sırasında işledikleri resmi belgede sahtecilik suçu 5237 sayılı TCK'nın 204/2'nci maddesinde düzenlenmekle birlikte, bu sahteciliğin askeri bir hizmete veya tevdi edilen askeri bir vazifeye ilişkin olması halinde, özel kanun olan 1632 sayılı ASCK'da özel düzenleme bulunması nedeniyle, ASCK'nın 134'üncü maddesine göre uygulama yapılması zorunludur.

şeklindeki kararında bu durum belirterek özel norm-genel norm ilişkisi kapsamında AsCK'nın uygulanması gerektiği ifade edilmiştir.⁵⁷³ Yine resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin TCK'nın 212'nci maddesinde⁵⁷⁴ yer alan özel içtima hükmünün AsCK yönünden uygulanamayacağını belirtmek gerekmektedir.⁵⁷⁵

Son olarak “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunda suç konusunun resmi belge olmadığı durumların değerlendirilmesinde fayda vardır. Mezkûr suçun takrir verme ya da layiha veya rapor düzenleyerek arz etme şeklinde işlenmesi neticesinde amirler tarafından sözlü veya yazılı beyana dayanılarak resmi belge düzenlenmesi halinde TCK'nın 206'ncı maddesinde yer alan “resmi belgenin düzenlenmesinde kamu görevlisine yalan beyanda bulunmak” suçunun oluşacağı düşünülebilir. Keza Askeri Yargıtay düzenlenmesinde ilgilinin beyanı esas alınan “Aile

⁵⁷³ Askeri Yargıtay Daireler Kurulu, 17.04.2014, E. 2014/31, K. 2014/32, Askeri Yargıtay Dergisi, Yıl 2015, Sayı 28, s. 96-100.

⁵⁷⁴ 5237 sayılı TCK m. 212: “Sahte resmi veya özel belgenin bir başka suçun işlenmesi sırasında kullanılması halinde, hem sahtecilik hem de ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolunur.”

⁵⁷⁵ “TCK'nın 212. maddesinin yalnızca Türk Ceza Kanunu içinde düzenlenen suçlara ilişkin olarak uygulanabilecek bir kural olması nedeniyle özel yasalarda düzenlenen suçların işlenmesi sırasında sahte evrakın düzenlenmesi halinde failin ayrıca bu suçtan da cezalandırılması için özel yasada ayrıca bir düzenlemenin bulunmasının zorunlu olduğunun yerleşik uygulamalarda benimsenmiş olması, 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nda askerlikten kurtulmak için hile yapmak suçu yanında ayrıca sahtecilik suçundan da ceza verileceğine dair özel bir düzenleme bulunmaması ve uzun süre bu suçlara bakan askeri mahkemeler tarafından verilen kararları inceleyen Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'nun 08/06/2000 tarih, 2000/118 E-2000/116 K sayılı ilamında da; As.C.K'nın 81'nci maddesinde ‘Askerlik Çağına Girenlerin’ ‘Kıt’aya veya bir müesseseye intisap ettikten sonra’ Maddede (As.C.K. 81 Md.) yazılı eylemleri işleyenlerin suçunun Tipiklik yönünden bu Maddeye uyan suçu oluşturduğu açık olarak düzenlendiğine, dava konusu olayın cereyan tarzı ve As.C.K'nın 81'nci maddesindeki düzenlemenin ‘Evrakta Sahtekarlık’ suçuna göre daha özel bir düzenleme olduğuna, Genel - Özel Kanun hükümlerinin uygulama önceliğinde özel kanun hükümlerinin öncelikle uygulanması gerektiğinin belirtilmiş olması karşısında; askerlikten kurtulmak için sahte belge kullanan sanık ... ile suça aracılık eden sanık Muhammet'in eylemlerinin küll halinde 1632 sayılı Kanun'un 81/1. maddesinde yazılı bulunan suçu oluşturmaya karşın, 1632 sayılı Kanun'un 81/1-2. maddesinin yanında ayrıca resmi belgede sahtecilik suçunu düzenleyen 5237 sayılı TCK'nın 204/1. maddesiyle de mahkumiyet kararı verilmesi kanuna aykırı görüldüğünden...”, Yargıtay 19. Ceza Dairesi, 06.10.2016, E. 2015/14441, K. 2016/21173, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 28.06.2024.

Yolluğu Bildirimi”, “Aile Yardımı Bildirim Formu”, “Yurtiçi Geçici Görev Yolluğu Bildirimi”, “Konut Başvuru Formu” gibi resmi belgelerin oluşturulmasında sözlü veya yazılı yalan beyan verilmesi halinde TCK’nın 206’ncı maddesinde düzenlenen suçun oluşacağını içtihat etmekteydi.⁵⁷⁶ Ancak Yargıtay konuya ilişkin olarak vermiş olduğu;

Sanığın olay tarihinde ... Komutanlığında ... olarak görev yaptığı 2005 yılında ... iline tayininin çıktığı ...’da ikamet etmeyen eşi ve ... çocuğunu da sürekli görev yolluğu bildirimine dahil etmek suretiyle gerçeğe aykırı yurt içi görev yolluğu bildirimde bulunarak hak ettiği harcırah miktarından fazla ve haksız şekilde harcırah tahakkuk edilmesine neden olduğu iddia edilen olayda; Resmi belgenin sadece kişinin beyanı üzerine değilde memurca yapılacak inceleme sonucunda meydana getirilmesi gerektiği gerçeği ve tüm dosya kapsamından sanığa yüklenen suçun unsurları oluşmadığından beraatına ilişkin kararda bir isabetsizlik görülmemiştir.

şeklindeki kararıyla Askeri Yargıtay’ın görüşünden ayrılarak söz konusu belgelerin sadece kişinin beyanı üzerine meydana getirilen belgelerden olmadığı gerekçesiyle TCK’nın 206’ncı maddesinde düzenlenen suçun oluşmayacağına hükmetmiştir.⁵⁷⁷

F. Soruşturma ve Kovuşturma Usulü

Ceza muhakemesine hakim olan *soruşturmanın mecburiliği ilkesi* uyarınca 5271 sayılı CMK’nın 160’ıncı maddesinde “Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.” hükmüne yer verilmiştir. Bu kapsamda kamu görevlilerinin asılsız iddialar sonucu adli merciler önüne çıkarılması, kamu otoritesine duyulan güveni sarsacağı gibi kamu görevinin işleyişini de sekteye uğratacaktır.⁵⁷⁸ Bu neviden menfi durumların yaşanmaması için 1982 Anayasası’nın 129’uncu maddesinin 6’ncı fıkrasında “Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılması, kanunla belirlenen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idari merciin iznine bağlıdır.”

⁵⁷⁶ Askeri Yargıtay Daireler Kurulu, 09.12.2010, E. 2010/119, K. 2010/118, Askeri Yargıtay Dergisi, Yıl 2011, Sayı 24, s. 270-279.

⁵⁷⁷ Yargıtay 15. Ceza Dairesi, 15.10.2014, E. 2014/16291, K. 2014/16523, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 28.06.2024.

⁵⁷⁸ Şenel Sarıkoğlu, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturma İzni” (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020), 53.

hükmüne yer verilmiştir. Mezkûr hükme dayanılarak çıkarılan 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'da ise kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri suçların soruşturulması izne tabi tutulmuştur. 1982 Anayasası, 4483 sayılı Kanundan farklı olarak ceza soruşturmasının açılmasını değil “*ceza kovuşturması açılmasını*” izne tabi tutmuştur. Doktrinde eleştirilere sebep olan bu durumun asli sebebi, 4483 sayılı Kanunun kabulüne kadar geçerli olan 1913 tarihli Memurin Muhakematı Hakkında Kanun uyarınca kamu görevlilerine ilişkin soruşturmanın idare tarafından yapılması ve kamu davasının açılıp açılmamasına idare tarafından karar veriliyor olmasıdır. Kamu görevlilerinin yargılama usulüne ilişkin özel düzenlemelerin Anayasaya aykırı olduğu yönündeki iddialar konuyla ilgili düzenleme ihtiva etmeyen 1961 Anayasası döneminde dahi Anayasa Mahkemesince kabul görmemiştir.⁵⁷⁹

4483 sayılı Kanunun 2'nci maddesinin 2'nci fıkrasında düzenlenen “*Görevleri ve sıfatları sebebiyle özel soruşturma ve kovuşturma usullerine tabi olanlara ilişkin kanun hükümleri ... saklıdır.*” hükmüyle farklı kanunlarda yer alan soruşturma/kovuşturma usullerine ilişkin düzenlemelerin uygulanmasına cevaz verilmiştir. Asker kişilere ilişkin soruşturma ve kovuşturma usulleri ilk olarak 353 sayılı Kanunla düzenlenmiştir. 16.04.2017 tarihinde halk oylamasına sunularak kabul edilen 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılması Dair Kanun ile askeri mahkemelerin kapatılması neticesinde asker kişiler hakkında soruşturma izninin 353 sayılı Kanun hükümlerine göre mi yoksa 4483 sayılı Kanun hükümlerine göre mi verileceği noktasında tenakuz oluşmuş ve mahkemelerce konuya ilişkin olarak birbirinden farklı kararlar verilmeye başlanmıştır.⁵⁸⁰ 7329 sayılı Kanunun 24.06.2021 tarihinde kabul edilmesiyle birlikte 353 sayılı Kanun mülga edilmiş ve 1632 sayılı AsCK'ya eklenen Ek 15'inci maddeyle asker kişilere soruşturma izni verilmesine ilişkin usul düzenlenerek tenakuz giderilmiştir. Maddenin son fıkrasında kanunda hüküm bulunmayan hallerde 4483 sayılı Kanun hükümleri uygulanacağı belirtilerek olası bir hukuk boşluğunun önüne geçilmesi amaçlanmıştır.⁵⁸¹

⁵⁷⁹ Gizem Ceren Demir Koşar, *Yaşam Hakkı ile İşkence ve Kötü Muamele Yasağı Kapsamında Kamu Görevlileri Hakkında Soruşturma İzni İşlemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019), 23-24.

⁵⁸⁰ Yılmaz, *Askeri Suçlarda Soruşturma İzni*, 67.

⁵⁸¹ Koç, *İç Hizmet Kanunu*, 815.

AsCK'nın 48'inci maddesi uyarınca şikayete tabi olmayıp re'sen soruşturulan askeri suçlarda yetkili Cumhuriyet Başsavcılıkları, mezkûr Kanunun Ek 19'uncu maddesinin 5'inci fıkrasında; *“Askerî suçlara ilişkin soruşturmalar, suçun işlendiği yerin bağlı olduğu ilin adıyla anılan Cumhuriyet başsavcılığınca ya da birinci fıkra uyarınca Hâkimler ve Savcılar Kurulunca belirlenen ilçe Cumhuriyet başsavcılığınca yürütülür.”* şeklinde düzenlenmiştir. Yurt dışında işlenen suçlara ilişkin soruşturmalarda ise Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı yetkili kılınmıştır.

1. Asker Kişiler Hakkında Soruşturma İzni Prosedürü

AsCK'nın *“Soruşturma izni ve izin vermeye yetkili merciler”* kenar başlıklı Ek 15'inci maddesi uyarınca asker kişilerin işledikleri askeri suçların soruşturulması izne tabi tutulmuştur.⁵⁸² Bu kapsamda asker kişilerin *“hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler”* suçu gibi AsCK'da düzenlenen suçlar ile askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçların soruşturulabilmesi için kanuna uygun olarak verilmiş soruşturma iznine ihtiyaç duyulmaktadır.

Soruşturma izni prosedüründen müstesna olan haller de AsCK Ek Madde 15'te hüküm altına alınmıştır. İlk olarak ağır cezayı gerektiren suçüstü hallerinin soruşturulması genel hükümlere tabi kılınmıştır. Yine 3628 sayılı Kanunun 17'nci maddesinde tahdidi olarak sayılan *“3628 ve 4389 sayılı Kanunlarda yazılı suçlarla, irtikâp, rüşvet, basit ve nitelikli zimmet, görev sırasında veya görevinden dolayı kaçakçılık, resmî ihale ve alım ve satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarının açıklanması veya açıklanmasına sebebiyet verme”* suçlarına ilişkin soruşturma ve kovuşturma işlemlerinin genel hükümlere göre yapılacağı açıkça düzenlenmiştir.

MSB ve TSK kadrolarında görev alan sivil personel hakkında yürütülecek soruşturma izni prosedüründe 4483 sayılı Kanunun mu yoksa 1632 sayılı Kanunun mu uygulanacağı noktasında izne konu suçun nev'ine bakmak gerekmektedir. Bu noktada 1632 sayılı Kanunda düzenlenip sivil personel tarafından işlenebilecek suçlarda 1632 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanması gerekirken başkaca mevzuatta düzenlenen suçlarda 4483 sayılı Kanun hükümlerine başvurulmalıdır.⁵⁸³ Bu itibarla münhasıran asker kişilerce işlenebilen *“hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler”*

⁵⁸² Demirağ, *Askeri Ceza Kanunu*, 544.

⁵⁸³ Yıldız, *“Soruşturma İzni”*, 121-122.

suçunda azmettiren veya yardım eden sıfatıyla sorumlu tutulan sivil personel hakkında 4483 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanması gerekmektedir.

İzne tabi suçlarda soruşturma izni verilmesi yahut verilmemesi kararını vermeye yetkili merci asgari tugay komutanı ya da eşidi askeri kurum amiridir. Yetkili merci tayin edilirken asker kişinin suç tarihinde görev yaptığı birlik veya askeri kurum esas alınmalıdır.⁵⁸⁴ Bu durumun istisnası ise Ek 21'inci maddede düzenlenmiştir. Maddede Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ile general ve amiraller hakkında soruşturma izni vermeye, soruşturma ve kovuşturma yapmaya yetkili mercilerin tayininde ilgililerin son rütbeleri ve görevlerinin esas alınacağı hüküm altına alınmıştır.

Yetkili birlik komutanı veya kurum amiri, soruşturma izni konusundaki kararını suçun işlendiğinin öğrenilmesinden itibaren en geç otuz gün içerisinde vermelidir. Zorunlu hallerde bu süre on beş gün uzatılabilmektedir. Bu süre zarfında soruşturma izni verilip verilmemesine esas olmak üzere yetkili merci tarafından ön inceleme yapılmalı yahut yaptırılmalıdır. Ön inceleme neticesinde verilen karar yetkili Cumhuriyet Başsavcılığına, hakkında inceleme yapılan ve varsa şikâyetçiye bildirilmelidir.⁵⁸⁵

2. Soruşturma İzni Verilmesi veya Verilmemesi Kararlarına Karşı İtiraz ve Kesinleşme

Asker kişi hakkında yapılan ön inceleme neticesinde ilgili hakkında soruşturma izni verilmesine veya verilmemesine karar verilerek karar ilgililerine tebliğ edilmelidir. İlgililerin verilen karara karşı tebliğden itibaren on gün içerisinde yetkili Bölge İdare Mahkemesi yahut Danıştay Birinci Dairesi nezdinde itiraz hakkı bulunmaktadır. Karara karşı yapılan itirazlar üç ay içinde incelenmekte ve kesin olarak hükme bağlanmaktadır.⁵⁸⁶

Soruşturma izni verilmesi veya verilmemesi kararları kesinleşmeyle birlikte hüküm ifade etmektedir. Kesinleşme olmadığı takdirde, soruşturma işlemlerine devam edilemez. Ancak AsCK'nın Ek 15'inci maddesinde bu duruma ilişkin istisnai bir düzenleme yapılmıştır. Düzenlemeye göre sırf askeri suçlara yönelik olarak yürütülen

⁵⁸⁴ Yılmaz, *Askeri Suçlarda Soruşturma İzni*, 73-74.

⁵⁸⁵ Demirtaş, *TSK Personeli*, 41.

⁵⁸⁶ Yılmaz, *Askeri Suçlarda Soruşturma İzni*, 117-129.

soruşturmalarla soruşturma iznine itiraz edilmesi soruşturma işlemlerine engel olmamaktadır. Kanunda tahdidi olarak sayılan sırf askeri suçlar arasında yer almayan “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçuna ilişkin olarak verilen soruşturma izinlerine itiraz edilmesi halinde itiraz süreci sonuçlanıncaya kadar soruşturma işlemi yapılamaz.

Yetkili merci tarafından verilmiş soruşturma izni verilmesi/verilmemesi kararları yasal süresi içerisinde itiraz edilmemesi yahut itiraz edilmekle birlikte yetkili mahkeme tarafından itirazın reddine karar verilmesi halinde kesinleşmektedir. Yetkili Cumhuriyet Başsavcılığına intikal etmiş dosyalarda soruşturma izni verilmemesi kararının kesinleşmesi üzerine “işlem yapılmasına yer olmadığı” kararı verilerek soruşturmanın sona erdirilmesi gerekmektedir. Soruşturma izni verilmesi kararlarının kesinleşmesi halinde CMK’nın 171/6-b maddesinin “*Kamu görevlisi tarafından görevi sebebiyle veya kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenen suçlar ile asker kişiler tarafından işlenen askerî suçlar ... hakkında uygulanmaz.*” hükmü uyarınca askeri suçlarda “kamu davası açılmasının ertelenmesi” kararı verilemediğinden iddianame düzenlenmesi yahut kovuşturmayla yer olmadığına dair karar (KYOK) verilmesi yoluna gidilecektir.

3. Görevli ve Yetkili Mahkeme

5235 sayılı Kanunun 11’inci maddesi⁵⁸⁷ uyarınca “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçuyla ilgili dava ve işlere bakmakla asliye ceza mahkemeleri görevlidir.

Askeri suçlara ilişkin dava ve işlerde yetkili mahkeme ise AsCK’nın Ek 19’uncu maddesinde “*Suçun işlendiği yerin bağlı olduğu ilin adıyla anılan asliye ve ağır ceza mahkemelerinde ya da askerî birlik ve personel yoğunluğunun gerektirmesi hâlinde Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Kurulunca belirlenen ilçelerde kurulu bulunan asliye veya ağır ceza mahkemelerinde görülür.*” şeklinde düzenlenmiştir. Yurt dışında işlenen suçlarda Ankara mahkemeleri yetkili kılınmıştır.

⁵⁸⁷ 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun m. 11: “*Kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere, sulh ceza hâkimliği ve ağır ceza mahkemelerinin görevleri dışında kalan dava ve işlere asliye ceza mahkemelerince bakılır.*”

Hâkimler ve Savcılar Kurulu mezkûr düzenlemeye dayanarak verdiği 13.07.2021 tarihli ve 597 sayılı kararında;

1632 sayılı Askerî Ceza Kanunu'nda düzenlenen ve asliye ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlar yönünden açılacak davalara, asliye ceza mahkemesinin tek dairesinin bulunduğu il merkezlerinde bu mahkeme, iki dairesinin bulunduğu il merkezlerinde 2 numaralı asliye ceza mahkemesi, ikiden fazla dairesinin bulunduğu il merkezlerinde 3 numaralı asliye ceza mahkemesi; Ankara'da ise 3, 51 ve 52 numaralı asliye ceza mahkemeleri

ihzas mahkemeleri olarak belirlenmiştir.

Askeri suçların soruşturması izne tabi olduğundan CMK'nın 251/7 maddesi⁵⁸⁸ uyarınca basit yargılama usulü uygulanmamaktadır.

G. Yaptırım

Hukuk sisteminin getirdiği yükümlülöklere aykırı davranışta bulunulması halinde kişinin sorumluluğuna gidilecek ve hukuk düzeninin idame ettirilmesi maksadıyla bazı yaptırımlar uygulanacaktır.⁵⁸⁹ Bu yaptırımlar, adaletin sağlanmasına yönelik kefareti amacının yanı sıra suçluların topluma uyumlu hale getirilmesine ve gerekirse onların toplumdan uzaklaştırılmasına yönelik olacaktır. Ayrıca oluşturulan infaz sistemiyle toplumun yasakları öğrenmesi sağlanacak ve bu yasakların çiğnenmesi engellenecektir.⁵⁹⁰ TCK'nın yaptırım sistemi suç teşkil eden hukuka aykırı fiillerin karşılığı olarak ceza ve/veya güvenlik tedbirleri öngörmektedir. Bunun yanında “zararın tazmin edilmesi” gibi şartlara bağlanan düzenlemelerle mağdurun korunması amaçlanmaktadır.⁵⁹¹

AsCK'nın 134'üncü maddesinde düzenlenen “Hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçuna altı aydan üç seneye kadar hapis cezası öngörülmüştür. AsCK'nın Ek 17'nci maddesi uyarınca “disiplini ağır şekilde ihlal etmediği, birliğin güvenliğini tehlikeye düşürmediği, birliğin muharebe hazırlığını veya

⁵⁸⁸ 5271 sayılı CMK m. 251/7: “Basit yargılama usulü, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik hâlleri ile soruşturma veya kovuşturma yapılması izne ya da talebe bağlı olan suçlar hakkında uygulanmaz.”

⁵⁸⁹ Özgenç, *Genel Hükümler*, 785.

⁵⁹⁰ Özbek vd., *Genel Hükümler*, 603.

⁵⁹¹ Koca ve Üzülmöz, *Genel Hükümler*, 569.

etkinliğini zafiyete uğratmadığı, büyük bir zarar meydana getirmedığı, savaş veya seferberlikte işlenmediği” hallerde mezkûr suç yönünde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilecektir. Bu şartlara ek olarak Kanunun 47’nci maddesi uyarınca *“daha önce sırf askeri bir suçtan dolayı mahkûm olunmaması”* şartının sağlanmasıyla birlikte hapis cezasının ertelenmesine karar verilebilecektir.

Suç neticesinde verilecek kısa süreli hapis cezasının Ek 8’inci madde uyarınca seçenек yaptırımlara çevrilmesi halinin 1982 Anayasası’nın 72’nci maddesi uyarınca vatani hizmetini yerine getiren yükümlü asker kişiler ile diğer asker kişiler açısından farklı şekilde ele alınması gerekmektedir. Yükümlü asker kişiler hakkında verilen kısa süreli hapis cezaları TCK’nın 50’nci maddesinde sayılan tüm seçenек yaptırımlara çevrilebilirken diğer asker kişiler yönünden yalnızca *“adli para cezasına”, “mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle, tamamen giderilmesine”* ve *“mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanmaya”* çevrilebilmektedir.

Re’sen soruşturulması hasebiyle uzlaştırma hükümlerine tabi olmayan “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunda hapis cezasının üst sınırı üç ayı⁵⁹² geçtiğinden dolayı önödeme hükümleri uygulanamayacaktır.

AsCK’nın “Askeri cezalar” başlıklı faslının altında asli cezaların yanı sıra *“Türk Silahlı Kuvvetlerinden çıkarma”, “askeri öğrencilik hukukunu kaybettirme”* ve *“rütbenin geri alınması”* fer’i cezaları düzenlenmiştir. 5237 sayılı TCK’nın kabulü sonrasında TCK genel hükümlerine uyum süreci kapsamında 23.06.2016 tarihinde kabul edilen 6722 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 14.07.2016 tarihine kadar geçerliliğini koruyan fer’i cezaların incelenmesi faydalı olacaktır.

Askeri öğrenciler ile yükümlü erbaş/erler dışındaki asker kişiler hakkında uygulanabilecek çıkarma cezası kanunda sayılan katalog suçlardan⁵⁹³ veya kasıtlı bir suçtan bir seneden fazla hapis cezasıyla hükümlülük halinde zorunlu olarak uygulanırken

⁵⁹² 1632 sayılı AsCK Ek m. 8/3: *“Sırf askeri suçlar ile hapis cezasının üst sınırı üç ayı geçen askeri suçlar hakkında, önödeme hükümleri uygulanmaz.”*

⁵⁹³ 1632 sayılı AsCK m. 30/1-B: *“Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlarla basit ve nitelikli zimmet, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı veya şeref ve haysiyeti kırıcı suçtan veya istimal ve istihlak kaçakçılığı hariç kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırmaya, Devlet sırlarını açığa vurma suçları...”*

kasıtlı suçlarda üç aydan fazla hapis cezasıyla hükümlülük halinde takdiri olarak uygulanmaktadır. Zorunlu çıkarma cezası mahkeme kararında gösterilmese dahi idarece re'sen uygulanacaktır. Çıkarma fer'i cezası rütbe ve memuriyetlerin kaybedilmesi ile tekrar TSK'ya kabul edilmeme sonuçlarını doğurmaktadır.

Münhasıran askeri öğrenciler hakkında uygulanabilecek öğrencilik hukukunu kaybettirme cezası kanunun çıkarmaya ilişkin maddesinde sayılan katalog suçlardan veya kasıtlı bir suçtan üç aydan fazla hapis cezasıyla hükümlülük halinde zorunlu olarak uygulanırken kasıtlı suçlarda üç ay veya daha az hapis cezasıyla hükümlülük halinde takdiri olarak uygulanmaktadır. Zorunlu öğrencilik hukukunu kaybettirme cezası mahkeme kararında gösterilmese dahi idarece re'sen uygulanacaktır. Öğrencilik hukukunu kaybettirme cezası askeri öğrencilik sıfatı ile askeri okullara girme hakkını kaybetme sonuçlarını doğurmaktadır.

Yükümlü erbaşlar (onbaşı ve çavuşlar) hakkında uygulanabilecek rütbenin geri alınması cezası kanunun çıkarmaya ilişkin maddesinde sayılan katalog suçlardan yahut kasıtlı bir suçtan bir seneden fazla hapis cezasıyla hükümlülük halinde zorunlu olarak uygulanırken kasıtlı suçlarda üç aydan fazla hapis cezasıyla hükümlülük halinde takdiri olarak uygulanmaktadır. Zorunlu rütbenin geri alınması cezası mahkeme kararında gösterilmese dahi idarece re'sen uygulanacaktır. Rütbenin geri alınması cezası hükümlünün rütbesinin erliğe indirilmesi ile yalnızca askeri hizmetten doğan haklarının kaybı sonuçlarını doğurmaktadır.

Hapis cezasının ertelendiği yahut hükmün açıklanmasının geri bırakıldığı hallerde fer'i cezaların akıbetinin ne olacağı noktasında herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Askeri Yargıtay'ın fer'i cezaların ertelenebileceği⁵⁹⁴ ve ertelenemeyeceği⁵⁹⁵ yönündeki

⁵⁹⁴ “AsCK'nın benimsediği sistem açısından asli ceza ile birlikte fer'i cezanın da ertelenmesine karar verilmesine yasal bir engel bulunmamaktadır. Ancak asli cezanın ertelenip, fer'i cezanın da ertelenmemesi olanağı bulunmakla birlikte, fer'i cezanın neden ertelenmediği konusunda gerekçe gösterilmesi kuşkusuzdur.”, Askeri Yargıtay Daireler Kurulu, 25.01.2007, E. 2007/1, K. 2007/1, <https://legalbank.net>, E.T. 28.06.2024.

⁵⁹⁵ “1632 sayılı Askerî Ceza Kanunu'nun 47'nci maddesi ile, cezaların ertelenmesine ilişkin kurallar bakımından Türk Ceza Kanunu'nun ilgili hükümlerine atıf yapılmıştır. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda, mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndan farklı olarak fer'i cezalara yer verilmemiş, erteleme müessesesi sadece hapis cezaları için öngörülmüştür. Bu sebeple erteleme hükümlerinin sadece hapis cezasına uygulanması gerekirken fer'i askerî ceza niteliğindeki Türk Silahlı Kuvvetlerinden çıkarma cezasının da ertelenmiş olması hukuka aykırı bulunmuş, ancak sanık aleyhine temyiz bulunmaması nedeniyle bu husus bozma sebebi yapılmamıştır.”, İdris Ergutekin, “Askeri Ceza Kanununda Düzenlenen Fer'i Cezalar”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 27 (2016): 838-839.

kararlarıyla konuya ilişkin içtihat bütünlüğünü sağlayamadığı görülmektedir. Doktrinde TCK'nın 51'inci maddesinin yalnızca hapis cezalarını kapsamaması ve hapis cezasının infazı dışındaki mahkumiyet sonuçlarını etkilememesi nedeniyle fer'i cezalar yönünden uygulanamayacağı belirtilmiştir.⁵⁹⁶ Hapis cezasının ertelenmesi hükmünün fer'i cezalar yönünden uygulanamayacağı şeklindeki kabulün yerinde olduğunu değerlendirmekteyiz. Hükmün açıklanmasının geri bırakıldığı hallerde ise CMK'nın 231/5 maddesinin; *“Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, müsadereye ilişkin hükümler hariç, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder.”* şeklindeki düzenlemesi uyarınca hüküm açıklanmadığı takdirde fer'i cezaların hukuken sonuç doğurmayacağı kabul edilmektedir.

Fer'i cezalara ilişkin bir diğer tartışma konusu da kanunda sayılan katalog suçlardır. Askeri Yargıtay madde metninde yer alan “gibi” kelimesine dayanılarak genişletici yorum yapılamayacağını belirtmiş ve yalnızca ismen anılan suçları katalog suç olarak kabul etmiştir.⁵⁹⁷ Bu noktada “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunun “sahtecilik” olarak kabul edilip edilemeyeceği tartışmanın kaynağını oluşturmaktadır. Doktrinde bazı yazarlar⁵⁹⁸ mezkûr suçun “sahtecilik” olarak kabul edilemeyeceğini savunurken bazı yazarlar⁵⁹⁹ yüz kızartıcı nitelikteki suçun “sahtecilik” olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Askeri Yargıtay'ın mezkûr suçtan dolayı çıkarma fer'i cezası verilmemiş kararları bozmadığı⁶⁰⁰ ancak çıkarma fer'i cezası verilmiş kararları da onadığı⁶⁰¹ görülmektedir. Kanaatimizce; resmi belgede sahtecilik suçunun unsurlarını kapsayan “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita

⁵⁹⁶ Demirağ, *Askeri Ceza Kanunu*, 154; Kangal, *Askeri Ceza Kanunu*, 187.

⁵⁹⁷ “ASCK'nın 30'uncu maddesinin I'inci fıkrasının B bendi gereğince TSK'dan çıkarma fer'i cezasının uygulanabilmesi için kişilerin zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas suçlarından bir tanesi ile mahkûm edilmesinin zorunlu olduğu, metinde yer alan gibi sözcüğünün başka türlü değerlendirmeye imkân verecek biçimde genişletici bir yorumla ele alınmasına kanuni imkân bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Bu anlamda gibi kelimesi TSK'dan çıkartılmayı gerektiren fiillerin maddede sayılan suçlardan ibaret olduğunu, diğer deyişle yüz kızartıcı veya şeref ve haysiyet kırıcı suçların kanun metninde belirtilenlerle sınırlı olduğunu ifade etmek için kanun metnine dâhil edilmiştir. Kaldı ki, mahiyet ve işleniş biçimi itibarıyla vahim nitelikteki eylemler gerçekleştiren sanıklar hakkında TSK'dan çıkarma cezasının uygulanabilmesine ASCK'nın 30/son maddesi yasal imkân sağlamaktadır.”, Askeri Yargıtay Daireler Kurulu, 26.02.2004, E. 2004/14, K. 2004/38, <https://legalbank.net>, E.T. 30.06.2024.

⁵⁹⁸ Aslan, *Sahtecilik Suçları*, 107-108.

⁵⁹⁹ Kardaş ve Çıngı, *Askeri Ceza*, 898.

⁶⁰⁰ Aslan, *Sahtecilik Suçları*, 108.

⁶⁰¹ Askeri Yargıtay 3. Dairesi, 04.02.2003, E. 2003/172, K. 2003/166, <https://legalbank.net>, E.T. 30.06.2024.

edenler” suçunun “sahtecilik” suçu olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Verilen asli ceza ne olursa olsun askerlik şeref ve haysiyetine uygun düşmeyen⁶⁰² yüz kızartıcı nitelikteki⁶⁰³ suçun katalog suç kabul edilerek hükümlü hakkında çıkarma ve sair fer’i cezaların uygulanması gerekmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi yakın tarihli bir bireysel başvuru kararında “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçundan yedi ay on beş gün hapis cezasına (4.500 TL adli para cezasına çevrilmiştir) mahkum edilmiş başvurucuya AsCK 30/1-B maddesi uyarınca TSK’dan çıkarma cezası verilmesinde hak ihlali bulunmadığına hükmetmiştir.⁶⁰⁴

6722 sayılı Kanunun 14.07.2016 tarihinde yürürlüğe girmesiyle AsCK’nın fer’i cezalara ilişkin hükümlerinin uygulanabilirliği sona ermiştir. Müteakiben 24.06.2021 tarihinde kabul edilen 7329 sayılı Kanunla benzer düzenlemeye bu sefer 926 sayılı TSK Personel Kanunu’nda yer verilmiştir. TSK Personel Kanunu’nun 50’nci maddesinde subayların, 94’üncü maddesinde ise astsubayların katalog suçlardan⁶⁰⁵ hüküm giymesi halinde “cezaları ertelenmiş, seçenek yaptırımlara çevrilmiş, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiş yahut affa uğramış olsa bile” mahkumiyet kararıyla birlikte çıkarılma cezası verileceği düzenlenmiştir. Mezkûr maddelerde kasıtlı suçlardan bir yıl veya daha fazla hapis cezasına mahkumiyet halleri için de aynı durum öngörülmüştür. Bu çıkarma cezaları, AsCK’nın 30’uncu maddesinde olduğu gibi mahkeme kararında gösterilmese dahi idarece re’sen uygulanacaktır. Katalog suçlardan yahut kasıtlı suçlardan hapis cezasıyla hükümlülük hali, sözleşmeli olarak istihdam edilen personel için sair mevzuatta fesih sebebi olarak düzenlenmişken askeri öğrenciler için öğrencilik hukukunun kaybedilmesi prosedürünün işletilmesinde gerekçe olarak yer almıştır.

Görüldüğü üzere kanun koyucu, AsCK’nın 30/1-B maddesinin ötesinde “ertelenmiş, seçenek yaptırımlara çevrilmiş, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına

⁶⁰² Taşkın, *Askerî Ceza Kanunu Şerhi*, 59.

⁶⁰³ Kardaş ve Çıngı, *Askerî Ceza*, 898.

⁶⁰⁴ Anayasa Mahkemesi, 01.11.2023, B.N. 2019/25532, <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi>, E.T. 30.06.2024.

⁶⁰⁵ 926 sayılı TSK Personel Kanunu m. 50/1-d ve 94/1-c: “Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlarla, 1632 sayılı Askerî Ceza Kanununun 131 inci maddesinin birinci fıkrasının az vahim hali hariç basit ve nitelikli zimmet, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas, iftira gibi yüz kızartıcı veya şeref ve haysiyet kırıcı nitelikteki suçlardan veya istimal ve istihlak kaçakçılığı hariç kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma suçları...”

karar verilmiş, affa uğramış olsalar bile” ifadelerine yer vererek katalog suçların ne derece istenmeyen bir keyfiyet oluşturduğunun altını çizmiştir. Bu itibarla salt resmi belgede sahtecilik suçunu katalog suç kapsamına dahil edip mezkûr suçun düzenleme ve kullanma niteliğindeki üstlere arz etme unsurlarını bir arada ihtiva eden “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunun “sahtecilik” suçu olmadığını kabul etmek kanun koyucunun iradesine aykırı düşecektir.

Yaptırım başlığı altında hak yoksunluğuna da değinmek gerekmektedir. TCK’nın 53’üncü maddesine⁶⁰⁶ göre kasten işlenen suçlardan dolayı hapis cezasına mahkum edilenler, hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar mezkûr maddede sayılan hakları kullanmaktan yoksun bırakılmaktadır. Kamu görevlisi olan asker kişiler “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunu hak ve yetkilerini kötüye kullanmak suretiyle işlemeleri⁶⁰⁷ neticesinde hapis cezasına mahkum edilirlse cezanın infazından sonra işlemek üzere “*hükmolunan cezanın yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına*” karar verilecektir. Aynı gerekçeyle sadece adli para cezasına mahkumiyet halinde ise “*hükümde belirtilen gün sayısının yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına*” karar verilecektir. Sadece adli para cezasına mahkumiyet halinde süreler, cezanın tamamen ödenmesiyle birlikte başlayacaktır.

Mezkûr suçun katalog suç kabul edilmediği durumda dahi kasten işlenen suçtan dolayı bir yıl ve üzeri hapis cezasıyla cezalandırılan asker kişiler hakkında çıkarma cezası

⁶⁰⁶ 5237 sayılı TCK m. 53/1: “Kişi, kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak; a) Sürekli, süreli veya geçici bir kamu görevinin üstlenilmesinden; bu kapsamda, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinden veya Devlet, il, belediye, köy veya bunların denetim ve gözetimi altında bulunan kurum ve kuruluşlarca verilen, atamaya veya seçime tabi bütün memuriyet ve hizmetlerde istihdam edilmekten, b) Seçme ve seçilme ehliyetinden, c) Velayet hakkından; vesayet veya kayyumluğa ait bir hizmette bulunmaktan, d) Vakıf, dernek, sendika, şirket, kooperatif ve siyasi parti tüzel kişiliklerinin yöneticisi veya denetçisi olmaktan, e) Bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tabi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmekten, yoksun bırakılır.”

⁶⁰⁷ “Hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita etme suçu yönünden; sanığın kurul üyesi olarak görev aldığı öğrenci alımı mülakat komisyonlarında kodlamaya uyan/uymayan adaylara vermiş olduğu puanların sayısal dağılımının incelenmesi sonucu yapılan tespitlere göre mülakat komisyonunda örgütten gelen talimatlar doğrultusunda aday numarası ile daha önceden kodlanan kişilere yüksek puanlar verip göreve atanmalarını sağlayarak Askeri Ceza Kanunu’nun 134 üncü maddesinde belirtilen hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita etme suçunu işlediği kanaatine varıldığından sanığın örgütteki kamu görevine ilişkin konumu, ...’ya örgüt mensuplarının yerleştirilmesi noktasında oynadığı önem, suç işleme kastının yoğunluğu da gözetilerek teşdiden cezalandırılmasına karar verilmiştir.”, Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 23.01.2023, E. 2021/15214, K. 2023/263, <https://legalbank.net>, E.T. 30.06.2024.

uygulanacağından söz konusu ilave hak yoksunlukları ancak bir yılın altında hapis cezasına yahut sadece adli para cezasına mahkumiyet halinde TSK açısından uygulama alanı bulacaktır.

Son olarak 7179 sayılı Askeralma Kanunu'nun 36'ncı maddesi uyarınca yükümlü asker kişilerin almış oldukları bir yıl ve daha az süreli hapis cezalarının askerlik hizmetinin sonuna bırakılacağını, bir yılın üzerindeki hapis cezalarının ise zamanında infaz edileceğini belirtmek gerekmektedir.



SONUÇ

Ülkemizi tehditlere karşı korumakla görevli olan TSK'da mutlak itaate dayalı disiplin anlayışının muhafazası ve askeri faaliyetlerin sıhhatli bir şekilde yürütülmesi AsCK sayesinde mümkün olmaktadır.

TSK yüz binlerce personeliyle çeşitli coğrafyalarda görevler icra etmektedir. *“Asker kendi kanununu gittiği yere götürür.”* ilkesi gereği AsCK'nın uygulama alanı gün geçtikçe genişlemektedir. Yakın coğrafyamızda yaşanan siyasi istikrarsızlıklar ve beraberinde gelen terör faaliyetleri TSK'nın görev alanındaki genişlemenin devam edeceğini göstermektedir. Bu nedenle gerek kişi yönünden gerekse yer yönünden uygulama alanı genişleyen AsCK'nın önemi de günden güne artmaktadır.

Barışta ve savaşta uygulanacak olan AsCK uygulama olanağı kalmamış maddeleri ihtiva etmesi, lafzında kanunilik ilkesiyle bağdaşmayan muğlâk ifadeler barındırması, TCK'nın sistematigiyle çelişmesi, ihdas ettiği suç tiplerinin unsurlarına ilişkin açıklamalara yer vermemesi ve günümüz ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalması gibi sebeplerle eleştirilere maruz kalmaktadır. Halen yürürlükte olan ve ülke coğrafyasını aşan bir uygulama alanına sahip bu mevzuata kanun koyucu tarafından yeterli ihtimam gösterilmemektedir. İçtihat birikimiyle alanında ihtisasa sahip askeri yargı mercilerinin kapatılmış olması ve mezkûr Kanuna ilişkin yeterli akademik çalışmanın bulunmaması kanunun anlaşılmasında, yorumlanmasında ve tatbikinde aksaklıklara sebebiyet vermektedir. Genel ceza kanunu olan TCK ile AsCK arasında vuku bulan görünüşte içtima halleri ise bu aksaklıkların başında gelmektedir.

AsCK'da yer alan suç tiplerinin birçoğu TCK'da düzenlenen suçların unsurlarını kısmen veya tamamen kapsamakla birlikte bunlara ilave unsurların eklenmesi suretiyle düzenlenmiştir. Kanunun 134'üncü maddesinde düzenlenen *“hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler”* suçu bu durumun örneklerinden birisidir. Gerçeğe aykırı düzenlenen yahut gerçeğe aykırı olduğu bilinen resmi belgenin üst ve amirlere arz edilmesi şeklinde işlenebilen suç aslında TCK'nın 204'üncü maddesinde düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçunun unsurlarını ihtiva etmektedir. Suçun *“hizmete veya tevdi edilen bir vazifeye mütaallik olarak kasten hakikata muhalif rapor, takrir, layiha ve sair sahte resmi evrak tanzim etmek ve vermek”* şeklindeki seçimlik hareketinin ilk kısmını *“hizmete veya tevdi edilen bir vazifeye mütaallik olarak kasten hakikata muhalif rapor,*

takrir, layiha ve sair sahte resmi evrak tanzim etme” eylemi oluşturmaktadır. Maddede kullanılan “hizmet veya tevdi edilen vazifeye mütaallik” ibaresi TCK’nın 204’üncü maddesinde kullanılan “görev gereği” kavramına karşılık gelmektedir. Bu itibarla seçimlik hareketin fikri sahtecilik şeklinde tezahür eden ilk kısmında TCK’nın 204’üncü maddesinin 2’nci fıkrasında düzenlenen kamu görevlisi tarafından işlenen resmi belgede sahtecilik suçuna vücut verildiği görülmektedir. Yine maddede verme, takdime delalet etme şekillerinde ifade edilen üst ve amirlere sunma eyleminin de “kullanma” seçimlik hareketine karşılık gelerek mezkûr suç oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Bileşik suç niteliğindeki “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçunun unsuru mahiyetindeki resmi belgede sahtecilik suçunun, işlenmek istenen asıl suçtan daha ağır cezaya tabi tutulmuş olması cezada adalet ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Nitekim mezkûr suçun unsuru durumundaki “kamu görevlisi tarafından işlenen resmi belgede sahtecilik” suçu TCK’da üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılıyorken “hakikata muhalif rapor layiha sair evrak tanzim ve ita edenler” suçu altı aydan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılmaktadır. Bu adaletsizlik hali sivil personelin suça iştiraki ve gönüllü vazgeçme hükümlerinin uygulanması boyutunda da kendini açıkça göstermektedir.

Çağdaş ceza hukuku ilkeleriyle bağdaşmayan bu durumun madde kenar başlığında yer alan “*sair evrak*” ibaresi ile madde metninde yer alan “*ve sair resmi evrak*” ibarelerinin çıkarılmasıyla çözümlenebileceği kanaatindeyiz. Madde metninde sayılan rapor, takrir ve layihalar incelendiğinde bu suç konularının amirlerin komuta iradesinin oluşmasına yardımcı olma amacı taşıdıkları ve icrai niteliği haiz olmadıkları görülmektedir. Suç konularının amaç ve nitelikleri ile suçun manevi unsuru göz önüne alındığında suçun ihdasındaki asıl maksadın amirin komuta salâhiyetini kullanırken iradesinin fesada uğramasını engellemek olduğu anlaşılmaktadır. Kamu güvenine mazhar olan icrai nitelikteki resmi belgelerin bu suç kapsamına dahil edilmesi ise suçun ihdas amacını aşarak eylemlere uygun cezaların verilmesini engellemektedir.

Savaş, seferberlik gibi hürriyeti tahdit imkanlarının oldukça kısıtlı olduğu ve personele azami düzeyde ihtiyaç duyulduğu dönemlerde dahi uygulanacak olan AsCK’nın tabiatı itibarıyla uzun süreli hapis cezaları öngöremeyeceğinin kabulü gerekmektedir. Ayrıca genel ceza kanunu olan TCK’nın milli savunmaya yönelik

faaliyetler açısından yetersiz kalabileceği görüşü doğrultusunda askeri belgeler üzerinde gerçekleştirilecek sahtecilik eylemlerinin;

Hakikata muhalif rapor layiha ~~sair evrak~~ tanzim ve ita edenler:

Madde 134 1. Hizmete veya tevdi edilen bir vazifeye mütaallik olarak kasten hakikata muhalif rapor veya takrir veya layiha ~~ve sair resmi evrak~~ tanzim eden ve veren veyahut bunların hakikata muhalif olduğunu bilerek mafevklere takdime delalet eden altı aydan üç seneye kadar hapis ile cezalandırılır.

Askeri belgede sahtecilik:

Madde 134/A: 1. Bir askeri belgeyi sahte ya da gerçeğe aykırı olarak düzenleyen, gerçek bir askeri belgeyi değiştiren veya sahte askeri belgeyi kullanan asker kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu fiillerin görev gereği düzenlemeye yetkili olunan askeri belgeler üzerinde işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında artırılır.

2. Yukarıdaki fıkra yazılı fiillerin Milli Savunma Bakanlığı ile Türk Silahlı Kuvvetleri kadro ve kuruluşunda çalışan sivil personel tarafından işlenmesi halinde de bu madde hükümleri uygulanır.

3. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 204'üncü maddesine ilişkin hükümler bu maddeye de uygulanır.

şeklinde AsCK'da ayrı bir suç olarak düzenlenmesinin uygun olacağını değerlendirmekteyiz. Kanunda yapılacak bu düzenlemeyle birlikte askerlik şeref ve haysiyetiyle bağdaşmayan “gerçeğe aykırı düzenlenen yahut gerçeğe aykırı olduğu bilinen resmi belgenin üst ve amirlere arz edilmesi” şeklindeki eylemlerin sahtecilik suçu olup olmadığı yönündeki yersiz tartışma sona erecek, mezkûr eylemin mevzuat kapsamında katalog suç olması sağlanacak, sivil personel suçun faili olabilecek, TCK'da belgede sahtecilik suçları için öngörülen daha az cezayı gerektiren nitelikli hal ve içtima düzenlemelerinin AsCK açısından uygulanması mümkün kılınacak ve Terörle Mücadele Kanunu, Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu gibi mevzuatta resmi belgede sahtecilik suçuna atıf yapan düzenlemelerin mezkûr eylemi kapsamı sağlanacaktır.

Son olarak güncelliğini yitirmiş olan AsCK'nın 5237 sayılı TCK'nın lafzına ve sistematığına uygun olacak şekilde kanun koyucu tarafından yeniden düzenlenmesinin, uygulama olanağı kalmamış maddelerinin mülga edilmesinin, başkaca mevzuatta yer

almayan unsurlarının kanunilik ilkesine uygun olacak şekilde tanımlanmasının ve muhakeme hukukuna ilişkin hükümlerinin ayrılarak ilgili mevzuata dercedilmesinin uygulamada karşılaşılan sorunların çözümlenmesine katkı sağlayacağını değerlendirmekteyiz.



KAYNAKÇA

- Akın, Gülfer. *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.
- Akbulut, Berrin. “Bağlılık Kuralı”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 14/1 (2020): 1-167.
- Akbulut, Berrin. “Özgü Suçlarda Bağlılık Kuralı (Gerçek ve Görünüşte Özgü Suç ve Sonuçları) ve Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Uygulaması”. *İçinde Belgede Sahtecilik ve Vergi Suçları Sempozyumu*, 99-127. Ankara: Melek Matbaası, 2020.
- Akkan, Emre. “Adil Yargılanma Hakkı ve Hukuki Dinlenilme Hakkı Işığında Asker Kişilere Tebligat”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2021.
- Artuk, Mehmet Emin ve Mehmet Emin Alşahin. “Objektif Cezalandırılabilirlik Şartı ve Zamanaşımı”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. 19/2 (2013): 17-44.
- Artuk, Mehmet Emin vd. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Artuk, Mehmet Emin vd. *Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.
- Aslan, Muzaffer Yasin. *Askeri Ceza Kanunu’nda ve Türk Ceza Kanunu’nda Sahtecilik Suçları*. Ankara: Bilge Yayınevi, 2018.
- Aydın, Devrim. “Suça Teşebbüs”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 55/1 (2006): 85-113.
- Aydın, Erdal. “Cumhuriyet Dönemi’nde Türetilen Yeni Rütbe Adlarının Kaynağı ve Yapılma Süreci”. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 7/1 (2022): 19-31.
- Aydın, Hüseyin. “Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı”. *Ankara Barosu Dergisi*. 1 (2010): 109-128.
- Aydil, Ertan. “Yetkili Kamu Görevlisinin Resmi Evrakta Sahtekarlık Suçu”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2006.
- Aydos, Oğuz Sadık. *Pratik Miras Hukuku*. Ankara: Gazi Kitabevi, 2023.
- Aydos, Oğuz Sadık. *Temel Hukuk Dizisi Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Bakıcı, Sedat ve Gürsel Yalvaç. *5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Özel Hükümleri 2*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2008.
- Başara, Mehmet. “6413 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu Kapsamında Disiplin Cezalarının İdarî ve Yargısal Denetimi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi, 2023.
- Bozer, Ali ve Celal Göle. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2024.
- Coşkun, Mahmut. *Kıymetli Evrak Hukuku Bono-Poliçe-Çek*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Çam, Nihat Bozkurt. “Evrakta Sahtekarlık Suçları”. *Ankara Barosu Dergisi*. 3 (1989): 450-471.
- Çelen, Orhan. *En Son İçtihatlı, Notlu, Açıklamalı, Ek ve Örnekli Askerî Ceza Kanunu*. Ankara: BRC Basım Matbaacılık, 1999.

- Çelen, Orhan. *Nothlu, Açıklamalı, İctihatlı, Örnekli Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu ve Yönetmeliği, Askeri Ceza Kanunu, Disiplin Mahkemeleri Kanunu, Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu ve İlgili Mevzuat*. Ankara: BRC Basım Matbaacılık, 2012.
- Çetin, Erol ve İsmail Malkoç. *Uygulamada Sahtekârlık Suçları Bilgisayar Suçları Tebligat Suçları ve İlgili Mevzuat*. Ankara: Adalet Yayınevi, 1995.
- Çetin, Süleyman ve Derya Ateş. *Temel Hukuk Dizisi Avukatlık ve Noterlik Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Çiçek, Niyazi. “Hukuksal Geçerlilik Bakımından Resmi Belgelerin Biçimsel Özellikleri”. *Amme İdaresi Dergisi*. 40/4 (2007): 133-153.
- Çinko, Mehmet Sıddık. *Resmi Belgede Sahtecilik Suçu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Değirmenci, Olgun ve Erdal Hazar. “Mülkîlik İlkesinin İstisnası Olarak NATO Kuvvetler Statüsüne Tabi Personel Üzerindeki Yargı Yetkisi ve Uluslararası Ceza Mahkemesinin Söz Konusu Yargı Yetkisine Etkisi”. *Ankara Barosu Dergisi*. 2 (2013): 21-71.
- Değirmenci, Olgun. *Askerî Ceza ve Disiplin Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2016.
- Deliduman, Seyithan. “Noter İşlemlerinde Sahtelik”. *TNB Dergisi*. 110 (2001): 36-48.
- Demir Koşar, Gizem Ceren. *Yaşam Hakkı ile İşkence ve Kötü Muamele Yasağı Kapsamında Kamu Görevlileri Hakkında Soruşturma İzni İşlemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Demirağ, Fahrettin. *Türk Ceza Kanununun Genel Hükümleri Işığında Askeri Ceza Kanunu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Demirbaş, Timur. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Demirel, Hakkı. “Türk Ceza Kanununun Evrakta Sahtekârlık Cürmü Hakkındaki Hükümlerinin Sistematik İzahı Üzerinde Bir Deneme”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 13/1 (1956): 31-52.
- Demirer, Muhammed Musab. “Özel Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m. 207)”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2023.
- Demirtaş, Cengiz. *TSK Personeli Disiplin ve Ceza Hukuku*, Ankara: Bilge Yayınevi, 2022.
- Doğan, Koray. “Ceza Hukukunda Belge Kavramı”. *Ceza Hukuku Dergisi*. 5/14 (2010): 51-66.
- Doğan, Murat, Gökhan Şahan ve İsmail Atamulu. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Dost, Süleyman. “Milletlerarası Hukukta Mütakabiliyet İlkesi”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 5/2 (2015): 1-37.
- Duran, Gökhan Yaşar. *Askeri Disiplin Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2012.
- Duranoğlu, Yakup. “Askeri Ceza Kanunu’nda Ölümle Sonuçlanan Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış Suçlar”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2008.
- Durgun, Eda. “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2018.
- Dülger, Murat Volkan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Ekici Şahin, Meral. *Ceza Hukukunda Rıza*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2012.

- Ekinci, Mustafa ve Sinan Esen. *Hırsızlık, Yağma, Güveni Kötüye Kullanma, Dolandırıcılık, Hileli ve Taksirli İflas, Karşılıksız Yararlanma, Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2005.
- Erbaş, Rahime. “Kamu Görevlisi Olmayan Sağlık Mesleği Mensuplarının Gerçeğe Aykırı Belge Düzenlemesi Suçu (TCK md. 210/2)”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. 71/1 (2013): 331-351.
- Ercan, Hüsnü. “Askeri Ceza Kanunu’nda Zimmet Suçu”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2010.
- Erdağ, Ali İhsan. “Tıp Ceza Hukukunda Belgede Sahtecilik Suçu (Sağlık Mesleği Mensupları Tarafından İşlenebilecek Olan Belgede Sahtecilik Suçu)”. *İçinde V. Türk-Alman Tıp Hukuku Sempozyumu*, 534-584. Ankara: Türkiye Barolar Birliği, 2008.
- Erdem, Mustafa Ruhan. “Özel Belgede Düşünsel Sahteciliğin (İçerik Sahteciliğinin) Cezalandırılabilirliği”. *İçinde Belgede Sahtecilik ve Vergi Suçları Sempozyumu*, 193-203. Ankara: Melek Matbaa, 2020.
- Erem, Faruk ve Nevzat Toroslu. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Savaş Yayınevi, 2000.
- Ergutekin, İdris. “Askeri Ceza Kanununda Düzenlenen Fer’i Cezalar”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*. 27 (2016): 815-844.
- Ergutekin, İdris. *Askeri Ceza Hukukunda Emre İtaatsizlik Fiilleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Ergün, Mevci. “Sahtekarlık”. *Yargıtay Dergisi*. 9/3 (1983): 260-271.
- Eriş, Gönen. *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak Polişe-Bono-Çek-Makbuz Senedi-Varant*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Erman, Sahir ve Çetin Özek. *Ceza Hukuku Özel Bölüm Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar (TCK 316-368)*. İstanbul: Globus Dünya Basımevi, 1996.
- Erman, Sahir. “Ceza Tatbikat ve Takibatında Memur”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 2/3 (1947): 235-276.
- Erman, Sahir. “Evrakta Sahtekarlık Suçlarında Resmi Evrak Tabirinden Ne Anlaşılacak Lazım Gelir?”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 4/1 (1949): 127-154.
- Erman, Sahir. “Evrakta Sahtekârlık Suçlarında Varaka Mefhumu”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. 15/1 (1949): 167-197.
- Erman, Sahir. “Evrakta Sahtekârlık Suçlarının Ana Hatları, Tarihçesi ve Müşterek Unsurları”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. 16/1-2 (1950): 157-201.
- Erman, Sahir. *Askeri Ceza Hukuku*. İstanbul: Sermet Matbaası, 1974.
- Erman, Sahir. *Sahtekârlık Suçları*. İstanbul: Prof. Dr. Nâzım Terzioğlu Basım Atölyesi, 1987.
- Ertugut, Mine. “Elektronik İmza Kanunu Bakımından E-belge ve E-imza”. *Bankacılar Dergisi*. 48 (2003): 66-79.
- Esin, Mustafa Sinan. *Malvarlığına Karşı Suçlar, Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2007.
- Gökcan, Hasan Tahsin. “Özel Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.207)”. *Ankara Barosu Dergisi*. 1 (2010): 209-236.

- Gökcan, Hasan Tahsin. “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m. 204)”. *Ankara Barosu Dergisi*. 3 (2009): 93-126.
- Gökcen, Ahmet ve Murat Balcı. “Dolandırıcılık Suçu (m. 157-195)”. İçinde *Malvarlığına Karşı Suçlar (m. 141-169)*, 202-250. Ankara: Adalet Yayınevi: 2018.
- Gökcen, Ahmet. *Belgede Sahtecilik Suçları*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.
- Gökmen, Mustafa Kemal. “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2019.
- Gökyayla, Kadir Emre. “Telefaks Metinleriyle İspat”. İçinde *Prof. Dr. Mahmut Tevfik Birsal’e Armağan*, 155-172. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2001.
- Gözel, Arif. “Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Olarak Belge ve Elektronik Belge”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 5/1 (2015): 143-201.
- Gözübüyük, Abdullah Pulat. “Belgelerde Sahtecilik Cürümleri (TCK.nun 339, 340, 341 ve 342. Maddeleri)”. *Adalet Dergisi*. 61/2 (1970): 72-92.
- Gözübüyük, Abdullah Pulat. *Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi 3. Cilt*. İstanbul: Kazancı Yayınları, 1988.
- Günay, Erhan. *Dolandırıcılık ve Belgede Sahtecilik Davalarında Yargılama Süreci*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Gündüz, Remzi ve Veysel Gültaş. *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu ile 213 Sayılı Vergi Usul Kanununda Belgelerde ve Faturalarda Sahtecilik Suçları*. Ankara: Bilge Yayınevi, 2013.
- Güngör, Devrim. *Resmi Belgelerde Sahtecilik Suçu*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2010.
- İşıklar, Celâl. *Barışta ve Savaşta Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu ve Yorumu*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.
- İçel, Kayıhan. “Görünüşte Birleşme (İçtima) İlkeleri ve Yeni Türk Ceza Kanunu”. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 14 (2008): 35-49.
- Kahya, Rukiye. “Askerî Personel ile İlgili İşlemlerde Yargısal Denetim”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, 2015.
- Kangal, Zeynel Temel. *Askeri Ceza Kanunu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2012.
- Kardaş, Ümit ve Mehmet Çıngı. *Askeri Yargıtay, Yargıtay Kararları ve Doktrin Işığında Notlu, Açıklamalı İçtihatlı Askeri Ceza ve Ceza Yargısı*. İstanbul: Kazancı Matbaacılık, 2001.
- Kaya, Mustafa İsmail ve Burçak Tatlı. *Temel Hukuk Dizisi Ticaret Hukuku-2*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Kayıhan, Şaban. *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Kaylan, Keskin. “Kamu Güvenine Karşı Suçlar”. *Adalet Bakanlığı, (Özel Arşiv)*, 1-16.
- Kaylan, Keskin. “Belgelerde Sahtecilik Suçları (765 sayılı TCK ile TCK Hükümet Tasarısı ve TBMM Adalet Komisyonu’nca Kabul Edilen Tasarı Metnindeki Düzenlemelere Göre Karşılaştırmalı Bir İnceleme)”. *Türk Ceza Kanunu Reformu İkinci Kitap*, (2004), 164.
- Keçelioğlu, Elvan. “Sırf Hareket Suçu Soyut Tehlike Suçu Mudur?”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 25/2 (2021): 433-464.
- Keskin, Ayşe Dilşad ve Huriye Reyhan Demircioğlu. *Temel Hukuk Dizisi Medeni Hukuk-2 Eşya Hukuku-Miras Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.

- Keyman, Selahattin. “Tipiklik ve Ceza Hukuku”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 37/1 (1980): 59-105.
- Kiraz, Taylan Özgür ve Murat Yaman. “Asker Kişilere Tebligat”. *TBB Dergisi*. 65 (2006): 33-61.
- Koca, Mahmut ve İlhan Üzülmöz. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Koca, Mahmut ve İlhan Üzülmöz. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Koç, Cevat. “Resmi Belgenin Özünde Sahtecilik Suçu”. *İstanbul Barosu Dergisi*. 67/4-5-6 (1998): 321-330.
- Koç, Cihan. *Notlu, İçtihatlı, Açıklamalı ve Örnekli Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu ve Yönetmeliği, Askerî Ceza Kanunu, Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu, Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu ve İlgili Mevzuat*. Ankara: Sözkese Matbaası, 2021.
- Korkut, Ömer vd. *Şematik Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Memiş Kartal, Pınar. “Resmi Belgede Sahtecilik”. *İçinde Özel Ceza Hukuku Cilt VI*, 79-112. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık: 2020.
- Morova, Muhiddin Naci. “Askerî Ceza Kanununa Nazaran Vahim ve Az Vahim Hal”. *Adliye Ceridesi*. 8 (1942): 1011-1013.
- Oruç, Esra. “Belgede Sahtecilik Suçlarının Konusu Bağlamında Elektronik Belge”. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, 2024.
- Önder, Ayhan. *Ceza Hukuku Dersleri*. İstanbul: Filiz Kitapevi, 1992.
- Özbakan, Hulusi. *Alfabetik Dizinli Silâhlı Kuvvetler Hukuk Rehberi*. Ankara: İlk San Matbaası, 1989.
- Özbek, Veli Özer, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Özbek, Veli Özer vd. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Özen, Mustafa. “Ceza Hukukunda Fikri İhtima”. *TBB Dergisi*. 73 (2007): 132-145.
- Özen, Mustafa. *Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.
- Özgenç, İzzet ve İlhan Üzülmöz. *Temel Hukuk Dizisi Ceza Genel Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Özgenç, İzzet. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Özkal Sayan, İpek ve Erdem Özgür. “Askeri Personel Sisteminde Değişim”. *Yasama Dergisi*. 38 (2018): 5-17.
- Pancaroglu, Başar. “Sahte ve Gerçeğe Aykırı Belge Kavramlarının Ceza Hukuku Bağlamında Değerlendirilmesi ve Sonuçları”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. 28/2 (2022): 807-847.
- Polatcan, İsmet. *Notlu-Açıklamalı-İçtihatlı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu ve Yönetmeliği, Askeri Ceza Kanunu, Disiplin Mahkemeleri Kanunu, Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, Subay-Astsubay Sicil Yönetmelikleri, İzin Yönetmeliği*. İstanbul: Alfa Yayınları, 2005.
- Sancakdar, Oğuz vd. *Disiplin Hukuku*. Ankara: Tarhan Yayınevi, 2022.

- Sarıkoğlu, Şenel. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturma İzni”. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2020.
- Sarraç, Miraç Emre. “Askeri Ceza Hukukunda Emre İtaatsizlik”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2022.
- Soyaslan, Doğan. “Ceza Hukukunda Memur Kavramı (Kamu Menfaati İçin Görevlendirilmiş Şahıslar)”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 45/1 (1996): 41-53.
- Süzen, Begüm. *Milletlerarası Özel Hukukta Hukuki İşlemlerin Şekline Uygulanacak Hukuk*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.
- Şık, Hüseyin. *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Görevi Kötüye Kullanma Suçu (Md. 257)*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2008.
- Şimşek, Mustafa. *Askeri Ceza Hukuku (Genel Hükümler)*. İzmir: Hava Teknik Okullar Komutanlığı Basımevi, 2008.
- Taneri, Gökhan ve Gani Kamışlı. *Dolandırıcılık-Sahtecilik-Güveni Kötüye Kullanma Suçları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Tanrıverdi, Battalgazi ve Olgun Değirmenci. *Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu Şerhi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Taşdemir, Kubilay. *Açıklamalı İçtihatlı Belgelerde Sahtecilik Suçları*. Ankara: Girişim Ajans Ofset Matbaa Baskın Yayın, 2019.
- Taşkın, Rifat. *Askerî Ceza Kanunu Şerhi*. Ankara: Harp Okulu Basımevi, 1946.
- TBMM Arşivi. *TBMM Zabıt Ceridesi*. 22.05.1930, 100-276.
- Tezcan, Durmuş, Mustafa Ruhan Erdem ve Rıfat Murat Önok. *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Tiryaki Özlük, Betül. *Şematik Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Tokdemir, Sercan. *Ceza Hukukunda Akim Kalmış Azmettirme*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Turhan, Çağda Nur. “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2016.
- Tutumlu, Mehmet Akif. *Hukuk Yargılamasında Hüküm ve Gerekçe*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Türay, Aras. “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 5. Maddesine İlişkin Bir İnceleme”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. 19/2 (2013): 1727-1748.
- Türay, Aras. “Ceza Hukuku Bağlamında Kamu Görevlisi Kavramına İlişkin Eleştirel Bir Değerlendirme”. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 14/2 (2017): 355-377.
- Tüzün Yülek, Ruhşen. *Belgede Sahtecilik Suçları ve Kamu Güvenine Karşı İşlenen Diğer Suçlar*. Ankara: Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, 2024.
- Ünver, Yener. *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003.
- Üstüner, Ali. “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, 2013.

- Üzölmez, İlhan ve Ahmet Hulusi Akkaş. “Suçun Yapısında Objektif Cezalandırılabilme Şartları”. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 2/1-2 (2007): 71-87.
- Yaşar, Osman, Hasan Tahsin Gökcan ve Mustafa Artuç. *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2014.
- Yedigün, Songül. “Türk Ceza Kanunu’nda Resmi Belgede Sahtecilik Suçları”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2021.
- Yertut, Salâhattin. *Askeri Yargıya Tabî Olma Şartları*. Ankara: Varol Matbaacılık, 1970.
- Yıldırım, Gökçe. “Resmi Belgede Sahtecilik Suçunun Zincirleme Suç Olarak İşlenmesi”. *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 13/161 (2018): 99-136.
- Yıldız, Furkan. “Türk Silahlı Kuvvetleri’nde Görevli Sivil Memurların Asker Kişi Sıfatıyla İşledikleri Suçlarda Soruşturma İzni Vermeye Yetkili Mercinin Belirlenmesi”. *TBB Dergisi*. 160 (2022): 107-124.
- Yılmaz, Nedim. *Askeri Suçlarda Soruşturma İzni*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023.
- Yılmaz, Zekeriya. *Gerekçe ve Tutanaklarla Yeni Türk Ceza Kanunu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2004.
- Yokuş Sevük, Handan. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Yurtcan, Erdener. *Yargıtay Kararları Işığında Sahtecilik Suçları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Erhan YAKUT	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Fakülte	Hukuk Fakültesi
Bölümü	Hukuk
Yüksek Lisans	
Üniversite	
Enstitü Adı	
Ana Bilim Dalı	
Programı	
Makale ve Bildiriler	